

İLYAS ƏFƏNDİYEV

Geriys baxarkən

Kopru
Kuranlar

ILYAS ƏFƏNDİYEV

Geriye baxarkən

123432

İLYAS ƏFƏNDİYEV

Geriye baxarkən

Azərbaycan milli
kitabxanası

ŞƏRQ-QƏRB

U5(2=13) 7-4.4943 + U6(2=13) 7943

İLYAS ƏFƏNDİYEV
Geriyyə baxarkən

Bakı, "Şərq-Qərb", 2021, 296 səh.

ISBN 978-9952-548-41-9

İdeya müəllifi və məsləhətçi: Günay Əfəndiyeva
Tərtibçi: Kərim Təhirov, professor, Əməkdar mədəniyyət işçisi

Kitabda XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının klassiki İlyas Əfəndiyevin uzun və şərəfli ömrünün ən yaddaqalan anları, görkəmli incəsənət və mədəniyyət xadimlərinin, yaxın dostlarının sənətkar haqqında fikirləri, maraqlı xatirələri, tanınmış şairlərin yazıçıya həsr edilmiş şeirləri yer alıb. Sənətkarın müxtəlif illərdə yazdığı, tanınmış aktyor və rejissorların iştirakı ilə səhnələşdirilən əsərlərindən fotolar verilib. Nəşrdə görkəmli yazıçının öz müasirləri haqqında fikirləri də əksini tapıb.

Qələm dostları, yaxınları və ailə üzvləri ilə həyatının müxtəlif dövrlərində çəkilmiş fotosəkillər İlyas Əfəndiyevi oxuculara bir az da yaxınlaşdıracaq.

www.eastwest.az
www.fb.com/eastwest.az
info@eastwest.az

© M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli Kitabxanası

İlyas Əfəndiyevin əsərləri həm səlis, gözəl bədii dilinə, həm dərin məzmununa, həm də yüksək sənətkarlığına görə fərqlənir, oxucuya böyük estetik təsir bağışlayır. Onun kitablarında həm körpüsəlanların çətin işi, həm neftçilərin qəhrəman əməyi, həm müasir kəndin həyatı, həm də Azərbaycan ziyalıları arasında mənəvi-psixoloji proseslər inandırıcı şəkildə və dərinlən əks edilmişdir. Öz yaradıcılığında yazıçı cəmiyyətimizin mənəvi təşəkkülünü və inkişafını diqqətlə izləyir, onun mənəsini açıb göstərir, bugünkü həyatımız üçün də, gələcək həyat üçün də nümunə olan adamların parlaq obrazlarını yaradır. O öz sənətkarlığı ilə zəhmətkeşlərin mənəvi tərbiyəsində fəal iştirak edir.

I. Həsəliyev

İLYAS ƏFƏNDİYEVİN
“ŞÖHRƏT” ORDENİ İLƏ TƏLTİF EDİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
FƏRMANI

Azərbaycan dramaturgiyası və nəsrinin inkişafında böyük xidmətləri olan
İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyev “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilsin.

Heydər Əliyev

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 24 may 1994-cü il

Səmimi təbrik Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevə

Əziz və hörmətli sənətkarımız!

Sizi – Azərbaycanın görkəmli dramaturq və nasirini 80 illik yubileyiniz münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm. Dünya mədəniyyətinə ölməz dühalar bəxş etmiş qədim Odlar diyarında xalqın məhəbbətini qazanmaq, sənət zirvəsinə ucalmaq olduqca çətin və şərəflidir. Siz fədakar əməyiniz sayəsində bu şərəfə nail olmuşunuz.

Oxucuların sevə-sevə mütaliə etdiyi nəsr əsərləriniz, milli teatrımızın səhnəsində tamaşa qoyulan pyesləriniz bunu parlaq şəkildə sübut edir.

Hörmətli İlyas müəllim! Sizin yaratdığınız obrazlar xalqımızın övladlarına mənəvi saflıq və vətənpərvərlik aşılınması işinə xidmət etmişdir. Əminəm ki, müstəqil Azərbaycanımızın hələ neçə-neçə nəsli bu zəngin mənbədən faydalanacaqdır.

Sizə möhkəm cansağlığı, çətin və şərəfli yaradıcılıq yolunda uğurlar arzulayıram.

S.Əliyev

Birinci sırada soldan: Rəfiqə Qaziyeva,
Xəlilə Həslova, Qurban Xəlilov,
Rəşid Behbudov, Heydər Əliyev,
İmran Qasımov, Mirzə İbrahimov,
İlyas Əfəndiyev

İlyas Əfəndiyev Azərbaycan teatrına çox böyük töhfələr veribdir, böyük xidmətlər göstəribdir, çox dəyərli əsərlər yaradıbdir. İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı başqa cəhətlərlə yanaşı, bir də ona görə əhəmiyyətlidir ki, o öz əsərlərində həm Azərbaycan xalqının tarixinin çox mühüm səhifələrini ədəbiyyat, teatr vasitəsilə bugünkü nəsillərə çatdırıbdir, həm də öz əsərlərində müasir həyatımızın müsbət və mənfi cəhətlərini çox gözəl təsvir edibdir. Beləliklə, xalqımızı həm tarixə hörmət bəsləməyə sövq etmişdir və bu barədə xidmətlər göstərmişdir, tarixi bilmək üçün xalqımıza yardım etmişdir, eyni zamanda yaşadığımız zamanda mənəviyyat, əxlaq, insanlıq, Vətənə və millətə sdaqət ruhunu aşılamışdır.

Heydər Əliyev "Hökmdar və qızı" (1996)
tamaşasına baxdıqdan sonra yaradıcı
kollektivlə görüşərkən

Hesab edirəm ki, xalqımız bu əsərlərdən çox bəhrələnmişdir. Ona görə də mən bu gün İlyas Əfəndiyevin bütün yaradıcılığını, onun yazdığı əsərləri böyük minnətdarlıq hissi ilə xatırlayıram. Hesab edirəm ki, o, xalqımız qarşısında öz borcunu, daha doğrusu, öz missiyasını şərəflə yerinə yetirmişdir, xalqımıza, mədəniyyətimizə, teatrımıza, ədəbiyyatımıza çox böyük irs, böyük sərvətlər qoyub getmişdir. Güman edirəm ki, bunu xalqımız heç vaxt unutmayacaqdır. Şübhəsiz ki, biz İlyas Əfəndiyevin xatirəsini əbədləşdirmək üçün qərarlar da qəbul edəcəyik, şəxsən mən edəcəyəm, çünki o buna layıqdır. Belə əsərlərlə o, onsuz da, özünü xalqın qəlbində yaşadacaqdır.

S. Həsənov

**İLYAS ƏFƏNDİYEVİN
XATİRƏSİNİN ƏBƏDİLƏŞDİRİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
FƏRMANI**

Azərbaycanın Xalq yazıçısı İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyevin xatirəsini əbədiləşdirmək məqsədi ilə QƏRARA ALIRAM:

1. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Bakı şəhərinin küçələrindən birinə İlyas Əfəndiyevin adının verilməsini və yaşadığı binaya (Hüsü Hacıyev küçəsi, 19) xatirə lövhəsinin vurulmasını təmin etsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi Azərbaycan Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin tələbələri üçün İlyas Əfəndiyev adına xüsusi təqaüd təsis etsin və orta məktəblərdən birinə onun adını versin.
3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki:
 - İlyas Əfəndiyevin əsərlərindən ibarət oncildliyin nəşrini təmin etsin;
 - İlyas Əfəndiyevin “Hökmdar və qızı” əsəri əsasında ikiseriyalı bədii filmin çəkilişini təmin etsin;
 - bu sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 mart 2001-ci il

“Heyif ki, mən bu ordeni (“Şöhrət” ordeni respublikanın ozamankı ən yüksək ordeni idi) İlyas Əfəndiyevin özünə təqdim edə bilmədim, çox təəssüf edirəm... Ancaq eyni zamanda mən məmnunam ki, Elçin, sən, oğlu, onun yaradıcılığını davam etdirirsən. Həm oğul kimi, həm də Azərbaycan mədəniyyət xadimi kimi, sənin İlyas Əfəndiyevə məxsus olan ordeni almağa tam hüququn var”.

İLYAS ƏFƏNDİYEVİN 90 İLLİK YUBİLEYİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
SƏRƏNCAMI

Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Xalq yazıçısı İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyevin 90 illik yubileyi ilə əlaqədar **qərara alıram**:

Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinə və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına tapşırılsın ki, Yazıçılar Birliyi ilə birlikdə İlyas Əfəndiyevin 90 illik yubileyi ilə bağlı lazımi tədbirlər hazırlayıb həyata keçirsinlər.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 24 may 2004-cü il. № 229

124432

**İLYAS ƏFƏNDİYEVİN 100 İLLİK YUBİLEYİNİN
KEÇİRİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
SƏRƏNCAMI**

2014-cü ilin may ayında Azərbaycanın Xalq yazıçısı, respublika Dövlət mükafatı laureatı, görkəmli dramaturq İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyevin anadan olmasının 100 illiyi tamam olur.

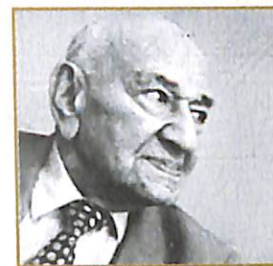
İlyas Əfəndiyev klassik ədəbi fikrin böyük ənənələri zəminində öz üslubunu yaradan sənətkar kimi xalqımızın söz sənəti xəzinəsinə dəyərli töhfələr vermişdir. Yazıçının bədii nailiyyətlərlə zəngin irsi ədəbiyyatımızda yeni mərhələnin təşəkkülünə səmərəli təsir göstərmişdir. Azərbaycan teatr səhnəsinin müasir simasının formalaşmasında İlyas Əfəndiyev dramaturgiyası özünəməxsus, əhəmiyyətli yer tutur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, milli ədəbiyyatın inkişafında mühüm xidmətləri olan İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyinin keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 16 yanvar 2014-cü il

Süleyman Rüstəm
Xalq şairi

Başını uca tut!

Yalnız özü üçün yaşayanların
Alnı açıq olmur, üzü ağ olmur.
Vətəni qəlbində daşıyanların
Ömür bağçasının gülləri solmur.

Biz vəcdə gəlmişik həyat güləndə,
Zirvələrdə yanıb söz məşəlimiz.
Yox, yox, yorulmayıb yeri gələndə
Qələmi siləhtək tutan əlimiz.

Könül! Bu şənlikdə fərhlən, öyün,
Ünvanı aydındır sevincimizin.
Gümrahdan da gümrah görürük bu gün
Mahir ustadını söz incimizin.

Dostumuz nə zaman doğulub deyə,
Söhbət yaşdan gedir yenə bu axşam.
Yaşı mən biləntək təhlil etməyə
İcazə veriniz mənə bu axşam.

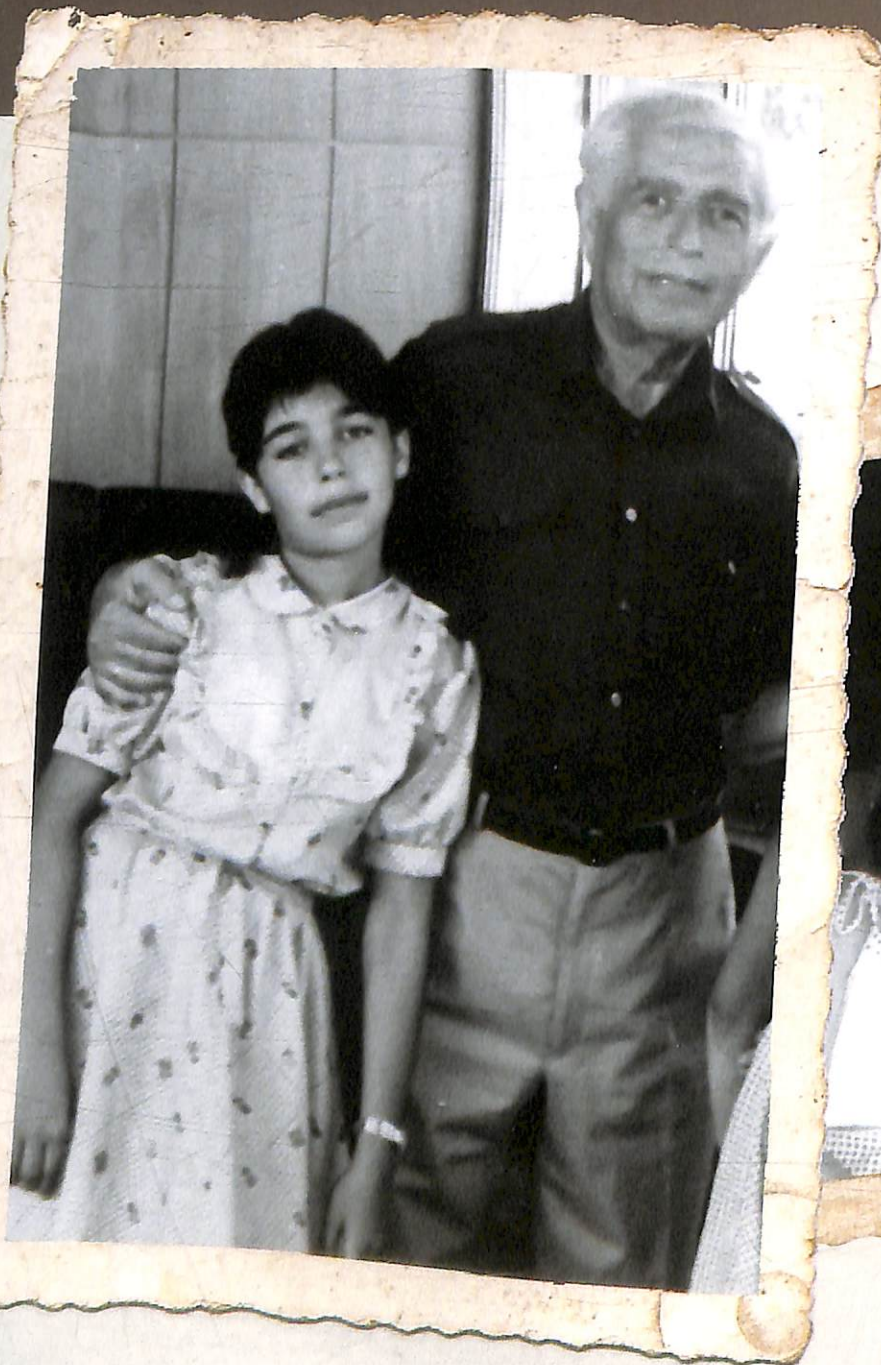
Bir yaş calansa da yaş üstə hər il,
Bunu dərd eləmək nahaqdır, nahaq.
Dostumun yaşını pasporta deyil,
Ürəyinə baxıb görürəm ancaq.

Qocalıq, cavanlıq yaşla deyildir,
Cavanlar görmüşəm qocadan qoca.
Yaşı bəlli edən nə ay, nə ildir,
Dostum, başını tut ucadan uca!

İlyas! Bu şad gündə Süleyman kimi,
Ömrünün ən qaynar çağındasan sən.
Uğurlu yollarda mərd insan kimi,
Xəzansız ilk bahar çağındasan sən.

Həmişəcavan gör özünü, dostum,
Bu, xoş məsləhətdir dostlardan, məndən.
"Yoruldu, qocaldı" sözünü, dostum,
Dilinə gətirsən, küsərik səndən!

Geriye baxarkən...

Mənim üçün bu kitab – İlyas Əfəndiyevə həsr olunmuş fotoalbom çox dəyərlidir. Çünki onun üzərində çalışarkən, fotolara bir-bir baxarkən xatirələr məni uşaqlığıma, indi uzaq gələn keçmişə apardı. Mən o anlara, o günlərə yenidən qayıtdım.

Xatirələr, əlbəttə, çoxdur.

Nə yaxşı ki, onlar var. Çünki biz onlarla yaşayırdıq, bəzən təsəlli tapırıq və əlbəttə, yaşadırdıq.

İlyas Əfəndiyevlə bağlı xatirələr əzizdir. Həm dərin və hər zaman aktual yazıçı-dramaturq kimi, həm öz Vətəninə – doğma Azərbaycanını, doğma Qarabağını sevən və öz torpaqlarına son dərəcə bağlı olan Vətəndaş kimi, həm maraqlı və böyük İnsan kimi, həm də Dədə kimi (bizim üçün o belə idi və biz olduqca belə də qalacaq).

Amma bu kitab mənim üçün, sadəcə, buna görə dəyərlidir deyil. Bu nəşri hazırlayarkən heç gözləmədiyim duyğular ilə rastlaşdım. Fotolara baxarkən, əsərləri, pyesləri, tamaşaları və filmləri gözədən keçirərkən, həmkarlarının, görkəmli mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin, dostlarının onun haqqında yazdıqlarını oxuyarkən, yazıçılar, sənət adamları haqqında dediyi sözlərlə tanış

olarkən, bilirsiniz, mən özüm üçün nəyi kəşf etdim?

Sanki İlyas Əfəndiyevin həyatını yaşadım. O atmosfərə yenidən qayıtdım və bütün səmimiyyətəmlə deyirəm, o anları hiss etdim... Həyatın müxtəlif mərhələlərini...

Bu kitabın adını atamla çox fikirləşirdik. İlyas Əfəndiyevin – Dədənin əsərlərinin adlarını düşürürdük. Sonra məlum olurdu ki, artıq hamısı işlənib. Çünki bu müddət ərzində onun haqqında çox sayda kitablar nəşr edilib, məqalələr yazılıb.

Ağıma sevdiyim “Geriye baxma, qoca” romanının adı ilə bağlı fikir gəldi. Atam da bəyəndi və beləliklə, kitabın adı da qoyuldu – “Geriye baxarkən”...

Geriye baxarkən sizlərlə birlikdə addımlamaq, o dövrü, o insanları yad etmək, o hadisələri xatırlamaq və...

Geriye baxarkən yenidən yaşamaq...

Elçin
Xalq yazıçısı

Alınacaq sənətkar

İlyas Əfəndiyevin vəfatından – 3 oktyabr 1996-cı il – düz 25 il keçdi.

Bu 25 il onu oxuculardan da, tamaşaçılardan da nəinki uzaqlaşdırmadı, onu daha artıq yaxınlaşdırdı.

Sovet İttifaqının süqutu ilə dünyada böyük siyasi-ictimai, ideoloji dəyişiklik baş verdi və Azərbaycanı sovet ideologisi ilə daban-dabana zidd bir epoxa özünün yeni tarixinə qədəm qoydu.

İlyas Əfəndiyev bir şəxsiyyət və bir yazıçı kimi bu yeni epoxaya alınacaq, üzü ağ daxil olub.

Onun əksəriyyəti sovet dönəmində yazılmış əsərləri – roman, povest və hekayələri, pyesləri bu yeni epoxaya adlaya bildi. Bu mənada İlyas Əfəndiyev ən xoşbəxt qələm sahiblərindən biridir.

Bu 25 ildə onun əsərləri dəfələrlə nəşr edilib, pyesləri dəfələrlə yenidən tamaşaya qoyulub və ən başlıcası isə, bəlkə, əvvəllər olduğundan da artıq dərəcədə sevilib, oxunub, baxılıb.

İlyas Əfəndiyev 1978-ci ildə (sovet sisteminin zorlu vaxtlarında!) Xurşidbanu Natəvanın dili ilə teatr səhnəsindən xalqa müraciət edirdi:

“Gedin kəndlilərə deyın ki, mən, Xurşidbanu Natəvan, bu əzablı yolları onlarla birlikdə gedəcəyəm! Onu da deyın ki, bu uçurumlu yolların sonunda bizi öz milli birliyini, azadlığını tapmış Azad Azərbaycan gözləyir!”

“Natəvan” tamaşasında səslənən bu son sözlər hər dəfə də Sovet İttifaqında “Azad Azərbaycan” arzusunu ürəyində yaşadan insanların uzun sürən ayaqüstü alqışları ilə bitirdi və elə bil heç kim başları üzərində yaranmış o “Azad Azərbaycan” aurasından ayrılmaq istəmirdi.

İlyas Əfəndiyevin arzuları – xalqın arzu və istəkləri idi.

Onun yaradıcılığı haqqında yeni monoqrafiyalar nəşr edilib (və edilir), dissertasiyalar müdafiə olunub, filmlər çəkilib, televiziya və radio verilişləri hazırlanıb...

O bu gün – 25 ildən sonra da həmin Azad Azərbaycanın müasir yazıçısıdır. 25 il ərzində onun şəxsiyyəti – alicənablığı da, bütövlüyü də, xalqiliyi və vətənpərvərliyi də, düzə düz, əyriyə əyri deməyi, həmişə cürbəcür intriqalardan və vəzifəpərəstlikdən uzaq olmağı da tez-tez yada salı-

nıb və Azad Azərbaycan vətəndaşları tərəfindən yüksək qiymətləndirilib.

O, qələm sayəsində maddi-ideoloji mənfəət güdməyib və onun nəfsi heç bir bədii əsərində istedadını üstələyə bilməyib.

O nə Kreml sakinlərindən əsərlər yazıb, nə də sovetdən əvvəlki dövrü ifşa etməklə məşğul olub.

Onun qələmi də, şəxsiyyəti də həmişə öz xalqı ilə birlikdə olub və o, xalqın taleyini öz taleyi bilib.

1980-ci illərin sonlarından 1996-cı ilin 3 oktyabrına onun mənəvi ağrısı, acısı Qarabağla bağlı olub.

Mən sidqi-ürəkdən təəssüf edirəm ki, İlyas Əfəndiyev 44 günlük Zəfərin şahidi olmadı və bu acı təəssüf hissi daima mənimlədir.

Ancaq kim bilir, bəlkə də, yuxarıdan bunu görür?

10 avqust 2021-ci il

Sabir Rüstəmxanlı

Xalq şairi

Bizdən irəliddə

Iyirminci yüzildə çarizmin milli zülmü, sovetlərin repressiya və assimilyasiya siyasəti, kütəvi sürgünlər, erməni-bolşevik cəlladlarının əli ilə törədilən qırğınlar, iki dünya müharibəsi, qanlı inqilablar millətimizə nəfəs dərmək imkanı verməsə də, keçdiyimiz yolu, Şərqdə ilk demokratik cümhuriyyəti qurmağımızı və yetmiş il sonra onu yenidən bərpa etməyimizi, bu zaman içində yetişən ziyalılarımızı göz önünə gətirəndə xalqın səməndər quşu kimi öz külündən doğulmaq qabiliyyətinə və yaradıcı gücünə heyrlənirik.

“Molla Nəsrəddin” və “Füyuzat” məktəblərinin yetirmələri, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ideyasının daşıyıcıları və cümhuriyyətin qurucuları, Güney Azərbaycanda Səttarxan və Şeyx Məhəmməd Xiyabani hərəkəti, böyük maarifçilik işi, xalqımızı dünyada tanıdan bir sıra yeni sənət sahələrinin yaranması və inkişafı, bəstəkarlıq, rəssamlıq, ifaçılıq sahəsində yüksələn böyük sənətkarlar, nəhayət, Azərbaycan ədəbiyyatının yetişdirdiyi şəxsiyyətlər... Bu sırada onlarla bir-birindən maraqlı, parlaq şəxsiyyət var. Otuzuncu illərdə repressiya maşını onların bir çoxunun öm-

rünü yarıda qırsa da, bütövlükdə millətin inkişaf yolunu dayandıra bilmədi.

Buna görə biz həmin dövr ərzində ədəbiyyatımızın ümumi mənzərəsindən də qürur duymalıyıq. Sosialist realizminin məhdudiyyətləri, konfliktləşlik, vulqar sosiologiya nə qədər dərin izlər buraxsa da, Azərbaycan ədəbiyyatını öz min beş yüz illik insansevərlik, haqqqa, ədalətə, Yaradana bağlılıq yolundan sapdırma bilmədi.

Bu albomda öz uzun və şərəfli həyatının ayrı-ayrı anları ilə yenidən oxucu görüşünə gələn Azərbaycanın Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyev ötən əsrin haqqında söz açdığımız ziyalıları, ədəbiyyat xadimləri arasında boy göstərən, həm şəxsiyyətinə, həm də yaradıcılığına görə ürəyimizi qürurla dolduran, sağlığında böyük klassiklərimiz sırasına qoşulan bənzərsiz və ustad sənətkardır. Geridə, illərin, on illərin o üzündə, keçmişdə qalan, bizdən əbədlilik ayrılan insanlar, tarixə qovuşan böyüklərimiz, doğrudanmı, zaman keçdikcə uzaqlaşır, əlçatmaz olurlar və onlar haqqında öz ömrünü sürüb, dövrünü bitirmiş bir şəxs kimi danışmaqdan başqa çarəmiz qalmır?! Bəs cismən

bizdən ayrılısalar da, söz-söhbətləri, böyük fikir və ideyaları ilə, bu gün də ürəkdən-ürəyə duyğu, sevgi, zəriflik daşıyan, sevgi və müdriklik yolları salmaqda davam edən, minlərlə insanın diqqətini öz keçib gəldikləri tarixə çevirə bilənlərə nə deyək? Burada hansı ayrılıqdan danışmaq olar?!

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində yetişmiş ən parlaq və unudulmaz simalardan biri olan, Azərbaycanın Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyev haqqında bu yazını yazmağa başlayanda, nədənsə, ilk növbədə, onun “Geriye baxma, qoca” romanını xatırladım, çünki həmin roman insanın, xalqın geriye baxmaq zərurətinin bütün böyük fəlsəfəsini, mənə və önəmini açır; qoca geriye baxır və təkcə bir insanın geriye baxmağı ilə gözümüzün önündə zənginliyini və gözəlliyini ifadə etmək çətin olan qeyri-adi bir dünya açılır, bizim dünyamız. Atalarımızın, millətimizin dünyası!.. Birdən-birə hiss edirsən ki, o dünyanı unutsan, həyatında, yaddaşında, mənəvi aləmində nə boyda bir boşluq, uçurum yaranar. Böyük yazıçımızın ömrünün yetkin yaşında imkan tapıb “geriyə baxması” ilə bizə Qarabağın heç bir tarix kitabının yaza bilməyəcəyi və ya heç bir tarix kitabına sığdırılması mümkün olmayan bir epoxasının ruhunu qaytarmasına, bu gün, yuxuya, nağıla bənzəyən, amma dünən real olan olaylara can verməsinə, söz ömrü, yəni əbədi ömür verməsinə sevinərsən... Birdən qoca geriye baxmasa, o keçmiş, o keçmişdə yaşamış insanları, o tale labirintlərini, o çalın-çarpaz sevgi və nifrət, xeyirxahlıq və intiqam yollarını necə təsəvvür edə bilərdik? O kökləri bilmədən, o çağların əxlaq və kişilik havasını udmadan öz milli varlığını necə qoruya bilərsən? Bu anlamda İlyas Əfəndiyevin kitabının mahiyyətindən doğan əsas çağırış kökü, ənənəni unutmamaqdır: “Geriye bax, gənc dost, keçib gəldiyimiz yolları unutma!”

Mənə elə gəlir ki, böyük yazıçı indi də naməlum bir gələcəkdən bugünkü keçmişinə baxmaqdadır. Qarabağın taleyi üçün çəkdiyi acıları unutmaqla yanaşı, hələ param-parça vətənimizin taleyindən narahatlığı davam edir...

Böyük Xalq yazıçısı hər nə qədər kökü və xatirələri ilə keçmişdə idisə, bir o qədər də yaşadığı çağlardaydı; bəlkə, bunlardan daha artıq gələcək-dəydi. Bu zamanasığmazlığı böyük sənətkarın

oğlu, başqa bir Xalq yazıçımız Elçin dəqiq ifadə edib. “Mən deyə bilmərəm ki, İlyas Əfəndiyev keçmişlə yaşayırdı, çünki belə deyildi, bəlkə də, əksinə idi, o, gələcəklə yaşayan bir adam idi və onun yaradıcılığında daimi yenilik meylı də, şəxsiyyətindəki xüsusiyyət – həmişə təzəlik, yenilik sorağında olması da, güman ki, elə buradan gəlirdi, amma bir cəhət də həqiqət idi: keçmiş həmişə İlyas Əfəndiyevin içində idi, həmişə onunla birlikdə idi”. (Elçin. “İlyas Əfəndiyev. Şəxsiyyəti və sənəti haqqında bir neçə söz” məqaləsindən.)

Etiraf edirəm ki, mən bu məqaləni yazanda və İlyas Əfəndiyevin şəxsiyyəti və yaradıcılığında keçmişlə gələcəyin çalkeçid birliyi haqqında buradakı fikirlərimi qələmə alanda hələ Elçinin adını çəkdiyim məqaləsini oxumamışdım, İlyas Əfəndiyevin yeddicildliyini vərəqləməmişdim, lakin sonra Elçin bəyin geniş ön sözünü oxuyanda fikirlərimizin üst-üstə düşməsi məni təəccübləndirdi. Buna görə Elçinin fikirlərini bura köçürdüm, ancaq öz sözümü də ixtisar etmədim.

İlyas Əfəndiyev zamanı qabaqlayırdı, onun xalqımızın mənəvi dünyasına və üzləşdiyi ədalətsizliklərə, əxlaq məsələlərinə, azad sevgiyə, qadın taleyinə münasibəti bir çox cəhətlərdən təkcə öz zamanından yox, elə bu günlərimizdən də irəlidedir. Ancaq təkcə buna görə yox, həm də bütövlükdə sənətkar taleyinə görə o, geridə yox, irəlidedir, yüz ildən, beş yüz ildən sonra da o, yeni gələn nəsillərin qarşısına öz gənc ruhu ilə çıxacaq, onun qəhrəmanları teatrların səhnəsində öz canlı sevgi və həyəcanları, həyat və ölümsüzlük haqqında düşüncələri ilə gələcəyin tamaşalarının həmsöhbəti olacaq, onun pyeslərinin oynanılması yenə də bədii, lirik-emosional sözün bayramına çevriləcək...

Böyük yazıçımızın yaradıcılığına çoxsaylı elmi araşdırmalar və kitablar həsr olunub. Bu giriş sözündə onun son dərəcə maraqlı, ləyaqətli ömür yolu və zəngin yaradıcılığı haqqında geniş söhbət açmağa imkan yoxdur. Lakin bir həqiqəti söyləməyə ehtiyac var, o da bundan ibarətdir ki, bu gün, Azərbaycanın müstəqilliyinin otuz yaşı və işğaldan azad edilmiş Qarabağın yeni həyatı İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığına yenidən, ayrı bir gözlə baxmaq zərurətini yaradır. İlk hekayələrindən başlamış, bütün əsərlərini bir daha yada salırıq

və hər cür siyasi basqıların, şirnikləndirici vədlərin, konyukturanın içindən öz saf milli əqidəsini qoruyaraq keçən yazarın dəyanətinə və iradəsinə bir daha heyran qalıq. Belə yüksək xarakteri onun, demək olar ki, bütün əsərlərində iz buraxıb. Mən yalnız birinə toxunmaq istəyirəm. 1960-cı ildə yazılmış “Körpüsalanlar” povestində o illər üçün gözlənilməz olan və qızgın mübahisələr doğuran bir mövzuya toxunulmuşdu. Səriyyə körpüsalanların başçısı olan həyat yoldaşı Adilin etirazına baxmayaraq, fəhlələrə – “briqada”ya qoşulur və burada onun şöhrət, vəzifə dalınca qaçan əri ilə sadə fəhlələri, o cümlədən buldozerçi Qəribcanı müqayisə etmək imkanı yaranır. Bir tərəfdə rahat ev-əşik, təminat, vəzifə, digər tərəfdə canlı həyat və sevgi. Bir tərəfdə maddiyyat, digər tərəfdə ruh... Azadlıq və sevgi İlyas Əfəndiyevin ömrünün sonunadək müxtəlif şəraitdə, müxtəlif talelərlə bağlı davamlı olaraq yüksək tutduğu, həyatının və yaradıcılığının ideali kimi təqdim etdiyi əsas dəyərlərdir. İlyas Əfəndiyevin sevgisi və azadlıq eşqi bütün əsərlərindən keçir. İctimai zümrə və yaş fərqləri, məsafə, siyasi sistemlər... heç biri nə azadlıq eşqinə, nə də böyük sevgiyə mane ola bilər.

Yazıçı öngörüsü İlyas Əfəndiyevin bütün əsərlərindən keçən və bu əsərlərin ictimai, milli dəyərlərini artıran əsas əlamətlərdən olmaqla yanaşı, müəllifin özünə də ədəbiyyat tariximizdə özəl bir status qazandırır.

Azadlıq, müstəqil dövlət ideali ilə yaşayan yazıçı eyni zamanda maddiyyatçılığın, bürokratiyanın, vəzifə ehtirasının insanlığın bəlası kimi zamandan zamana adladığını, getdikcə daha ciddi fəlakətə çevrildiyini də görmüş və göstərmişdi. Bu mənada onun əsərləri zaman anlayışını donuq – irəliyə doğru axın təsəvvüründən qoparır. Onun nəsr və dramaturgiyasında zaman bir çay deyil, çoxlu axınları olan, keçmişdən gələcəyə, gələcəkdən keçmişə axan, nəsilləri birləşdirib bir bütövə çevirən, siyasi xəritələrin, siyasi hakimiyyətlərin cizgilərini pozan, ilahi qüvvələrə bağlı, daim hərəkətdə olan, mənəvi dəyərlərin unudulmasına imkan verməyən bir sistemdir, bir ümmandır.

Yazıcının yaddaş körpüləri çox sağlamdır – bəzən yaxın sahilləri, bəzən də əsrlik məsafələri birləşdirir.

İlyas Əfəndiyev haqqında hələ onun sağlığında yazdığım məqalələrin birini “Özümüzdən böyük sözümüz” adlandırmışdım. Sonralar ədəbiyyat məsələlərinə həsr olunmuş kitabımın adını da bu cür adlandırdım. Sözümüzün, İlyas Əfəndiyev sözünün sərhədləri vətənimizin sərhədlərindən çox böyükdür, bunu bilirik, lakin sözümüz həm də zaman ölçülərinə sığmaması ilə böyükdür və inanıram ki, bu söz çox-çox yüz illər sonra da böyüklüyünü saxlayacaq.

İlyas Əfəndiyevin ədəbi yaradıcılığı onun parlaq şəxsiyyətinin güzgüsüdür. Daha doğrusu, onun ədəbi kimliyi ilə şəxsiyyəti bir-birini tamamlayır və bu tamlığı ilə o, bütün oxucuları kimi, mənə də çox doğmadır. Bu gün müstəqil Azərbaycanın otuzillik yolundan, İlyas müəllimin ən böyük rahatsızlığı olan Qarabağın vətənin isti ağışına qaytarılmasından sonra sonsuz görünən sovet mühitində, o mühitə uyuşa bilməyən, daha doğrusu, o mühitdə də mənəvi azadlığını, sözünün azadlığını qoruya bilən İlyas Əfəndiyevin o rejimdən nələr çəkdiyini təsəvvür etmək daha asandır. O, ölkədə nə olayların baş verdiyini bilirdi. Azərbaycanın başının üstünü almış qara buludlar onun ləyaqətinə, yüksək heysiyyətinə toxunurdu elə bil. “Geriyyə baxma, qoca” romanı, “Xurşidbanu Natəvan”, “Mahnı dağlarda qaldı”, “Hökmdar və qızı” pyesləri, Qarabağ həyatından alınmış son povestləri də sanki Qarabağın coğrafi, mədəni və mənəvi xəritələrini çəkmək, tarixi həqiqətlərin unudulmasına yol verməmək üçün yazılırdı. Və nədənsə, Qarabağ haqqında son povestlərinin toplandığı kitaba da mənim ön söz yazmağımı istəmişdi...

İlyas Əfəndiyevin adı sovet yazıçılarının sırasında getsə də, o, sovet yazıçısı deyildi, əsərləri sovet ideologiyasının çərçivələrinə sığmırdı. Bunun əzabını da çəkmişdi. Vəzifə dalınca qaçmamışdı, Kommunist Partiyasına üzv olmamışdı, lakin əsərlərinin yüksək sənətkarlığı və xalq arasında məhəbbətlə qarşılanması onu hər dəfə repressiyaya bərabər ideoloji basqılardan salamat çıxara bilmişdi... “Kənddən məktublar”ı ilə o, xalq həyatını nə qədər dərinə bildiyini, sadə adamların unudulmaz obrazlarını necə məharətlə yaratdığını nümayiş etdirməklə yanaşı, özünün emosional, romantik bir gözəlliklə cəlvələnen bədii dili və lirik-psixoloji üslubu ilə diqqəti cəlb etmişdi.

Ötən əsrin qırxıncı illərindən başlayaraq, İlyas Əfəndiyev nəsr və dramaturgiya sahəsində yanaşı çalışmağa başladı. 1940-cı illərin ikinci yarısından etibarən onun pyesləri dramaturgiyamıza yeni bir üslubun, yeni bir həyatın gəldiyini göstərdi.

İkinci Dünya müharibəsi alovlarının dünyanı bürüdüüyü və qarşı-qarşıya dayanıb milyonlarla insanın qanını tökən ölkələrin yazıçılarının bir hissəsinin faşizmin, digər hissəsinin antifaşizmin rüporuna çevrildikləri və hər iki tərəfdə istə-istəməz dövlətlərin və liderlərin, ölkə başçıları- nın tərənnümü əbədi olan insanlıq dəyərlərini unutturub ədəbiyyatın əsas mövzusa çevriləndə İlyas Əfəndiyev İnsanlığın xilasını və böyükliyi haqqında öz lirik-romantik nağıllarını və nəğmələrini yazırdı: “Apardı sellər Saranı”, “Qəhrəman və bülbülün nağılı”, “Yarımcıq qalmış portret haqqında mahnı”, “Qarı dağı” və s. “Qarı dağı” əfsanəsi sonralar “Geriyyə baxma, qoca” romanında da davam etdirilir.

Dünya tarixçilərinin əsas mövzusu hökmdarların həyatı və müharibələrdir, deyirlər. İkinci dünya müharibəsinə və faşizmə qarşı sovet dövlətinin apardığı müharibəyə yüz cildlərlə kitab həsr olunub. İlyas Əfəndiyev qəhrəmanlığın əfsanə və nağıllarını yazır, çünki nağıllaşmış qəhrəmanlıqlar zamanın sınağından çıxmış qəhrəmanlıqlardır. Onun nəğmələri Stalin və Kreml haqqında deyildi, onun nəğmələri, öz dediyi kimi, “əzəli və qadir məhəbbətin bitmək bilməyən əfsanələrindən danışır”dı. Diqqətlə baxanda görürük ki, İlyas Əfəndiyev bu yolla haqqın şər üzərində qələbəsinə daha çox kömək edib, çünki qəhrəmanlığın mənəvi qidası şüarlar və ya quru ideoloji təlqinlər deyil, qan yaddaşından gələn mifik güc və ağızdan-ağıza ötürülən əbədi sevgi və mərdlik xatirələridir.

Bu yazını yazarkən ötən yüzildə görüb tanış olduğum böyük ziyalılarımızın surətləri gəlib gözü- mün önündən keçir və indi həyatla vidalaşmış bu insanların yaradıcılığını və talelərini düşünərkən ürəyim dağa dönür. Hər on beş-iyirmi ildən bir millətin seçmə insanların südün üzü kimi yığıldığı illəri düşünürəm, ağıllı, qeyrətli ziyalıların səsinə boğmaq, xalqı başsız qoymaq istəyənlərin düşmən niyyəti iki əsr Azərbaycanın başının üs-

tündən Damokl qılıncı kimi asılıb. Buna baxmayaraq, xalq bərəkətli torpaq həvəsiylə yeni istedadlar yetişdirib, yeni nəsillərin gəlişi ilə millətin içindəki xof dağılıb, azadlıq, milli birlik eşqi güclənib, ictimai şüuru basqı altında saxlayan yalanlardan və qul zehniyyətindən xilas olmuşuq.

Bu prosesdə İlyas Əfəndiyevin nəsr və dramaturgiyası xüsusi rol oynayıb.

İnsanın ictimai-siyasi, milli azadlığı onun daxili azadlığı, öz ləyaqətini qoruya bilmək gücü ilə bağlıdır. İlyas Əfəndiyevin qəhrəmanları belə insanlardır. Bəyindən sadə kənd adamına, zəngindən yoxsuluna, xan qızından elat gözəlinə kimi, hamı bəlli bir mənəvi enerjinin, gözəlliyin daşıyıcısıdır. Onlar birlikdə tarixin ən çətin dövrlərində də milli kimliyin unudulmadığını göstərirlər. Onun əsərlərinin oxucular arasında xüsusi məhəbbət qazanmasının bir səbəbi saf və mərdanə sevgidirsə, başqa bir səbəbi budur: Azərbaycan insanında özünəsayğı duyğusunu yüksəltmək bacarığı.

İlyas Əfəndiyevin ən çox tənqid hədəfinə çevirən qadın qəhrəmanları qızlarımızın, qadınlarımızın taleyi baxımından maraqlı olduğu qədər də müəllifin daxili azadlıq duyğusunu və Azərbaycan folklorunun ruhunu dərinə mənimsədiyini göstərir. 1939-cu ildə yazılmış “Gözlənilməyən sevgi” hekayəsindəki Gülaradan tutmuş, 1996-cı ildə yazılmış “Xan qızı Gülsənubərlə tarzən Sadıqcanın nağılı” povestindəki İlyas müəllimin nəsr və dram əsərlərindəki qadın qəhrəmanların, demək olar ki, hamısı cəmiyyətdə zərif cins haqqında formalaşdırılmış yanlış təsəvvürləri dağıdan, əxlaqi yalançı sədaqət kateqoriyasından vicdan kateqoriyasına keçirən, yalançı xoşbəxtlik çərçivələrindən çıxıb əsl xoşbəxtliyə qovuşmaq istəyən güclü, azad insanlardır. Bu baxımdan, böyük yazıcımızın qadın qəhrəmanları birbaşa Dədə Qorqud boylarındakı, dastanlarımızdakı cəngavər ruhlu qadınların davamçılarıdır... “Geriyyə baxma, qoca” romanında atasının intiqamını alan Fatmanın, öz eşq etirafı ilə tarzən Sadıqcanın daha güclü görünən xan qızı Gülsənubərin zamanından başlayan bu xətt “Körpüsalanlar”, “Söyüdlü arx”, “Sanköynəklə Vələhin nağılı” kimi nəsr əsərlərində və İlyas Əfəndiyevin, demək olar ki, bütün pyeslərində davam etdirilir...

Azərbaycan-türk tarixinin parlaq şəxsiyyətləri və önəmli mərhələləri haqqında (Nəriman Nərimanov, Hüseyn Cavid, Cəfər Cəbbarlı, Səməd Vurğun), maarifçilik və tənqidi realizm ruhundan doğan komediya və faciələrdən (M.F.Axundzadə, N.B.Vəzirov, Cəlil Məmmədquluzadə), yeni həyat tərzinin çeşidli problemlərinə toxunan (Cəfər Cəbbarlı, Mirzə İbrahimov, Sabit Rəhman) dramlarından sonra İlyas Əfəndiyev səhnəni xalqa bir az da yaxınlaşdırdı, nəzərlərini yanaşı yaşadığımız insanlara yönəltdi, səhnəyə onların mübarizələri, sevgi və iztirablarını, ictimai-psixoloji durumunu gətirdi. Bu cəhətdən o, müasirlərinə yox, Mirzə Fətəli Axundzadəyə bənzəyirdi və ya ona daha yaxın idi.

Buna görə də onun hər yeni səhnə əsəri təkcə teatrda deyil, bütövlükdə Azərbaycan həyatında ciddi bir mədəni olaya çevrilirdi... “Sən həmişə mənəmləsən”, “Unuda bilmirəm” tamaşalarının yaratdığı ab-havanı xatırlayaq.

İlyas Əfəndiyevin pyesləri Azərbaycan dramaturgiya tarixinin əbədi yaşayacaq qızıl fonduna daxildir. Çağdaş teatr sənətimizin inkişafında, bir çox gənc aktyorun tanınması və tamaşaçıların sevimlisinə çevrilməsində onun səhnə əsərləri və ya pyesləri əsasında hazırlanmış televiziya tamaşaları əvəzsiz rol oynadı, bəzi aktyorları onun əsərlərində oynadığı rolların adı ilə tanımağa başladılar...

Mənə elə gəlir ki, Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrımızın müəllif lojası elə İlyas Əfəndiyev üçün yaradılmışdı. Sakitcə, bəzən xəbərsiz gəlib orada yerini tutar, sanki tamaşaçı salonunu unudaraq, əli çənəsində tamaşaya baxardı; səhnədə canlandırmaq istədiyi həyat onu alıb aparardı. Alqışlar altında səhnəyə çıxanda bir ayağı irəli, biri geri olardı; harasa tələsirmiş kimi... Elə bil demək istəyirdi ki, buyurun, mən sözümü dedim, nəticə çıxarmaq, ibrət götürmək sizin işinizdir.

Mən sonralar da dogma teatrımızın səhnəsində müxtəlif müəlliflərə məxsus xeyli tamaşaya baxmışam, ancaq nədənsə, mənə elə gəlib ki, lojaya baxanda yenə İlyas Əfəndiyevi görəcəyəm. Çünki bu yer ən çox ona yaraşırdı.

Böyük yazığımızı mənə sevdiren, aramızda səmimi bir ünsiyyət yaradan cəhətlərdən biri də onun yüksək vətəndaşlıq duyğusu idi. Sovet rejimi onun xəyalındakı və xatirəsindəki bütöv Azərbaycan xəritəsini yaralaya bilməmişdi. Nəsr əsərləri bir yana, Güney Azərbaycanın azadlıq mübarizəsini, Araz həsrətini, Borçalı mövzusunun da səhnəyə gətirmişdi. Bu mövzuları və ya epizodları “qlavlit”dən keçirmək üçün çəkdiyi əziyyətlər barədə söhbətləri də yadımdadır.

“Unuda bilmirəm” tamaşasında səslənən “Araz! Araz!” harayı tamaşaçıları sehləyirdi. Müəllifin böyük ustalıqla dilə gətirdiyi bütövlük həsrəti o vaxtın teatrlarının həyatında inqilabi hadisə idi və böyük cəsarət istəyirdi.

Ermənistanın Qarabağ iddiasından sonra Bakıda başlanan milli azadlıq hərəkatını diqqətlə izləyirdi. Görüşəndə hadisələrin gedişatı ilə, bu hərəkatda ziyalılardan kimin iştirak etdiyi ilə maraqlanırdı. Sovet ordusunun Bakıda və Qarabağda törətdiyi cinayətlərə baxmayaraq, hadisələrin sonuna ümidlə baxır və mənə ürək-dirək verirdi.

İlyas Əfəndiyevin sevmədiyi insanlara münasibətini bilmirəm. Lakin bəyəndiyi, ürəyinə yatan adamlara son dərəcə səmimi və diqqətli idi.

İlyas Əfəndiyev gözəllik aşiqi idi. Onun lirik-psixoloji nəsr və dramaturgiyası Azərbaycan ədəbiyyatının humanizm, yurd sevgisi, xeyirxahlıq, mərdənəlik ideyaları ilə yanaşı, böyük sevgi xəttini də davam etdirirdi. Bu, sosialist-realizminin ədəbiyyatın bütün açıq-gizli guşələrini zəbt etdiyi bir dövrdə onun əsərlərinə qeyri-adi, gözlənilməz bir romantik ovqat gətirirdi. Nağıl, mahnı, dastan İlyas Əfəndiyevin hətta müasir problemlərə həsr etdiyi əsərlərə belə əbədi folklor havası gətirməsinin səbəbi toxunduğu məsələləri günün cari kontekstindən qoparıb əbədi olan, yüz ildən-yüz ilə adlayan sevgi və qəhrəmanlıq süjetlərinə qatmaq istəyindən irəli gəlirdi. Eyni zamanda bu qisimdən olan əsərlərinin üslubu və dili də məhz müasir mövzuları nağıla, mahnıya çevirirdi. Bu mahnılar ədəbiyyət mahnılarıdır; rənglər, iqlimlər, hakimiyyətlər dəyişilir, lakin insan sevgisinin mahiyyəti dəyişilmir, dünyanın əvvəlindən başlanan bu nağıl dünyanın sonunadək davam edəcək. Bu nağıl və ya mahnı,

əslində, insanın həyat ağacının daim canlı və yamyaşıl olmasıdır. Bu mahnı səslənirsə, deməli, yol davam edir, insanlıq öz inkişafına və ali məqsədinə doğru irəliləməyindədir. İlyas Əfəndiyev humanizmi məhz bu ədəbiyyət yoluna, şəkli dəyişilsə də, mahiyyəti dəyişilməyən böyük sevgiyə bağlılığı ilə səciyyəvi və bənzərsizdir.

Onun təbiət lövhələrində də dünyanın dəyişilə-dəyişilə yenidən özünə dönüşünə, ilahi mahiyyətini itirməyəcəyinə sonsuz bir inam var; burada insan taleyi ilə təbiət bir-birini tamamlayır. “Kör-püsalanlar”da təbii fəlakət sevgisiz bir mühitdə sona kimi aldanış içində yaşamağın qarşısını alır. Təbii fəlakət insanlıq fəlakətinə mane olur. Buna bənzər bir hadisə də Xan qızının Cıdır düzündə öz sevgisini tarzən Sadıqcana açması səhnəsində baş verir. Sevgi etirafı bir tufan kimi, sel-su kimi gəlir, cəmiyyətin donuq, ehkamlaşan etiketlərini yuyub aparır, təəssüf ki, tufan keçir və heç nə dəyişilmir. Halbuki müəllif ilk yazılarından başlayaraq həmişə bu ehkamları yıxıb-dağıtmağa çalışır. Diqqəti cəlb edən cəhətlərdən biri də İlyas Əfəndiyevin əsərlərindəki etnoqrafik zənginlik və dəqiqlikdir. Üstündən, az qala, bir əsr vaxt keçəndən sonra o, elat-tərəkəmə həyatının, yaylaq-aran yollarına bağlı talelərin bütün cizgilərini son dərəcə dəqiqliklə çəkir, tarixi bu günə, bu günü tarixə qovuşdurur, bir daha zamanın şərti anlayış olduğunu təsdiqləyir... Həm də ən maraqlı cəhət budur ki, o bu köç həyatına bəsitlik, geriqlmişlik kimi baxmır, əksinə, bu həyatın kübarlığını, əsilzadəliyini, gözəlliyini, zənginliyini də üzə çıxarır.

İlyas Əfəndiyevin əsərlərinin ümumi ruhu Azərbaycanın şimal hissəsinin qanlı savaşlar sonucu çar Rusiyasına birləşdirilməsinə, vətənimizin parçalanmasına və xalqımızın aşağılanmasına, geriqlmiş, cahil, hər zülmə dözən, müqavimət gücü tükənmiş, muzdur, qul, dini fanatizm girdabında boğulan obrazının yaradılmasına etiraz ruhu idi. Buna görə də onun qəhrəmanları öz yüksək mənəvi keyfiyyətləri ilə seçilən, zənginliyi, aristokratlığı, əsilzadəliyi öz xarakter və şəxsiyyətlərində qoruyan, nümayiş etdirən insanlardır.

İlyas Əfəndiyevin əsərlərinin bədii dili də bu mənada yüksək estetikası, gözəlliyi ilə seçilir. Üslub istedadın əsas əlamətlərindəndir, deyirlər. Əs-

lində, İlyas Əfəndiyev öz həyat tərzində də bu estetikanı qoruyurdu. Ruh aləmində də, geyim-keçimində də bir nizam, səliqə-sahman vardı. Gözəllik aşiqi olması onun milli-mənəvi gözəlliklərin qoruyucusuna çevirmişdi.

Əslində, İlyas Əfəndiyev öz həyat tərzində də bu estetikanı qoruyurdu. Ruh aləmində də, geyim-keçimində də bir nizam, səliqə-sahman vardı. Gözəllik aşiqi olması onu milli-mənəvi gözəlliklərin qoruyucusuna çevirmişdi.

Yadıma gəlir, “Ədəbiyyat və incəsənət”ə hekayə göndərəndə öz şəklini xüsusi diqqətlə seçərdi. Bu, oxucu qarşısında məsuliyyət duyğusundan irəli gəlirdi.

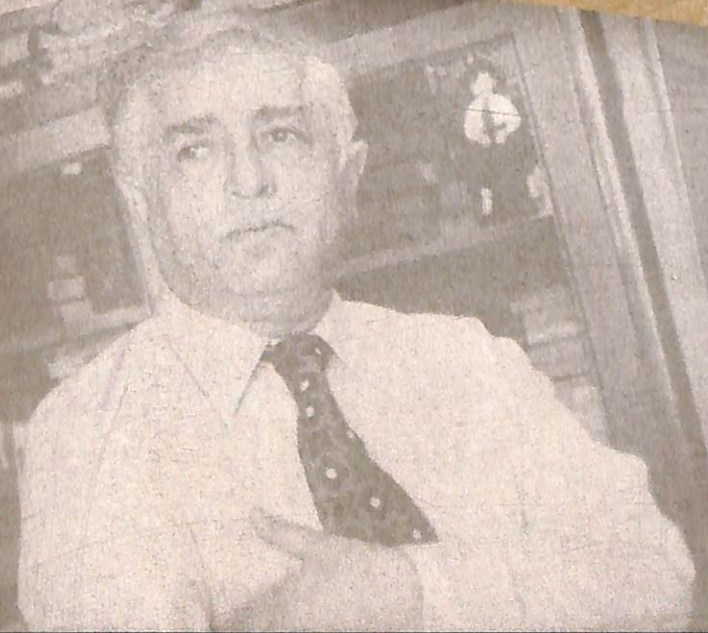
Bütövlükdə baxanda, o, gəncliyindən ixtiyar yaşına kimi ömrünün heç bir mərhələsində sözün və sənətkarın böyük borc və məsuliyyətini unutmadı. Buna görə də zamanın ruzigarlarına əylmədi, masa arxasında bir qəhrəman ömrü yaşadı. Hətta proletariat hakimiyyəti, sinfi ayrı-seçkilik də onu əsl bəylik, ucalıq məğrurluğundan qopara bilmədi. Axına qoşulmadı, axına qarşı üzdü. Müstəqilliyimiz möhkəmləndikcə, müharibə yaraları sağaldıqca İlyas Əfəndiyevin həm şəxsiyyətinin, həm də yaradıcılığının dəyəri daha da artacaqdır. O, daim bizdən irəlidə, bir örnək olaraq yaşayacaqdır...

16 iyul 2021-ci il

ŞƏRƏFLİ ÖMRÜN ANLARI

*İlyas Əfəndiyevin
yaradıcılığı onun
parlaq şəxsiyyətinin
güzgüsüdür.
Onun əbədi kimliyi
ilə şəxsiyyəti bir-
birini tamamlayır
və bu tamlıq
bütün oxucularına
doğmadır.*

Fikrət Qoca
Xalq şairi

İlyas Əfəndiyevin unudulmaz xatirəsinə

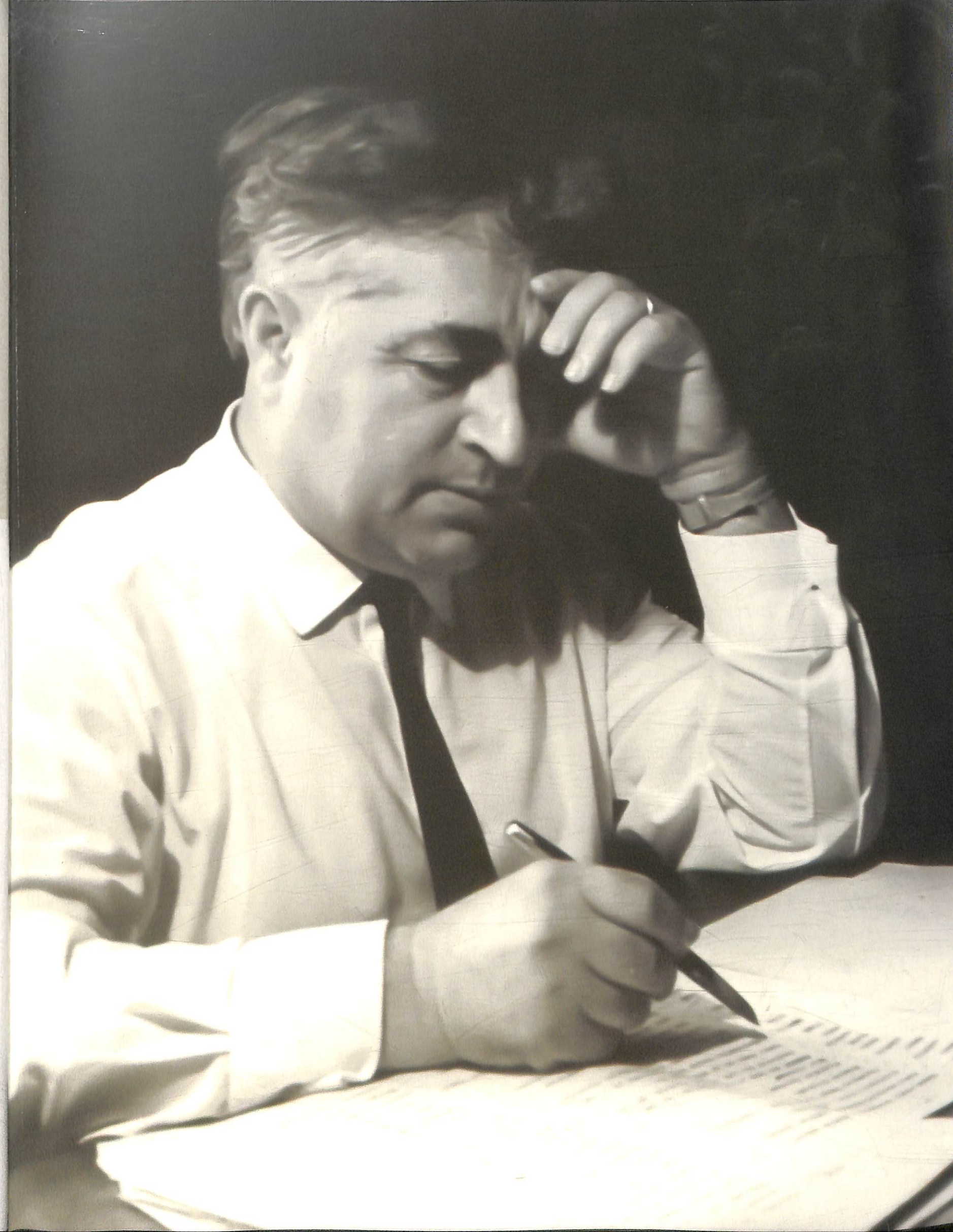
İlyas Əfəndiyevlə bağlı xatirəm çoxdur. Elə ki yazmaq istəyirəm, hamısı pərən-pərən düşür. Qalır boşluqda. Nəhayət, anladım ki, insan haqqında xatirəni onu itirdiyinə daxilən inandıqdan sonra yazmaq asan olur. Mən İlyas müəllimin ölümünə – yoxluğuna inana bilməmişəm. Onun yoxluğunu qəbul etməyə hazır deyiləm. Mən xatirə yazmaq istəyəndə bu şeir yarandı:

*Dağların Bəbir qadını
Doğdu bir eşqin odunu,
Xızır İlyasın adını
Verdi əziz balasına.
Bu diyarda ömür boyu
Xəyalında dağ çiçəyi,
Nəğmə oldu adı, soyu,
Ürəyində bulaq suyu
Bu şəhərdən keçdi, getdi.
Zaman piyada, o atlı,
Elçin, Timuçin qanadlı
İlyas Məhəmməd oğlu.
Nə dostlarla yarışardı,
Nə də dərdin danışardı,
Öz yolunda öz ilhamı
Bir şam kimi alışırdı.
Hava tutqun, yollar çətin.*

*Həmişə təmiz saxladı
Öz varlığın, öz siqlətin.
Təmiz, saf bir parçasıydı
O, dağların, təbiətin.
Adı məşhur, sözü dadlı,
Elçin, Timuçin qanadlı
İlyas Məhəmməd oğlu.
Hələ bizim aramızda
Ömür sürür söz Paşası.
Dillərdə sözü-söhbəti,
Səhnələrdə tamaşası.
İlham şamı sönməyibdi,
Xatirəyə dönməyibdi.
Evdə ayaq izi isti.
Heç mürəkkəb qurumayıb,
Hələ səsi, sözü isti.
Hələ, hələ bundan belə*

*Ruhu, mehriban xəyalı
Üzümüzə gülə-gülə
Neçə nəvə böyüdəcək.
İlyas qəlbli, İlyas adlı,
Elçin, Timuçin qanadlı
İlyas Məhəmməd oğlu.*

2 oktyabr 1998-ci il

Həyat və yaradıcılığının əsas tarixləri

1914

May ayının 26-da İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyev Qaryagində (indiki Füzuli şəhərində) anadan olmuşdur.

1930

Orta məktəbi bitirdikdən sonra şəhər məktəbində və II dərəcəli partiya məktəbində dil və ədəbiyyatdan dərs demişdir.

1933

V.İ.Lenin adına Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun Ədəbiyyat fakültəsinin əyani şöbəsinə daxil olmuş, sonra ailə vəziyyətinə görə həmin institutun Coğrafiya fakültəsinin qiyabi şöbəsinə daxil olaraq, 1938-ci ildə oranı bitirmişdir.

1938

Noyabr ayında ilk mətbu əsəri olan "Buruqlar arasında" oçerki "Yeni yol" qəzetində dərc olunmuşdur.

1938

Bakıya gələn İlyas Əfəndiyev "Yeni yol", "Kommunist" və "Ədəbiyyat qəzeti" redaksiyalarında işləmişdir.

1939

Yazıçının "Kənddən məktublar" adlı ilk kitabı "Azərnəşr" tərəfindən nəşr edilmişdir.

1939

Yanvar ayının 26-da "Berlində bir gecə" adlı ilk hekayəsi "Ədəbiyyat qəzeti"ndə çap olunmuşdur.

1940

Yanvar ayının 10-da Yazıçılar İttifaqına qəbul olunmuşdur.

1943

Öz hekayələri əsasında Mehdi Hüseynlə birlikdə ilk dram əsəri olan "İntizar" pyesini yazmışdır.

1944

Dekabr ayında "İntizar" pyesi M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1946

İlk müstəqil dram əsərini – "İşıqlı yollar" pyesini yazmışdır.

1947

"İşıqlı yollar" əsəri M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1947

M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrının Moskva qastrolu zamanı "İşıqlı yollar" əsəri tamaşaçıların böyük rəğbətini qazanmışdır.

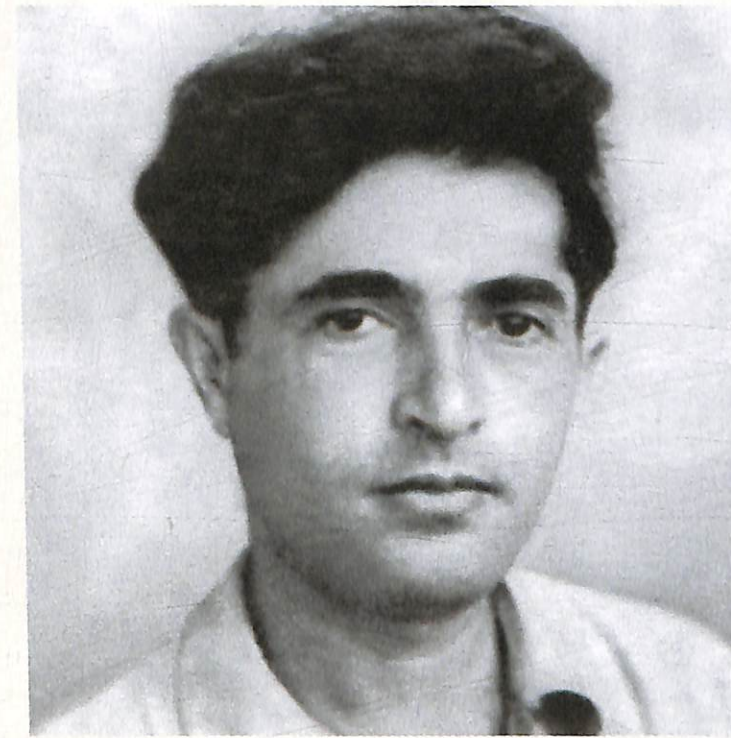
İlyas Əfəndiyev
14 yaşında

Qarabağ, Füzuli
İlyas Əfəndiyevın doğma yurdu

İlyas Əfəndiyev
1938-ci il

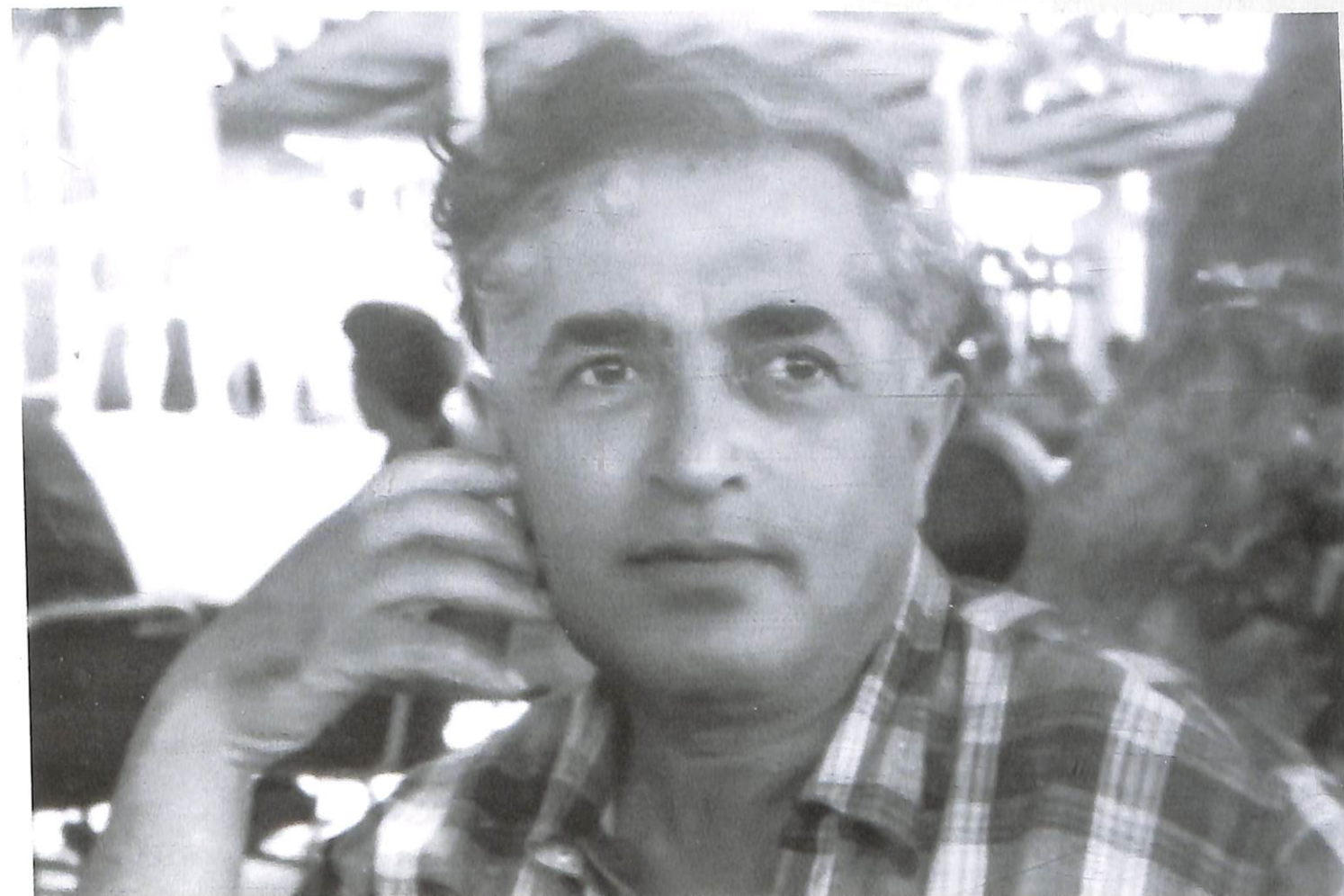

Vaqif Bayatlı Odər
Şair, Əməkdar incəsənət
xadimi

“

Sizə deyim, İlyas Əfəndiyev ingilisin, İsveçin olsaydı, o da Nobel mükafatı alardı”.

1948

“Bahar suları” əsəri M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1949

“Şərəf nişanı” ordeni ilə təltif olunmuşdur.

1951

Rus dilində “Rasskazı” adlı ilk kitabı nəşr olunmuşdur.

1954

“Atayevlər ailəsi” pyesi M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1954

Azərbaycan yazıçılarının II qurultayında (1954, aprel) “Azərbaycan sovet dramaturgiyası”, III qurultayında (1958, dekabr) isə “Azərbaycan dramaturgiyasının inkişafı haqqında” məruzələri ilə çıxış etmişdir.

1958

“Söyüdlü arx” romanını yazmışdır.

1958

“Körpüsəlanlar” povestini qələmə almışdır;
“Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi” fəxri adına layiq görülmüşdür.

1960

1963

“Dağlar arxasında üç dost” romanını yazmışdır.

1964

Səhnələşdirilmiş “Sən həmişə mənimləsən” pyesi ilə Azərbaycan səhnəsində lirik-psixoloji dramın əsası qoyulmuşdur.

1967

“Mənim günahım” pyesini yazmış və əsər M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1968

“Unuda bilmirəm” əsərinin ilk tamaşası olmuşdur. Əsər M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında 424 dəfə göstərilmişdir.

1969

“Məhv olmuş gündəliklər” pyesi tamaşaya qoyulmuşdur.

1969

Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif edilmişdir.

1969

“Azərnəşr” tərəfindən yazıçının dörd cilddən ibarət “Seçilmiş əsərləri” oxuculara təqdim edilmişdir.

1973

Müasir mövzulara daha çox üstünlük verən yazıçı ilk dəfə tarixi mövzuda “Mahnı dağlarda qaldı” pyesini yazmış, elə həmin il əsər M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1971

Mehdi Hüseyn
Xalq yazıçısı

“

İlyas Əfəndiyev öz yaradıcılıq xüsusiyyətlərinə sadıq qalaraq, təbii insan psixologiyasını təbii və sadə boyalarla göstərir”.

Bəxtiyar Vahabzadə
Xalq şairi

“

O, Kommunist Partiyasına daxil olmadı. Çünki əqidəsinə zidd gedə bilmirdi... O mənə inanırdı və mən də çəkinmədən ona ürəyimi açırdım, içində yaşadığım rejimə nifrətimi bildirirdim. Çünki onun saflığına, xarakter bütövlüyünə və ən ümdəsi də, mənim kimi totalitar rejimə nifrət etdiyinə çox yaxşı bələd idim. Bir sözlə, İlyas Əfəndiyev həm yazıçı, həm də insan kimi bütöv və özünəməxsus bir xarakterə malik olan kamil şəxsiyyət idi”.

Soldan: Qasim Qasimzadə, Süleyman Rəhimov, İlyas Əfəndiyev və Əbülhəsən

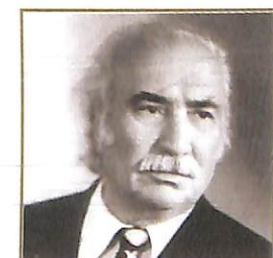
İlyas Əfəndiyev və Nəbi Xəzri

Nəbi Xəzri
Xalq şairi

“

İlyas Əfəndiyev fenomeni zəngin bir aləmdir. Dalğalı, qasırgalı bir ümmədir”.

Süleyman Rəhimov
Xalq yazıçısı

“

İlyas Əfəndiyev yaradıcılığı Azərbaycan sovet ədəbiyyatının münbit zəminindən doğan, rişələnən, getdikcə köklənən qoşa qardaş kimi qoşalıqda yaradıcılıqdır. Bu yaradıcılıq istedadlı nasirə mahir dramaturqu birləşdirib, birlikdə söykək-söykəyə qaldırır... İlyas nəsrinin dramaturgiyası, dramaturgiyası da onun nəsrinə dayaq durur, kömək göstərir. İlyasın nəsrində, dramaturgiyası da ahəngdardır, cazibədar...”

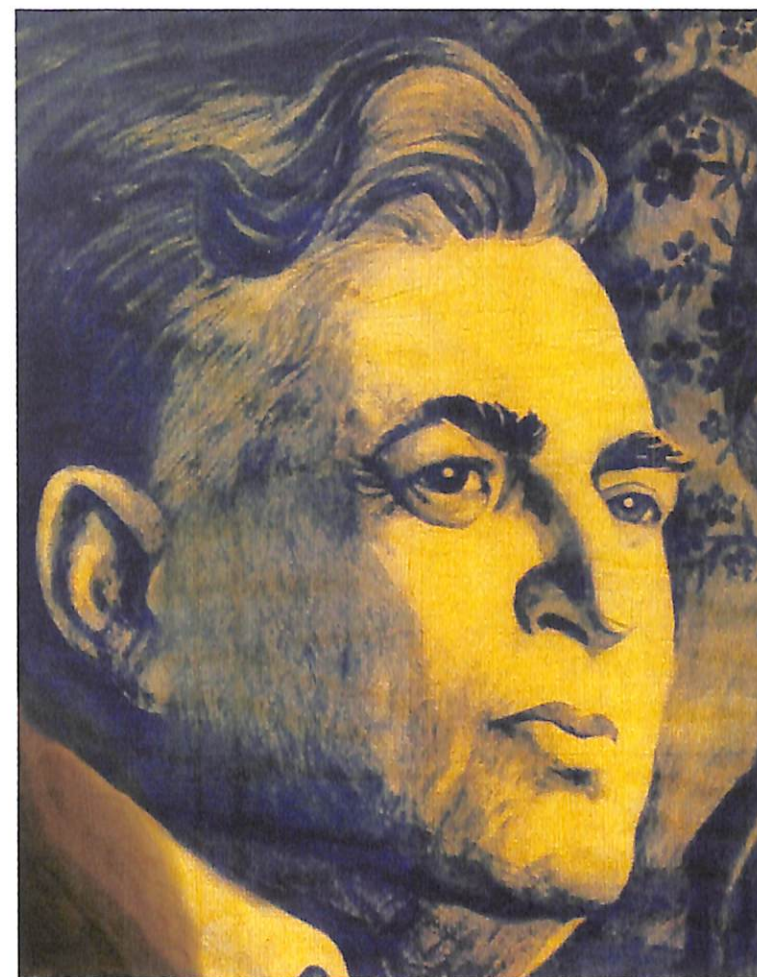
Təltifdən sonra

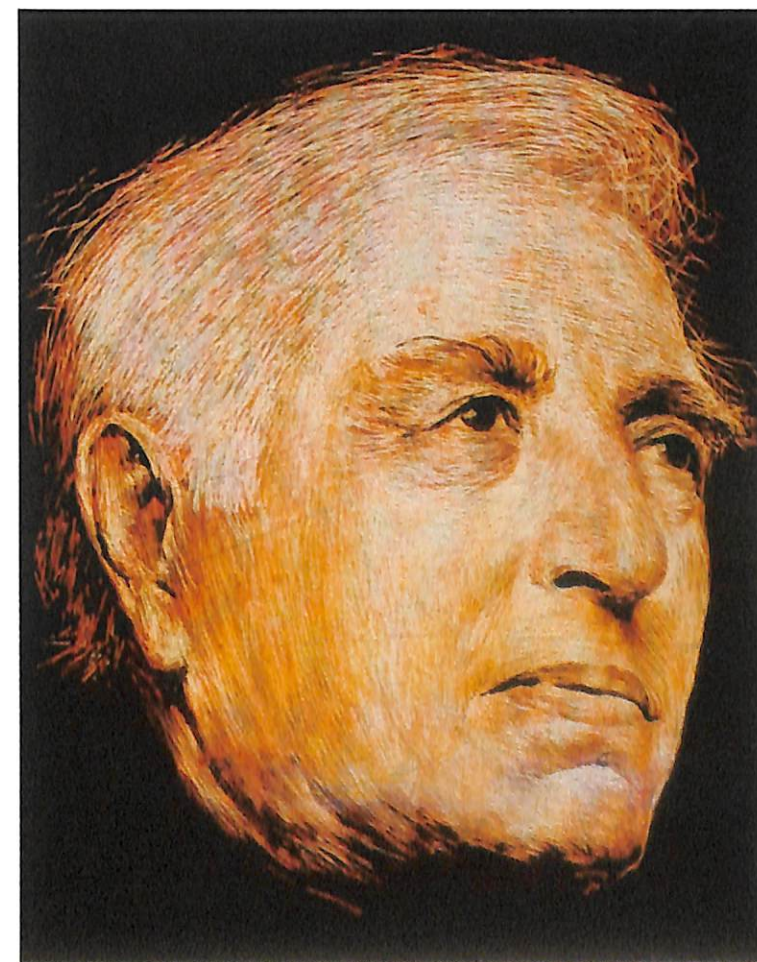
Anar, İlyas Əfəndiyev, Eldar Salayev, Polad Bülbüloğlu

İlyas Əfəndiyev
Əfəndiyev Zeynalov

İlyas Əfəndiyev
Cabbar Qasimov

İlyas Əfəndiyev
Naməlum rəssam

1972

“Mahnı dağlarda qaldı” pyesinə görə “Dövlət mükafatı”na layiq görülmüşdür.

1973

“Qəribə oğlan” pyesi çap olunmuş, əsər M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1974

Anadan olmasının 60 illiyi münasibətilə “Oktyabr inqilabı” ordeni ilə təltif olunmuşdur.

1975

“Bağlardan gələn səs” əsərini yazmış, əsər M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1976

1978

“Sarıköynəklə Valehin nağılı” romanını yazmışdır.

1979

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 30 iyul tarixli Fərmanı ilə “Azərbaycanın Xalq yazıçısı” fəxri adına layiq görülmüşdür.

1980

“Geriyə baxma, qoca!” romanını qələmə almışdır.

1981

“Üçatılan” romanını yazmışdır.

1981

“Xurşidbanu Natəvan” əsəri M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1983

“Büllur sarayda” pyesi M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1984

Anadan olmasının 70 illiyi münasibətilə Lenin ordeni ilə təltif edilmişdir.

1986

“Şeyx Xiyabani” əsəri M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1988

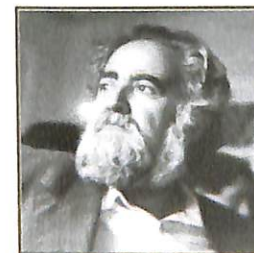
“Bizim qəribə taleyimiz” pyesini yazmış, əsər M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1989

“Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali” pyesi Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1991

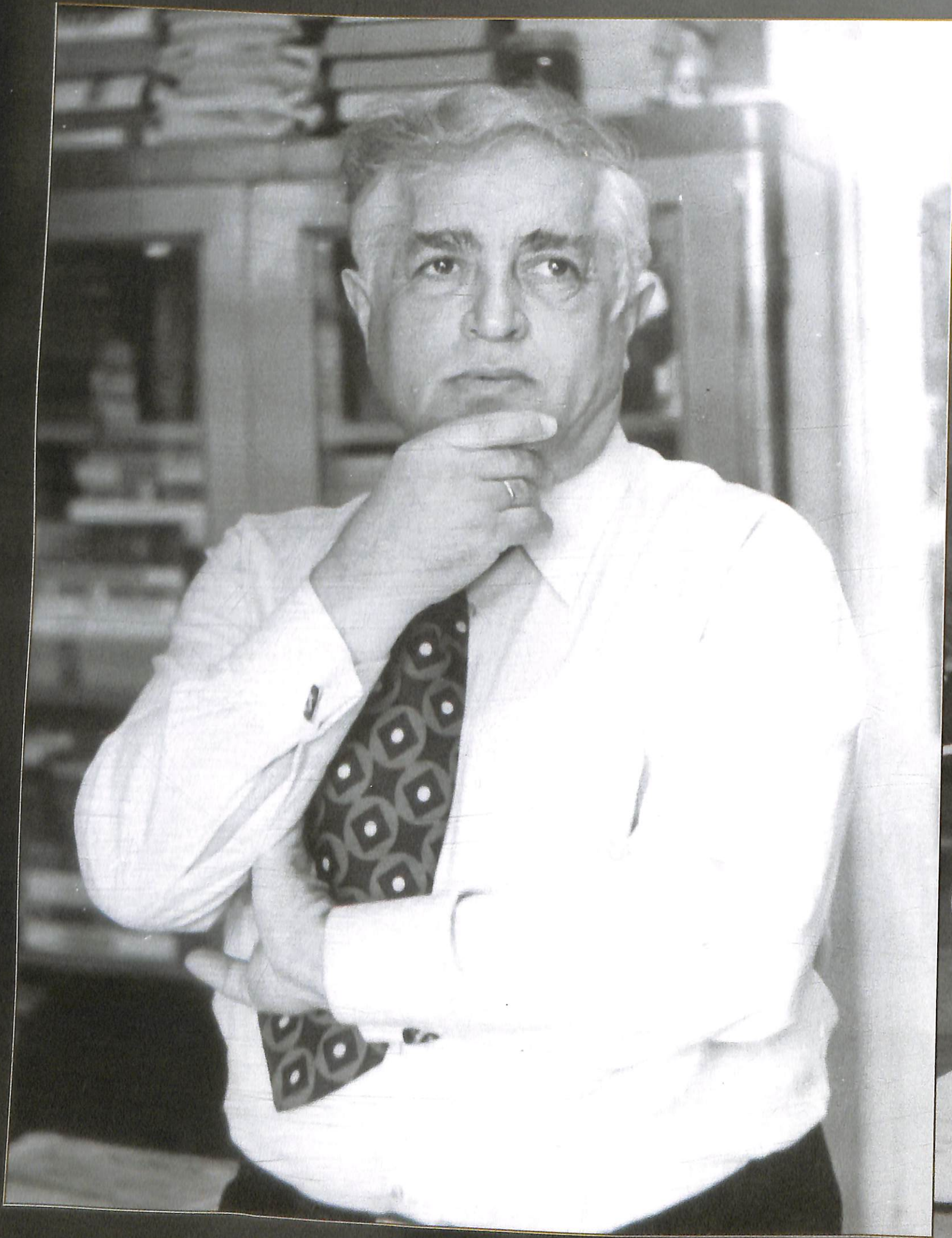
“Tənha iydə ağacı” əsəri Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

Xəlil Rza
Xalq şairi

“

İlyas Əfəndiyev yalnız nasir və dramaturq deyil, eyni zamanda oxucu ürəyinin ən dərin tellərini titrətməyi bacaran incə qəlbli şairdir, lirika ustasıdır”.

İlyas Əfəndiyev evindəki kabinetində
1968-ci il

1992

“Dəlilər və ağıllılar” əsəri Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdur.

1993

“Qaçaq Süleymanın ölümü” povestini yazmışdır.

1994

Anadan olmasının 80 illiyi təntənə ilə qeyd edilmiş, o, sənət adamları arasında ilk dəfə respublikanın özəmkə ən yüksək ordeni olan “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir.

1996

Son nəsr əsəri olan “Xan qızı Gülsənubərlə tərzən Sadıqcanın nağılı” povestini qələmə almışdır.

1996

Oktyabr ayının 3-də Bakı şəhərində vəfat etmiş və I Fəxri xiyabanda dəfn olunmuşdur.

1996

Noyabrın 17-də “Hökmdar və qızı” tamaşasının premyerası göstərilmişdir. Həmin vaxtdan etibarən Akademik Milli Dram Teatrı hər yeni mövsümü bu tamaşa ilə açmışdır.

2001

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyev yazıçının xatirəsinin əbədiləşdirilməsi haqqında Sərəncam imzalamışdır.

2002

“Çinar-Çap” nəşriyyatı yazıçının yeddi cildədən ibarət “Seçilmiş əsərləri”ni Azərbaycan dilində, iki cildədən ibarət “Seçilmiş əsərləri”ni isə rus dilində çap etmişdir.

2004

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev İlyas Əfəndiyevin 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Sərəncam imzalamışdır.

2008

“Hökmdar və qızı” əsəri əsasında çəkilən “Hökmdarın taleyi” bədii filminin təqdimat mərasimi olmuşdur.

2014

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Sərəncam imzalamışdır.

2014

2021

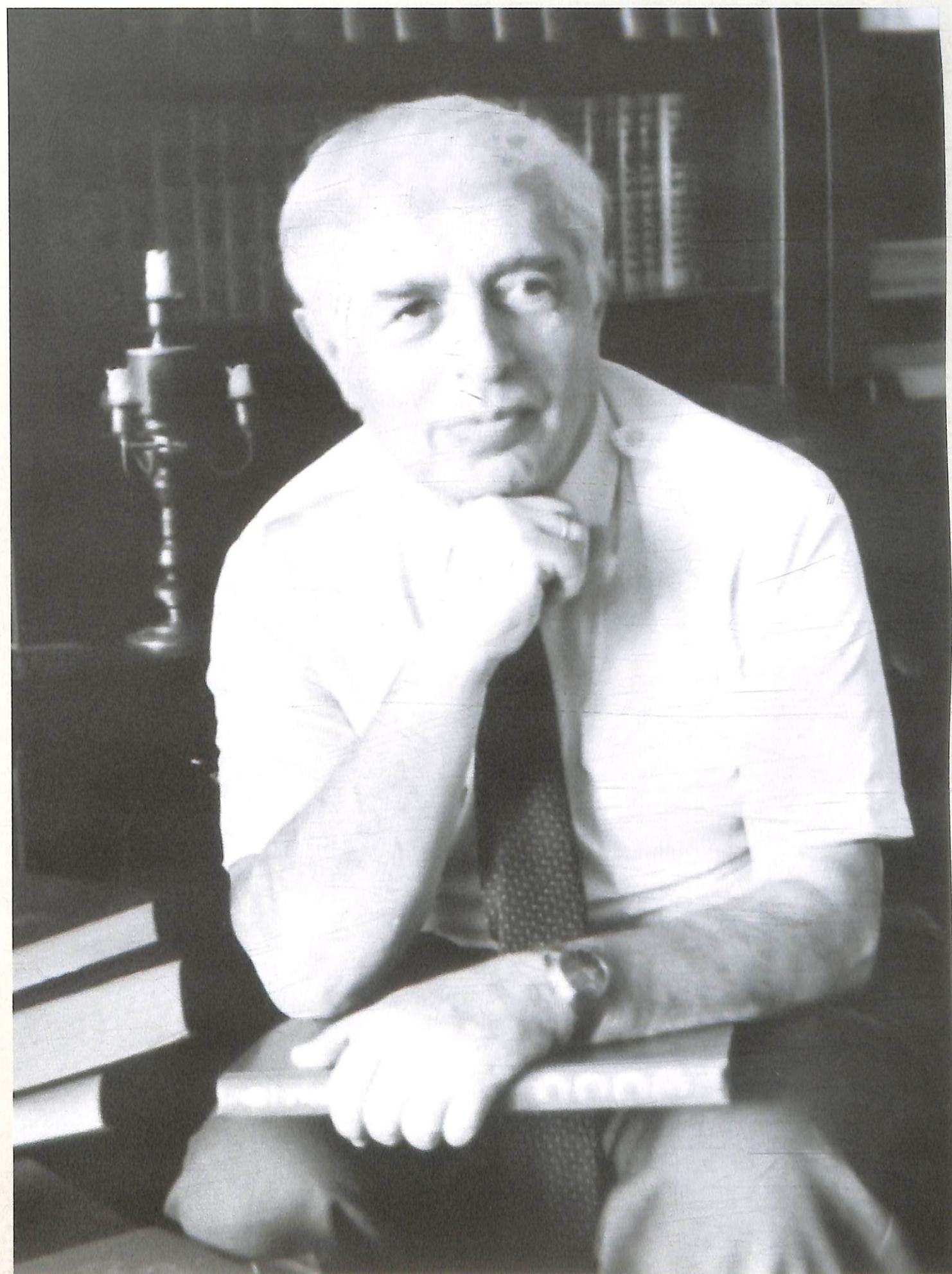
Bu illər ərzində İlyas Əfəndiyevin əsərləri dəfələrlə nəşr olunmuş, müxtəlif dillərə tərcümə edilmiş, pyesləri bir çox teatrların səhnəsində tamaşaya qoyulmuşdur. Haqqında məqalələr yazılmış, monoqrafiyalar nəşr edilmiş, dissertasiyalar müdafiə olunmuşdur.

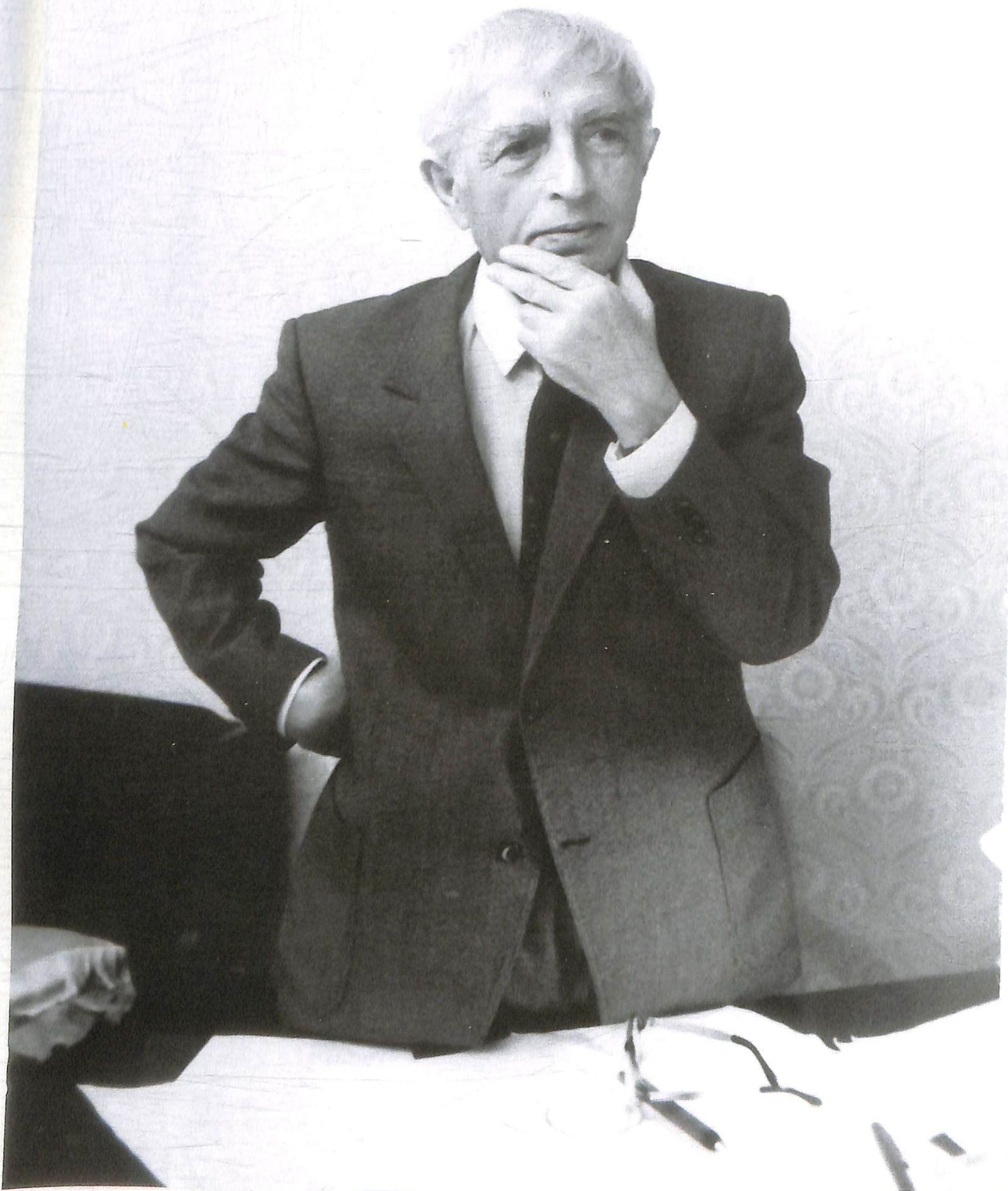

Məmməd Cəfər Cəfərov
Akademik

“

İlyas Əfəndiyev gələcək nəsillərin də sevə-sevə oxuyacağı uzunömürlü əsərlər yaradıcısıdır”.

Tahir Salahov
SSRİ Xalq rəssamı

“

Elə sənətkarlar var ki, yaratdığı əsər, fərqi yoxdur, pyes olsun, tablo olsun, musiqi olsun, insanı düşündürür, onun hissələrinə hakim kəsilir, gözəlliklər aləminə çəkib aparır, haqq-ədalət uğrunda mübarizəyə səsləyir, həqiqəti axtarır tapmaqda ona kömək edir.

Mənim hörmətli dostum İlyas da belə sənət adamlarındandır”.

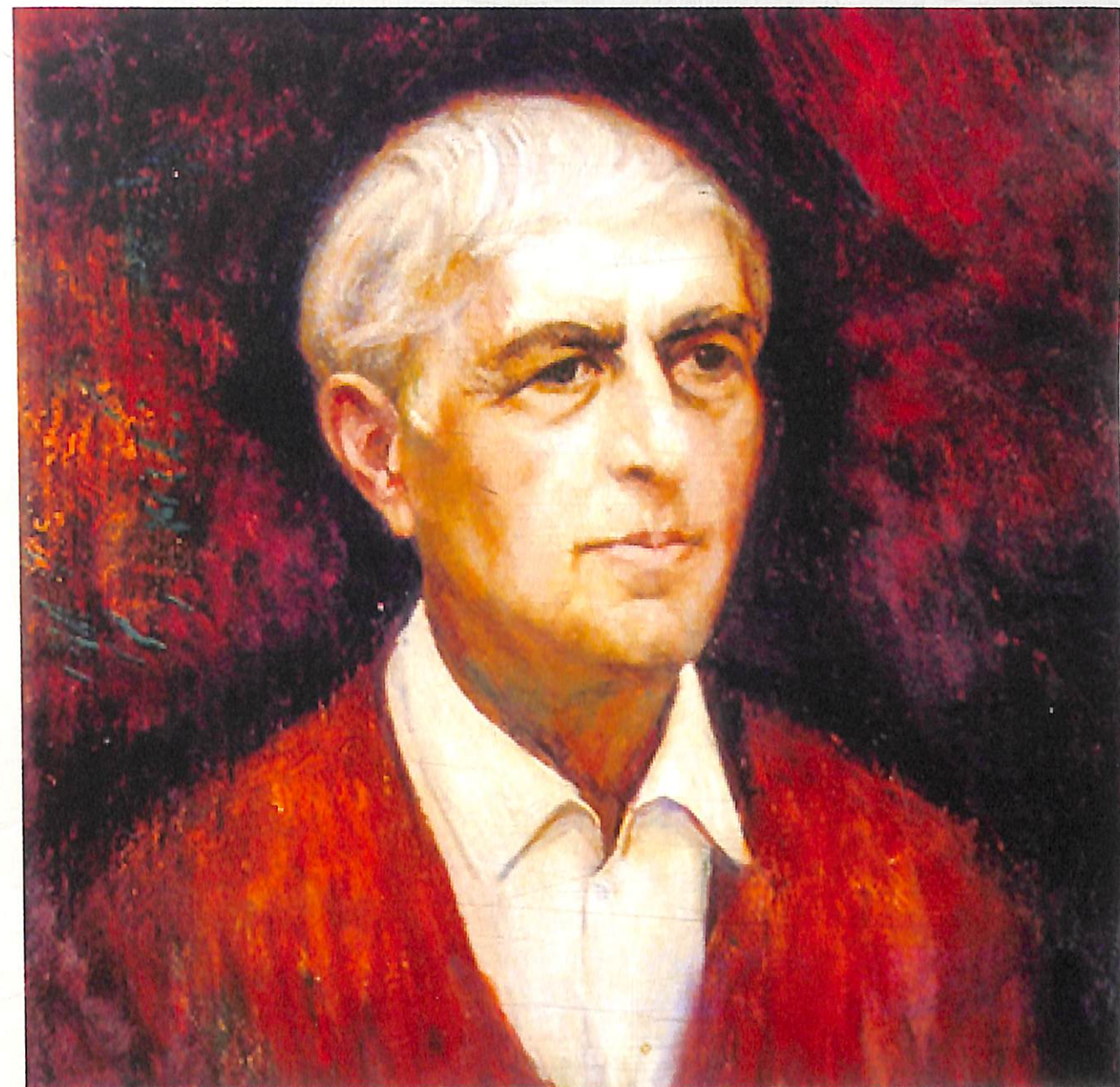
Çingiz Aytmatov
Qırğız Xalq yazıçısı

“

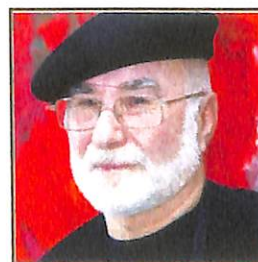
İlyas Əfəndiyev XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının klassikidir”.

1996-cı ilin avqust ayı. İlyas Əfəndiyevin son fotosu. Fotonu Elçin çəkmişdir.

İlyas Əfəndiyevin portretləri
Rəssam Tofiq Ağababayev

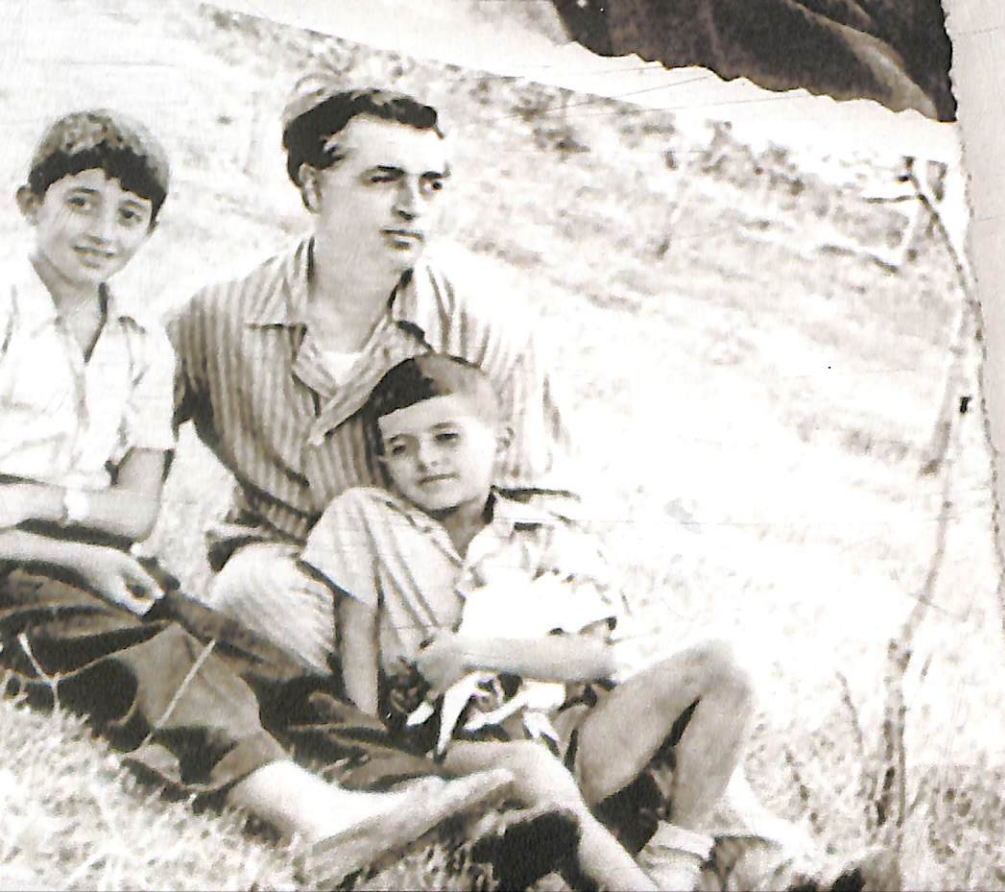
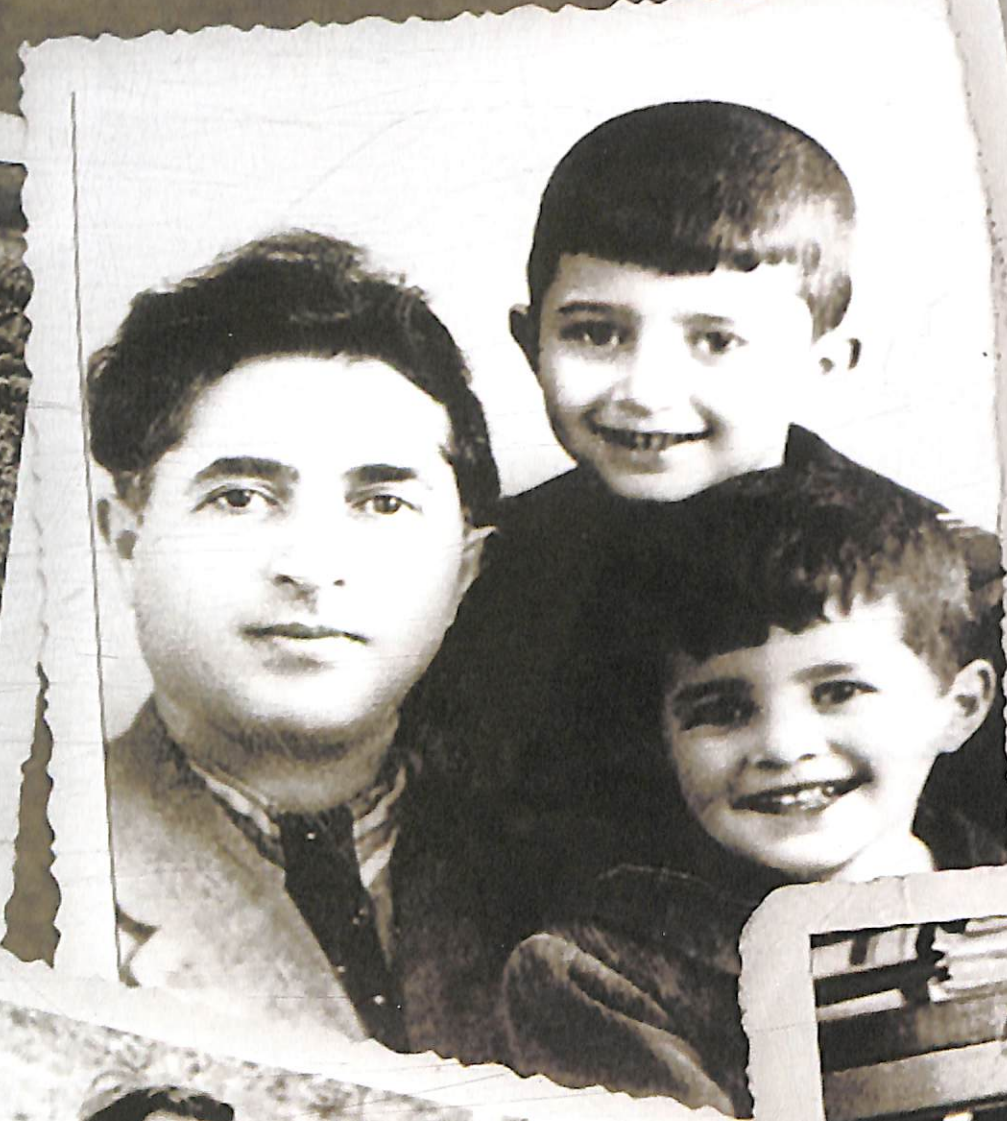

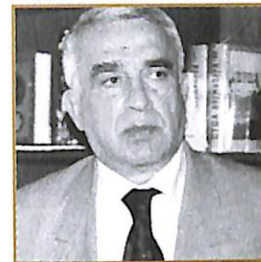
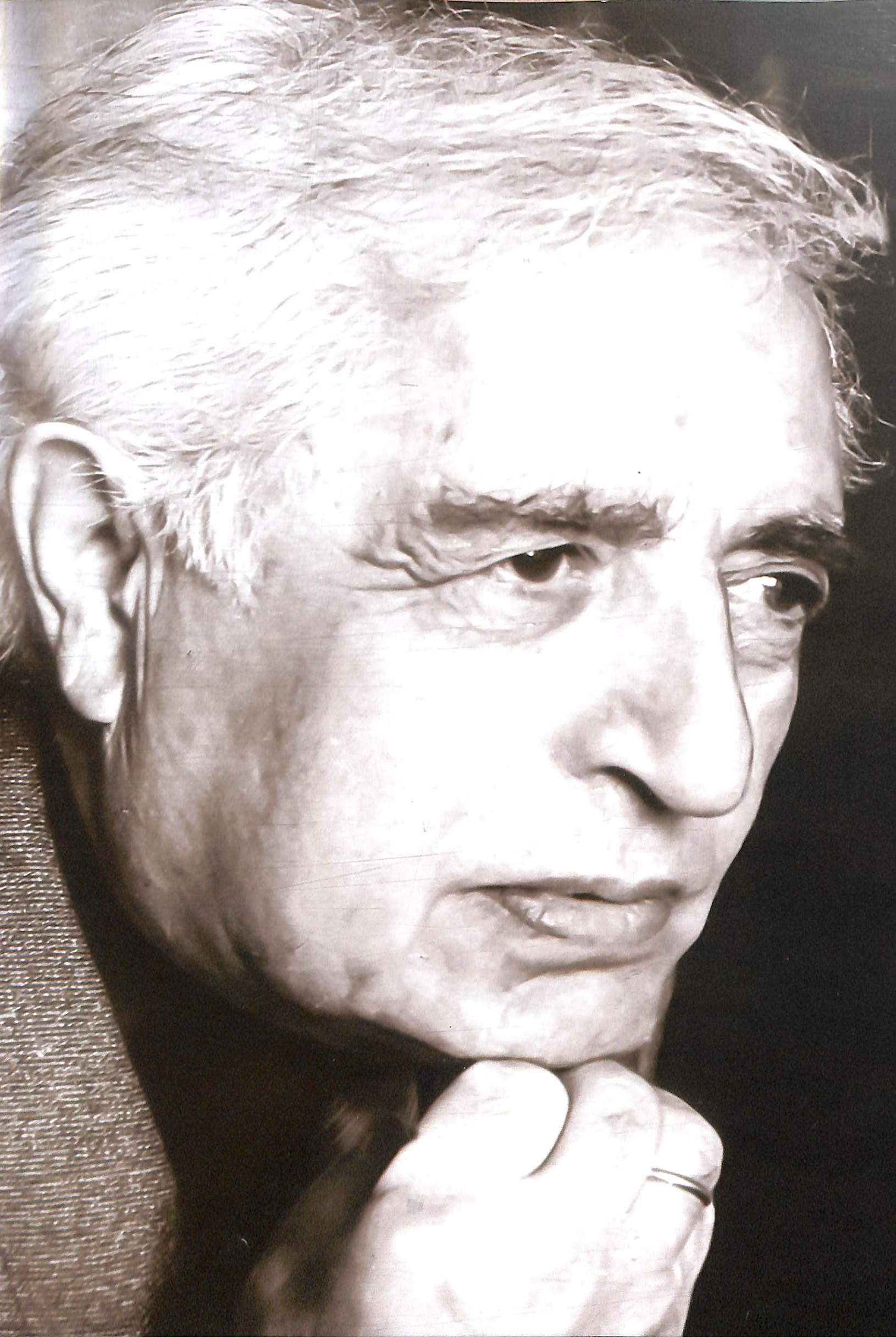
Tofiq Ağababayev
Xalq rəssamı

“

İlyas Əfəndiyevin portretlərini böyük həvəslə yaratmışam”.

Mila

Çingiz Əlioğlu

Şair, Əməkdar incəsənət xadimi

1981

Cıdır düzündə düşüncələr

*Bu dağın başından baxsan aşağı,
O dəərə necə də qorxunc görünür!
Dərədən o tayda Ziyarət dağı
Hər axşam dumana, çənə bürünür.*

*Aşağı tərəfdə, yaşıl ovlaqdan
Baş alıb üfüqə gedən çöllərdə
Ulu babalarım qalxıb torpaqdan,
Üzü mənə tərəf gəlirlər birdən.*

*Yeriyib gəlirlər, addımı ağır,
Rəngləri solğundur, özləri yorğun.
Zəhimli gözlərdən bir sərtlik yağır,
Quruyub baxıram mən fağır-fağır.*

*Köhnə dost-taşılar görüşür indi,
Ah, nələr danışmır baxışlar, nələr!
Mürgülü duyğular oyanır, dinir,
Tapaşib-öpüşür solğun kölgələr.*

*Gəlir doğmalarım, gəlir el-obam,
Onların muradı boydan qırıqdır.
Gəlir Həsənbaba – o ata-babam,
Yenə ayağında köhnə çarıqdır.*

*Bu da Bayram babam, qımışıb gülür,
Yanında Bilqeyis – tək qız balası.
O, Xanım nənəmdir, gör haçan ölüb,
Göynəyir köksündə güllə yarası...*

*Bir az tərəddüdlə, bir az inamsız
Qaçıram onların qabaqlarına:
“Bu mənəm, nəvəniz, tanımırsınız?..”
Di gəl, sükut qonur dodaqlarına.*

*Sakitcə gedirlər tək-tək, ya qoşa,
Sanki heç görmürlər məni qətiyyənlər.
Yoxsa onlar məni düşmürlər başa,
Bəlkə, başqa dildə danışırıram mən?!*

*Baş alıb gedirlər kirimiş, səssiz,
Müdhiş tənələri yandırır məni.
Boşalır o düzlər, o çöllər təmiz,
Lal sükut bürüyür çölü, çəmən.*

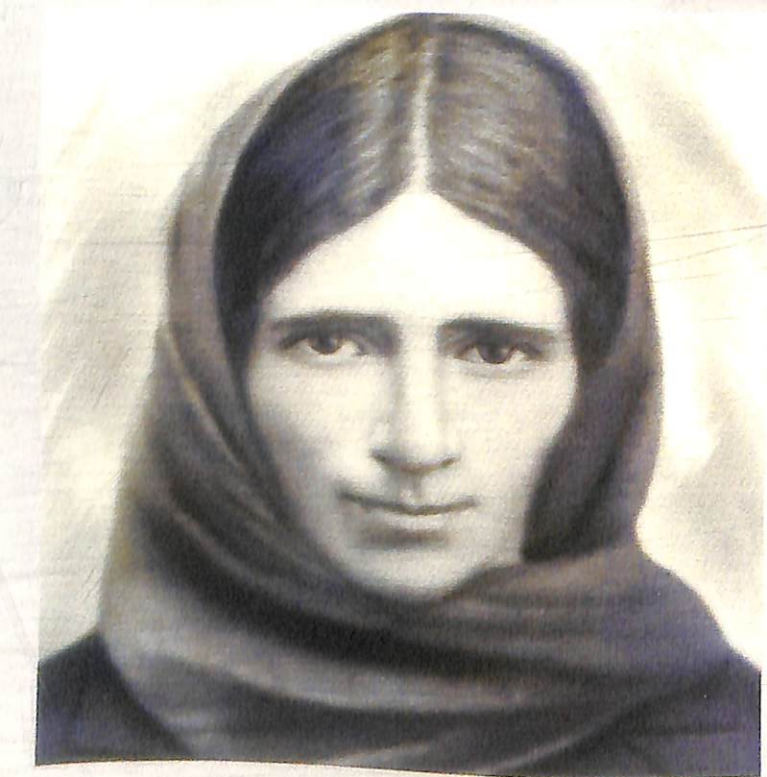
*Hələ fikirlərdən ayrılmamışam,
O sözsüz qınaqlar nə idi, görən?
Mən hansı ümidi doğrultmamışam,
Hansı fürsətləri vermişəm əldən?*

İlyas Əfəndiyevın babası Bayram bəy, 1897-ci il

İlyas Əfəndiyevın dayısı, görkəmli teatr xadimi Cəlil bəy Bağdadbəyov

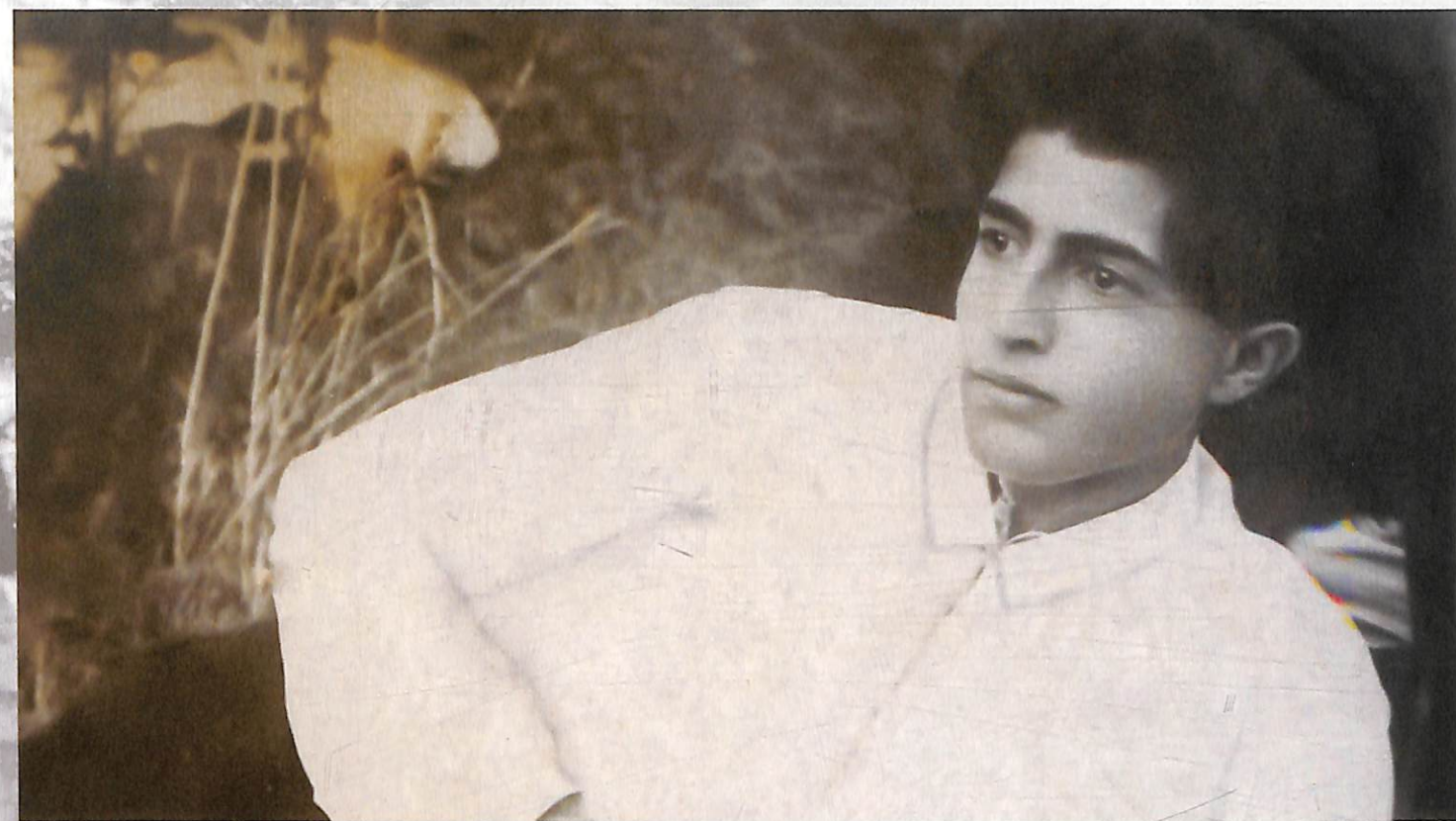

İlyas Əfəndiyevın anası
Bilqeyis xanım

İlyas Əfəndiyevın atası
tacir Məhəmməd Əfəndi

İlyas Əfəndiyev gənc yaşlarında

İlyas Əfəndiyevın bacısı
Məhbub xanım

İlyas Əfəndiyevın bacısı
Məhliqə xanım

İlyas Əfəndiyevın bacısı
Nəziyə xanım və qardaşı Arif

Qabil
Xalq şairi

“

Əfəndiyevlər nəslə təkcə Qarabağda deyil, bütün Azərbaycanca tanınan və sevilən, böyük hörmətə və nüfuza malik olan bir ocaqdır”.

İlyas Əfəndiyev və həyat yoldaşı
Tövsiyə Qulubəyova
1942-ci il

İlyas Əfəndiyevin həyat yoldaşı
Tövsiyə Qulubəyova
1945-ci il

Tövsiyə Qulubəyova
1941-ci il

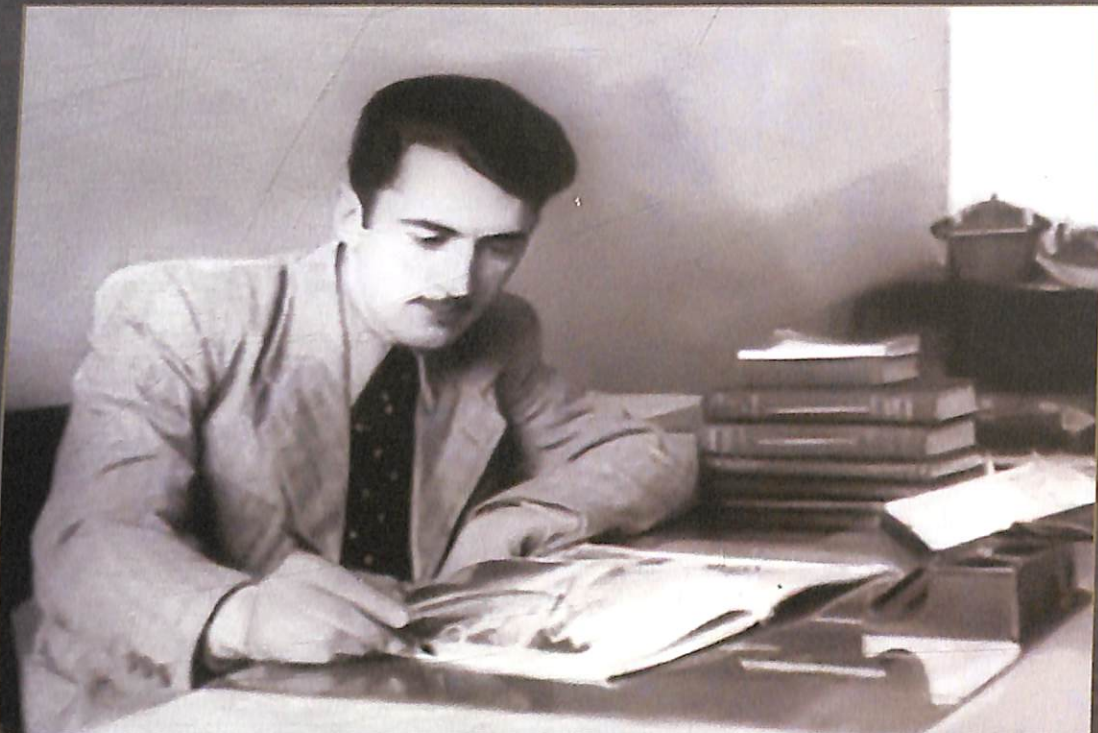

Məmməd Aslan
Şair, Əməkdar
mədəniyyət işçisi

“

“Geriə baxma, qoca”...
Geridə nə qaldı ki?!
Nə vardı, o yandaydı,
Bəridə nə qaldı ki?!”

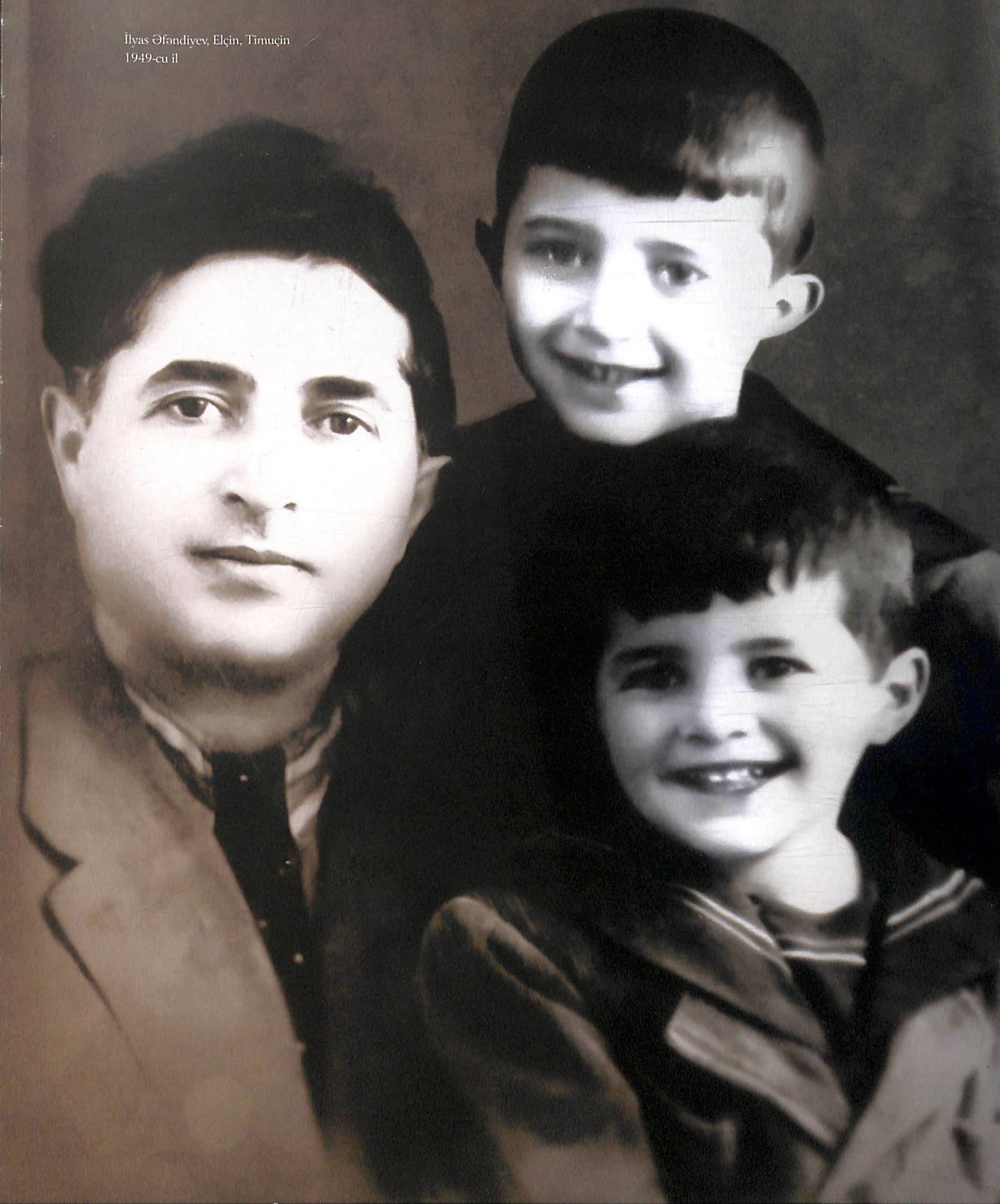
İlyas Əfəndiyevin
qardaşı, yazıçı Tofiq
Əfəndiyev
1954-cü il

İlyas Əfəndiyevin qar-
daşı, tərcüməçi və nəşir
Mustafa Əfəndiyev.
M.Lomonosov adına
Moskva Dövlət Univer-
sitətinin Jurnalistika
fakültəsinin tələbəsi
olarkən
1950-ci il, Moskva

İlyas Əfəndiyev, Elçin, Timuçin
1949-cu il

İlyas Əfəndiyev, Timuçin, Elçin
1950-ci il, Şuşa

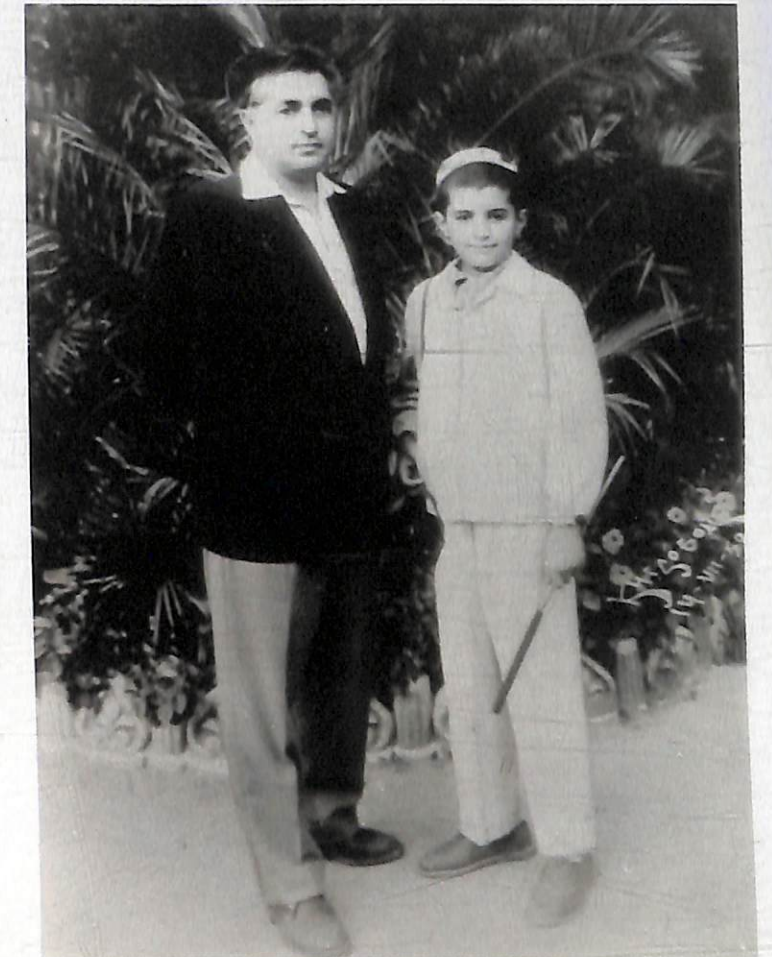
İlyas Əfəndiyev, Elçin, Timuçin
1952-ci il, Şuşa

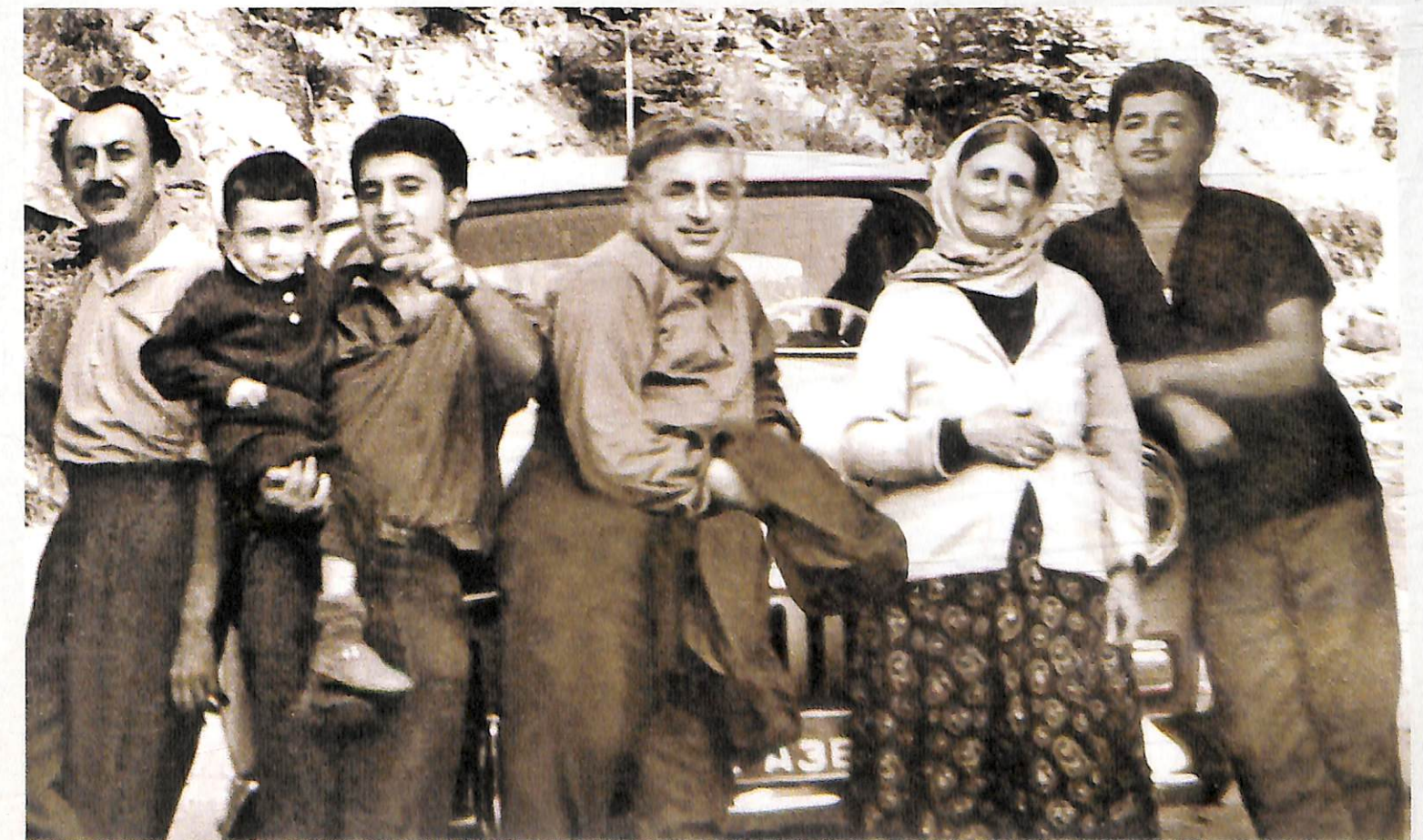
İlyas Əfəndiyev Timuçin ilə
1954-cü il, Bakı

İlyas Əfəndiyev Elçin ilə

İlyas Əfəndiyev Timuçin ilə. 1958-ci il, Kislovodsk

Üzeyir Məmmədov, balaca Gündüz, Elçin, İlyas Əfəndiyev, Bilqeyis xanım, Timuçin. 1963-cü il, Kislovodsk

Əziz Mirəhmədov
Akademik

“

İlyas müəllim başı bəlalar çəkəndə belə öz sənətkar iradəsini, həyat eşqini qoruyub saxlamışdır – sənətkar iradəsini əsərlərində, həyat eşqini isə övladlarında reallaşdırmışdır”.

Düzgün Elçin!
 Mən Heydər Əliyevin atam
 İlyas Əfəndiyevə göstərdiyi
 böyük diqqətin şahidi kimi
 deyə bilərəm ki, 1979-cu
 ildə atam ağır xəstə olarkən
 Heydər Əliyev onun Kom-
 munist Partiyasının üzvü
 olmaya-olmaya Moskvanın
 Kreml xəstəxanasında müalicə
 almasına şərait yaratdı (orada
 ancaq keçmiş SSRİ-nin rəhbər
 işçiləri müalicə olunurdu).
 Atam orada düzgün müalicə
 olunaraq, 19 il də yaşadı və
 bir çox roman, pyes yazmış
 oldu".
 Elçin nənəsi Bilqeyis xanımla. Maşından Timuçin boylanır.
 1961-ci il, Şuşa
 Fuad Qasımzadə
 Akademik
 İlyas Əfəndiyev, Elçin
 1986-cı il

Elçin nənəsi Bilqeyis xanımla. Maşından Timuçin boylanır.
1961-ci il, Şuşa

İlyas Əfəndiyev, Elçin
1986-cı il

Timuçin Əfəndiyev
Professor

“

Mən Heydər Əliyevin atam
 İlyas Əfəndiyevə göstərdiyi
 böyük diqqətin şahidi kimi
 deyə bilərəm ki, 1979-cu
 ildə atam ağır xəstə olarkən
 Heydər Əliyev onun Kom-
 munist Partiyasının üzvü
 olmaya-olmaya Moskvanın
 Kreml xəstəxanasında müalicə
 almasına şərait yaratdı (orada
 ancaq keçmiş SSRİ-nin rəhbər
 işçiləri müalicə olunurdu).
 Atam orada düzgün müalicə
 olunaraq, 19 il də yaşadı və
 bir çox roman, pyes yazmış
 oldu".

Fuad Qasımzadə
Akademik

“

İlyas Əfəndiyev, özü bədii ya-
 radıcılığında görkəmli sərkərdə
 olduğu kimi, övladlarını da
 sərkərdə kimi yetişdirmiş,
 sərkərdə kimi tərbiyə etmişdir.
 Biri (Elçin) nəsrimizin sərkər-
 dəsidir, biri də (Timuçin Əfən-
 diyev) sənətsünəşlişimizin.
 Hər ikisinə də dərin hörmətim
 var. Hər ikisini səmimi-qəlb-
 dən sevən, istəyən adamam.
 Bu istəyimi onlar həyat və
 fəaliyyətləri, səmimi, əsl ziyalı,
 əsil-nəcəbət sahibləri olmaları
 ilə qazanıblar. Qarşılıqlı saf
 münasibətləri ilə qazanıblar".

İlyas Əfəndiyev nəvələri Yalçın və Nigar ilə

İlyas Əfəndiyev nəvələri Yalçın və Nigar ilə. 1978-ci il

İlyas Əfəndiyev
nəvəsi Tural ilə

İlyas Əfəndiyev nəvələri Günay və Humay ilə

İlyas Əfəndiyev, Elçin, Günay və Humay

Ramiz Məmmədzadə
Şair

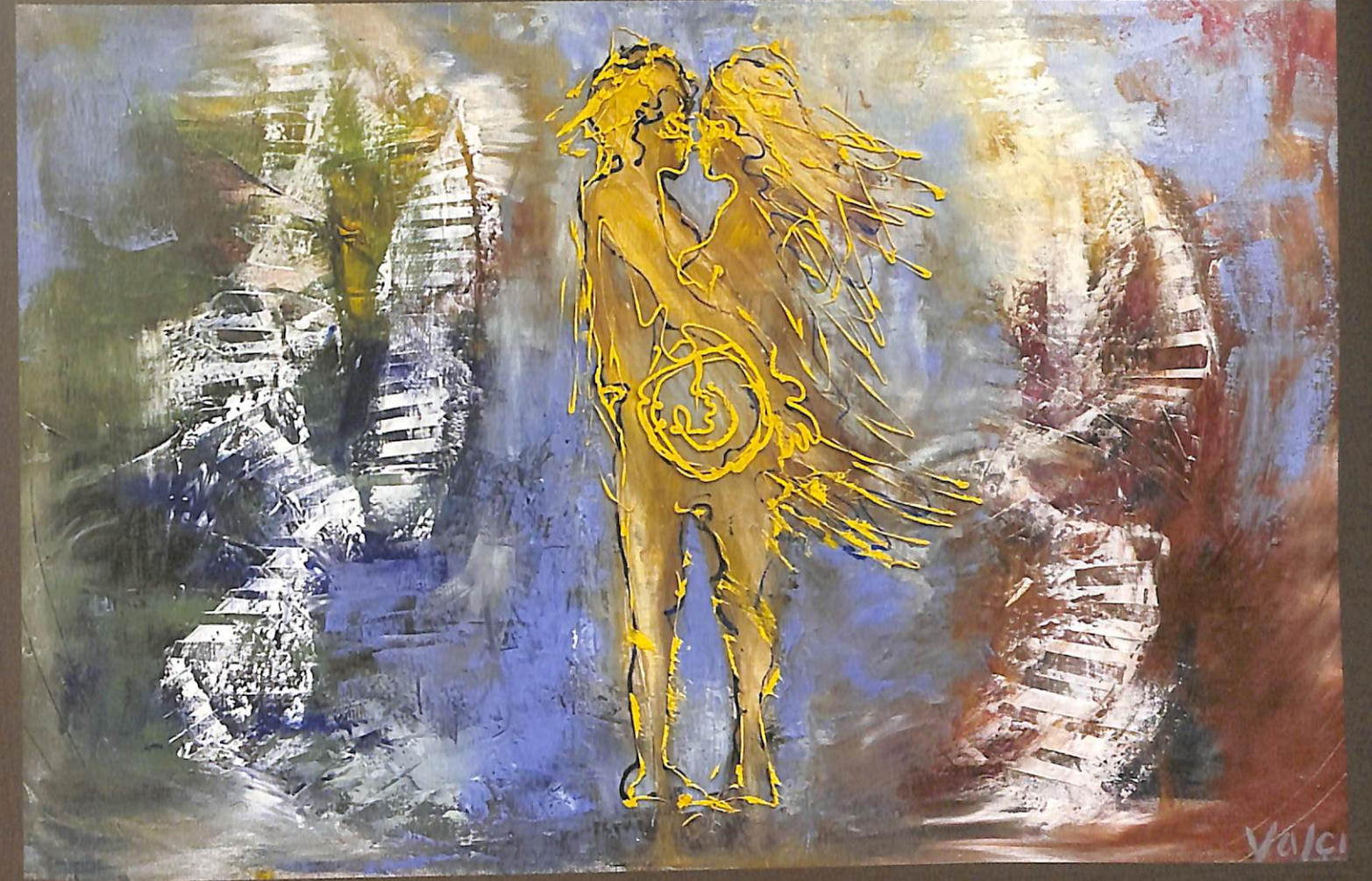
“
Üzündə, gözündə
peyğəmbər nuru vardı,
Saçları ruzigardan qopmuş dalğalardı.
Yerindəydi danışığı, gülüşü, yerişi,
Əfsanəydi, möcüzəydi bu kişi.

Burulğanlı, tufanlı günlərdən
Şimşək kimi sıyrılıb çıxdı
Məhəmməd oğlu İlyas!
Böhtanlardan, iftiradan uzaqdı
Məhəmməd oğlu İlyas!”

"Natürmort"

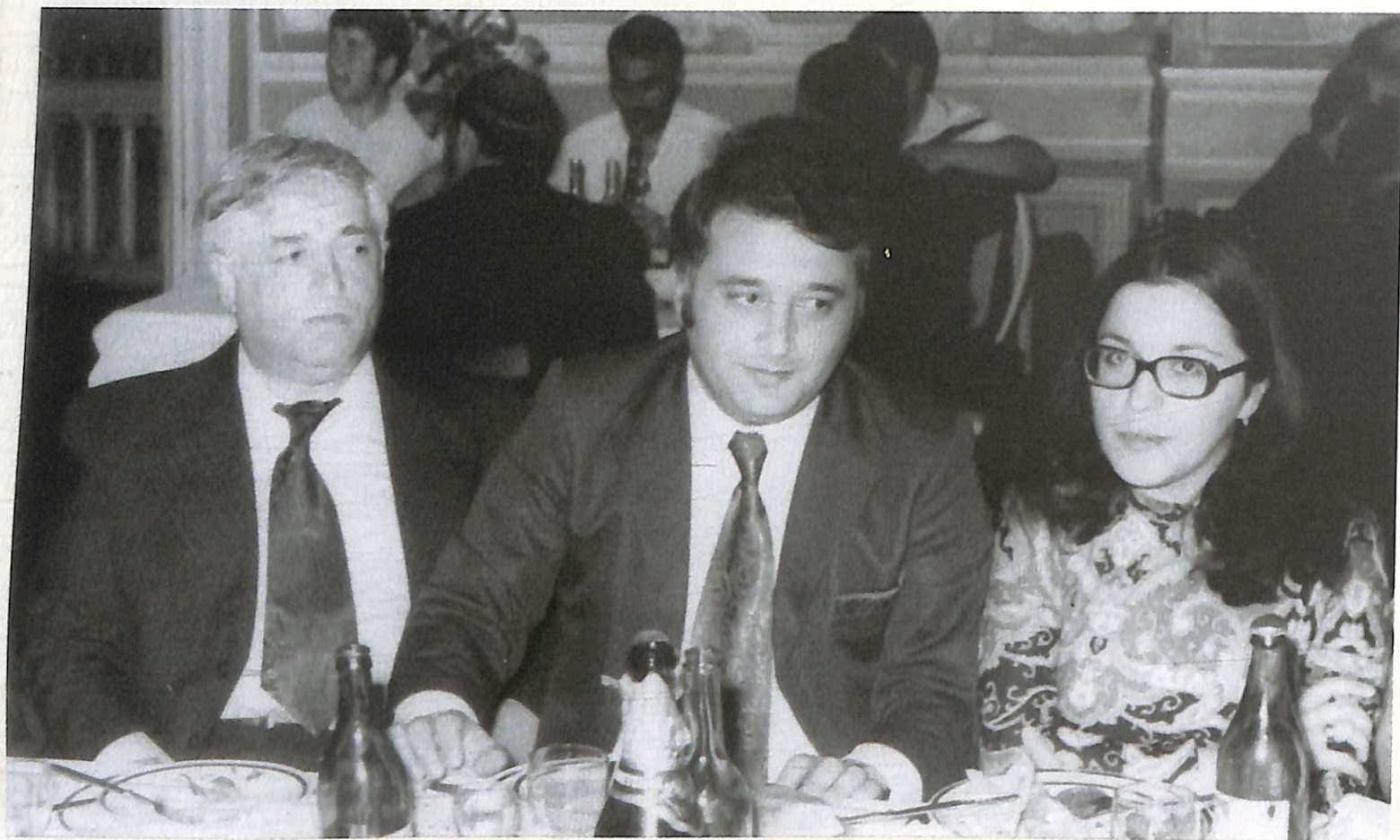
"Sevgi ilğımları"

"Sonsuz an"

"Paradoks"

İlyas Əfəndiyev, Elçin, Nüşabə xanım. 1974-cü il

İlyas Əfəndiyev nəvəsi Humay ilə teatrda tamaşaçılara avtoqraf yazır.

İlyas Əfəndiyev nəvəsi Aysu ilə

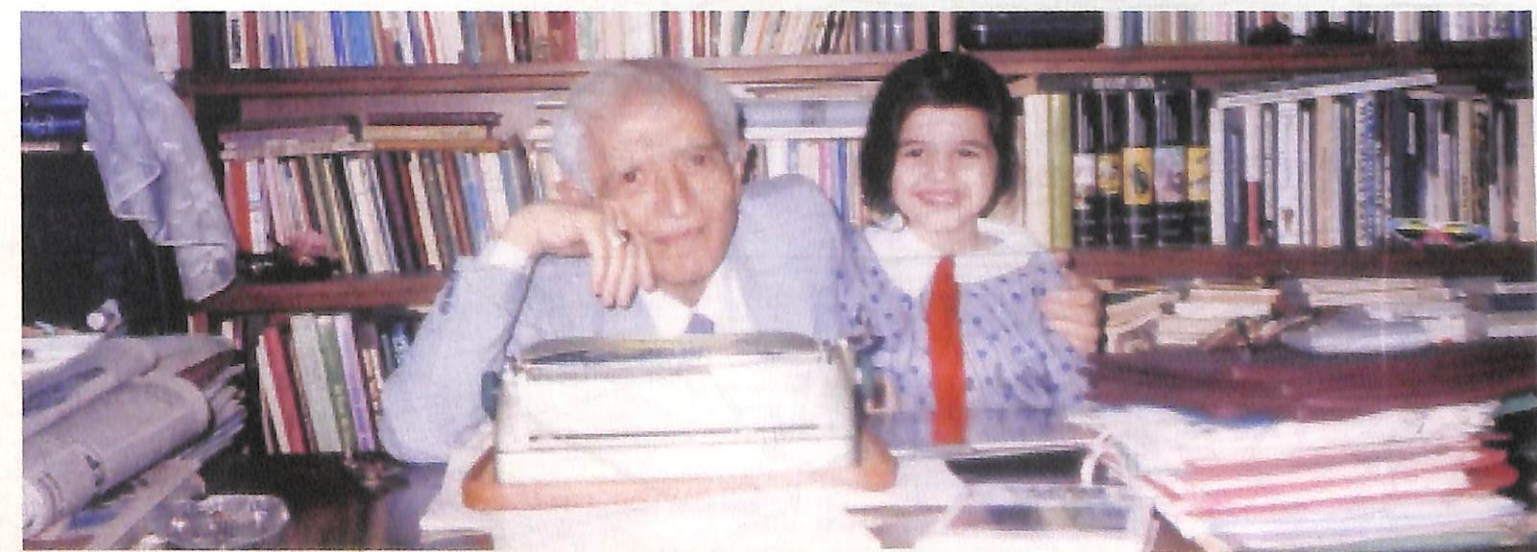
İlyas Əfəndiyev, Elçin və nəvəsi Aysu

İlyas Əfəndiyev, Nüşabə xanım, Elçin

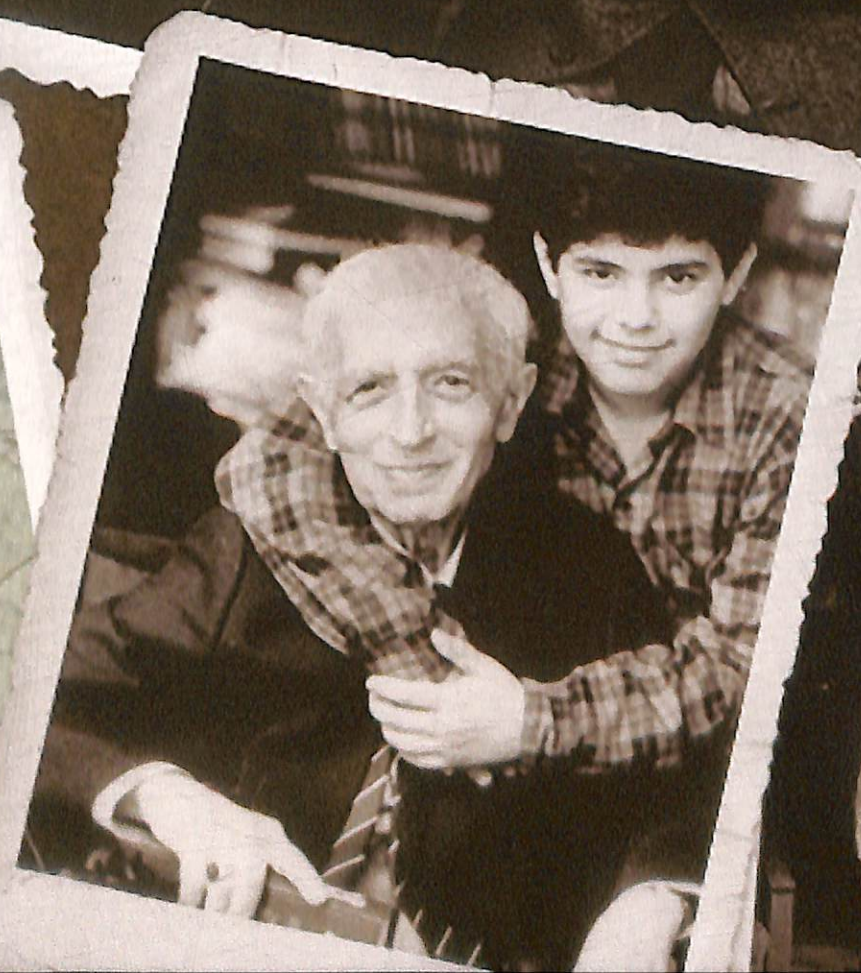
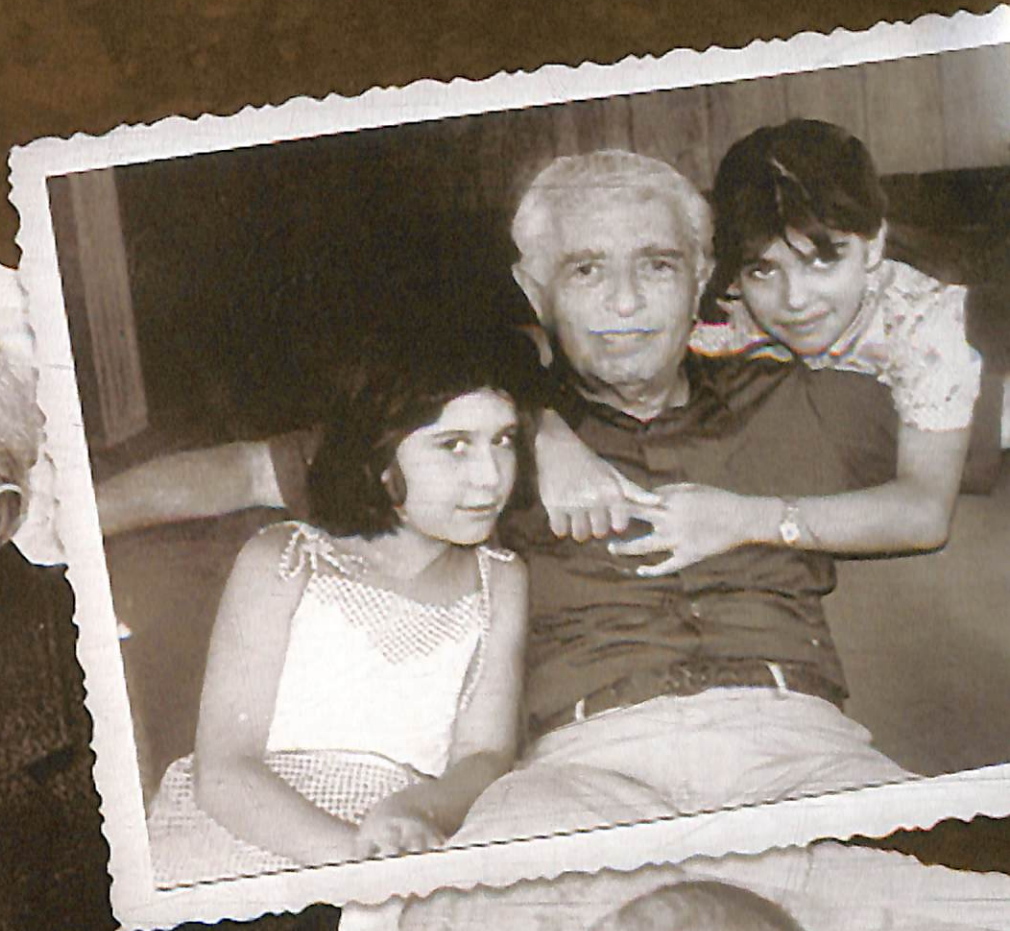
İlyas Əfəndiyev və nəvəsi Günayla həyat yoldaşı Camal

İlyas Əfəndiyev nəvəsi Aysu ilə

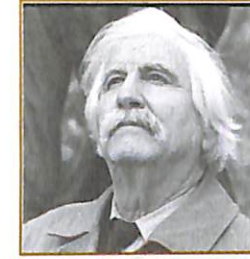
Ilyas İfendiye'nin anıları

SƏNƏT ALƏMİ, DOSTLAR

*İlyas Əfəndiyev xalq
həyatını dərinlən
bildiyindən,
sade adamların
obrazlarını mēharətlē
yaratdığından
əsərləri sənətkarlıq
baxımından
oxucular tərəfindən
həmişə mēhəbbətlē
qarşılanıb, bədii
dili və lirik-psixoloji
üslubu ilə diqqət
çəkib.*

Fikrət Sadıq
Şair, Dövlət mükafatı laureatı

Bayatılar

*Külli Qarabağın abi-həyatı
Nərmənazik bayatıdır, bayatı...*

*Adı – Xıdır İlyasdandı.
Hər kəlməsi bir dastandı.
Tale yazardı qələmi,
Bu qışdandı, bu yazdandı.*

*Dili beçə ballı idi.
Fikri xalqa bəlli idi.
Özü elin əziz oğlu,
Sözü el xəyalli idi.*

*Qara bəxtilə Qarabağ
Sinəsinə çəkmişdi dağ.
Dağ boyda əzaba döndü
Ürəyində doğma torpaq.*

*Bu “Mahnı dağlarda qaldı”,
Bu dağlar da yada qaldı.
Xeyir baş götürüb qaçdı,
Şər hələ dünyada qaldı.*

*Atılıb vaxtın oduna,
Çatdı Qəribin dadına.
Uğur desən də, yaraşar
Xıdır İlyasın adına.*

*Uğur – onun əməlində,
Nuru mübarək əlində.
Əbədiyyət dil açıldı
Təmiz, şirəli dilində.*

*Yazdıqları birər-birər,
Uzaq gələcəyi görər.
Sehrli söz bağbanıdı,
Gəl bu bağdan bir nübar dər.*

*Bu bayatı onun səsi,
Xatirələr xatirəsi,
Həmişəyaq sözləri
Oyadar baxan hər kəsi.*

21 aprel 2010-cu il

Azərbaycan yazıçılarının III qurultayının rəyasət heyəti.
S.Rəhimov, N.Hikmət, Ə.Məmmədخانlı, P.Antokolski, İ.Əfəndiyev, M.Hüseyn
Dekabr, 1958-ci il

Nazim Hikmət
Türk şairi

“

Azərbaycan sovet şeirinin təməlini qoymuş Süleyman Rüstəmlə Səməd Vurğunun, Rəsul Rzanın arasında kökü dərinliklərə yayılması, gövdənin birliyi, yekparəliyi nöqteyi-nəzərindən bir birlik, vahidlik, budaqların eyni göy üzünə ayrı-ayrı tərəflərdən uzanması nöqteyi-nəzərindən isə ayrılıq vardır. Bir-birinə həm oxşayırlar, həm oxşamırlar. Hüseyn Mehдинin nəsrində haqqında da, ustad Cəfər Cəbbarlının və İlyas Əfəndiyevin dramaturgiyası haqqında da eyni şeyi söyləmək mümkündür”.

Azərbaycan yazıçıları. Soldan: Həsən Seyidbəyli, Ənvər Məmmədخانlı, İmran Qasımov,
İlyas Əfəndiyev, Mehdi Hüseyn, Sabit Rəhman
7 may 1959-cu il

Azərbaycan yazıçıları
Soldan: Məmməd Əkbər,
Əli Tuda,
Süleyman Rüstəm,
Əli Əsgərov,
Yusif Əzimzadə,
İlyas Əfəndiyev,
Tələt Əyyubov

Əyləşənlər (soldan): Hüseyn Şərif, İlyas Əfəndiyev, Mehdi Hüseyn, Əli Vəliyev, Əbülhəsən
Ayaq üstə duranlar: Qabil, İsmayıl Şıxlı, Nəbi Xəzri, İmran Qasımov
Dekabr, 1958-ci il

Soldan (ayaq üstə duranlar): Əhməd Cəmil, İlyas Əfəndiyev, Rəsul Rza,
Mehdi Hüseyn, Əli Vəliyev, Osman Sarıvəlli
(əyləşənlər): Mirzə İbrahimov, Süleyman Rüstəm

Mirzə İbrahimov
Xalq yazıçısı

“

Azərbaycan ədəbiyyatı mənim nəzərimdə böyük və rəngarəng gülüstan isə, İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı bu gülüstanda öz gözəlliyi, ətri və tərəvəti ilə dərhal diqqəti cəlb edən cazibədar topla və dolğun bir çiçəklikdir”.

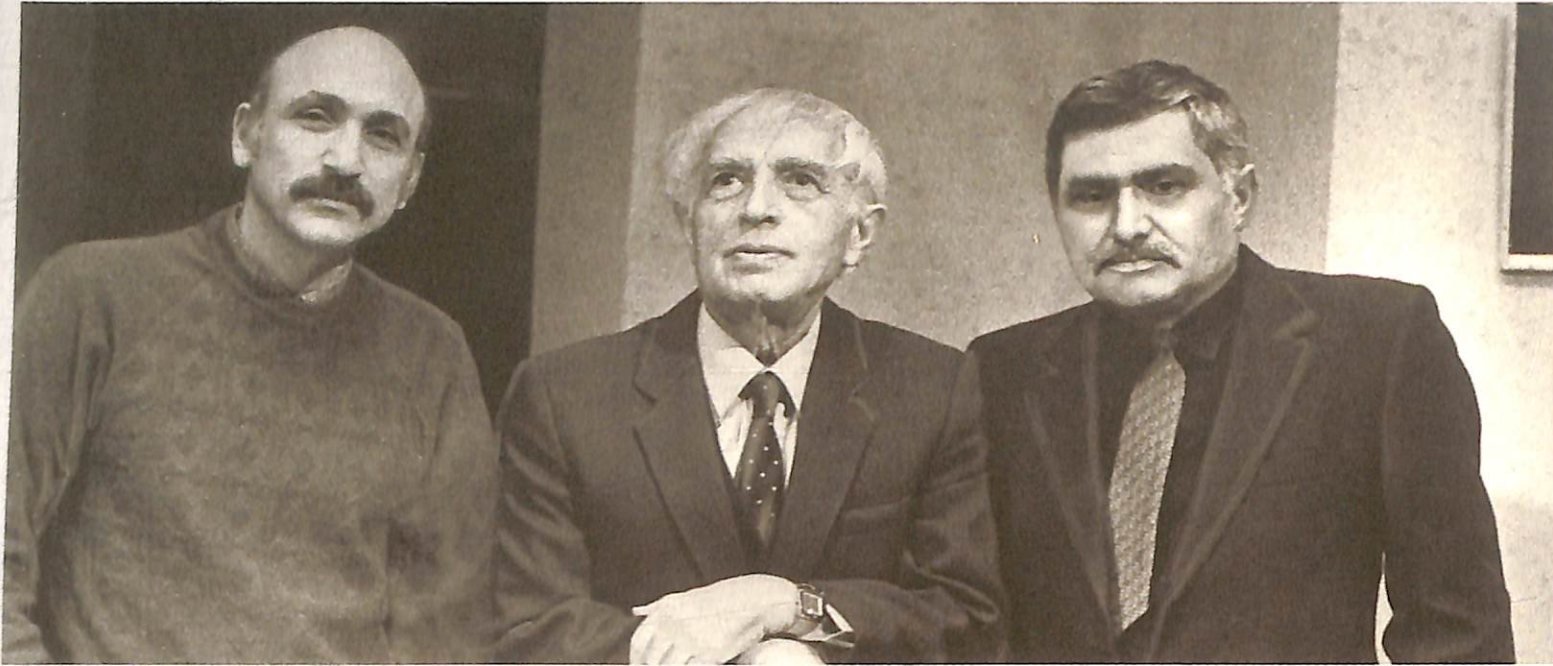
İlyas Əfəndiyev
Heykəltaraş Kamal Ələkbərov

İlyas Əfəndiyev
Rəssam Böyükəğa Mirzəzadə

Soldan: Mərahim Fərzəlibəyov,
İlyas Əfəndiyev, Elçin Aslanov

Anar və İlyas Əfəndiyev

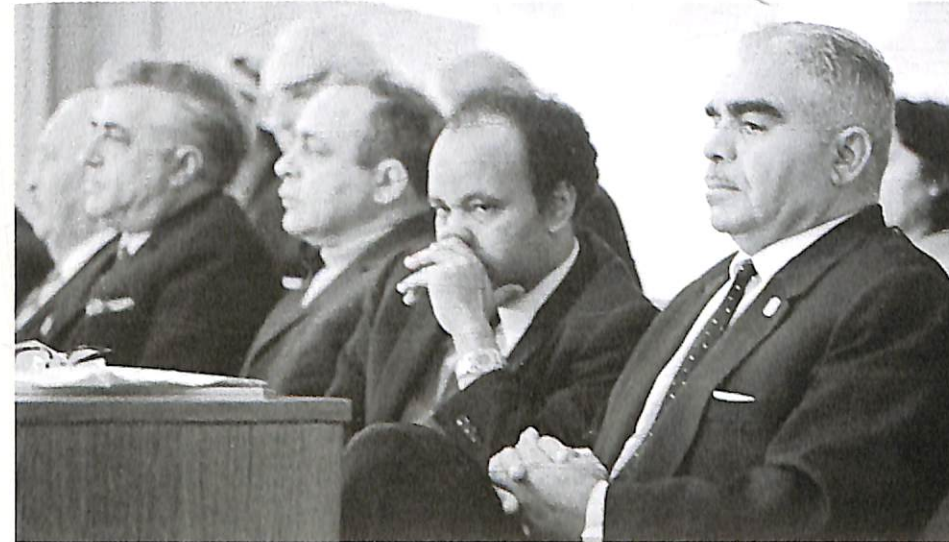
Anar
Xalq yazıçısı

“

Mənə, öz keçmişinə boylanaraq bizi də bu keçmişə apardığı üçün, Qarabağ çöllərinin ətrini, unudulmaz mənzərələrinin rəyihəsini, ən əsası isə bu dünyadan ötüb keçmiş maraqlı, təzadlı, canlı insanların səsinə qaytardığı üçün böyük sənətkarımız İlyas Əfəndiyevi hörmətlə, rəhmətlə anmaq qalır”.

Azərbaycan və Özbəkistan yazıçıları. Sağdan: Mehdi Hüseyn, M.İ.Şavərdin, Məmməd Rahim, Kamal Yaşen, Siqun Qafur Qulam, İlyas Əfəndiyev və b. İliç buxtasında, 8 may 1960-cı il

M.P.Vaqifin 250 illiyinə həsr olunmuş keçmiş SSRİ və Azərbaycan yazıçılarının birləşmiş plenununun iştirakçıları rəyasət heyətində. Soldan: İ.Əfəndiyev, İ.Qasımov 21 noyabr 1968-ci il

Keçmiş SSRİ yazıçılarının II qurultayı nümayəndələrinin qeydiyyatı. Ön planda İlyas Əfəndiyev və İmran Qasımov 15–20 dekabr 1954-cü il

Kamran Hüseynov
Dövlət xadimi

“

1949-cu ildə İlyas Əfəndiyev, Süleyman Rəhimov, bir də Mirzə İbrahimov Mingeçevirə gəlmişdilər. Mən xalqımızın böyük yazıçısı, dramaturqu, gözəl insan İlyas Əfəndiyevlə də məhz o vaxt tanış olmuşam və indinin özündə də sonradan əbədi dostluğa çevrilən bu tanışlığı taleyin misilsiz töhfəsi hesab edirəm... Və qüdrətli sənətkarın, qayğıkeş dostun yoxluğunu hiss edirəm...”

Qabil
Xalq şairi

“

İlyas Əfəndiyevin şərəfinə söz dedim. Öz fikrimi, rəyimi, hasilimi düz dedim. Səhnə əsərləriylə Cəfərdən sonra İlyas Birinci şəxsiyyətdir bu saat, şəksiz, dedim”.

Soldan: Cabir Novruz, İlyas Əfəndiyev, Süleyman Rəhimov, Xalidə Həslova, Hüseyn Abbaszadə

Cabir Novruz
Xalq şairi

“

İlyas Əfəndiyev dahi Cəfər Cabbarlıdan sonra milli səhnəmizin çətin, ağır və şərəfli yükünü, az qala, yarım əsr öz çiynlərində apardı və Cəfərdən sonra ikinci nəfəs verdi, milli teatrımızı yeni zirvələrə qaldırdı, özünün İlyas Əfəndiyev teatrını yaratdı”.

Azərbaycan yazıçılarının VI qurultayının iştirakçıları fasilə zamanı. Soldan: N.Xəzri, H.Abbaszaadə, İ.Əfəndiyev, Ə.Vəliyev, İ.Qasimov, N.Qribaçov, S.Rəhimov, S.Rüstəm
26-27 may 1976-cı il

Soldan: M.Rahim, İ.Qasimov, İ.Əfəndiyev, M.Dilbazi, M.Arif və M.Cəlal

Soldan: Adil Əfəndiyev, İlyas Əfəndiyev və Timuçin

Qəzənfər Kazimov
Professor

“

Digər nəsr ustalarımızın böyük zəhmətinə, müqəddəs ruhuna etinasızlıq göstərmədən deyə bilərik ki, əgər nəsrin şeiriyyətini öyrənmək lazım gələrsə, “Dədə Qorqud”dan sonra İlyas Əfəndiyevin “Qarı dağı”, “Qəhrəman ilə bülbülün nağılı”, “Tar”, “Kiçik bir poema”, “Apardı sellər Saranı” və başqa hekayələrini öyrənmək lazım gələrdi. Bu əsərlərdəki şeiriyyət tədricən genişlənərək “Söyüdlü arx”a, “Körpüsəlanlar”a, “Sarıköynəklə Valehin nağılı”na və başqa əsərlərə hopmuşdur”.

İLYAS ƏFƏNDİYEV MÜASİRLƏRİ HAQQINDA

Əli Vəliyev sözübütöv, karagələn bir adam kimi tanınırdı, buna görə də çətinliyə düşən adamların tez-tez ona müraciət etmələri təsadüfi deyildi.

Azərbaycan sovet poeziyasının yüksəlişində, şeirimizin zənginləşməsində, saflaşdırılmasında **Rəsul Rza** yaradıcılığının tarixi xidməti vardır.

Mən hələ yazıçı olmadığım zamanlarda **Mir Cəlalin** əsərlərini diqqətlə izlərdim. Mir Cəlalin əsərlərindəki səmimiyyət, doğruluq və ilıq həyatı yumor həmişə məni cəzb edərdi.

Onu tanıtdırmaq üçün car çəkilməmişdir. Rəssamın əsərləri hamıya “gəlgəl” deyir. Göy qurşağı səmada necə əlvan, necə rəngarəngdirsə, **Tahir Salahovun** da sənət yolunda qoyduğu izlər o qədər gözəldir.

İsa Hüseynovun əsərlərini həmişə maraqla oxuyur və izləyirəm. Onun yazı manerasındakı sadəlik, şairənəlik və xalq ruhu mənə bir oxucu, bir yazıçı kimi xoş gəlir, hiss edirəm ki, o yazarkən çətinlik çəkmir, özünü yormur, hadisələrin təbii axını ilə gedərək, həyatdakı mühüm cəhətləri, xüsusiyyətləri nəzərdən qaçırmır. Hiss olunur ki, o, insan əhvali-ruhiyyəsinə, münasibətlərinə dərinlən nüfuz etmək, onları bir yazıçı kimi açıb göstərmək istəyir. O öz qəhrəmanlarını yaxşı bildiyi, yaxşı tanıyıb duyduğu kənd həyatından seçir və təsvir edir.

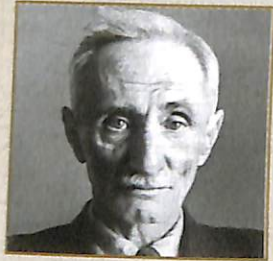
Nigar Rəfibəyli romantik təbə, təmiz, aydın koloritli dilə, zərif zövqə malik bir şairədir.

Süleyman Rüstəmin Cənub şeirləri onu daima ucaldacaq.

Sabit Rəhman elə adam idi ki, onunla hər şey danışmaq olardı. Hətta ən ağır, ən çətin illərdə belə... Mən həmişə Sabit barədə fikirləşəndə, istər-istəməz, teatr barədə fikirləşirəm. Sabit Rəhman və Azərbaycan teatırı – mənim üçün bu iki anlayış arasında ən sıx bir yaxınlıq var...

Biz ilk dəfə gözümüzü **Abdulla Şaiq** şeirləri, nağılları ilə açmışıq. İllər keçəcək, yeni-yeni nəsillər gələcək, Şaiq bizim üçün olduğu kimi, onlar üçün də həmişə əziz olacaq.

Səməd Vurğunun dili sanki Vətənimizin hər gülündən bir rəng, hər çiçəyindən bir ətir almışdır, sanki suların almaz parıltısından, dağların özəmətindən, Azərbaycan günəşinin həyatverici istisindən gözəllik və qüvvət almışdır... Bu ahəng, bu musiqi, bu sadəlik sanki qəlbimizdə çırpınan duyğuların özüdür.

Aydının, Oqtay Eloğlunun iztirabları, Elxan Biləgənlinin, Sevilin, Almazın mübarizəsi məhz Azərbaycan xalqının iztirabları, mübarizəsi idi. Cavan ərini sevə-sevə, onun üçün hər bir fədakarlığa hazır ola-ola Dövlət bəylərin cəhənnəminə düşən Gültəkinin faciəsi keçmiş, məsum, fədakar Azərbaycan qadınının faciəsi idi. **Cəfər Cabbarlı** bütün ruhu ilə, bütün istedadı ilə Azərbaycan xalqına bağlı idi.

Qara Qarayev Ü.Hacıbəyovun başladığı böyük və tarixi işi yeni yüksəkliyə qaldıraraq Azərbaycan musiqisini ən qabaqcıl dünya musiqi mədəniyyəti xəzinəsinə daxil etdi... Qara Qarayevin musiqisində Azərbaycan xalqının milli ruhu ilə müasir mədəniyyətin ab-havası, müasir mütərəqqi ideyalar təbii bir gözəlliklə birləşmişdir.

Mehdi Hüseyn çox maraqlı, orijinal bir şəxsiyyət idi. Ədəbiyyatımızda, incəsənətimizdə baş verən müvəffəqiyyətsizliklər, gerilik əlamətləri onu əsəbiləşdirib özündən çıxarırdı. O belə halların heç birinə qarşı biganə qala bilmirdi. Elə bil ki, bütün bunlarla mübarizə aparmaq onun şəxsi, doğma işi idi. Elə bil, o bunların hamısına məsul idi. Mehdi nöqsanlara qarşı amansız olduğu qədər də müvəffəqiyyətlərə sevinirdi. Salyeri paxıllığı ondan uzaq idi.

Mirvarid Dillbazi Azərbaycan təbiətinə bir vurğunluq vardır və az qala, bu nəcib hiss onun zərif şeirlərinin bir leytmotivinə çevrilir.

Azərbaycanın yazıçı və şairləri. Soldan ayaq üstə 3-cü: Mehdi Hüseyn, İmran Qasimov, Həsən Seyidbəyli, Əbülhəsən, İlyas Əfəndiyev, Mir Cəlal Paşayev, Osman Sarıvəlli. Oturanlar: Süleyman Rüstəm, Mirvarid Dillbazi, Süleyman Rəhimov və b.

Nazim Hikmət bir qrup Azərbaycan yazıçıları ilə

İlyas Əfəndiyev Naxçıvanda. Müzəffər Nəsirli, Tofiq Bayram, Elçin, Novruz Gəncəli, İvan Tretiyakov, Qulu Xəlilov, Hikmət Ziya, Əliqə Kürçaylı, Yusif Əzimzadə, Sabir Azəri, Bəkir Nəbiyev, Fikrət Sadiq və b.
1970–1975-ci illər

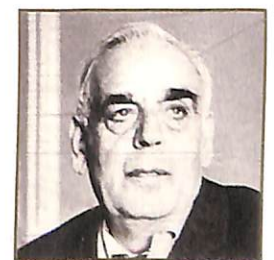
İlyas Əfəndiyev qələm dostları ilə

Tofiq Quliyev
Xalq artisti

“

İlyas Əfəndiyev qüdrətli sənətkar idi.
İlyas Əfəndiyev qayğıkeş ata idi.
İlyas Əfəndiyev gözəl baba idi.
İlyas Əfəndiyev yaxşı dost idi”.

Əli Vəliyev
Xalq yazıçısı

“

İlyas Əfəndiyev qəhrəmanları – yüksək mədəniyyət, gözü-könlü tox, halal əməklə ömür sürən, əliyərilərə, gözüdağımlara, vəziyyətdən sui-istifadə edən şöhrətpərəstlərə qarşı barışmaz olan bu adamlar ilk görüşdən oxucu və tamaşaçıların ürəyinə yol tapır, özünü sevdilir”.

İlyas Əfəndiyev qələm dostları ilə

Emin Sabitoğlu,
İlyas Əfəndiyev,
Tofiq Kazımov

Elçin, İlyas Əfəndiyev,
Soltan Hacıbəyov,
İsmayıl Hacıbəyov

İlyas Əfəndiyev və Süleyman Rüstəm

Elçin, İlyas Əfəndiyev, Anar, Mirvarid Dilbazi, Mirzə İbrahimov, Leyla Eradze (Gürcüstan), Aşıq Hüseyn Cavan, 7 iyun 1981-ci il

İlyas Əfəndiyev və Teymur Elçin

Günay Əfəndiyeva

“

90-cı illərin əvvəlləri idi. Mən məktəbin son siniflərində oxuyurdum. Atam o vaxt “Vətən” cəmiyyətində işləyirdi. Anamla səfərdə idilər. Biz babagildə idik (Teymur Elçini “baba” çağırırdıq). O zaman İlyas Əfəndiyev bərk xəstələnmişdi. Evdə idim, birdən zəng gəldi. Dəstəyi qaldıranda gördüm ki, dədədir (ona “dədə” deyirdik). Səsi çox yavaş və zəif gəlirdi. Mənimlə, bacılarımla maraqlandı. Mən də məktəbə hazırlaşdığımı dedim. Və o: “İsti geyin, hava soyqdur”, – dedi. O an, bilirsiniz, mən çox duyğulandım, çünki o özü xəstə olduğu halda, məni düşünür, mənim qeydimə qalırdı. Mən zəng vurub onun vəziyyəti ilə maraqlanmaqdan, o məndən nigaran idi...”

Azərbaycan Dövlət Universitetində İlyas Əfəndiyevlə görüşün rəyasət heyəti (soldan): Əkbər Ağayev, İzzət Rüstəmov (prorektor), İlyas Əfəndiyev, Faiq Bağırzadə (rektor), İsmayıl Dağıstanlı, Fəridə Vəzirova, İsmayıl Şıxlı
Dekabr, 1971-ci il

İ.Əfəndiyev bir qrup şair və yazıqlarla

İ.Əfəndiyev qələm dostları ilə

İlyas Əfəndiyev və İmran Qasimov

Bəkir Nəbiyev
Akademik

“

İlyas Əfəndiyevin pyesləri bu gün də insanları mənəvi təmizliyə çağırır”.

Vilayət Quliyev
Professor

“

İlyas müəllim ölümdən min ağac uzaq adam təsiri bağışlayırdı. Yaşının səksəni keçməsinə baxmayaraq, onun üzü keçmişə tərəf deyil, gələcəyə doğru çevrilmişdi”.

Şirindil Alışanlı
Professor

“

Xalqın tarixi taleyi baxımından ən mühüm siyasi və mənəvi dövrlərin, hadisələrin, qələbə və faciələrin böyük vətəndaşlıq yangısı ilə bədii təhlilini İlyas Əfəndiyevin müraciət etdiyi bədii janrların hər birində görürük”.

Муса Рүсәйи
ЕКАЙӘЛ

йнов

АН
УЗУ
ОВЕСТ

Әдипиәт үрәткән кәср
и көзү зурин 6 көзү исеңа,
әдәб муаллими Мәдә дәрәдә
Мәдә.
Муса.
23/7-56.

Азәрбайҗан
Әдәбиәт Нәшрийәти
Баки — 1955

ДОҒМА
ВӘ
ЈАД АДАМЛ

РОМАН

Ән йәни прозаниңа
кәңә йәңмән Сәй
Мәјәс әдәбиәт
У. Мәс
23/7

АЗӘРБАЈҖАН ДӨВЛӘТ НӘШРИЯТИ
Баки — 1952

БИЗИМ ГЫЗЛАР

Әдәбиәт үрәткән
әдәбиәт үрәткән
Мәдә дәрәдә

АҒЫНЫ ЧЕМАҒИ

повестлар

Әдәбиәт

ШАИРИИ КИТАПХАНАСИ
ҒАСЫМ ҒАСЫМЗАДӘ

БӘНӨВШӘ
ЈАРПАҒЫ

Әдәбиәт үрәткән
Мәс, тәрәтү кәтүт,
сәһмәниң көр әдәби
Мәс сәһмәниң көр
Мәс сәһмәниң көр

ВЫСОТА

БАХТИЯР ВАҒАБ-ЗАДӘ

ПЕРЕВОД С АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО

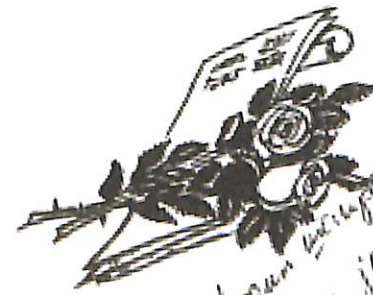
Чингиз Рүсәйи

Мәһмәт Мәс
Мәс әдәби
Мәс

Роман
ЙОЛЛАР

РОМАН

АЗӘРБАЈҖАННЫ
АШЫҒ ВӘ ШАИ
ҒАДЫНЛАРЫ

Азәрбайҗан иһә
әдәбиәт үрәткән
Мәс, тәрәтү кәтүт,
сәһмәниң көр әдәби
Мәс сәһмәниң көр
Мәс сәһмәниң көр

КӨПЧІЛІК • БАКИ • 1974

АЗӘРБАЈҖАН ССР ЕЛМЛӘР АКАДЕМИЯСИ
НИЗАМИ ГЯШИ ӘДӘБИЯТ ВӘ ДИЛ ИНСТИТУТУ

КАМАЛ ТАЛЫБЗАДӘ

XX ӘСР АЗӘРБАЈҖАН
ӘДӘБИ ТӘНГИДИ

(1905—1917-җИ ИЛЛӘР)

Муса әдәбиәт үрәткән
Мәс, тәрәтү кәтүт,
сәһмәниң көр әдәби
Мәс сәһмәниң көр
Мәс сәһмәниң көр

АЗӘРБАЈҖАН ССР ЕЛМЛӘР АКАДЕМИЯСИ НӘШРИЯТИ
БАКИ—1966

Талыб Мәс
Мәс, тәрәтү кәтүт,
сәһмәниң көр әдәби
Мәс сәһмәниң көр
Мәс сәһмәниң көр

АЗӘРБАЈҖАН
Баки

МІР ЧӘЛАЛ

Муса
ЯНАДЫ

РОМАН

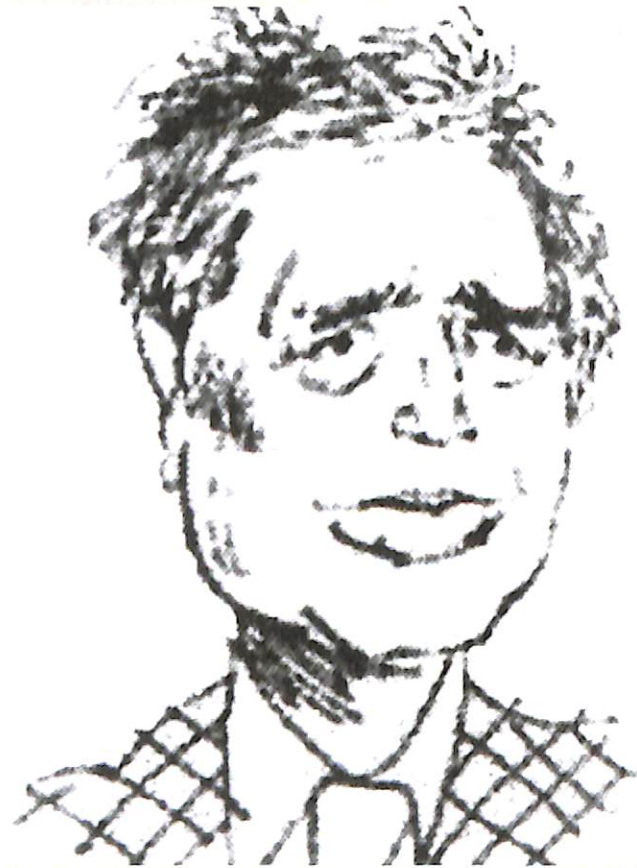
Азәрбайҗан
Әдәбиәт Нәшрийәти
Баки — 1957

М СЕЙИ

СЕЧИЛМИШ ӘСӘ

Сәһмәниң
көзү зурин
Мәс, тәрәтү кәтүт,
сәһмәниң көр әдәби
Мәс сәһмәниң көр
Мәс сәһмәниң көр

АЗӘРБАЈҖАН ДӨВЛӘТ НӘШРИЯТИ
1957

Dostluq şərhi
Rəssam Qərib İdrisov

Dostluq şərhi
Rəssam Həsən Haqverdiyev

Dostluq şərhi
Rəssam Təgrül Nərimanbəyov

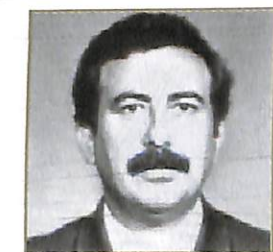
Dostluq şərhi
Rəssam Georgi Yaralov

Valdas Adamkus
Litva Respublikasının
Prezidenti (1998–2009)

“

“Məşhur “Dədə Qorqud “
dastanlarının, Nizami, Səməd
Vurğun, İlyas Əfəndiyev kimi
ədəbi klassiklərin əsərlərinin
Litva dilinə tərcüməsi sayə-
sində Azərbaycanın mədəniy-
yəti və xalqımızın müdriklik
xəzinəsi bizim üçün daha
yaxın və anlaşıqlı olmuşdur”.

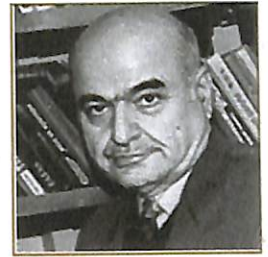
Vilayət Rüstəməzadə
Şair, tərcüməçi

“

Bir gün yer yarıldı, bir zirvə uçdu,
Dağlar başsız qaldı, qayalar yetim.
Demədim: dünyanın axırı puçdu,
Bu yara, bəlkə də, sağalmaz, dedim...

Zirvəylə bir nəğmə köçdü dünyadan –
Dağların dağ ruhu, halal mayası.
Deyirlər, həmin gün söküləndə dan
Bir layla doğuldu, zirvə laylası...”

İlyas Əfəndiyev qədim dostları ilə

Yaşar Qarayev
Akademik

“

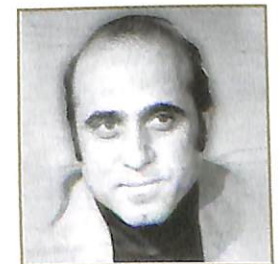
Azərbaycan tarixi barədə klassik sənədlər – yeddi “Qarabağnamə” var. Bütün- lüklə İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığını mən səkkizinci “Qarabağnamə” hesab edirəm”.

Kamal Abdulla
Akademik, Xalq yazıçısı

“

Geriyə baxma, qoca” əsərini yazmış İlyas Əfəndiyevin geriye baxmaq səlahiyyəti var idi”.

Mövlud Süleymanlı
Xalq yazıçısı

“

İlyas Əfəndiyevin yaradı- cılığı, heç şübhəsiz, Azər- baycan ədəbiyyatında bir mərhələ təşkil edir”.

Soldan: İsmayıl Dağıstanlı, İlyas Əfəndiyev,
Mehdi Hüseyn, Tələt Əyyubov, Sabit Rəhman

İsmayıl Şıxlı, İlyas Əfəndiyev, Aslan Aslanov

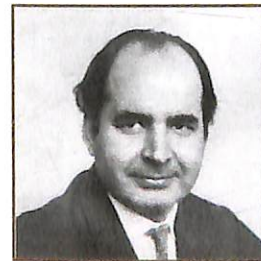
İlyas Tapdıq
Şair

“

Heç vaxt qısqanmadı adını mənə

“İşıqlı yollarla” çıxdı bahara,
Könlündən süzüldü "Bahar suları".
Gələcəyə körpü çəkdi xəyalı,
Calandı kağıza arzuları.

Hər təzə əsəri bir nəğmə kimi
Qurdu yuvasını milyon ürəkdə.
“Söyüdlü arx”ının suyu qurumaz,
Söyüdlər saçını sərər küləkdə”.

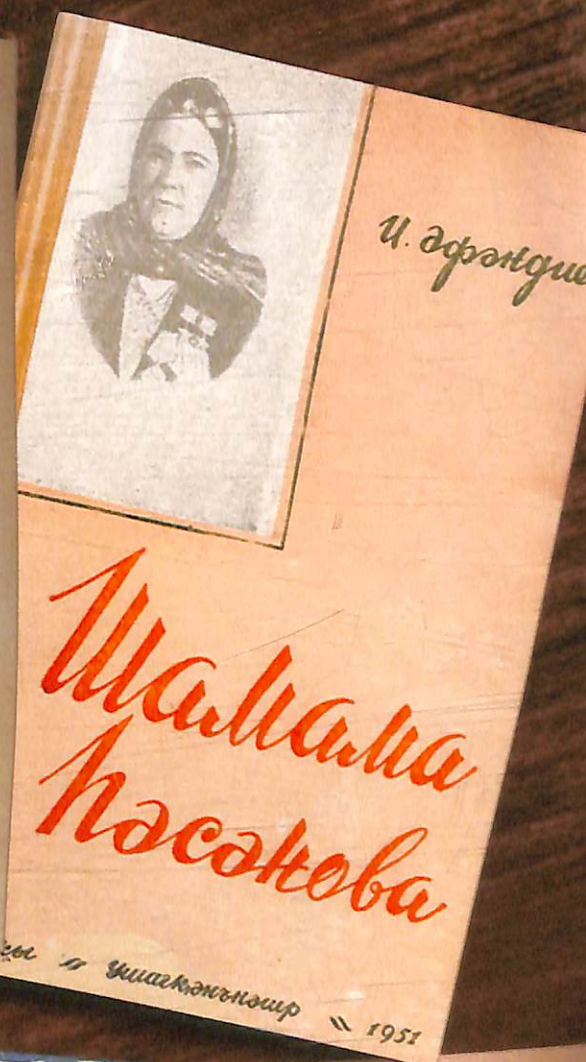
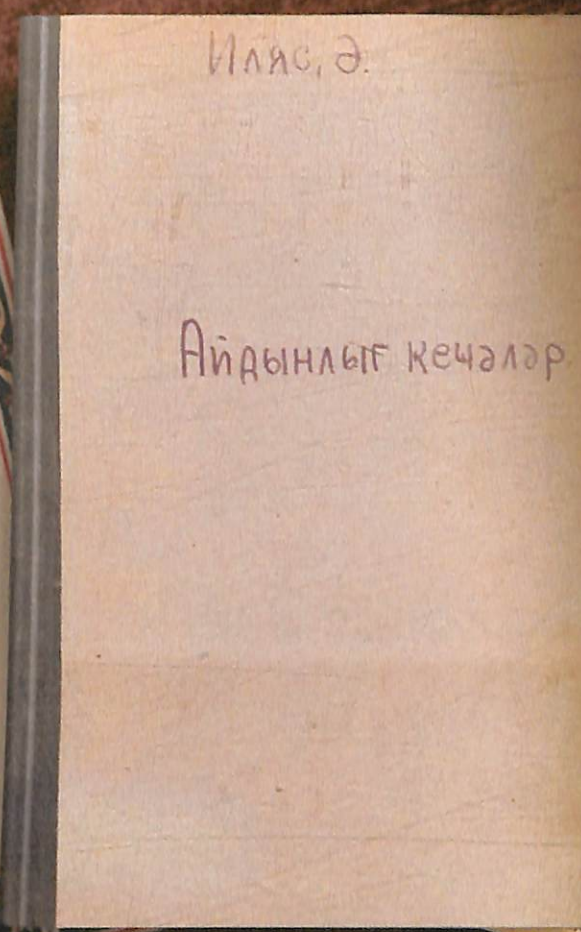
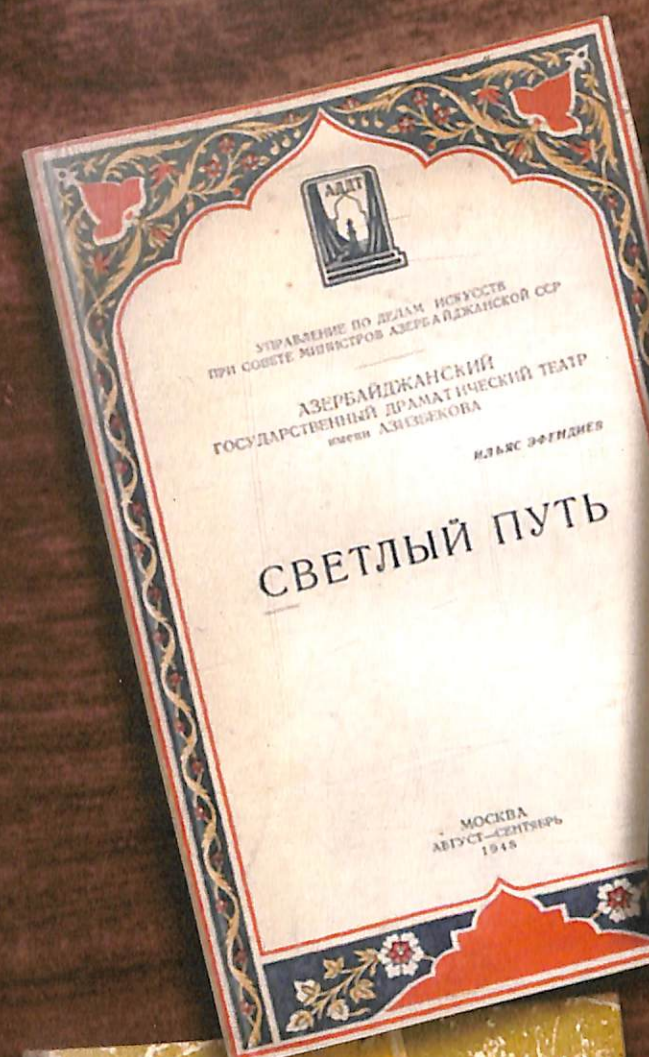
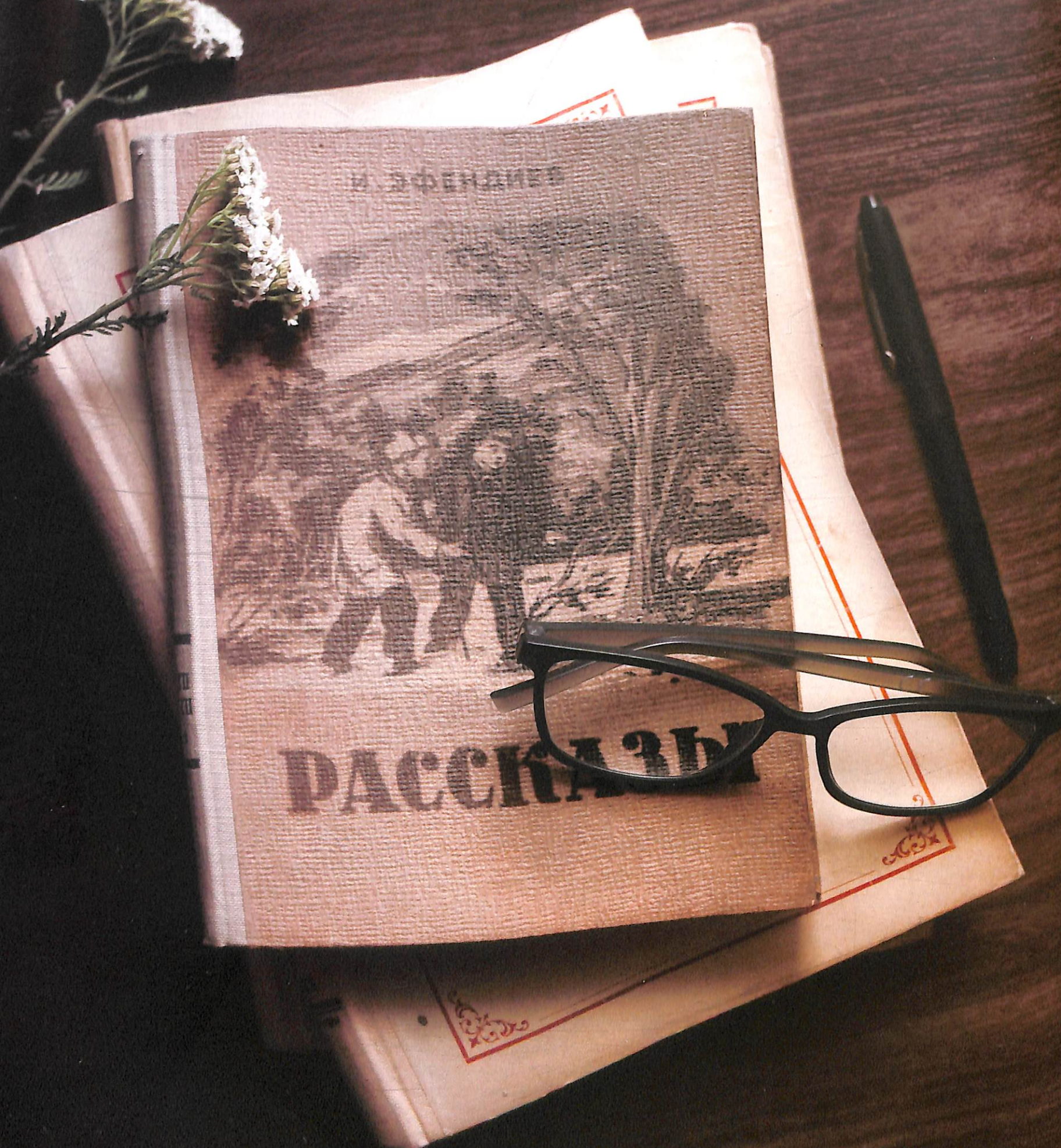
Mikayıl Abdullayev
SSRİ Xalq rəssamı

“

İlyas Əfəndiyevin – əsl roman ustasının müşahidəçilik qabiliyyəti, təbiəti sənətkar gözüylə görmək məharəti diqqəti cəlb edir. Məsələn, hələ iyirmi il bundan əvvəl “Dağlar arxasında üç dost” romanını oxuyarkən kiçik bir səhnəciyin təbii, inandırıcı təsviri – dağlarda gecə, otaqdan bayıra düşən və qar üstündə yuxarıdan aşağı uzanan işıq zolağının təsviri, dağa qalxanların bu işıq zolağını aralıq yarması... o qədər ustalıqla işlənmişdir ki, indi də, elə bil, gözümün önündədir. Rəssam dili ilə desək, bu səhnə birbaşa naturadan çəkilmişdir”.

KİTABLAR, TƏDQİQATLAR

Haqqında monoqrafiyalar yazılan, dissertasiyalar müdafiə olunan, filmlər çəkilən, televiziya və radio verilişləri hazırlanan İlyas Əfəndiyev öz qələmi və şəxsiyyəti ilə həmişə xalqla birlikdə olub, xalqın taleyini öz taleyi bilib.

Mədinə Gülgün
Şair, Əməkdar
incəsənət xadimi

İllər də, ellər də eşitsin, qardaş

İlyas Əfəndiyevə ithaf olunur

Ömrün yetmiş illik təntənəsidir,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.
Könlümdən ucalan nəğmə səsidir,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

Rahatlıq bilmədin bir an da belə,
Bizi sevindirdin əsərlərinlə.
Sevincimiz bənzər çağlayan sələ,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

Söyüdlər su içdi "Söyüdlü arx"dan,
Hey sorağın gəldi arandan, dağdan.
Yazdıqca güc aldın doğma torpaqdan,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

"Körpüsalanlar"la bir körpü qurdun,
Ona pozulmayan naxışlar vurduğun.
Sənəti dincliyin fəvqündə gördün,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

Bu gün bayramına gəlibdir, yəqin,
Sənin Valehinlə Sarıköynəyin.

Var olsun bu eşqin, bu məhəbbətin,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

Gəlib Natəvan da bir dəstə güllə,
Çırpınan, kövrələn, yanan könüllə.
Gəl onun mehriban səsinə dinlə,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

Kim deyir ki, "Mahnı dağlarda qaldı"?
Dağların mahnısı bir xalqın oldu.
Mahnı da ürəkdən-ürəyə yoldu,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

Aşib Qaradağdan, keçəydin çaydan,
Gərək mən gələydim bu gün o taydan.
Fəqət "Təbriz" gəlib "Büllur sarayda"n,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

Yurd sal ürəklərdə hər təzə sözdən,
Adın düşməsin heç bu səhnəmizdən.
Sənin yüz yaşına gələk Təbrizdən,
İllər də, ellər də eşitsin, qardaş.

İlyas Fəndiyevin deyimlərindən

“

Dünyada böyük sənətkarlar çoxdur və onların böyüklük dərəcəsi də müxtəlifdir, lakin hər xalqın öz dahisi, öz sənət ulduzları vardır, bu ulduzlar, ilk növbədə, öz doğma xalqları üçün əzizdir, çünki onların işığı həmin xalqlara aydınlıq, fərh və sevinc gətirmişdir.

Keçmiş mənim üçün bəyiylə, xanıyla, kəndlisiylə, fəhləsiylə, qaçaq-qulduruyla birlikdə keçmişdir, başqa sözlə desək, ulularımızın, babalarımızın, nənələrimizin namusla yaşadıkları ömürdür.

Sənətkar, istəyir yazıçı olsun, istəyir rəssam olsun, istəyirsə də musiqiçi olsun, gərək insan təbiətinin ən gizli qatlarında olan həqiqəti, onun dünyaya münasibətini, bütün əlamətlərini, demək, faciəsini, sevincini ortaya çıxara bilsin; çıxara bilirsə, bu, deməli, yazır, yaza bilir, sənətkardır, çıxara bilmirsə, sənətkar deyil.

Teatr həmişə mənəvi yüksəliş aynası olmuşdur.

Əsrlərin sınağından çıxmış lirika həqiqi sənətin qanadıdır, ruhudur.

Sən xalqın sənətkarı olmaq iddiasındasansa, yalan yazırsansa, taledən möcüzə, imdad gözləmə.

Anlaşılmayan, izah edilə bilməyən novatorluq yoxdur. Yalançı novatorluq istedadsızlıq əlamətidir.

Yazıcının, hər şeydən əvvəl, istedadı olmalıdır, bu bir; yüksək savadı olmalıdır, yəni dünya ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinə bələd olmalıdır, daha dəqiq desək, yazdığından çox mütləq etməlidir, bu iki; böyük mədəniyyəti olmalıdır, bu da üç.

Bədii dil yazıçı istedadının aynasıdır. Sənətdə istedad – yalnız insana, canlıya, bitkiyə deyil, daşa, torpağa, qumlu çöllərə, okeanı yerindən oynadan fırtınalara da can, ruh verməkdir.

İstəksiz, məhəbbətsiz həyat gec-tez ikiüzlülüyə, saxtakarlığa, yalana gətirib çıxaracaq.

Bəşəriyyətin tarixi təkrar-təkrar göstərir ki, xalqı və onun azadlığını boğmaq, məhv etmək olmaz.

Tənqidçi həqiqi sənətkarı onun özündən də dərin duyub dərk etməlidir. Onu kəşf etməlidir.

Sənətdə qəlbin, ürəyin odu sənətkarın istedadıdır, qəlbləri rıqqətə gətirən, ya qəzəbləndirən də bu qüvvədir.

Müasir mövzu – müasir istedadlar deməkdir.

Müəllif yalnız oxucuya yox, özünə də hörmət etməlidir.

Bədii formaları əbədi, sabit meyarlar kimi qəbul etmək düz deyil.

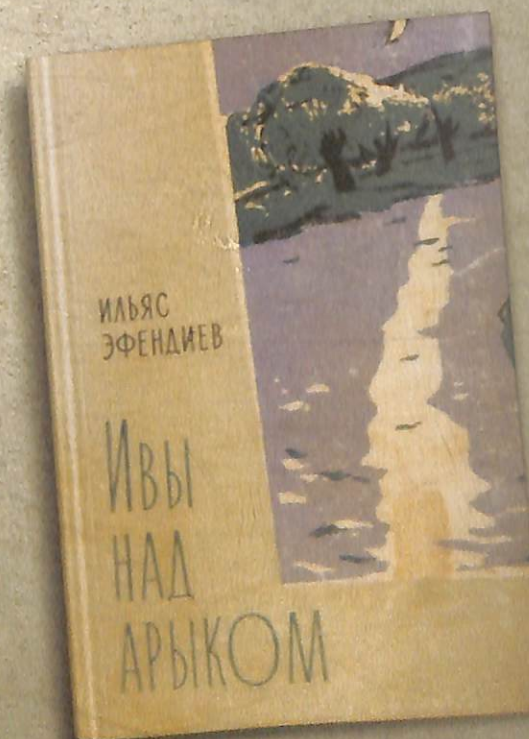
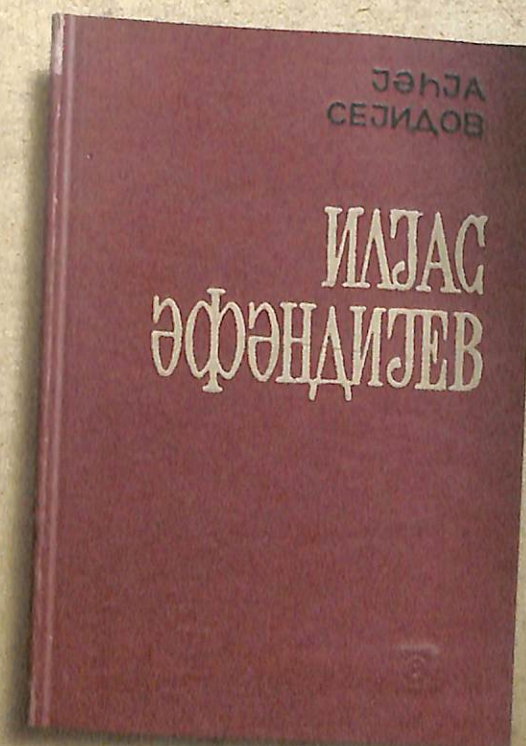
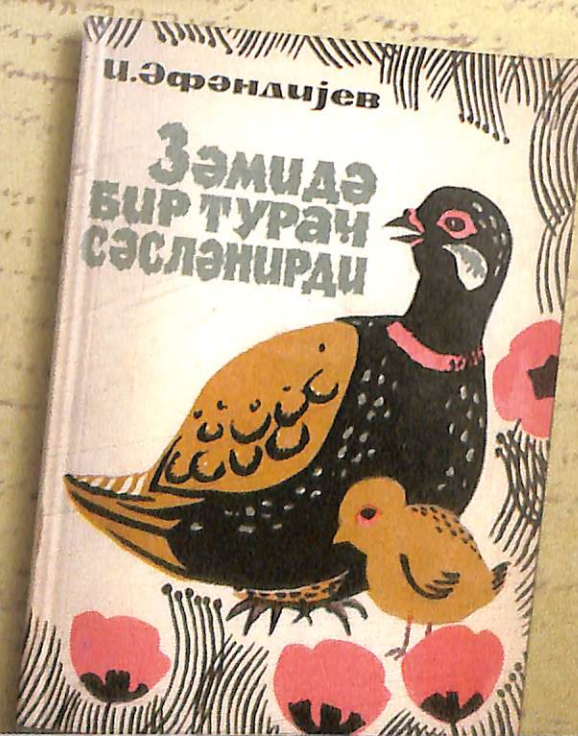
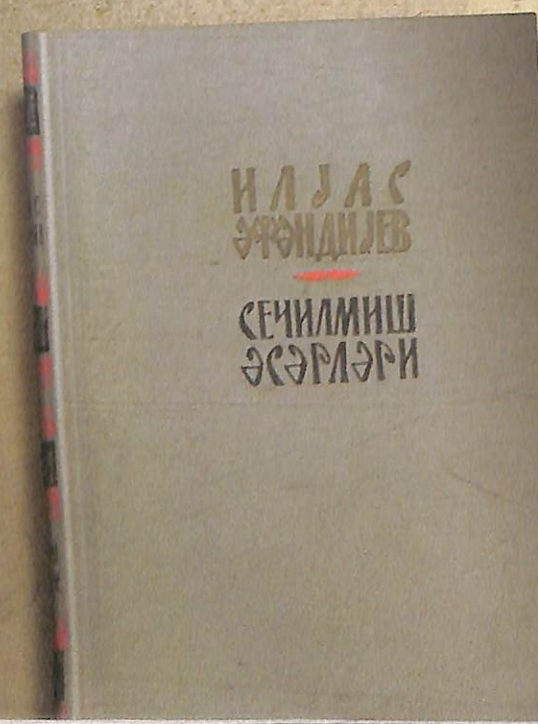
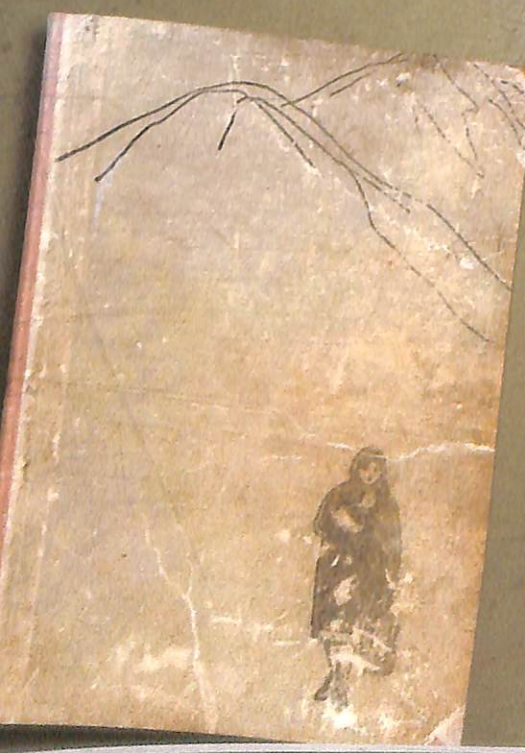
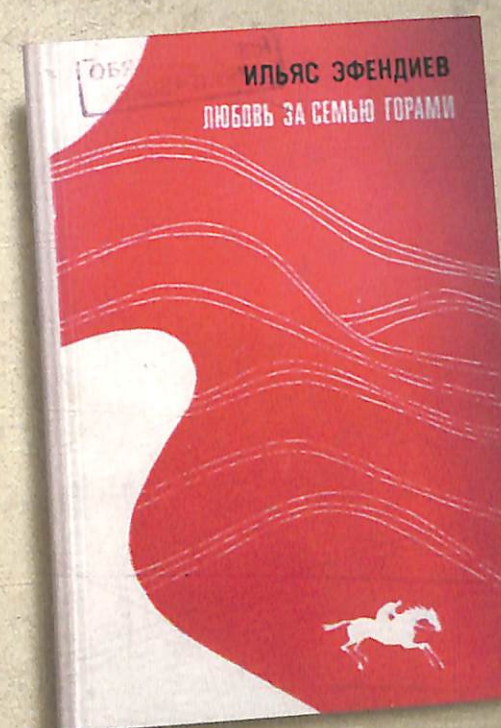
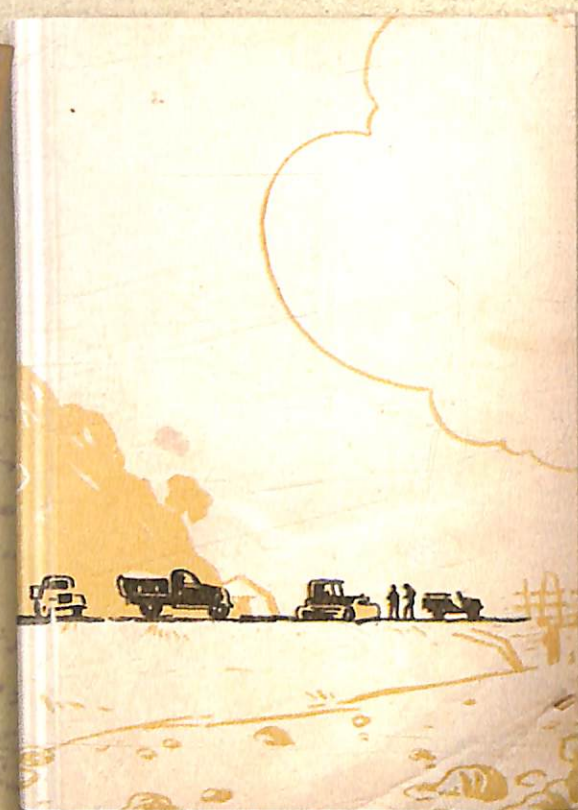
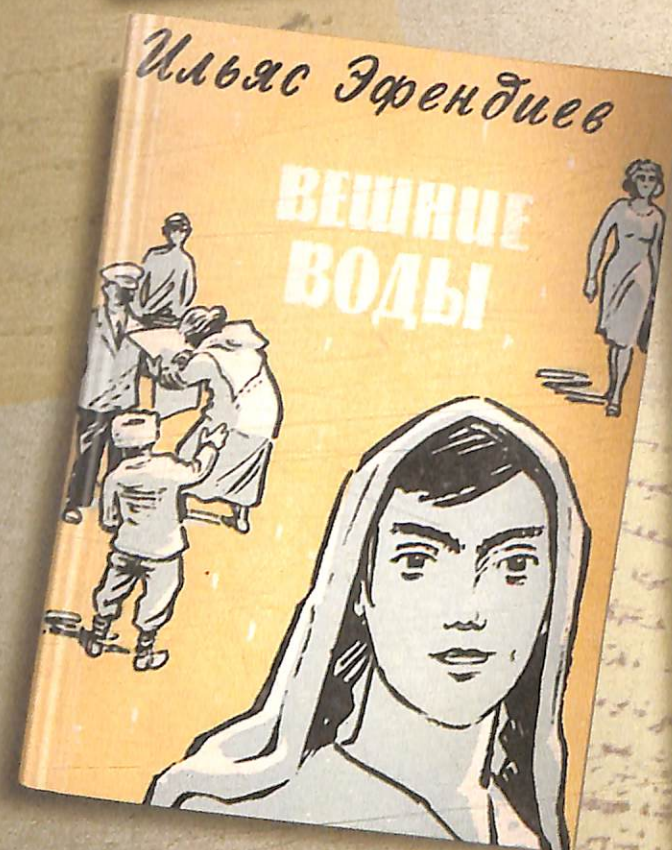
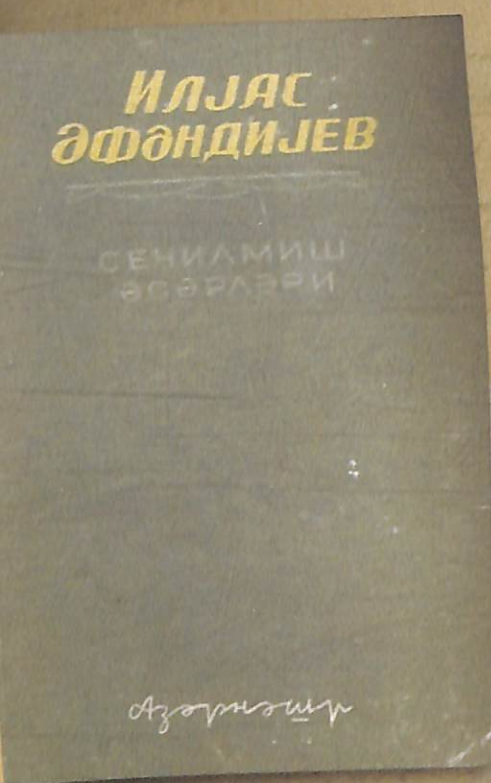
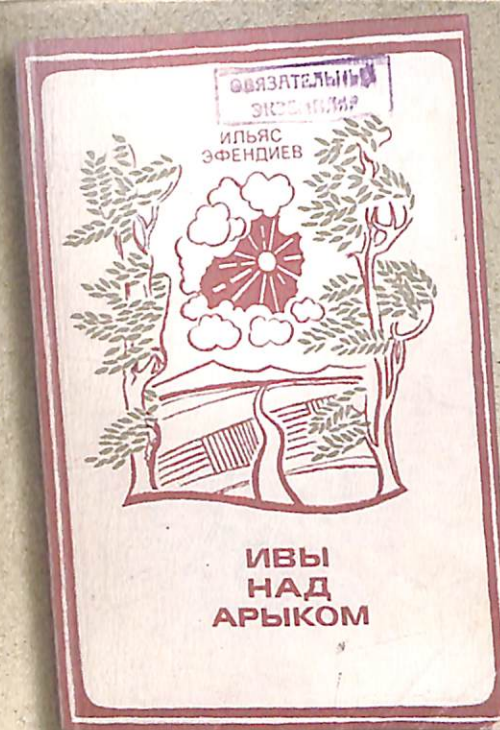
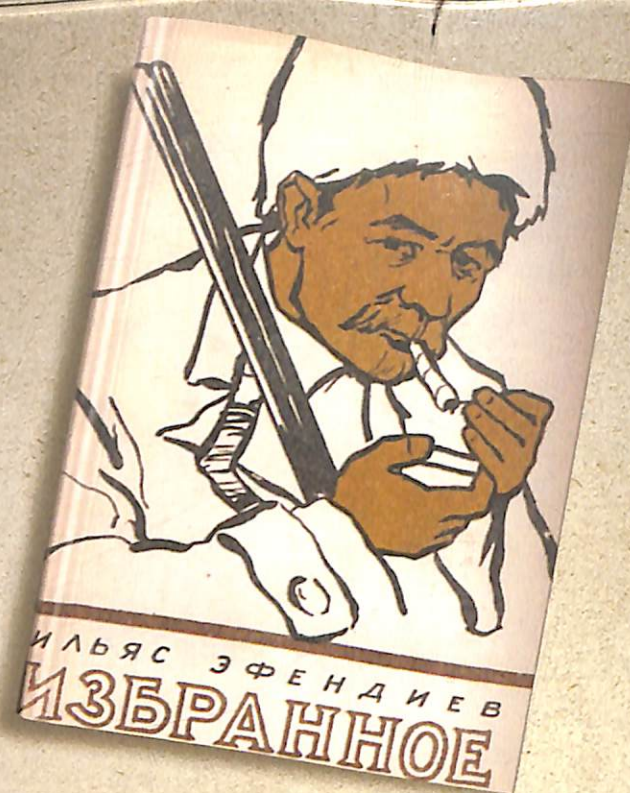
Müasirlik – tarixi əsərlər də daxil olmaqla, sənətin mayasıdır.

Keçilmiş yollardan keçənlərin izi qalmır.

Dahi sənətkarların həqiqi varisi xalqdır.

Yazıcılıqda novatorluq, yeni yazı manerası və başqa cəhətlərlə bərabər, eyni zamanda yeni insan xarakterləri kəşf etmək deməkdir.

”

Fəraməz Maqsudov
Akademik

“

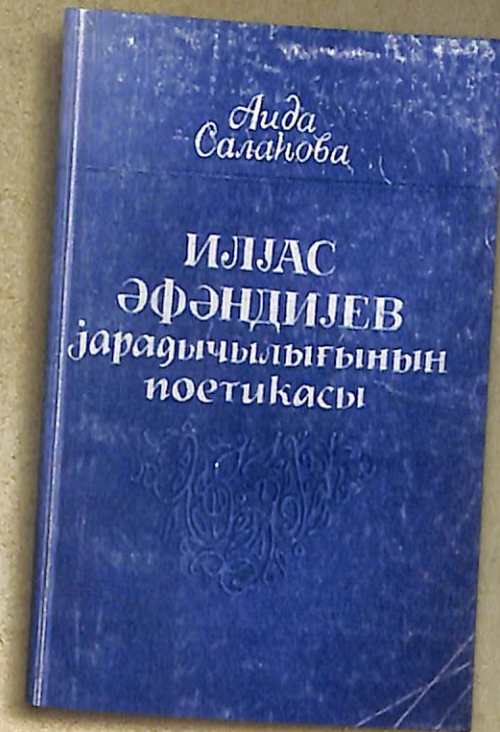
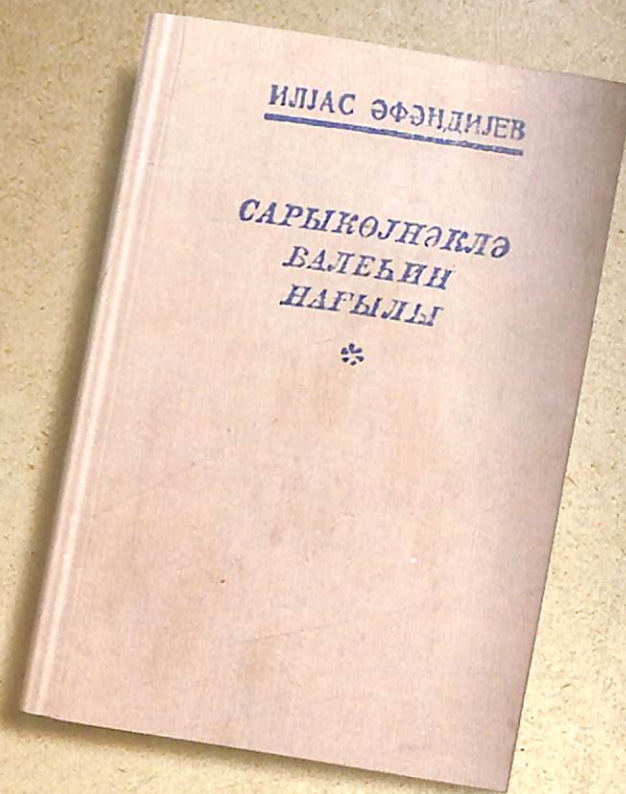
Böyük sənətkarlıq səriştəsinə və zəngin təxəyyülə malik İlyas Əfəndiyev həqiqəti bir an da unutmur, tariximizdə bu günümüzün, bu günümüzdə isə tariximizin problemlərini əks etdirir”.

Nərgiz Paşayeva
Akademik

“

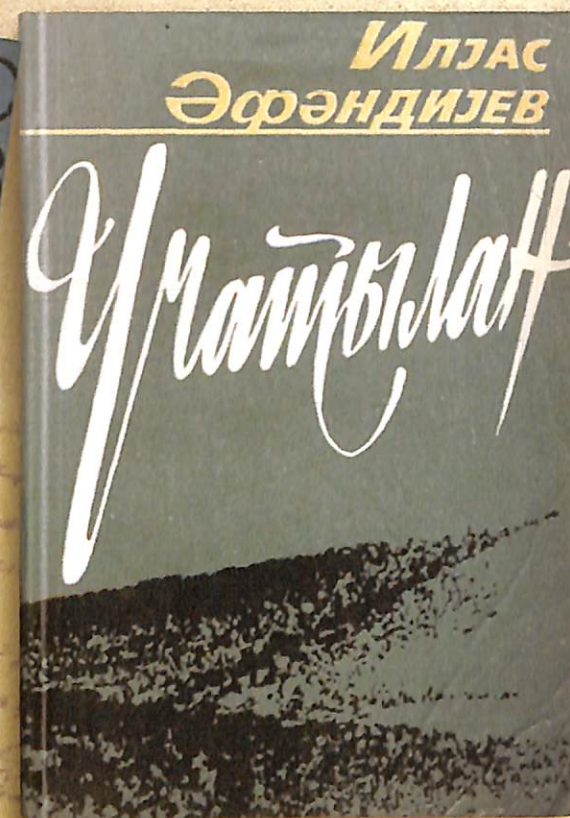
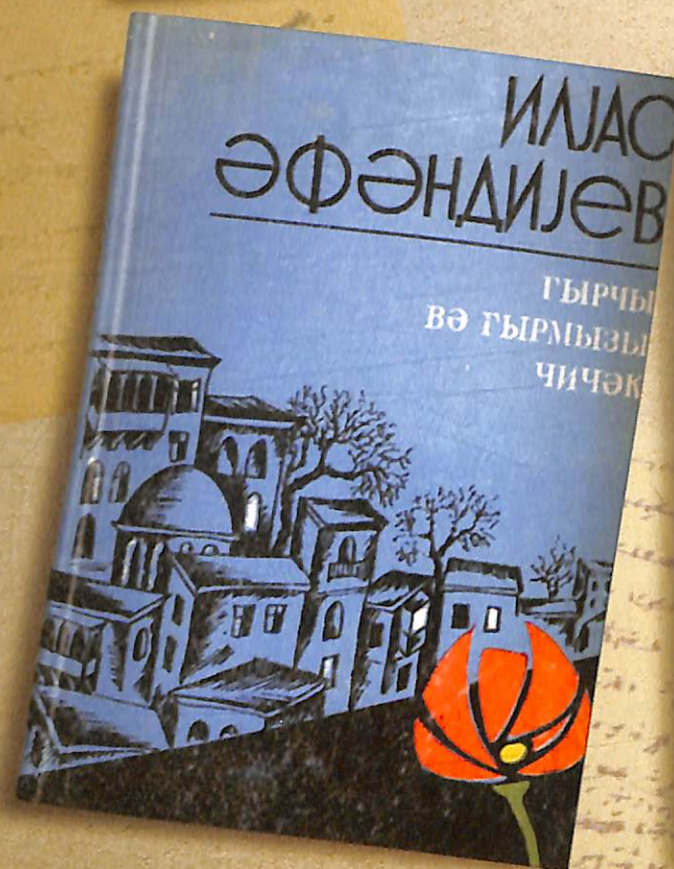
İlyas Əfəndiyevin “Körpüsəlanlar” povestindəki Səriyyə, “Dağlar arxasında üç dost” əsərindəki Səlimə... Azərbaycan bədii nəsrində qadın emansipasiyasının təcəssümünə çevrildilər”.

Cəfər Xəndan
Professor

“

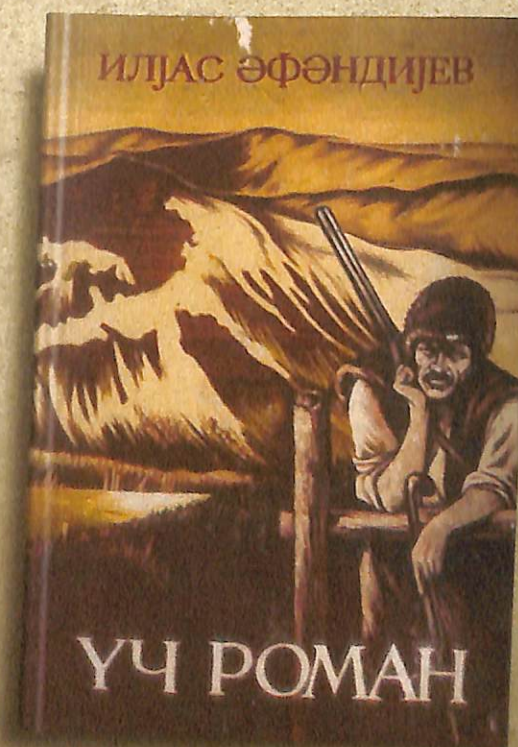
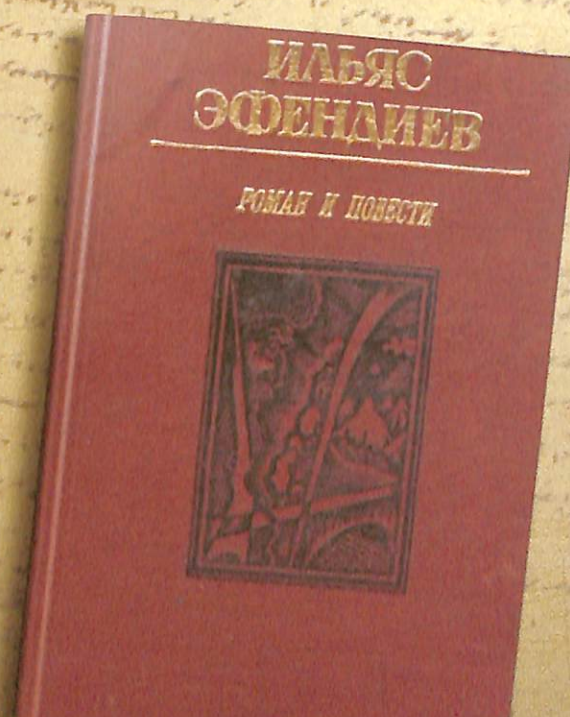
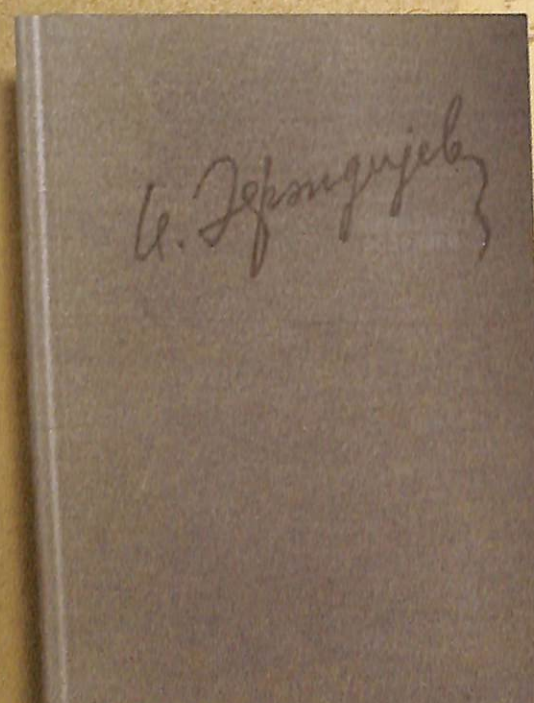
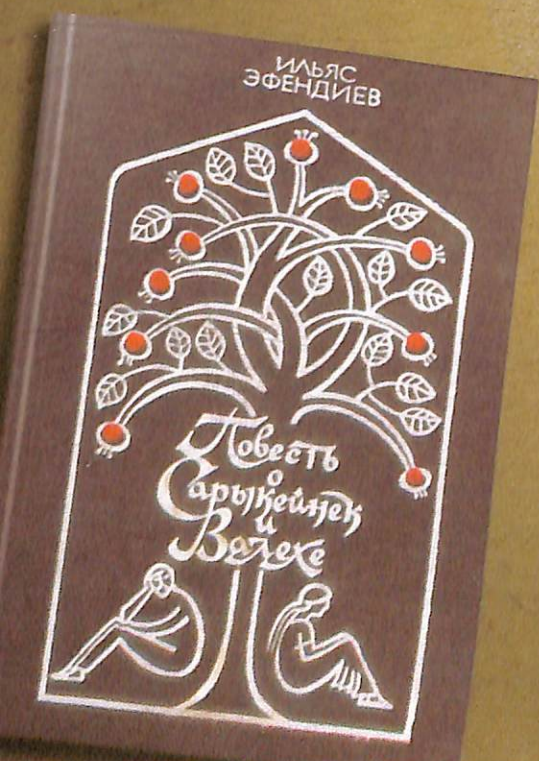
İlyas Fəndiyev canlılığı ya-
ratmaq üçün heç bir boyasını
əsirgəməmişdir”.

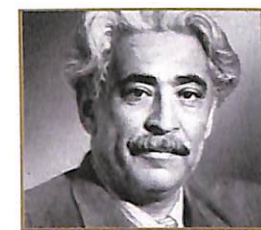
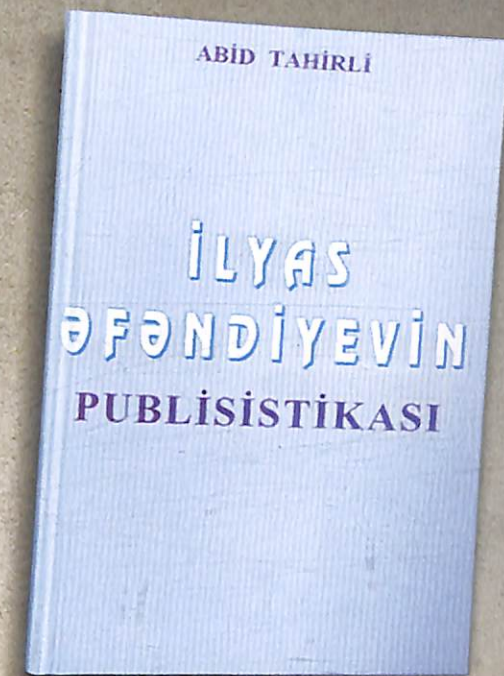
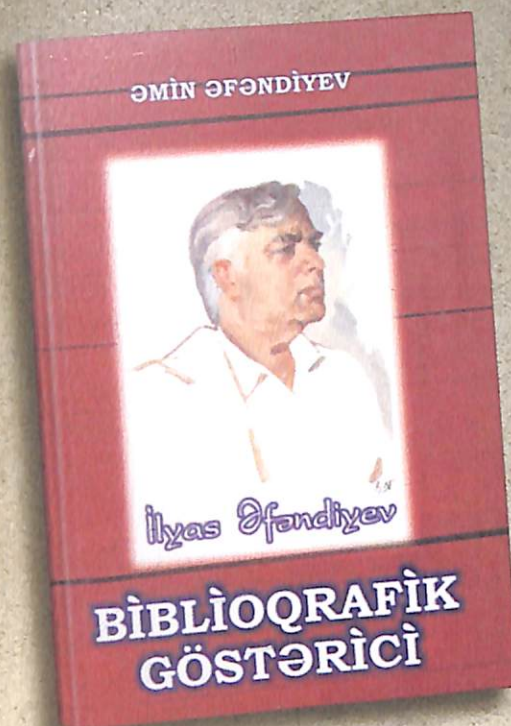
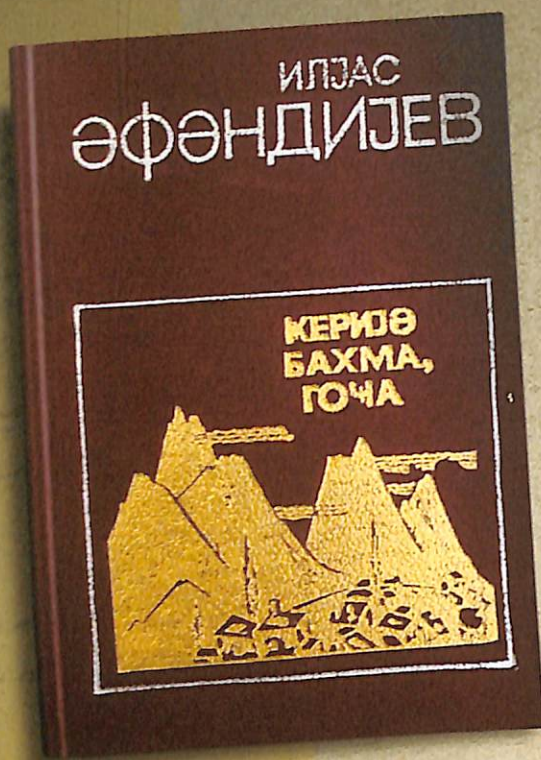

Əli Sultanlı
Professor

“

Dramaturq maraqlı, həyatı bir
süjet seçmiş, burada insanların
əlaqələrini, təbiətlərindəki zid-
diyyətlərini, rəğbət və müəqə-
bil münasibətlərini vermiş,
yadda qalacaq obrazlar silsiləsi
yaratmışdır”.

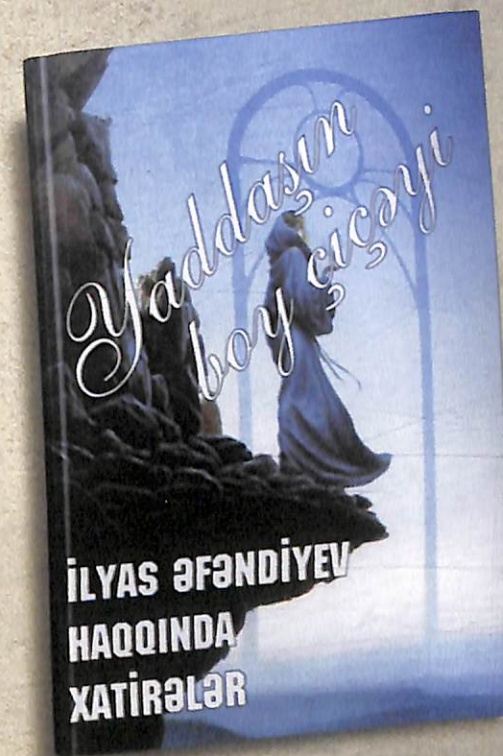
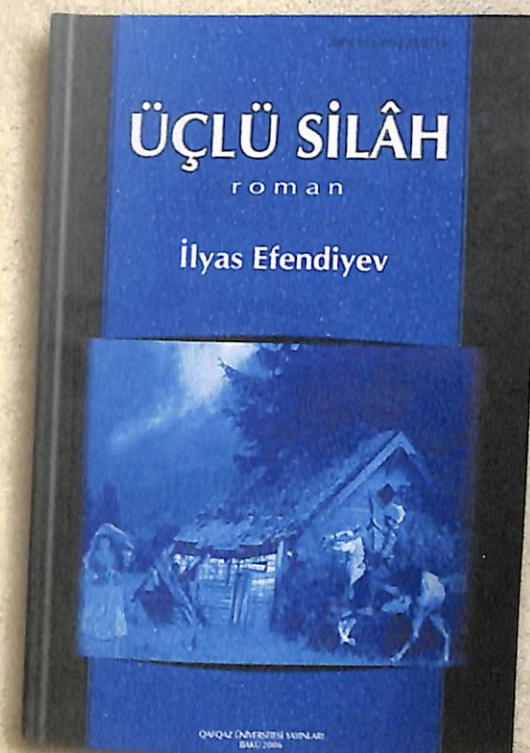
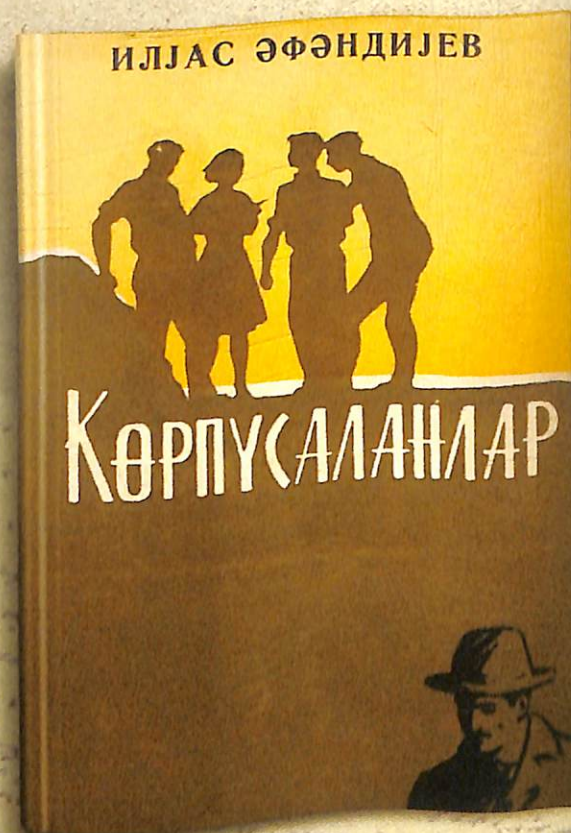
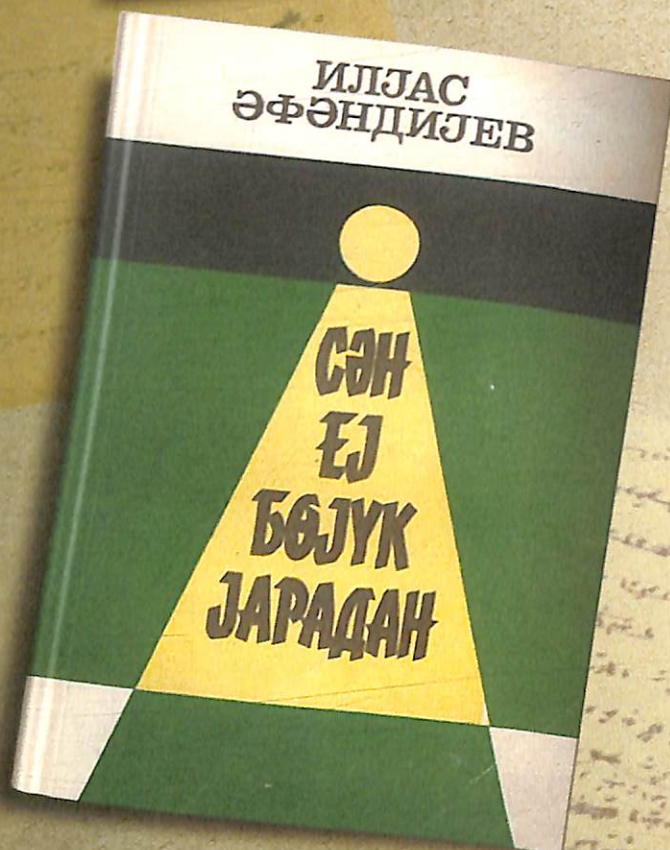

Səməd Vurğun

Xalq şairi

“

İlyas Əfəndiyev əməkçilərin zəhmət birliyini böyük məhəbbətlə və hərarətlə təsvir edir, onların zəhmətini parlaq və real boyalarla göstərir...”

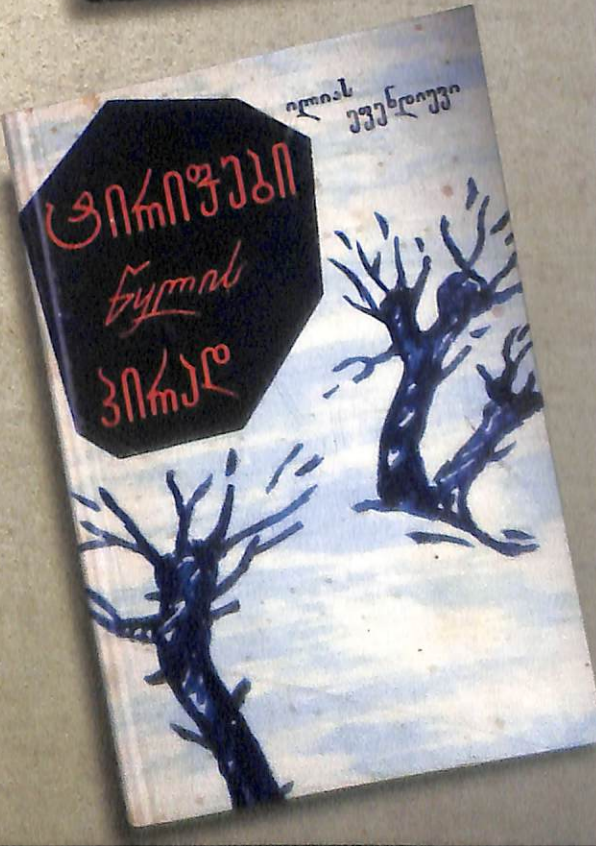
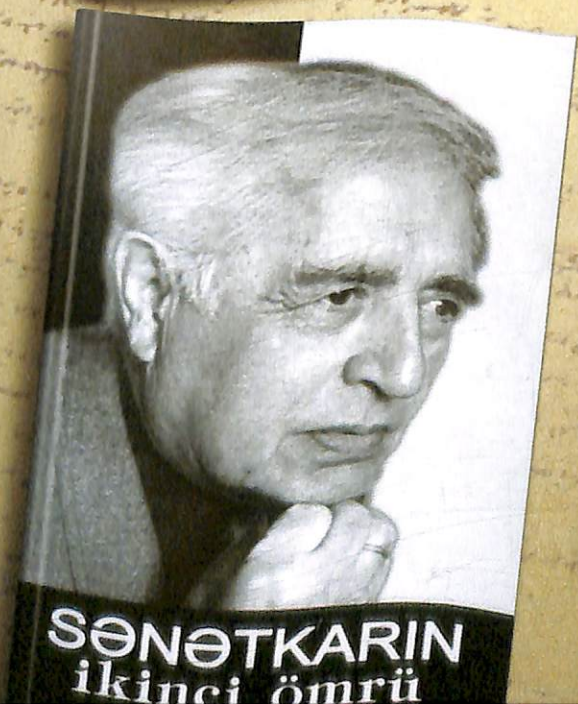
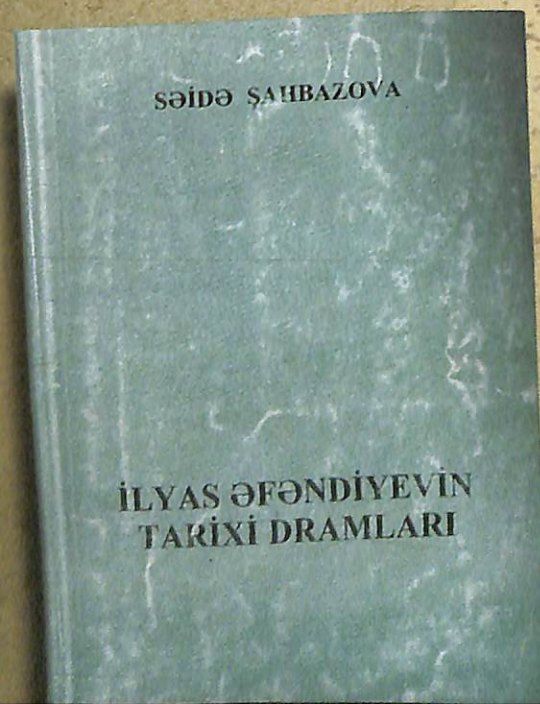

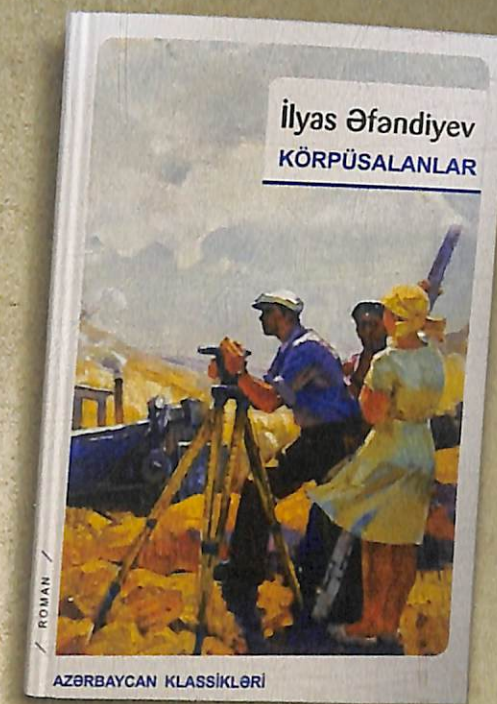
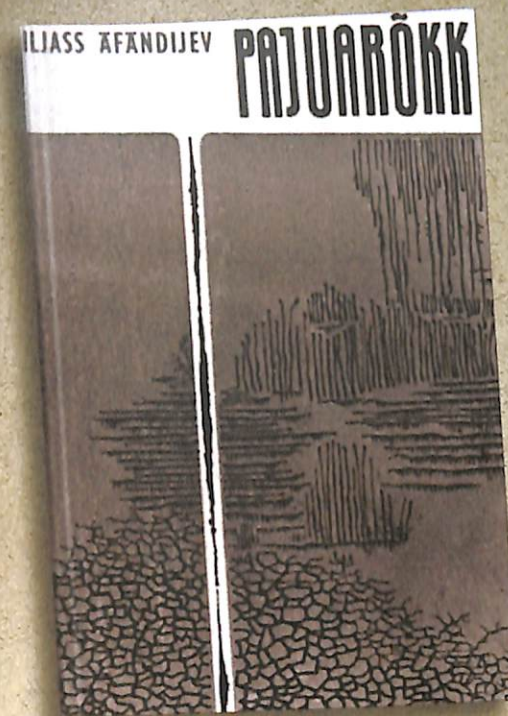
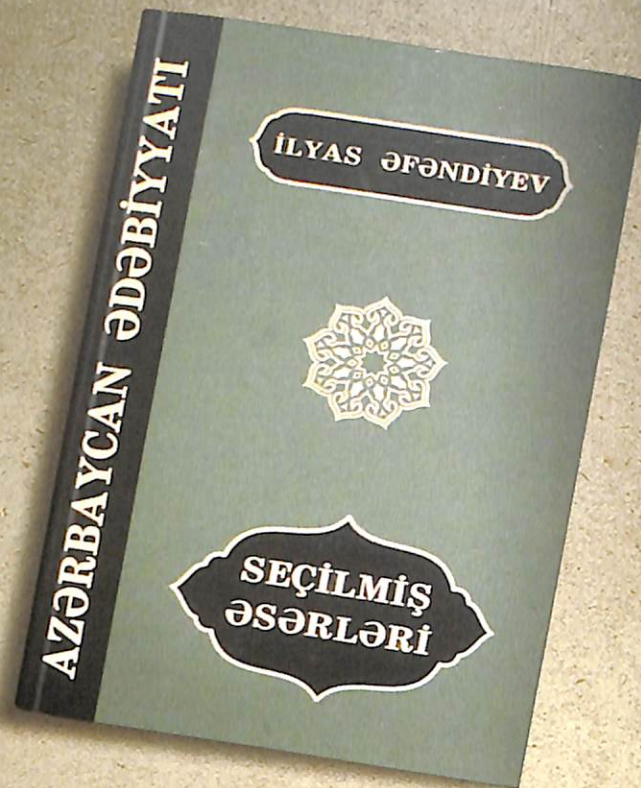
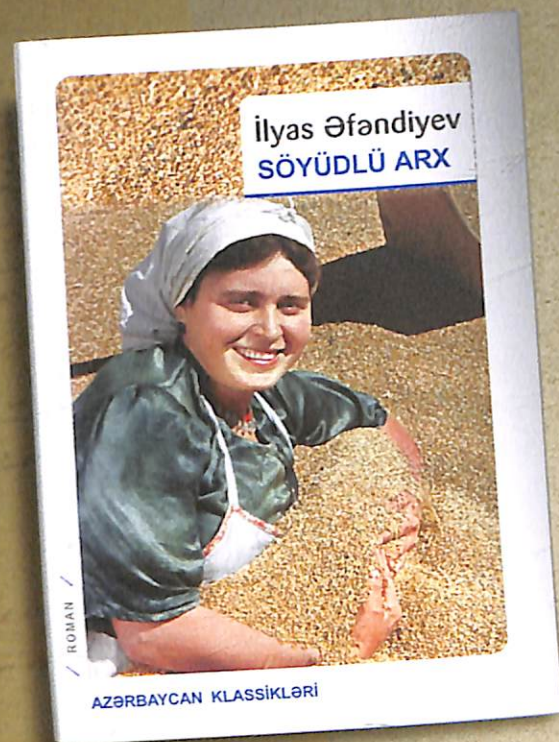
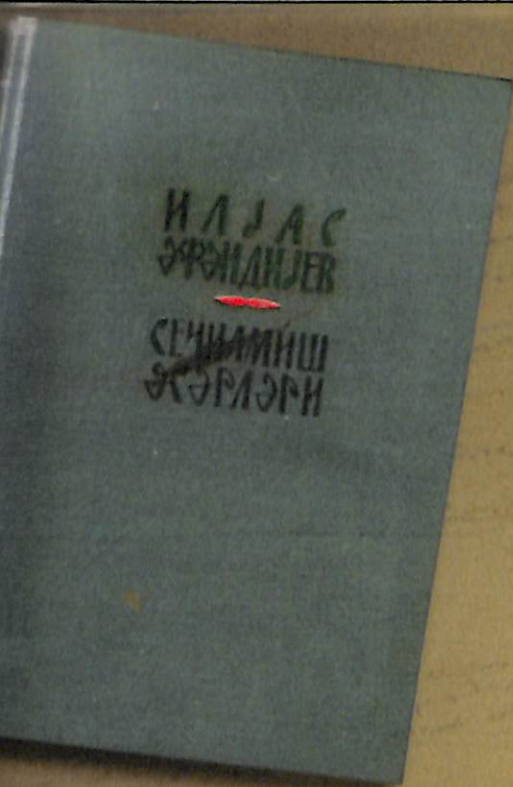
Kamal Talıbzadə

Akademik

“

İlyas Əfəndiyev ən çox oxunan, sevilən, özü də heç kimə oxşamayan yazıçılarımızdır. Onun öz mövzuları, həyat hadisələrinə öz yanaşma yolları və üsulu vardır. Bu yaradıcılığını məşhur edən problemlərində özünəməxsusluq, orijinallıq güclüdür. Ədib, adətən, hamı üçün aydın və məlum olan həyat problemlərinə müraciət etməyi sevmir, gerçəkliyin elə həqiqətlərini, elə məsələləri üzə çıxarmağı bacarır ki, onlar həm də yeni olur, ədəbi maraq oyadır, müasir problemləri barədə düşüncələri hərəkətə gətirir və təsadüfi deyil ki, ictimai müzakirəyə, mübahisəyə səbəb olurlar”.

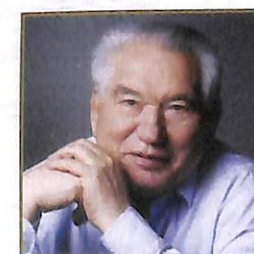
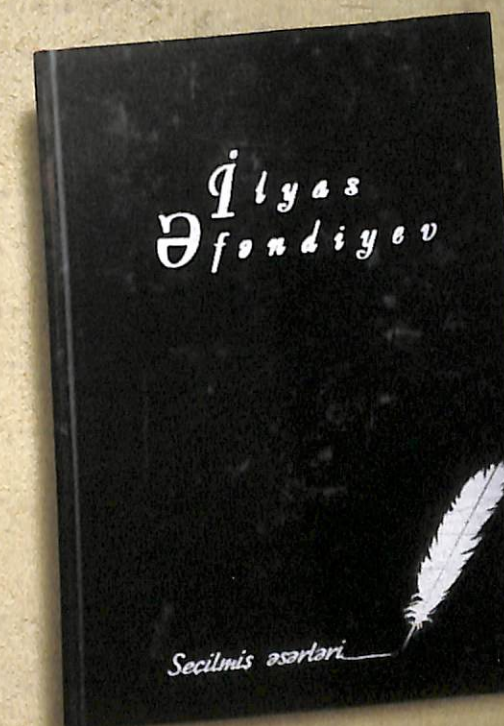
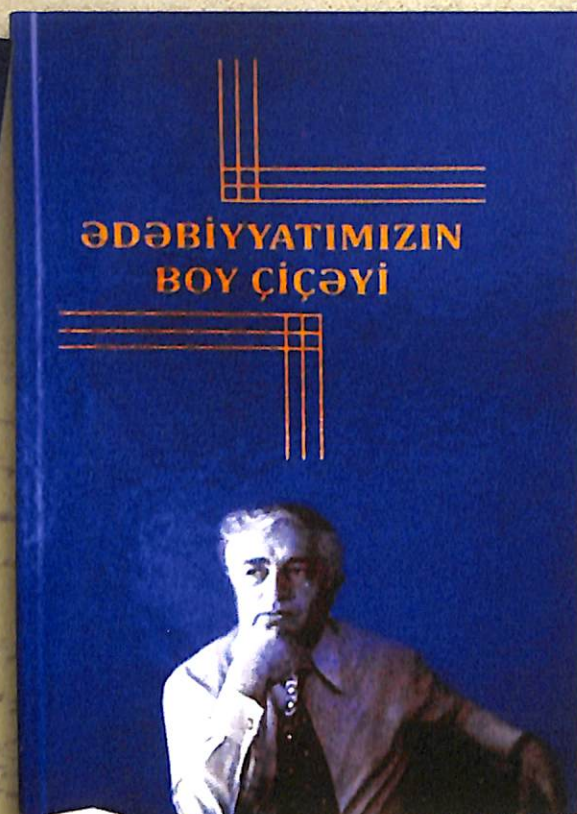
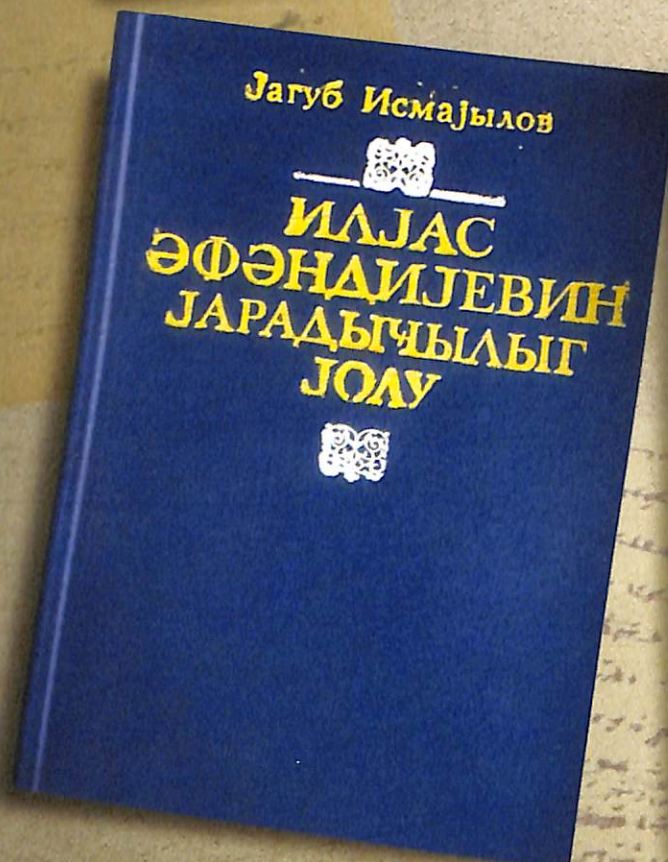
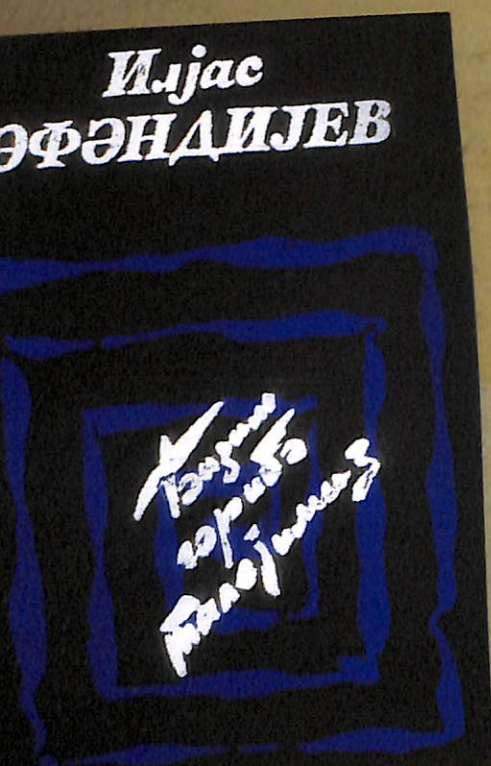

Səid Rüstəmov
Xalq artisti

“

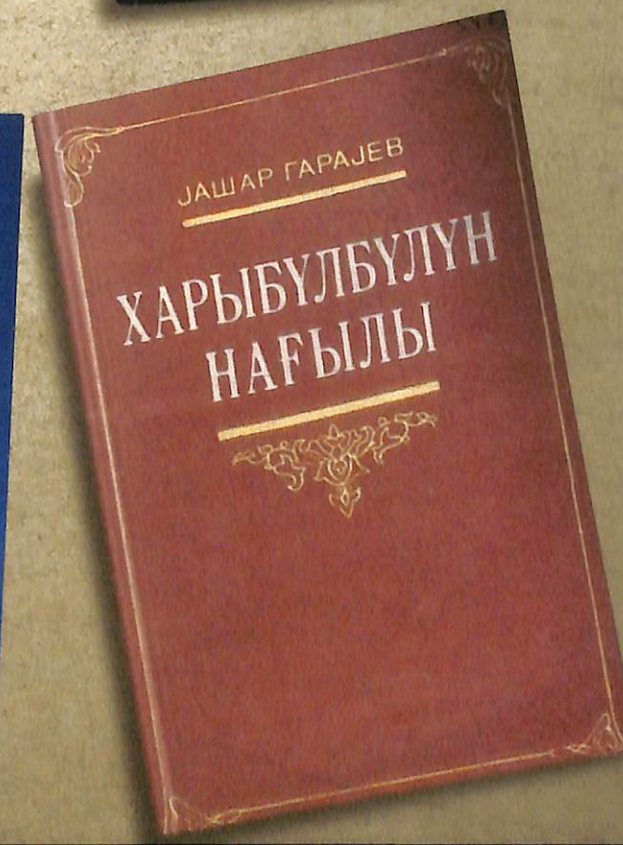
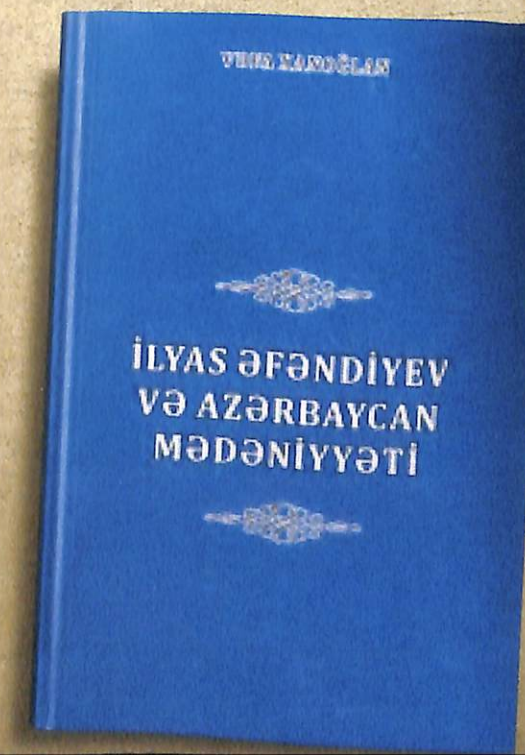
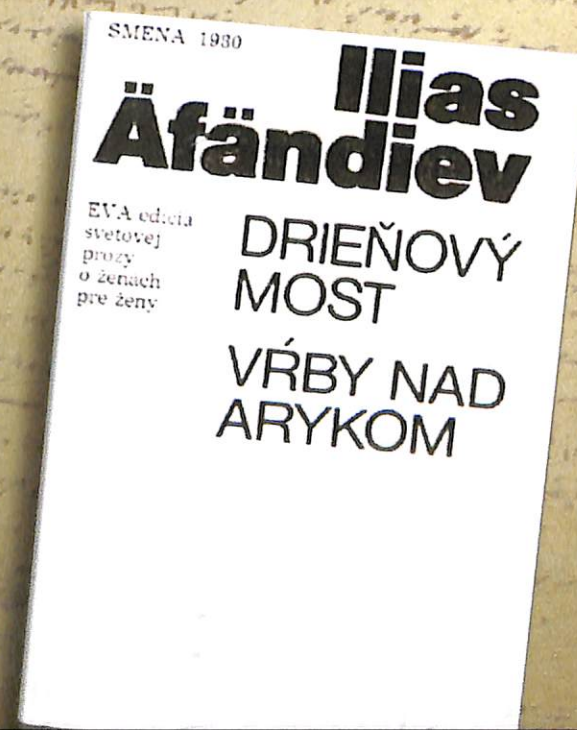
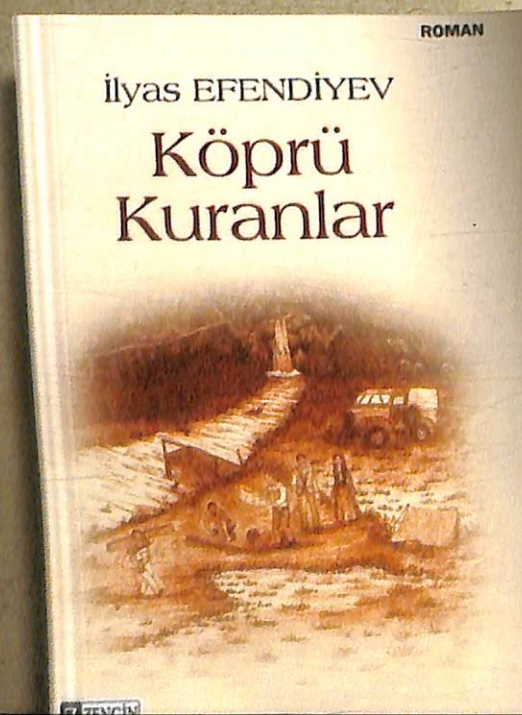
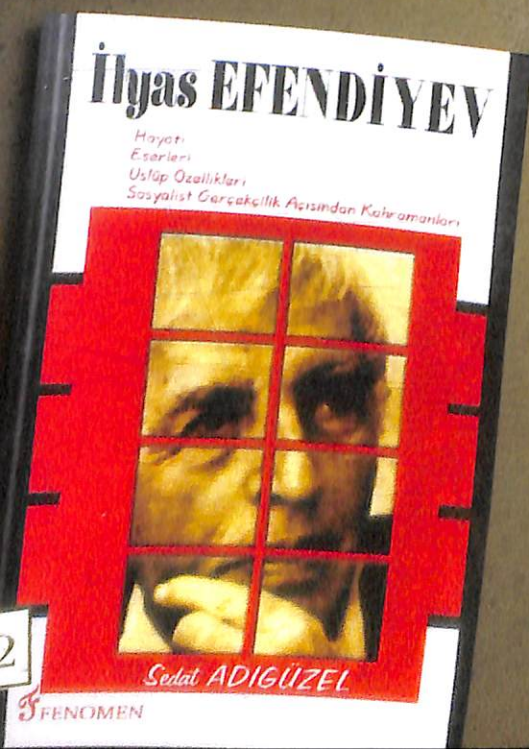
Cəsarətlə deyə bilərəm ki, böyük dramaturqumuz Cəfər Cəbbarlıdan sonra teatrımız üçün yananlardan biri də İ.Əfəndiyev olmuşdur. Onun bütün əsərlərində... al-əlvan rənglərə, naxışlara rast gəlirik... O, zəngin təfəkkürə, geniş müşahidə qabiliyyətinə malik sənətkarlardandır. Həm də mən deyərdim ki, elə bəstəkarqəbli sənətkardır. Onun dram əsərlərindəki müsbət obrazlar təkcə xarakterləri ilə deyil, bəzən lirik, kövrək mahnıları ilə də yadda qalırlar”.

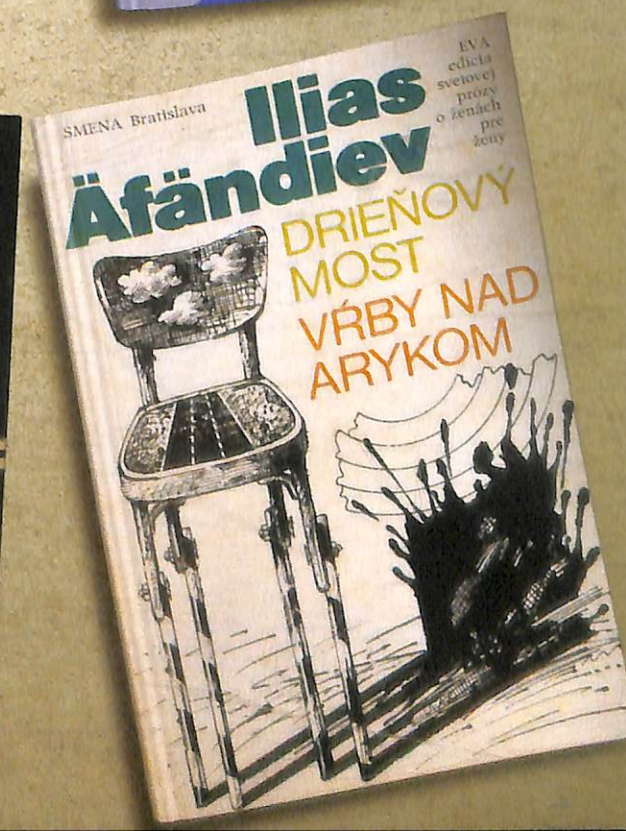
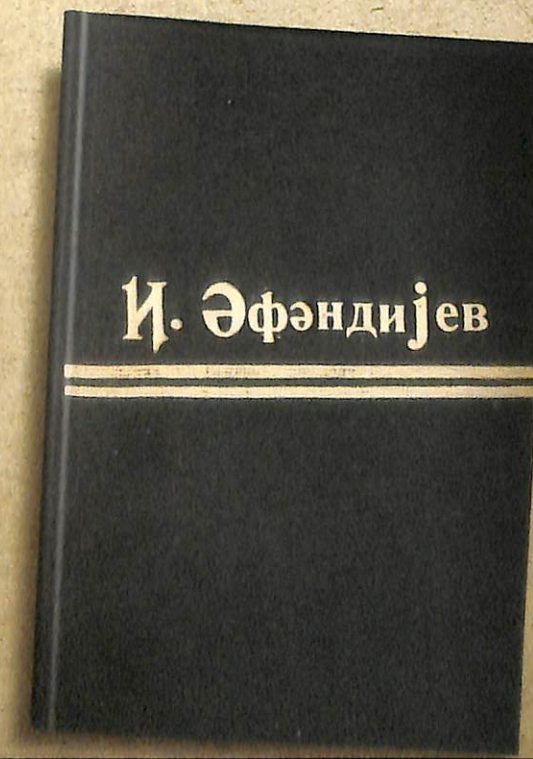
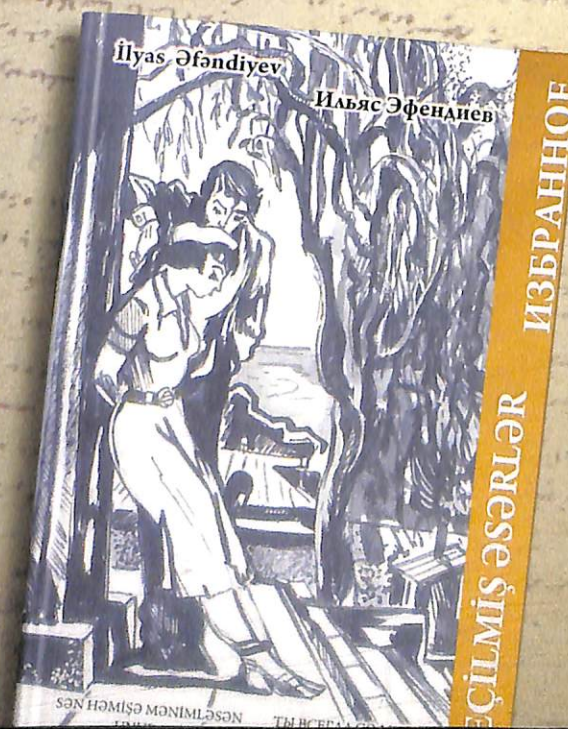
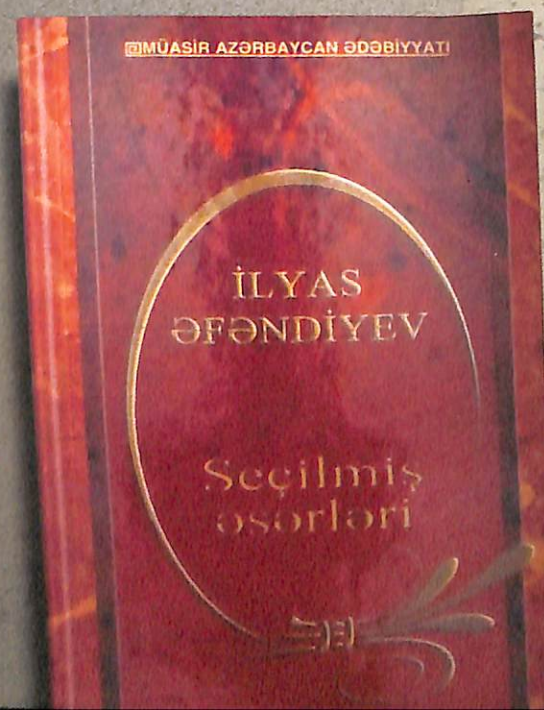
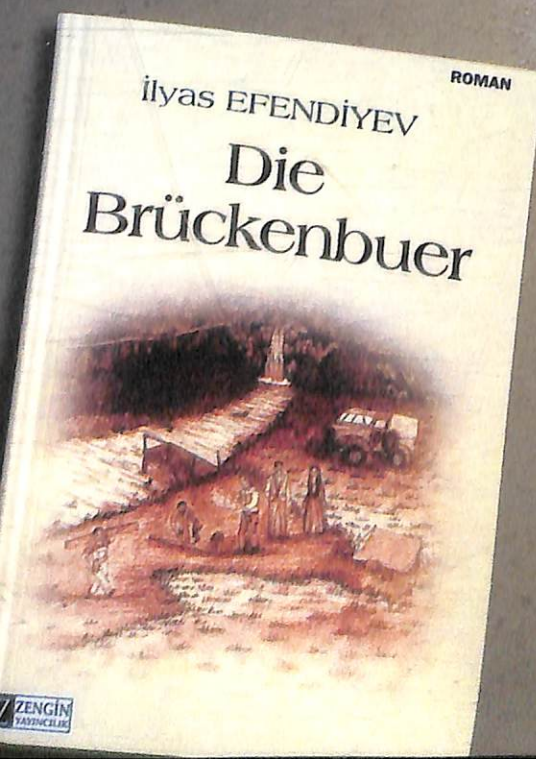
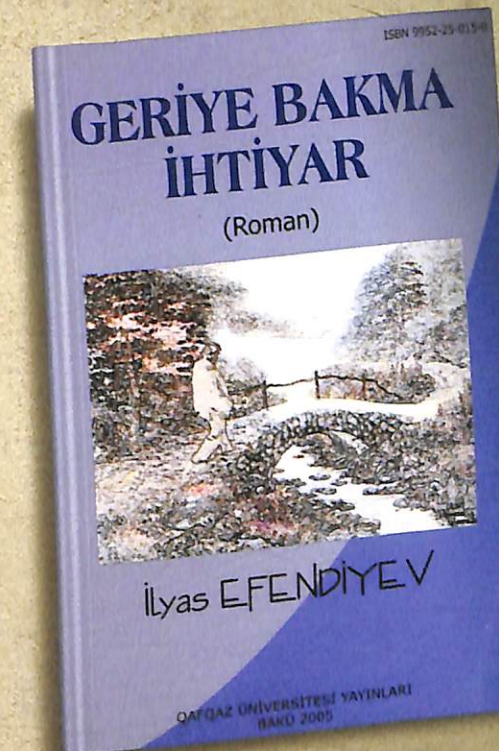
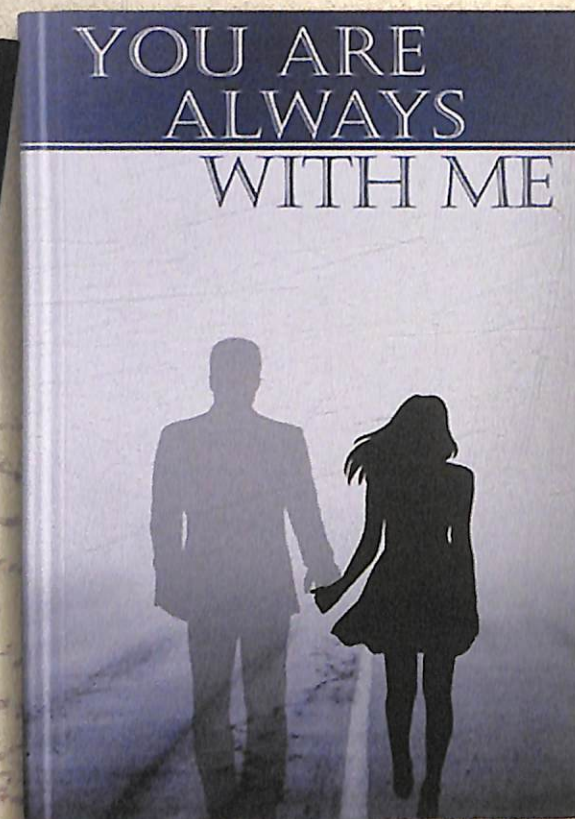
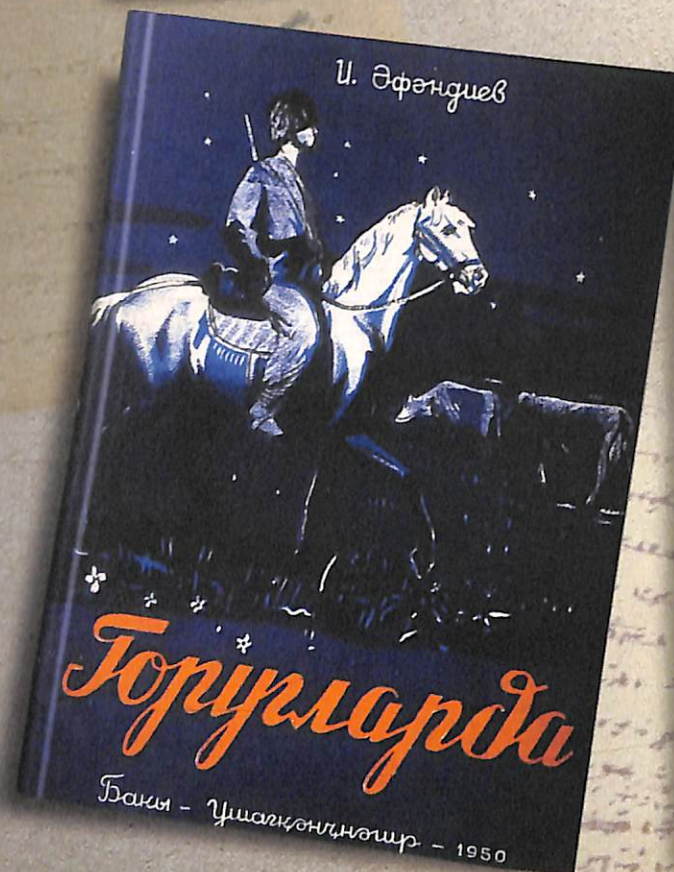
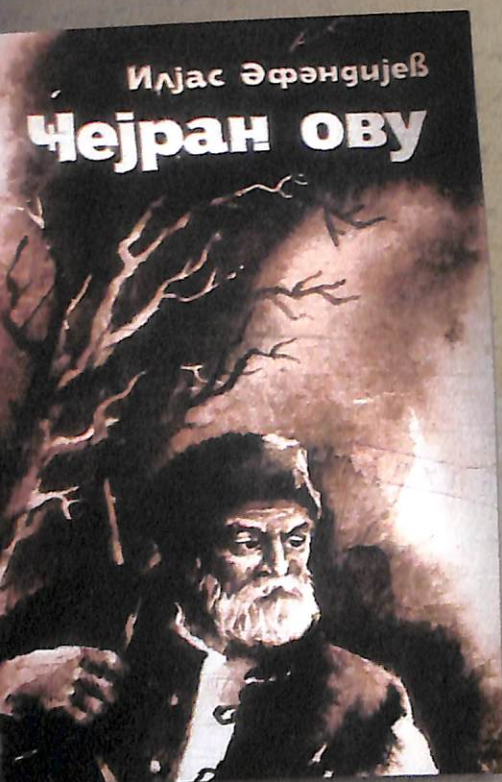
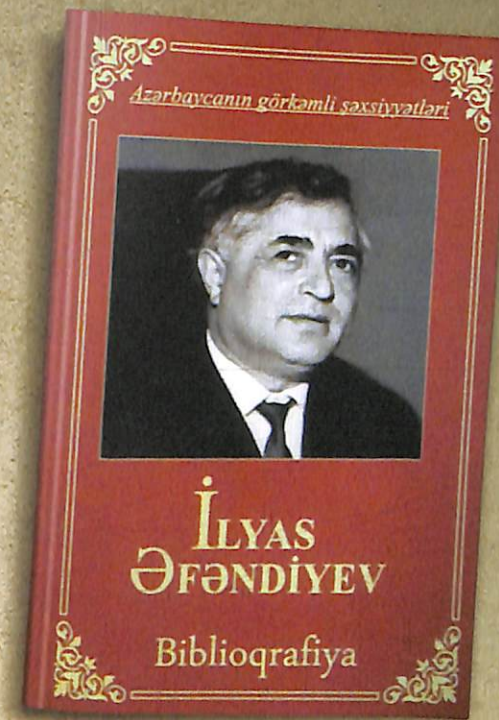
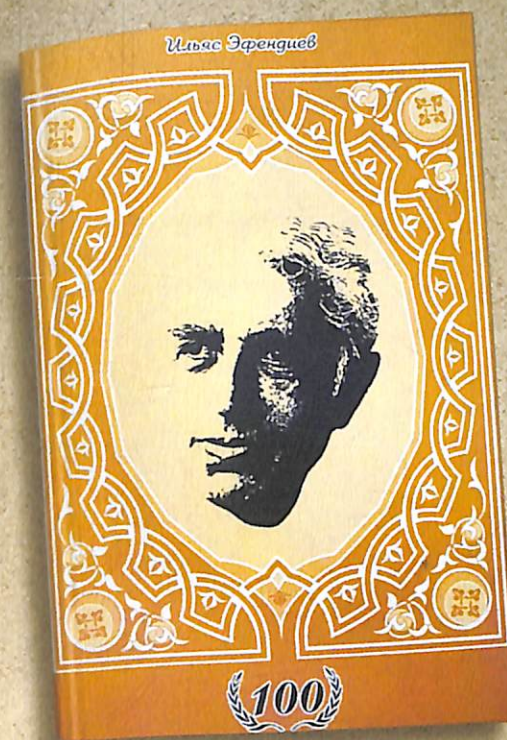
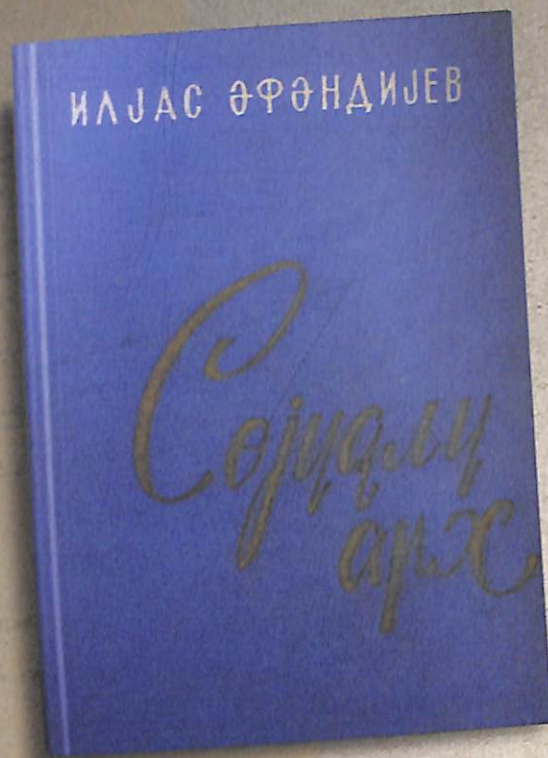

Çingiz Aytmatov
Qırğız Xalq yazıçısı

“

Həm Elçinin, həm də Anarın yaradıcılıq aləmlərinin formalaşmasında Azərbaycan ədəbi mühitindən başqa, onların atalarının – XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı klassikləri olan Rəsul Rzanın və İlyas Əfəndiyevin böyük rolları olmuşdur”.

Əhliman
Əmiraslanov
Akademik

“

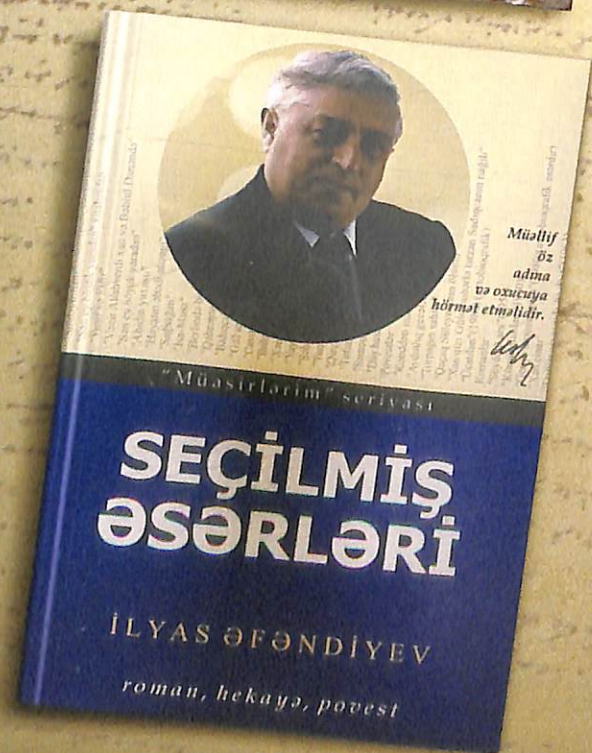
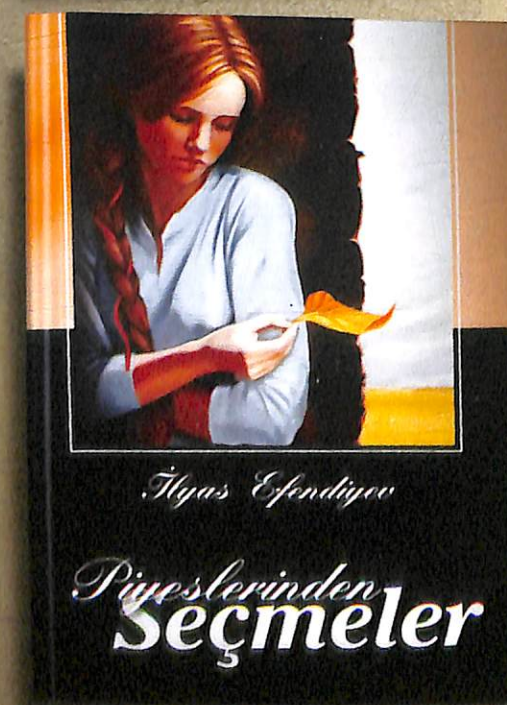
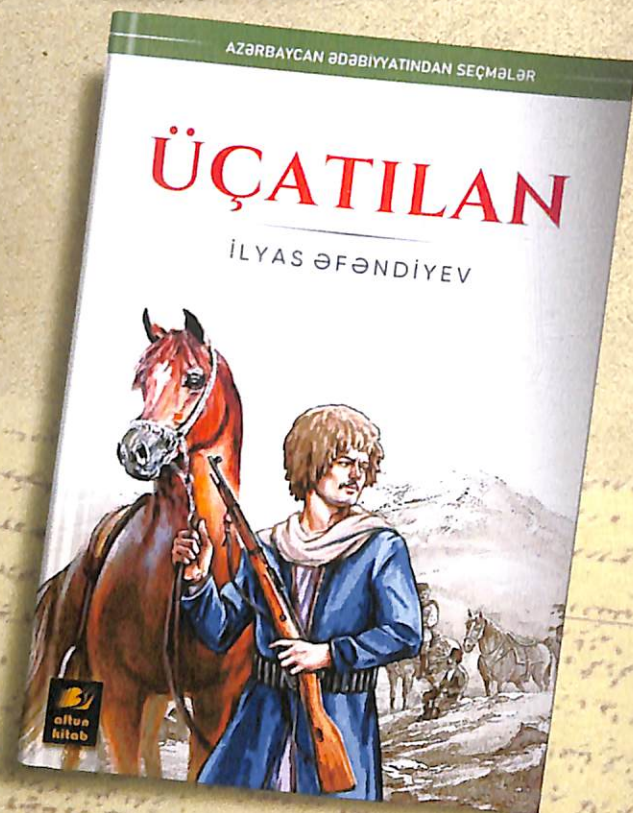
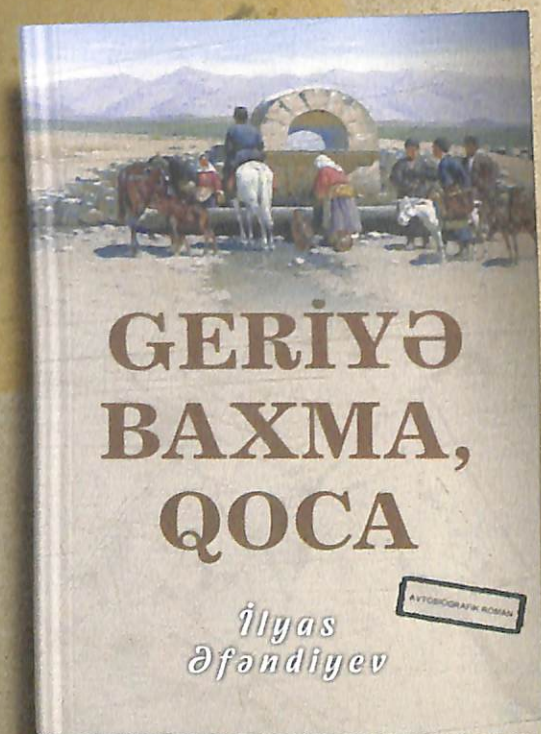
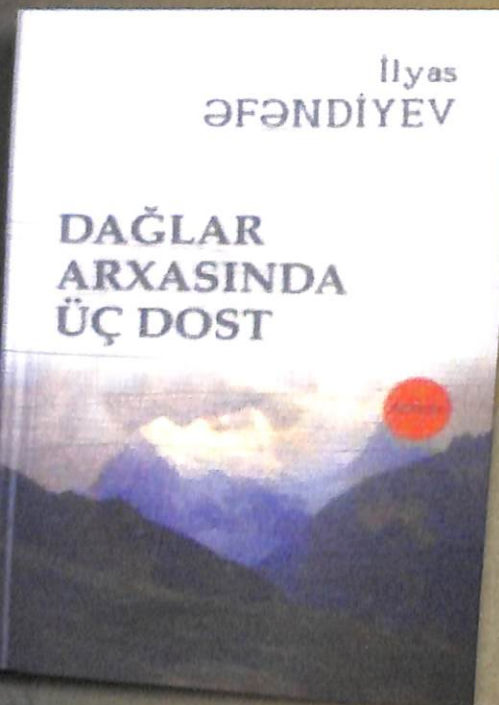
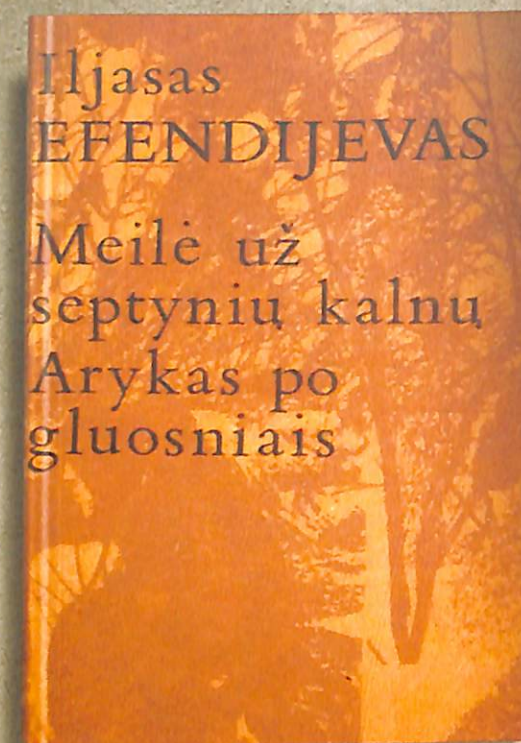
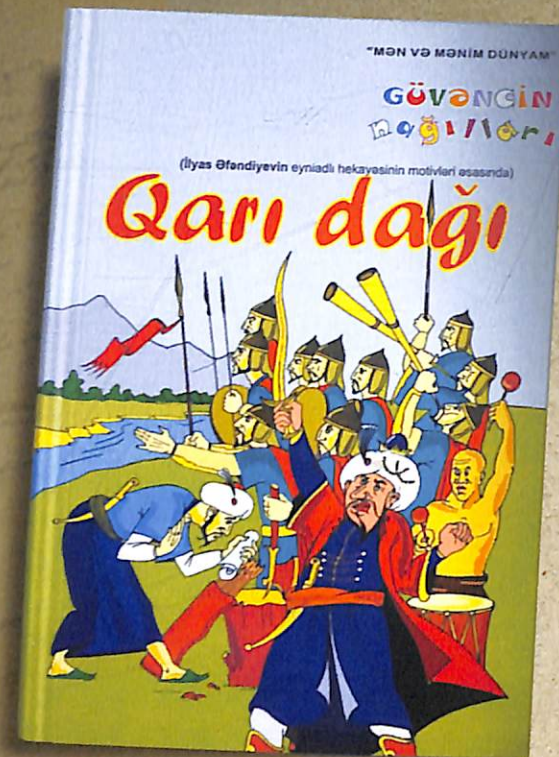
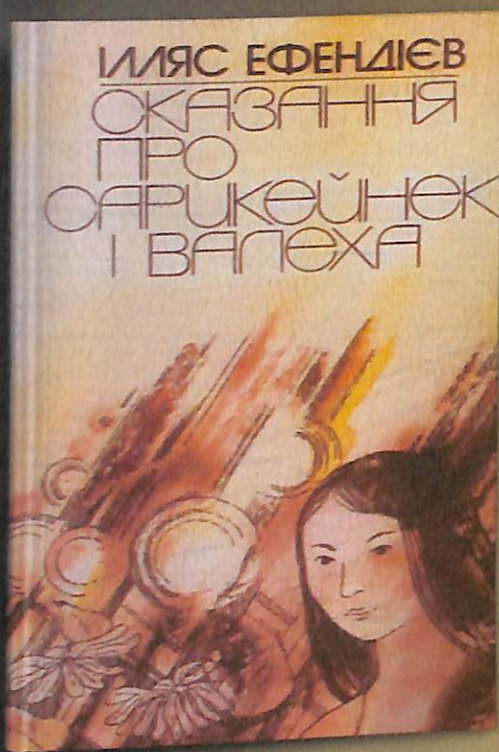
İlyas müəllim böyük yazıçı olmaqla yanaşı, həm də böyük el ağısaqqalı idi... Onda olan qaynar həyat eşqi məni sevindirirdi – ölümün ondan çox-çox uzaqda olduğunu zənn edirdim. Lakin bir gün... eşitdiyim xəbər məni sarsıtdı... Çünki Azərbaycan, Azərbaycan xalqı, xüsusilə ədəbiyyat və teatr həvəskarları qüdrətli sənətkarı itirmişdi. Bəli, amansız ölüm öz sözünü demişdi: artıq o yox idi. Nə etmək olar? Bu, həyatın dəyişməz qanunudur”.

İsa Həbibbəyli
Akademik

“

İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatının özünəməxsus nəğilidir”.

Vahid Əziz
Xalq şairi

“

Səhnə – dünya boyda, tamaşa – qısa,
Bir də baxıb gördük – aralanmışıq!
Sən məni, mən səni unuduruqsa,
Nə fərqi, yaddaşda nə cür qalmışıq?
Səhnədə ikimiz, bir də ki söyüd,
O da ki bir dilsiz şahid kimiydi,
Coşan alqışların verdiyi öyüd
Həm kövrək, həm də ki səksəkəliydi!
Sükutdan az qaldı dirəklər sına,
Bəlkə, dağılmışdı, görə bilmədik,
Kimsə havalı bağirtısına
Sonuncu pərdədə tab gətirmədik”.

Zahid Xəlil
Şair, professor

“

Dünya öz işindədi,
Öləni, itəni var.
Yaddaşdan silinəni,
Şam kimi bitəni var.

Sən ulu vətənimdə
Bitdin bir çinar kimi.
Sözlərin çiçəklədi
Yazda gilənar kimi”.

PYESLƏR

1944
—
1996

- 1944 "İntizar" (Mehdi Hüseynlə)
- 1947 "İşıqlı yollar"
- 1948 "Bahar suları"
- 1954 "Atayevlər ailəsi"
- 1964 "Sən həmişə mənimləsən"
("Boy çiçəyi")
- 1967 "Mənim günahım"
- 1968 "Unuda bilmirəm"
- 1969 "Məhv olmuş gündəliklər"
- 1971 "Mahnı dağlarda qaldı"
- 1973 "Qərribə oğlan"
- 1975 "Bağlardan gələn səs"
- 1981 "Xurşidbanu Natəvan"
- 1983 "Büllur sarayda"
- 1986 "Şeyx Məhəmməd Xiyabani"
- 1988 "Bizim qərribə taleyimiz"
- 1989 "Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali"
- 1991 "Tənha iydə ağacı"
- 1992 "Dəlilər və ağıllılar"
- 1996 "Hökmdar və qızı"

Qabil
Xalq şairi

Fədai

Cəfər Cabbarlının ustad varisi
İlyasla səhnəyə nur axdı, gəldi.
Verginin cövhəri, təbin xalisi
“Bahar suları” tək gur axdı, gəldi.

Teatr – ən ülvi məbədgah, ehram,
Ucuz şən-şöhrətə qapısı bağlı.
Sənətin əlçatmaz zirvəsi – dram,
Sıldırımly yolu qarlı-sazaqlı.

Neynək... Dünya dolu gəldi-gedərlə,
Sənət meydanı da doludu, heyhat!
Sərçə öz işində cikkiltirlə,
Qartal əzəmətlə açır qol-qanad.

Asıman qaralar günəssiz-aysız,
Böyük el yoluna bəzəkdi karvan.

Dəniz dayazlaşar nehrsiz, çaysız,
Səhnə sənsiz olar dənsiz dəyirman.

Dünyaya gətirən gətirib səni,
Mirzə Fətəlilər sonsuz qalmasın.
Cavid taxəyyülü, Vurğun yelkəni
Üfüqdə varissiz qanad çalmasın.

Vaxtında yetirib yetirən səni,
Boşluğun əlinə keçmədi fürsət.
Böyük ehtiraslar böyük səhnəni
Bu saat sənidlə qaldırır, əlbət.

Bir var öləri səs, öləri nəfəs,
Gül-çiçək öləri, alqış öləri...
Beş günlük afişə – öləri həvəs,
Öləri cəlb edir fikri-nəzəri.

Bir də var – anadangəlmə – elə sən,
Fədai olasan, Fərhad olasan.
Qaçıb xırım-xırda şirnikmələrdən,
Əsərdən əsərə ustad olasan.

Bir var – bir yol dəyə güllən hədəfə,
Kifayətlənəsən – “Dəydi ki bəsdir!”
Düz nişan alasan – bir var hər dəfə,
Bu, fitrətdən gələn sonsuz həvəsidir.

Yox-yox, bir düşünüb-daşınım gərək.
Təkcə “həvəs” sözü azdır, mənəcə, az.
İti küllüng gərək, zorlu qol gərək,
Bir həvəs gücünə dağlar çapılmaz.

Əsl sənətkarlıq çətin bir aləm,
Səhnə yazırlığı çətindən çətin.

Məkr və məhəbbət, sevinc ilə qəm
Baxtına paylanır neçə surətin.

Gəzirəm surətlər xiyabanında,
“Şeyx Xiyabani”ylə salamlasıram.
O deyir: “Səhnənin bu dastanında
Təzə ümidlərlə coşub-daşıram”.

Ən nadir zərrəbin – sənətkar gözü,
Həm görür, həm də ki göstərir aşkar.
Ən adi hökm də – sənətkar sözü,
Uçur bünövrəsiz “Büllur saray”lar.

Atayevlərin də tale kitabı
Bir gün varaqlandı sənin əlinlə.
Nargilə qızların pünhan əzabı
Şölə çəkib yandı sənin əlinlə.

Tutmusan nəbzini günün-rüzgarın,
Ürəklərdən keçir sənətin yolu.
Yaşıl pöhrəsidir Natəvanların
Qırmızı komandır – Baltaçı oğlu.

Qərribə taleli sevgililərin
Qiyamətə qaldı vüsali, ustad!
Yaman təzələdi təzə əsərin
Bu köhnəlməz dərdi, məlalı, ustad!

Gəncliyin həyatı çağlar çay kimi,
Əbədi nəğməndir bu axar sənin.
Gəncliyin həyatı günəş, ay kimi,
Gün nurlu, ay bərqli aynan var sənin.

Səhrayi-Kəbirdə tikan deyilsən,
Mehdi var, Sabit var, Ənvər, Mirzə var.

Hec kimdən təmənnə uman deyilsən,
Bayrağın sancılmış neçə zirvə var.

Səhnə ulduzları parlayır bir-bir,
Ad alır, san alır, şöhrətə çatır.
Təzə aktyorlar nəslə yetişir,
“İlyas teatri” məktəb yaradır.

Tarix yetişdirib Şekspirləri,
Görməmiş deyildir başər övladı.
Ancaq misilsizdir mandən öləri
Xalqımın fədai oğlunun adı.

Eh... Nə payız... Nə qış, nə ömür, nə yaş?!
Yelkən qabarırsa, ümman daşırsa.
Bahar fəslindəsən – sənə ki, qardaş,
Hər ilk tamaşada gül yaraşırsa.

İNTİZAR

1944

1944-cü il dekabr ayının 26-da teatrda Mehdi Hüseynlə İlyas Əfəndiyevin “İntizar” pyesinin tamaşası oynanıldı. Bununla da, İlyas Əfəndiyevin Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrı ilə 52 illik yaradıcılıq əlaqəsinin təməli qoyuldu.

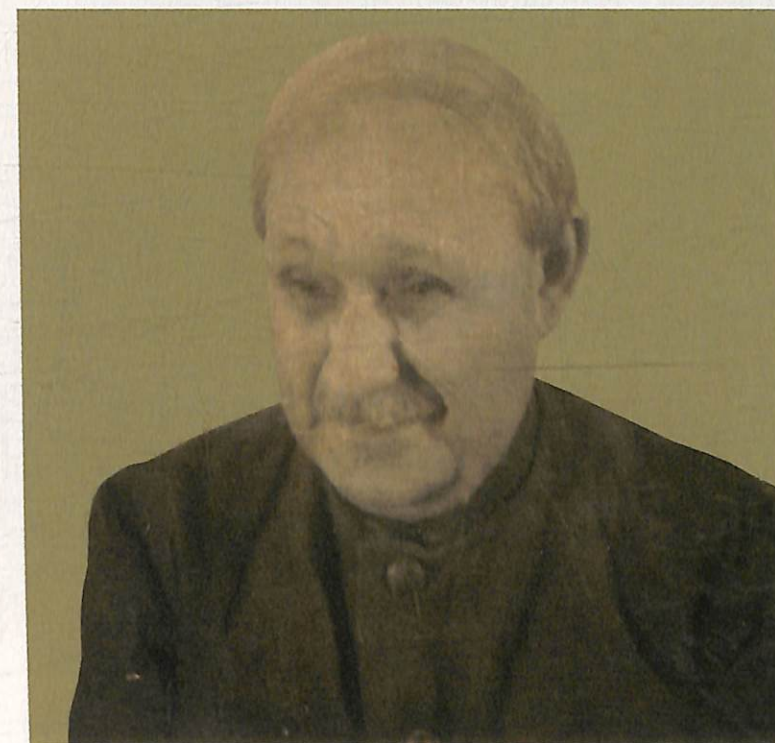
Quruluşçu rejissor – Səftər Turabov
Rəssam – Bədurə Əfqanlı
Bəstəkar – Səid Rüstəmov

Rollarda:

Alxas bəy – Sidqi Ruhulla və Ağasadiq Gəraybəyli, Cövhər xanım – Əminə Sultanova və Qəmər Topuriya, Gülyaz – Sona Hacıyeva və Mirvari Novruzova, Zeyniş – Mirzəağa Əliyev və Məmmədali Vəlixanlı, Qambay – Süleyman Tağızadə və İsmayıl Dağıstanlı, Cəfər – Mustafa Mərdanov və Məmməd Sadiqov, Fərrux Həşimzadə – Əli Qurbanov və İsmayıl Osmanlı, Tofiq – Əjdər Sultanov və Məcid Şamxalov, Sürəyya – Hökümə Qurbanova və Məhluqə Sadiqova, Xaspolad – Sadiq Saleh və Ramiz Mustafayev, Şərbətali – Qafar Həqqi, Şəfqət bacısı – Zəhra Rəhimova, Yaralı əsgər – H.Əzizov

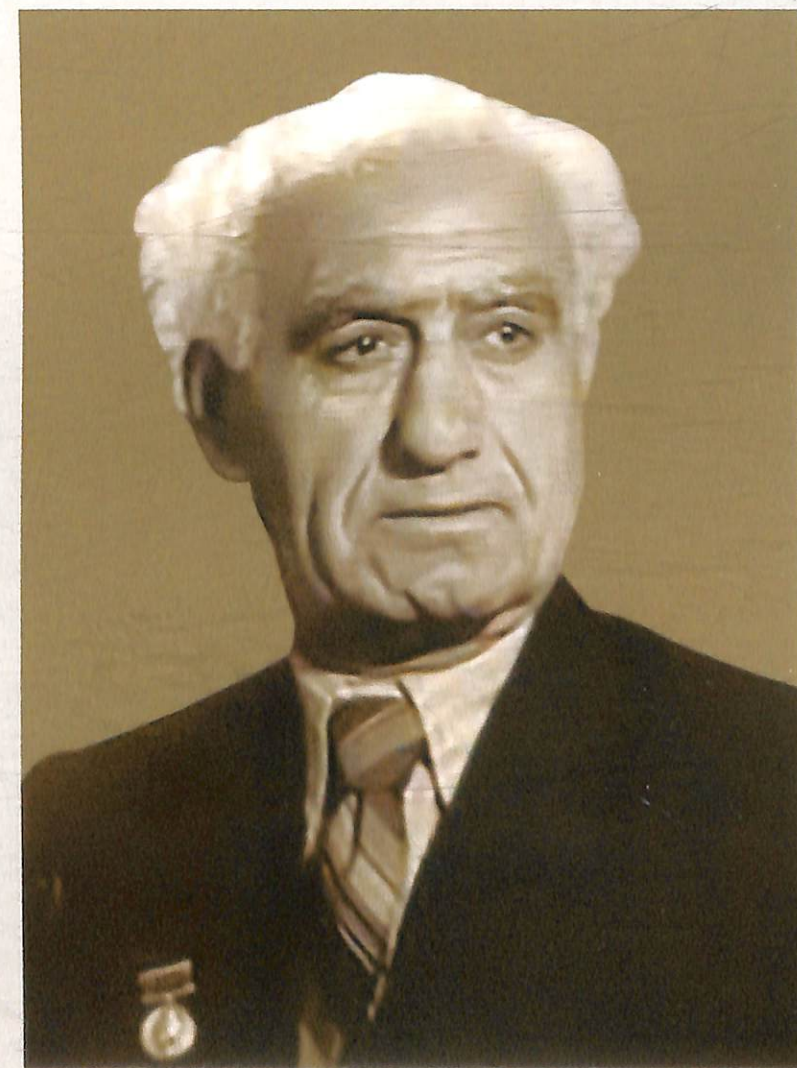
Tamaşanın afişi

Zeyniş – Mirzəağa Əliyev

Gülyaz – Sona Hacıyeva

Alxas bəy – Sidqi Ruhulla

Ağasadiq Gəraybəyli Alxas bəy rolunda

İŞIQLI YOLLAR

1947

СВЕТЛЫЙ ПУТЬ

Постановка — Асия ИСКЕНДЕРОВА, лауреат Сталинского премии 1-й степени АзССР
 Режиссер — А. Г. АЛЕКПЕРОВ
 Художник — Нурри ФАТУЛЛАЕВ, лауреат Сталинской премии 2-й степени АзССР
 Музыка — Вагиф АЛИСАНОВ
 Дирижер — АМИРОВА

1947-ci il 19 iyulda "İşıqlı yollar" dramı tamaşaya qoyuldu. Tamaşanın quruluşçu rejissoru Ədil İsgəndərov pyesdəki təzəlik nəfəsini tamaşada ustalıqla qoruyub saxlaya bilmişdi. "İşıqlı yollar" tamaşası ilə Akademik teatr realist psixoloji üslubun açıq formasının başlıca prinsiplərini bəyan etdi. Bū üslub altmışıncı illərdə təşəkkül tapan lirik-psixoloji üslubun, müəyyən mənada, təməli oldu.

Rəssam – Nüsrət Fətullayev
 Geyim eskizləri – Bədurə Əfqanlı
 Bəstəkar – Fikrət Əmirov

Rollarda:
 Gülarə – Hökümə Qurbanova, Babadayı – Mirzəğa Əliyev və Əli Qurbanov, Vasilyev – Ağasadiq Gəraybəyli, Yelmar – İsmayıl Dağıstanlı, Səlim – Əli Zeynalov, Lalə – Leyla Bədirbəyli, Cəfərqulu – Möhsün Sənani, Kərim – Mustafa Mərdanov, Potuş – Qafar Həqqi, Laçın – Fəhri Fətullayev, Allahyar – Məmməd Sadiqov, Xudaverdi kişi – Bağır Cabbarzadə, Məmmədzadə – Əliəğa Yusifov

Lalə – Leyla Bədirbəyli

İlyas Əfəndiyev
 və onun "İşıqlı
 yollar", "Bahar
 suları" pyeslə-
 rinin quruluşçu
 rejissoru Ədil
 İsgəndərov

BAHAR SULARI

1948

Uğur – İsmayıl Dağıstanlı
Sədəf – Sona Hacıyeva

1948-ci il 19 dekabrda “Bahar suları” dramı psixoloji realizm istiqamətində Ədil İsgəndərovun növbəti uğurlu addımı oldu.

Quruluşçu rejissor – Ədil İsgəndərov
Rejissor – Əliheydər Ələkbərov
Rəssam – Nüsrət Fətullayev
Geyim eskizləri – Bədurə Əfqanlı
Bəstəkar – Səid Rüstəmov

Rollarda:

Uğur – İsmayıl Dağıstanlı, Sədəf (Səadət) – Sona Hacıyeva, Şəfəq – Hökümə Qurbanova, Alxan – Ələsgər Ələkbərov, Nəcəf – Ağasadiq Gəraybəyli, Qulu – İsmayıl Osmanlı, Ballı xala – Əminə Sultanova, Xanmurad – Möhsün Sənani və Atamoglan Rzayev, Qalmaqal Mədət – Əli Qurbanov, Turac – Mirvari Novruzova, Naringül – Yeva Olenskaya, Alı kişi – Cabbar Əliyev, Niyaz – Ramiz Mustafayev, Kolxozçular – Ağakərim Hüseynov, Ağarəhim Hüseynov, İslam Əsgərov və Əli Dadaşov, Qızlar – Sədəf Zülfüqarova, Ədilə Qurbanova, Şəkər Abışova və Xanım Vahabova

Alxan – Ələsgər Ələkbərov, Nəcəf – Ağasadiq Gəraybəyli və Naringül – Yeva Olenskaya

Soldan: Uğur – İsmayıl Dağıstanlı, Alxan – Ələsgər Ələkbərov

Şəfəq – Hökümə Qurbanova, Uğur – İsmayıl Dağıstanlı, Xanmurad – Möhsün Sənani və Kolxozçu – Əli Dadaşov

Ramiz Heydər

Şair, Əməkdar incəsənət xadimi

“

Bahar suları”yla çağladın, daşdın,
Gör necə sürətlə dindin, danışdın.
Sənət atəşiylə yandın, alışdın –
Guruldayan seldin, İlyas müəllim.
Şəfəqin, nurundur – uca dağa bax,
Qəlbinin ağrısı doğma Qarabağ.
Köksündə açılan yaralara bax –
Sağalan deyildi, İlyas müəllim”.

Musa Ələkbərli

Şair

“

Axdı könüllərə “Bahar suları”,
Ayrı bir sehr oldu “Söyüdlü arx” da.
Sirli qələminin meyvəsi, barı
Hələ qarşıdaydı, hələ qabaqda...
Söz-söz, kəlmə-kəlmə duruldu hissini,
Ömrün dərslik oldu dil sevgisinə.
Ən ülvə hissələrə vuruldu hissini,
Çevrildi tükənməz el sevgisinə...”

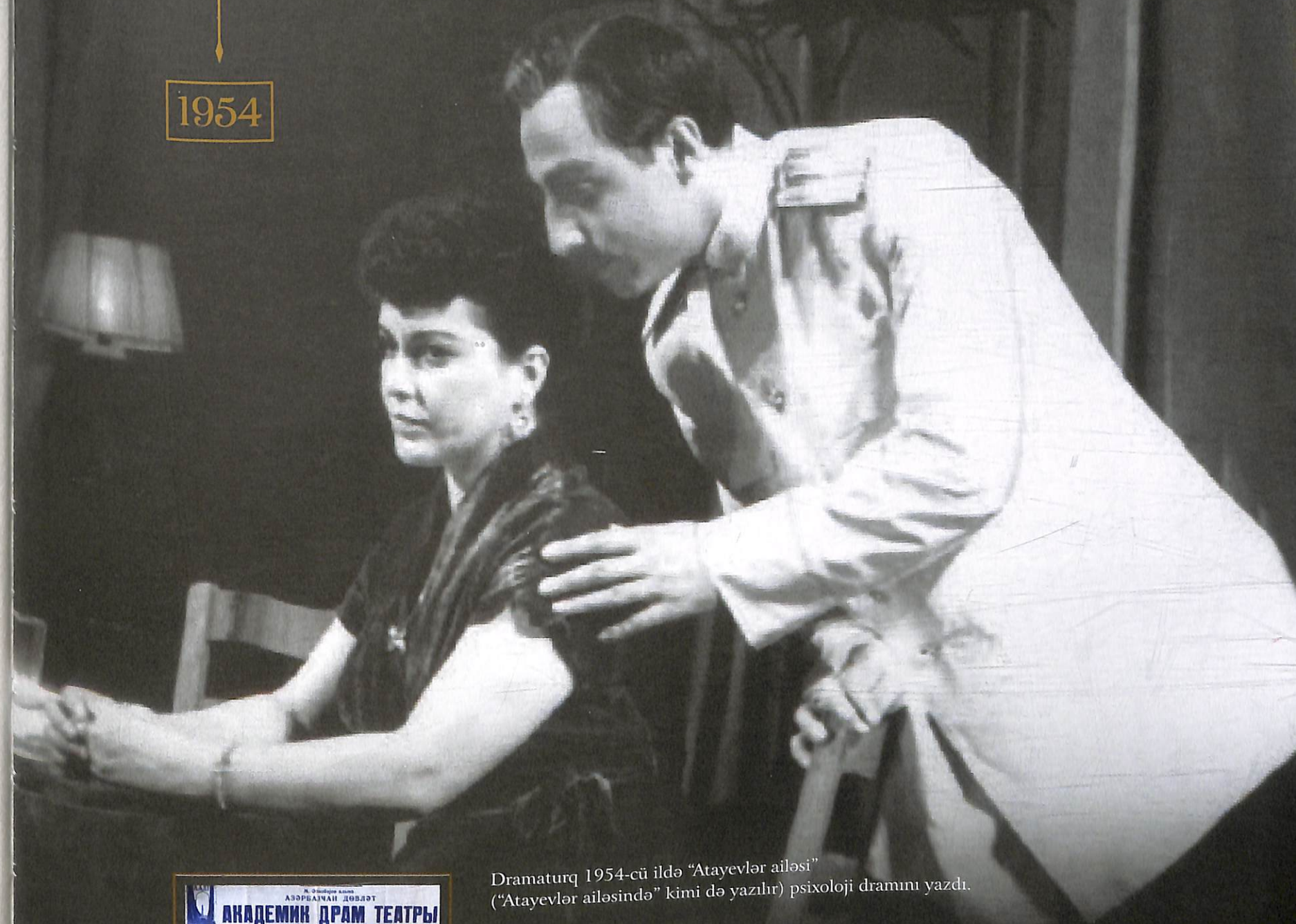
Nəcəf – Ağasadiq Gəraybəyli, Uğur – İsmayıl Dağıstanlı, Ballı xala – Əminə Nağıyeva-Sultanova və Turac – Mirvari Novruzova

Ortada soldan: rejissor Əliheydər Ələkbərov, bəstəkar Səid Rüstəmov, quruluşçu rejissor Ədil İsgəndərov, rəssam Nüsrət Fətullayev, geyim rəssamı Bədura Əfqanlı, 1948-ci il

ATAYEVLER AİLESİ

1954

Dramaturq 1954-cü ildə "Atayevlər ailəsi" ("Atayevlər ailəsində" kimi də yazılır) psixoloji dramını yazdı.

Quruluşçu rejissor – Tofiq Kazımov
Rəssam – Sadiq Şərifzadə
Bəstəkar – Niyazi

Rollarda:

Xosrov Atayev – Əjdər Sultanov, İldırım Atayev – Əli Zeynalov və Süleyman Tağızadə, Dilşad – Barat Şəkinskaya, Reyhan – Sofiya Bəsirzadə, Lətafət – Hökümə Qurbanova, Sadiq – Mustafa Mərdanov və Məmmədəli Vəlixanlı, Mehrican – Leyla Bədirbəyli, Cahangir – Əfrasiyab Məmmədov, Ziyad Şahsuvarov – Məlik Dadaşov, Zabitə – Məhluqə Sadiqova, Xuduş – Məmməd Sadiqov, Ağasəlim – Cabbar Əliyev, Kapitan – Qafar Həqqi.

"Atayevlər ailəsində" tamaşası Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrının səhnəsində bərpa edilmiş və 1960-cı il dekabrın 4-də yenidən tamaşaçılara göstərilmişdir.

İlyas Əfəndiyevin bir neçə pyesinin
quruluşçu rejissoru Tofiq Kazımov

Dilşad – Barat Şəkinskaya
İldırım Atayev – Əli Zeynalov

"Atayevlər ailəsində" tamaşasının yaradıcı heyəti. Öndə soldan: Sadiq Şərifzadə, Niyazi, Barat Şəkinskaya, Mustafa Mərdanov, Məlik Dadaşov, Tofiq Kazımov, İlyas Əfəndiyev, Məmməd Sadiqov; ikinci sırada soldan: Əli Zeynalov, Hökümə Qurbanova, Əfrasiyab Məmmədov, Məhluqə Sadiqova, Nüsrət Fətullayev, Əjdər Sultanov, Leyla Bədirbəyli, Cabbar Əliyev, Sofiya Bəsirzadə, Qafar Həqqi

"Atayevlər ailəsi" teleta-
maşasından səhnələr

Quruluşçu rejissor Lütfi Məmmədbəyov, televiziya rejissoru Təriyel Vəliyev, quruluşçu operator Eldar Məmmədov, operatorlar Tahir Atakişiyev və Yusif Dadaşov, rəssam Qurban Məlikov

Rollarda: Məlik Dadaşov (Xosrov Atayev), Kamal Xudavərdiyev (İldırım Atayev), Zərnigar Ağakişiyeva (Dilşad xanım), Fuad Poladov (Şahsuvarov), Vəfa Fətullayeva (Lətafət), Əliabbas Qədirov (Cahangir), Səidə Quliyeva (Reyhan), Hamlet Qurbanov (Sadiqov), Sevil Xəlilova (Mehrican), Hacı İsmayilov (Xuduş), Mərziyə Məmmədbəyli (Zabitə), Məcnun Hacıbəyov (Ağasəlim)

SƏN HƏMİŞƏ MƏNİMLƏSƏN

1964

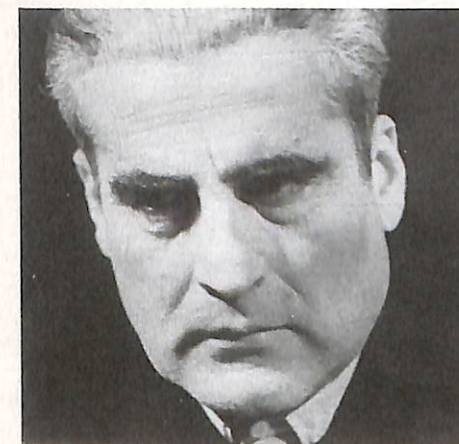
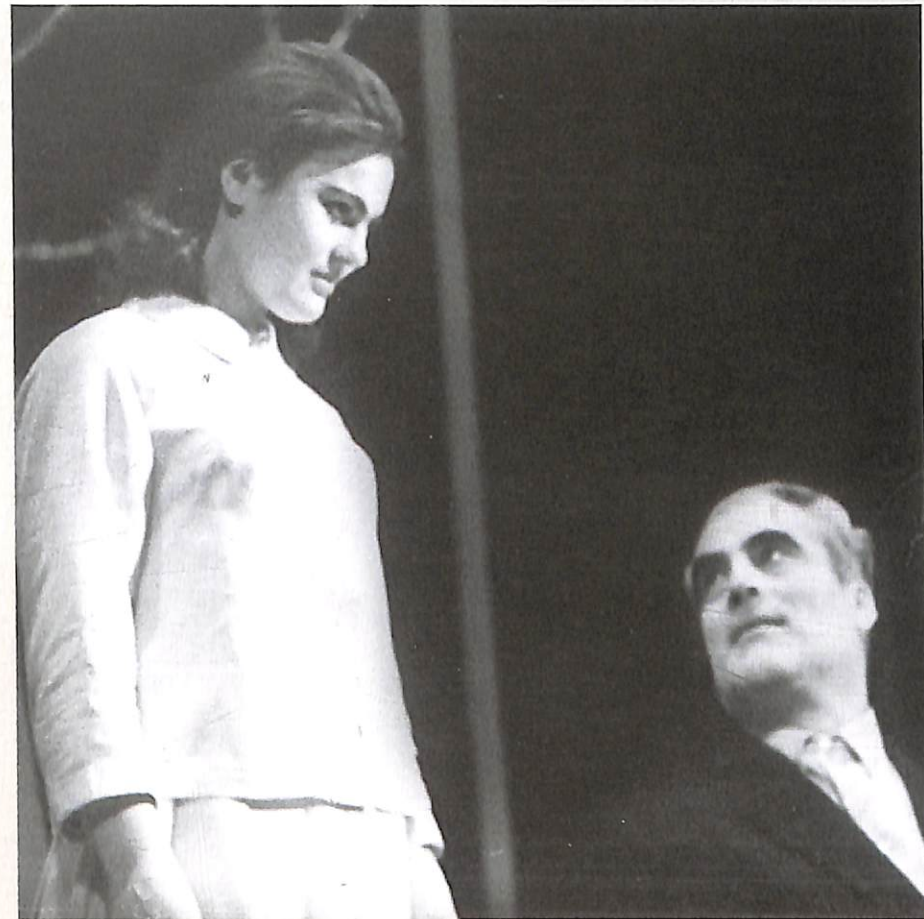

1964-cü il oktyabr ayının 14-də Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında "Sən həmişə mənimləsən" əsərinin ilk tamaşası oldu.

Quruluşçu rejissor – Tofiq Kazimov
Rəssam – Elçin (Aslanov)
Bəstəkar – Fikrət Əmirov

Rollarda:
Həsənzadə – Əli Zeynalov, Xurşid xanım – Şövkət Rzayeva, Nargilə – Amaliya Pənahova, Nəzakət – Ətəyə Əliyeva, Fərəc – Kamil Qubuşov, Fərəcov – Eldəniz Zeynalov, Sarısaç qız – Səfurə İbrahimova, Birinci oğlan – Nəcəf Həsənzadə, İkinci oğlan – Elxan Hüseynov, Yaşlı kişi – Abbas Rzayev və Cabbar Əliyev, Birinci işçi – Məcnun Hacıbəyov, İkinci işçi – Arif Namazəliyev

Nargilə – Amaliya Pənahova
Həsənzadə – Əli Zeynalov

Əli Zeynalov
Xalq artisti

“

Ümumiyyətlə, bir oxucu kimi mənə elə gəlir ki, İlyasda lirik əhvali-ruhiyyə dəmirağacın həyat eşqi kimi güclüdür. Amma yaxşı ki, heç vaxt lirikaya nə isə lirik bir səhnə və yaxud vəziyyət yaratmaq xatirinə meyil etmir. Onun lirikası qəhrəmanlarının psixoloji vəziyyəti ilə və bilavasitə yaranmış zəruri situasiya ilə bağlı olur”.

Amaliya Pənahova
Xalq artisti

“

İlyas Əfəndiyevin qüdrəti ondadır ki, onun pyeslərində sətiraltı məna var. O mənanı anlayanda aktyor üçün də, rejissor üçün də uğur qazanmaq asan olur”.

Soldan: Nəzakət – Ətayə Əliyeva,
Nargilə – Amaliya Pənahova

Nargilə – Amaliya Pənahova
Həsənzadə – Əli Zeynalov

Nəzakət – Ətayə Əliyeva
Fərəc – Kamil Qubuşov

Sarısaç qız – Səfurə İbrahimova

“Sən həmişə mənimləsən”
televiziya tamaşası

Quruluşçu rejissor Gülcəhan
Güləhmədova-Martinova. Televizi-
ya rejissoru Təriyel Vəliyev, rejissor
Zəhra Orucova, quruluşçu operator
Eldar Məmmədov, rəssam Rafael
Əsədov, bəstəkar Qasım Xəlilov

Rollarda: Rasim Balayev
(Həsənzadə), Mələhət Abbasova
(Nargilə), Səfurə İbrahimova (Nə-
zakət), Muxtar Maniyev (Fərəc),
Larisa Xələfova (Xurşid xanım),
Marina Şarifulina (Sarısaç),
Əhməd Salahov (Rəşid), Rüstəm
Tağıyev (Aydın)

Mələhət Abbasova
Əməkdar incəsənət xadimi

“

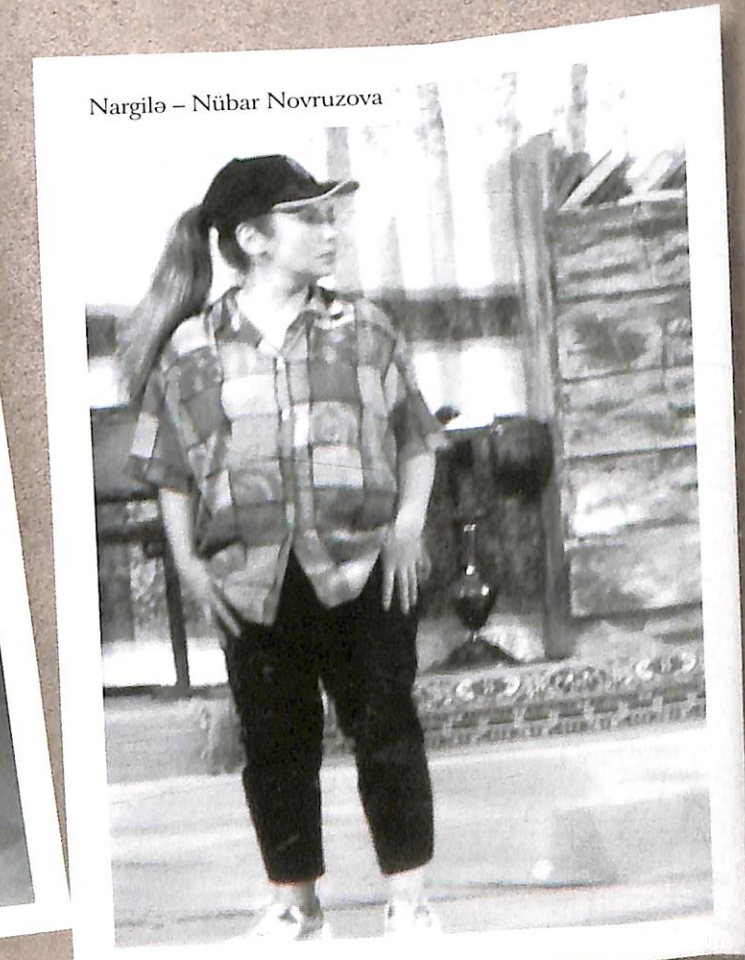
Sən həmişə mənimləsən” tamaşası olmasaydı, mən də Nargilə obrazı ilə tanınma, sevilə bilməyə-
cəkdim. Bu obrazdan sonra həyatım tamam dəyişdi”.

"Yug" Dövlət Teatrının tamaşası

Həsənzadə – Anatoli Falkoviç,
Nargilə – Svetlana Kosyubinskaya
Rus Dram Teatrı

Nargilə – Nübar Novruzova

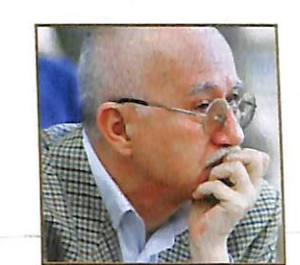
Həsənzadə – İlham Əsgərov

Həsənzadə – Təriyel Qasimov

Nargilə – Sədaqət Nuriyeva

Vaqif İbrahimov
Rejissor,
Əməkdar incəsənət xadimi

“
1960-cı illərdə müəllimim rejissor Tofiq Kazimov “Sən həmişə mənimləsən” və yaxud “Boy çiçəyi” əsərini səhnəyə qoyduğu vaxtlardan başlayaraq, mən də nə zamansa bu əsərə quruluş vermək arzusunda olmuşam”.

Təriyel Qasimov
Xalq artisti

“
Yeganə arzum bu olub ki, yaşa dolanda İlyas Əfəndiyevin “Sən həmişə mənimləsən” əsərində Həsənzadə obrazını yaradım”.

BOY ÇİÇƏYİ

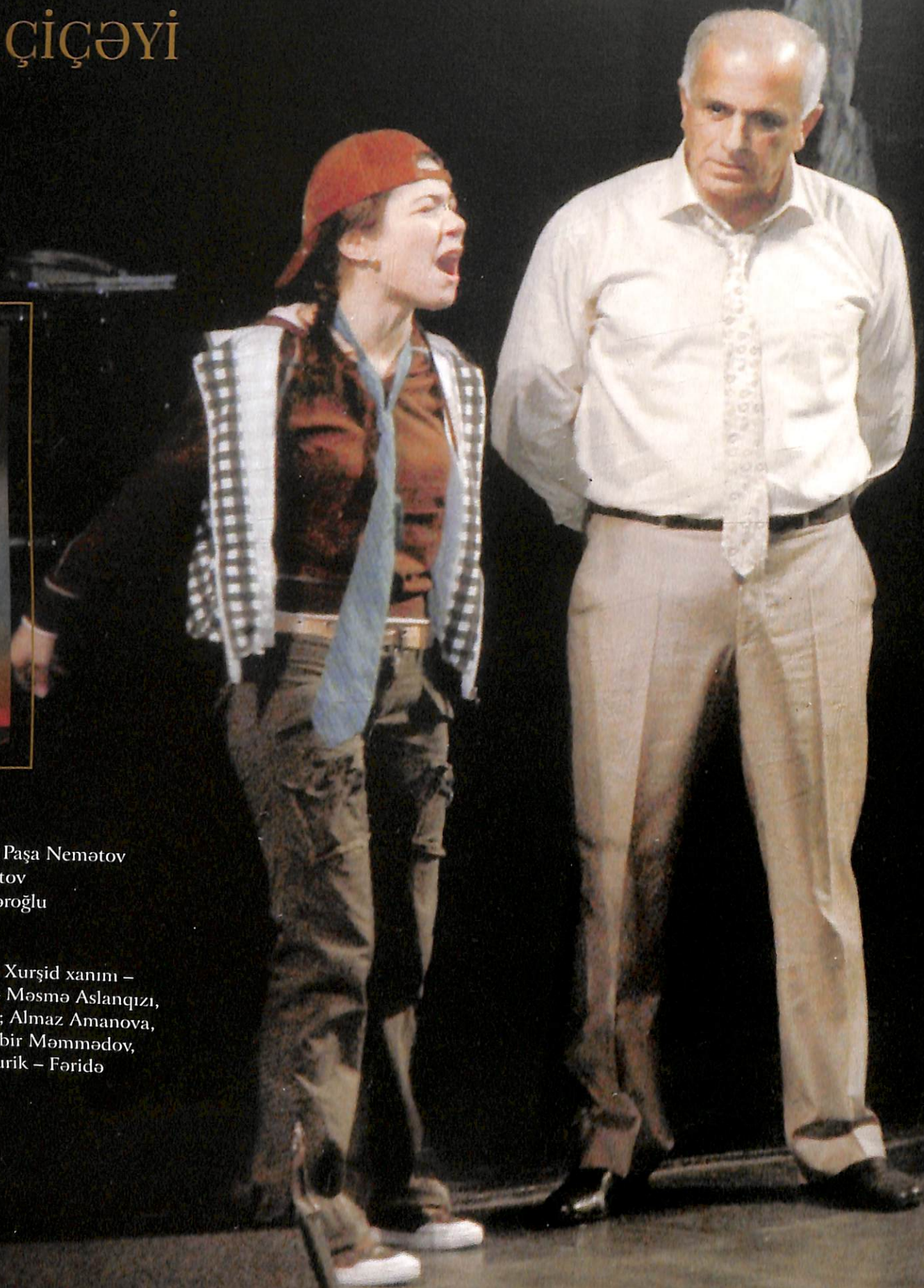
2012

Quruluşçu rejissor – Azər Paşa Nemətov
Rəssam – Azər Paşa Nemətov
Musiqi tərtibatı – Paşa Zəfəroğlu

Rollarda:

Həsənzadə – Fuad Poladov, Xurşid xanım – Şükufə Yusupova, Nargilə – Məsmə Aslanqızı, Nəzakət – Hicran Nəsirova; Almaz Amanova, Fərəc – Əjdər Həmidov; Sabir Məmmədov, Fərəcov – Elnar Qarayev, Surik – Fəridə Əliyeva

Həsənzadə – Fuad Poladov
 Nargilə – Məsmə Aslanqızı

Həsənzadə – Fuad Poladov
 Həsənzadənin arvadı – Şükufə Yusupova

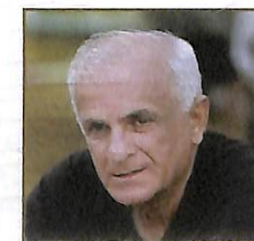
Həsənzadə – Fuad Poladov
 Nargilə – Məsmə Aslanqızı

Azər Paşa Nemətov
 Xalq artisti

“

Azərbaycan teatr mədəniyyə-
 tində İlyas Əfəndiyev şəxsiyyə-
 tinin müstəsna rolu və
 xidmətləri vardır. Müasir
 teatrımızın tarixində bu böyük
 sənətkarın adı əbədi olaraq
 həkk edilmişdir. İlyas Əfəndi-
 yevin yaradıcılığı Azərbaycan
 teatrının müxtəsər tarixidir
 desək, yanılmarıq. XX yüzilli-
 yin ikinci yarısında milli
 teatrımızın tarixi İlyas Əfəndi-
 yev yaradıcılığı olmadan
 təsəvvür edilmir”.

Fuad Poladov
 Xalq artisti

“

Əgər teatrımızın yaşlı nəslə
 mənsub olan aktyorları bir
 aktyor kimi yetişmələrində
 müasirləri Cəfər Cəbbarlının
 və onun dramaturgiyasının
 böyük rolundan fəxrlə danışır-
 dılarsa, biz də, yəni altmışıncı
 illərdə səhnəyə gəlmiş gənclər
 cəsarətlə deyə bilərik ki,
 səhnəyə gəlişimizdə, bir aktyor
 kimi püxtələşməyimizdə
 müasirimiz İlyas Əfəndiyevin
 və onun zəngin dramaturgiyası-
 nın müstəsna rolu olmuşdur”.

MƏNİM GÜNAHIM

Ayqız – Amaliya Pənahova
Natəvan – Səfurə İbrahimova
Xansu – Həsən Turabov

1967-ci il may ayının 5-də
“Mənim günahım”
tamaşasının premyerası oldu.

Quruluşçu rejissor – Əsrəf Quliyev
Rəssam – Böyükəğa Mirzəzadə
Bəstəkar – Soltan Hacıbəyov

Rollarda:

Nurcahan – Leyla Bədərbəyli və Şəfiqə Məmmədova, Tahir – İsmayıl Dağıstanlı, Ayqız – Amaliya Pənahova, Sahib – Əli Zeynalov, Xansu – Həsən Turabov, Natəvan – Səfurə İbrahimova, Gözəl – Mirvari Novruzova, Səxavət – İsmayıl Osmanlı və Mustafa Mərdanov, Almurad – Ağahüseyn Cavadov və Arif Namazəliyev, Ceyranzadə – Məcnun Hacıbəyov

Nurcahan – Leyla Bədərbəyli
Sahib – Əli Zeynalov

Sahib – Əli Zeynalov
Ayqız – Amaliya Pənahova

Tahir – İsmayıl Dağıstanlı

Leyla Bədərbəyli
Xalq artisti

“

İlyas müəllimin yoxluğundan ürək ağrısı ilə söhbət açanda daha qüvvətli bir duyğu qəlbimi bürüyür: İlyas müəllim yaşayır, Azərbaycan xalqı kimi, Cəfər Cabbarlı kimi, Üzeyir Hacıbəyov kimi, Hüseyn Cavid kimi”.

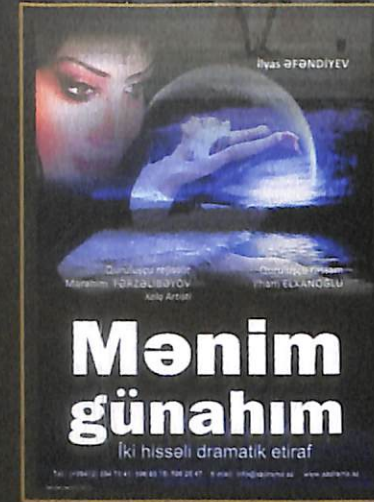

"Mənim günahım" tamaşasının yaradıcı kollektivi. Birinci sırada soldan: İsmayıl Dağıstanlı, Böyükağa Mirzəzadə, Ağahüseyn Cavadov, Mirvari Novruzova, Leyla Bədirbəyli, Amaliya Pənahova, Həsən Turabov. İkinci sırada soldan: Arif Namazəliyev, Əşrəf Quliyev, İlyas Əfəndiyev, Əli Zeynalov, İsmayıl Osmanlı, Məcnun Hacıbəyov, 1967-ci il

"Mənim günahım" teletamaşasından səhnələr

Quruluşçu rejissor Amaliya Pənahova, televiziya rejissoru Məhərrəm Bədirzadə, quruluşçu operator Eldar Abbasbəyli, operatorlar İzzət Əzizov və Elxan Nəbiyev, rəssam Rafiq Əbdürrəhmanov, səs rejissoru Vəqif Quliyev, musiqi tərtibatçısı İsmayıl Dadaşov.
Rollarda: Amaliya Pənahova (Nurcahan), Rafael Dadaşov (Sahib), Hamlet Qurbanov (Tahir), Zülfüyyə Cəfərova (Ayrıqız), Abbas Qəhrəmanov (Xansu), Nübar Novruzova (Natəvan), Gülşən Qurbanova (Gözəl), Rafiq Əzimov (Səxavət), Məcnun Hacıbəyov (Almurad), Mirzə Ağayev (Ceyranzadə)

Nurcahan – Məleykə Əsədova
Sahib – Elşən Rüstomov

Nurcahan – Şükufə Yusupova

UNUDA BİLMİRƏM

1968

1968-ci il noyabr ayının 1-də "Unuda bilmirəm" pyesinin ilk tamaşası göstərildi.

Quruluşçu rejissor – Tofiq Kazımov
Rejissor – Lütfi Məmmədbəyov
Rejissor assistenti – Araz Təhmasib
Rəssam – Sənan Qurbanov
Bəstəkar – Emin Sabitoğlu

Rollarda:

Möhsünzadə – Məmmədrza Şeyxzamanov, Səadət xanım – Sofiya Bəsirzadə, Nərmən – Amaliya Pənahova, Kamran – Həsən Turabov, Cəmil – Hamlet Qurbanov, Kərəm – Muxtar Avşarov, Milis mayoru – Məcnun Hacıbəyov, Muradov – Elxan Ağahüseynoğlu, İsmayıl – Qabil Quliyev

Nərmən – Amaliya Pənahova
 Kamran – Həsən Turabov

Səadət xanım – Sofiya Bəsirzadə
 Nərmən – Amaliya Pənahova
 Kamran – Həsən Turabov

Həsənağa Turabov
 Xalq artisti

“

İlyas Əfəndiyev hansı mövzuda yazırsa yazsın, cəmiyyətimizin inkişaf meyillərini, dövrümüzün müsbət tendensiylərini vətəndaşlıq amalı güclü olan qəhrəmanlar vasitəsilə tamaşaçılara çatdırır”.

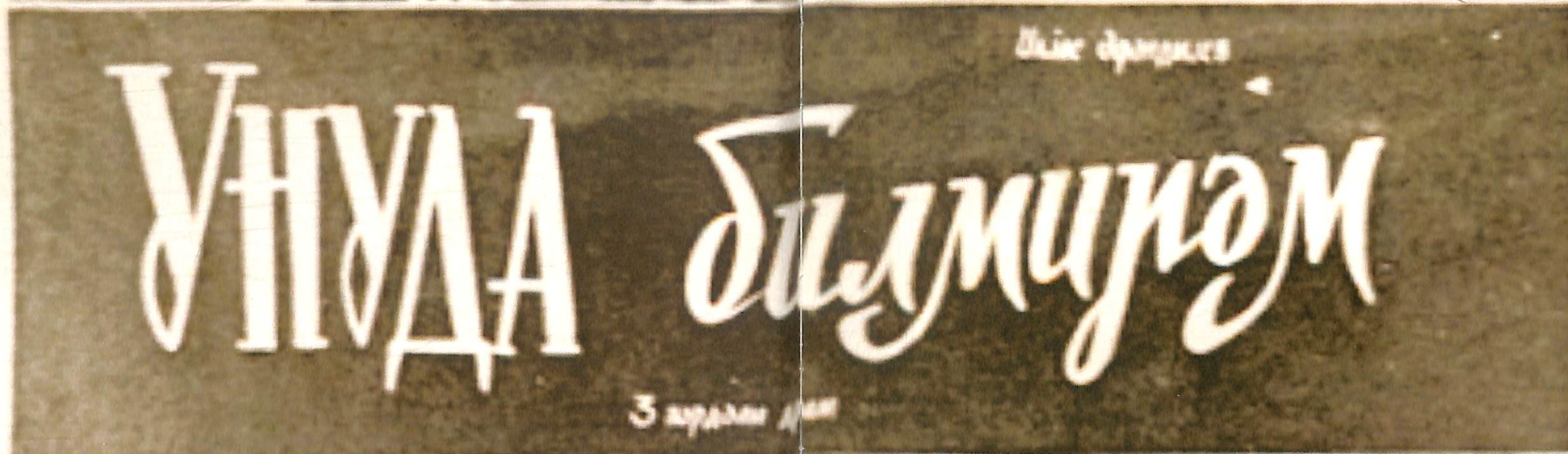

Sofiya Bəsirzadə
 Xalq artisti

“

İlyas müəllim sənətdə də, həyatda da çox tələbkər və diqqətli idi. Mənə səhnədə iradları olardı. Hər bir detallı da incəliklə izah edərdi”.

Nərin – Amaliya Pənahova, Kamran – Həsən
Türabov, Möhsünzadə – Məmmədza Şeyx-
zamanov, Səadət xanım – Sofiya Bəsirzadə,
Kərəm – Muxtar Avşarov, 1968-ci il

Möhsünzadə – Məmmədza Şeyxzamanov, Səadət xanım – Sofiya Bəsirzadə, Nərmən – Amaliya Pənahova

Nərmən – Xuraman Hacıyeva,
Kamran – Ələddin İsmayilov,
Gəncə Dövlət Teatrı

Soldan: Kamran – Həsən Turabov
Nərmən – Amaliya Pənahova
Cəmil – Hamlet Qurbanov

Soldan: Cəmil – Hamlet Qurbanov
Kərəm – Muxtar Avşarov
Səadət xanım – Sofiya Bəsirzadə
Möhsünzadə – Məmmədza Şeyxzamanov

MƏHV OLMUŞ GÜNDƏLİKLƏR

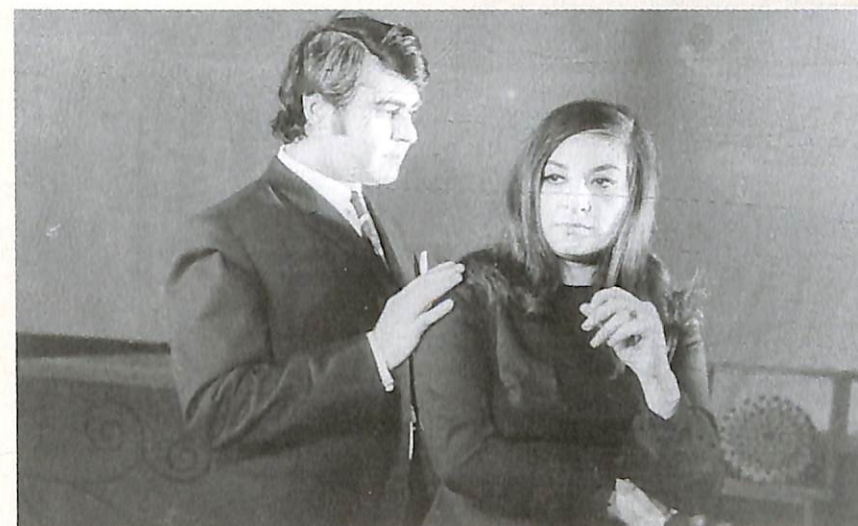
1969

“Məhv olmuş gündəliklər” pyesinin ilk tamaşası 1969-cu il noyabr ayının 29-da göstərildi.

Quruluşçu rejissor – Tofiq Kazimov
Rejissor – Həsən Əbluc
Rəssam – Sənan Qurbanov
Bəstəkar – Emin Mahmudov (Sabitoglu)

Rollarda:
Qənimət – Səməndər Rzayev, Savalan – Fuad Poladov, Anjel – Şəfiqə Məmmədova,
Fəridə – Vəfa Fətullayeva, Ədalət – Kamal Xudaverdiyev, Gövhər – Ofeliya Məmmədzaadə, Tip – Məcnun Hacıbəyov, Kişi – Nizami Kazimov

Anjel – Şəfiqə Məmmədova,
Ədalət – Kamal Xudaverdiyev

Anjel – Şəfiqə Məmmədova

Soldan: Fəridə – Vəfa Fətullayeva,
Anjel – Şəfiqə Məmmədova

Mehdi Məmmədov
SSRİ Xalq artisti

“

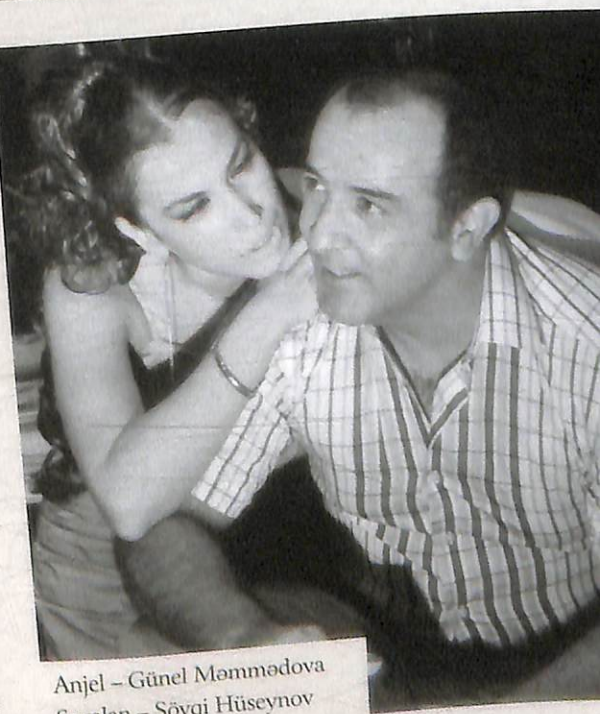
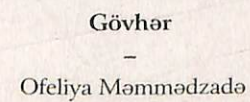
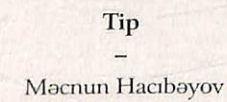
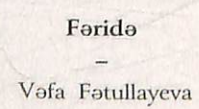
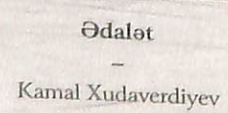
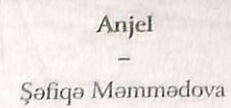
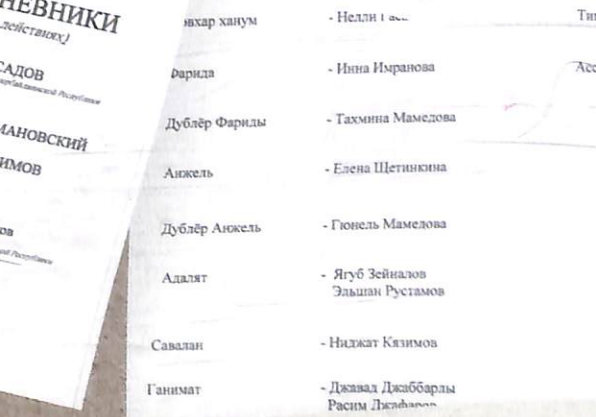
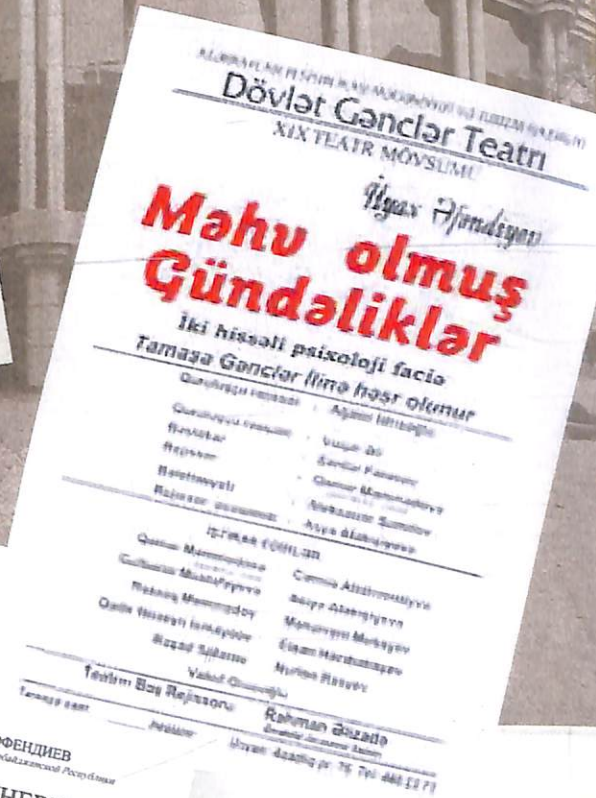
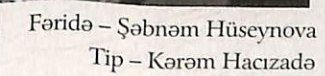
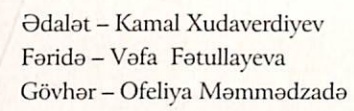
İlyas Əfəndiyev dramaturgiyasının məhsulu və məhsuldarlığı yalnız rəqəmlə ölçülə bilməz. Burada kəmiyyət keyfiyyətdən ayrı deyildir. Bu keyfiyyətin, ideya-bədiilik vəzninin özü əsl meyardır”.

Şəfiqə Məmmədova
Xalq artisti

“

Biz aktyorlar İlyas Əfəndiyevin tamaşalarında çıxış etməyi özümüzə fəxr bilmişik”.

MAHNI DAĞLARDA QALDI

1971

1971-ci il fevral ayının 12-də "Mahni dağlarda qaldı" pyesinin ilk tamaşası göstərildi.

Quruluşçu rejissor – Əliheydər Ələkbərov
Rejissor – Məmmədkamal Kazimov
Rəssam – Nüsrət Fətullayev
Bəstəkar – Süleyman Ələsgərov

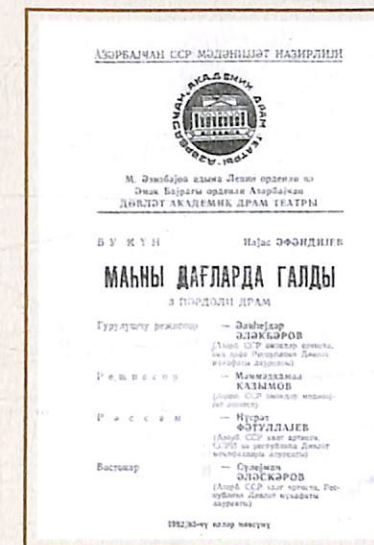
Rollarda: Nicat – Həsən Turabov, Böyük bəy – İsmayıl Dağıstanlı, Fəxrəndə xanım – Leyla Bədərbəyli, Həsənəli – Məmmədraz Şeyxzamanov, Şahnaz – Amaliya Pənahova, Gülgəz – Vəfa Fətullayeva, Rəhman – Fuad Poladov və Rafiq Əzimov, Bahadır – Kamal Xudaverdiyev, Bayram bəy – Fətəh Fətullayev və Kamil Qubuşov, Leytenant – Əliabbas Qədirov və Ramiz Məlikov, Qüdrət – Sadiq İbrahimov, Birinci qaçaq – Mustafa Süleymanov, İkinci qaçaq – Elxan Hüseynov, Üçüncü qaçaq – Məcnun Hacıbəyov, Dördüncü qaçaq – Hacı İsmayilov, Beşinci qaçaq – Məcid Dadaşov

Şahnaz – A. Pənahova
 Nicat – Ə. Qədirov

Şahnaz – Amaliya Pənahova
 Nicat – Həsən Turabov

Rəhman – Fuad Poladov
 Gülgəz – Vəfa Fətullayeva

Böyük bəy – İsmayıl Dağıstanlı
 Bayram bəy – Fətəh Fətullayev
 Fəxrəndə xanım – Leyla Bədərbəyli

Firuzə Məmmədli
 Şair

“

Sözlər əzizlənir adın gələndə,
 Ey ustad, Tanrıya ucalır sözün.
 Deyən, arzusuna çatır qələmlər,
 Həzin duyğuların açılır gözü.

“Dağlar arxasından” əl edir “üç dost”,
 Dağlar – xan qızının “Büllur sarayı”.
 İlişib “dağlarda qalan mahnını”
 Daha nə axtaraq, nə də arayaq...”

İsmayıl Dağıstanlı
 SSRİ Xalq artisti

“

Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrının son otuz ildəki inkişafını İlyas Əfəndiyevsiz təsəvvür etmək mümkün deyil... Onun pyeslərində həmişə təzə, tərəvətli görünən bir müasirlik var. Bu müasirlik isə həyatımızın daxili məzmunundan, onu irəli aparan qəhrəmanların fəaliyyətindən və bu fəaliyyətin konfliktlərindən, poeziyadan doğur... İlyas Əfəndiyevin dramaturgiyasında realizm və romantika, sərt həyat həqiqətləri ilə şeiriyyət həmişə vohdət təşkil edir”.

Fəxrəndə xanım – Leyla Bədirbəyli
Gülgəz – Vəfa Fətullayeva
Böyük bəy – İsmayıl Dağıstanlı

Bayram bəy – F.Fətullayev
Fəxrəndə xanım – L.Bədirbəyli

Şahnaz – A.Pənahova
Gülgəz – V.Fətullayeva

Bayram bəy – F.Fətullayev, Fəxrəndə xanım – L.Bədirbəyli, Gülgəz – V.Fətullayeva, Böyük bəy – İ.Dağıstanlı

Soldan: Fəxrəndə xanım – Leyla Bədirbəyli
Şahnaz – Amaliya Pənahova

Soldan: Şahnaz – Amaliya Pənahova
Fəxrəndə xanım – Leyla Bədirbəyli

GÖZLƏ MƏNİ

1980

Nicat – Rasim Balayev
Şahnaz – Tamara Yandiyeva

"Mahnı dağlarda qaldı" pyesi əsasında çəkilmiş bədii filmədən kadr

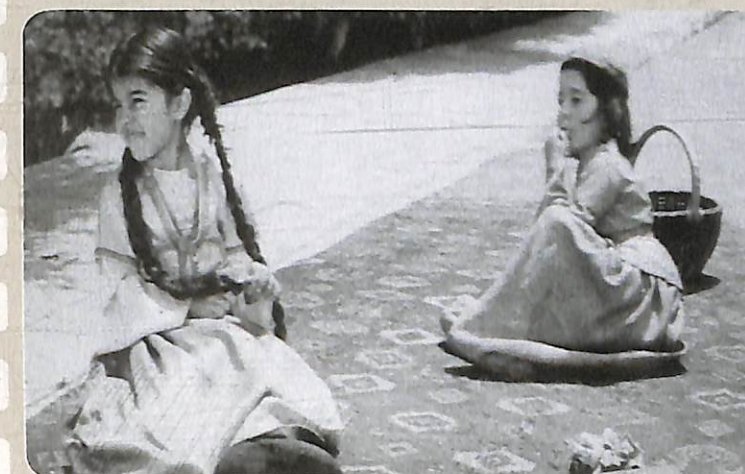
Film 1980-ci ildə dramaturq İlyas Əfəndiyevin "Mahnı dağlarda qaldı" pyesinin motivləri əsasında çəkilmişdir.

Ssenari müəllifi: Elçin
Quruluşçu rejissor: Kamil Rüstəmbəyov
Quruluşçu operator: Zaur Məhərrəmov
Quruluşçu rəssam: Nadir Zeynalov
Rejissor: Əbdül Mahmudov
Bəstəkar: Aqşin Əlizadə

Rollarda:
Nicat – Rasim Balayev, Şahnaz – Tamara Yandiyeva, Böyük bəy – Həsənağa Turabov, Fəxrəndə – Amaliya Pənahova, Bahadır – Həsən Məmmədov, Cabbar bəy – Məlik Dadaşov, Həsənəli – Ələddin Abbasov, Tahir – Şahmar Ələkbərov, Gülgöz – Fərqanə Quliyeva, Balahüseyn – Muxtar Maniyev, Qaragöz – Eldəniz Rəsulov.

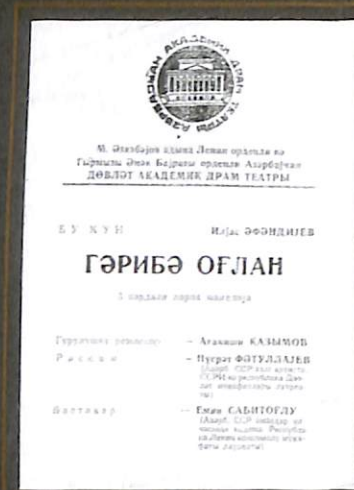

"Gözlə məni" filmindən kadrlar

QƏRİBƏ OĞLAN

1973

1973-cü il aprel ayının 8-də "Qəribə oğlan" komediyasının ilk tamaşası göstərildi.

Quruluşçu rejissor – Ağakişi Kazımov
Rəssam – Nüsrət Fətullayev
Bəstəkar – Emin Sabitoğlu
Rejissor assistenti – Azər Əhmədzadə
Rəqslərin quruluşu – Nailə Mahmudova
Mahnıların mətni – Fikrət Qoca

Rollarda:

Valeh – Fuad Poladov, Kəmalə – Amaliya Pənahova,
 Dadaş – Əliğa Ağayev, Mələhət – Nəcibə Məlikova,
 Otar – Lütfi Məmmədbəyov və Kamal Xudaverdiyev,
 Batı – Ramiz Məlikov, Muratov – Səməndər Rzayev,
 Əhmədcan – Rafiq Əzimov, Barsuq – Məmmədrza Şeyxzamanov,
 Ümid – Eldəniz Zeynalov

"Qəribə oğlan"da Kəmaləni Amaliya Pənahova ifa edib. Zərnigar Ağakişiyeva 3 il sonra bu rolu oynayıb. Ümidi Elxan Ağahüseynov 3 il sonra oynayıb. Mələhəti Mirvari Novruzova 3 il sonra oynayıb.

Dadaş – Əliğa Ağayev
 Mələhət – Nəcibə Məlikova

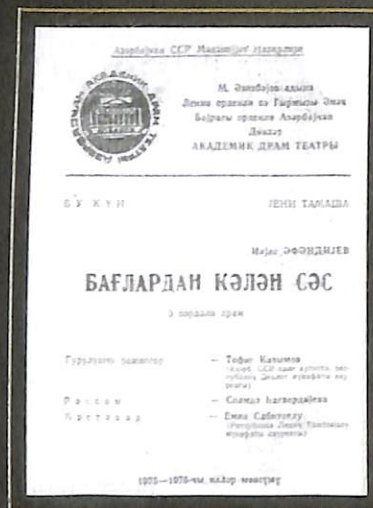
Soldan: Dadaş – Əliğa Ağayev
 Mələhət – Nəcibə Məlikova
 Valeh – Fuad Poladov

Mələhət – Nəcibə Məlikova, Batı – Ramiz Məlikov, Əhmədcan – Rafiq Əzimov,
 Valeh – Fuad Poladov, Otar – Kamal Xudaverdiyev, Dadaş – Əliğa Ağayev

BAĞLARDAN GƏLƏN SƏS

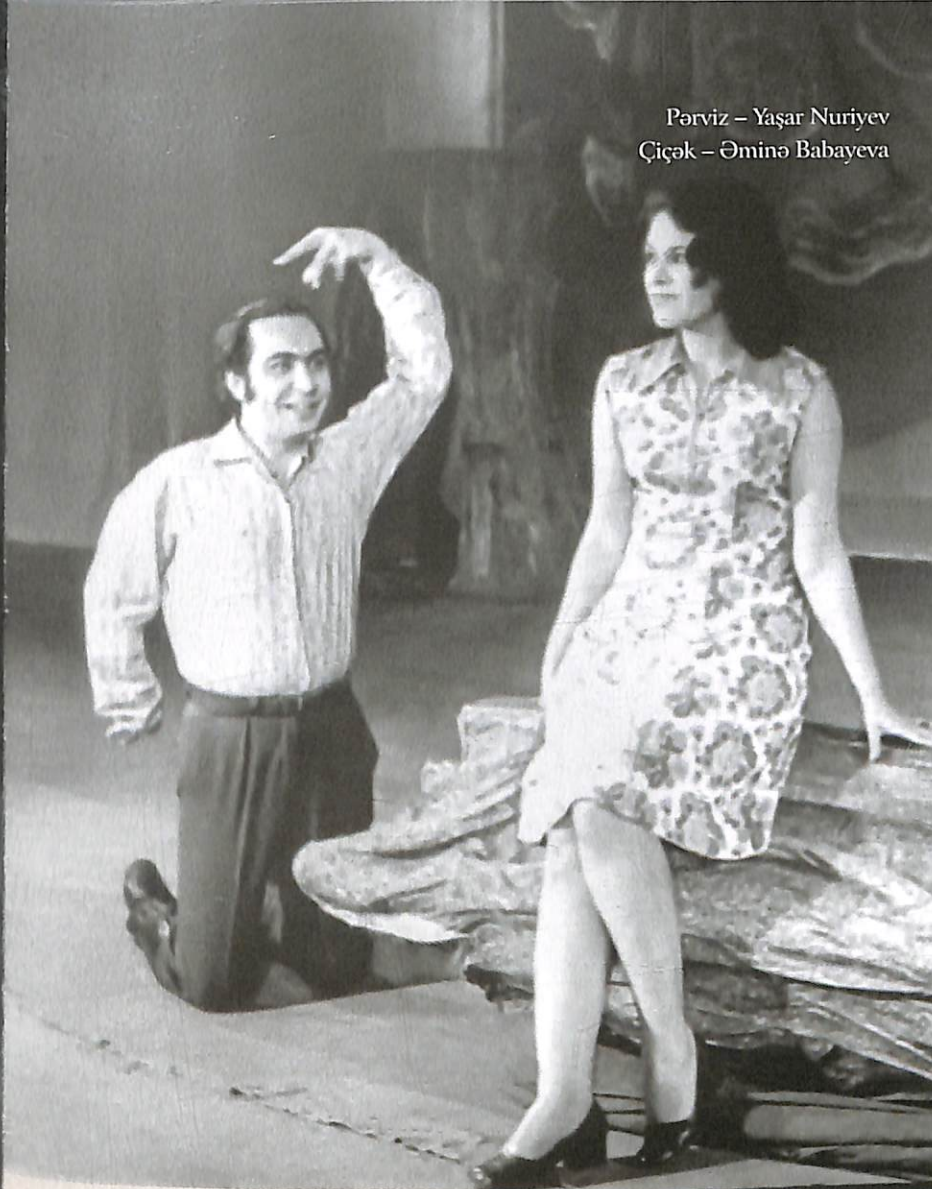
1975

1975-ci il oktyabr ayının 1-də "Bağlardan gələn səs" pyesinin ilk tamaşası oldu.

Quruluşçu rejissor – Tofiq Kazımov
Rəssam – Solmaz Haqverdiyeva
Bəstəkar – Emin Sabitoğlu

Rollarda: Vahid – Səməndər Rzayev, Gülcan – Şəfiqə Məmmədova, Kamandar – Kamal Xudaverdiyev, Fərəh – Elmira Həşimzadə, Şirin dayı – Məcnun Hacıbəyov, Pərviz – Yaşar Nuriyev, Çiçək – Əminə Babayeva, Hətəm – Lütfi Məmmədbəyov, Qubad – İlham Əhmədov

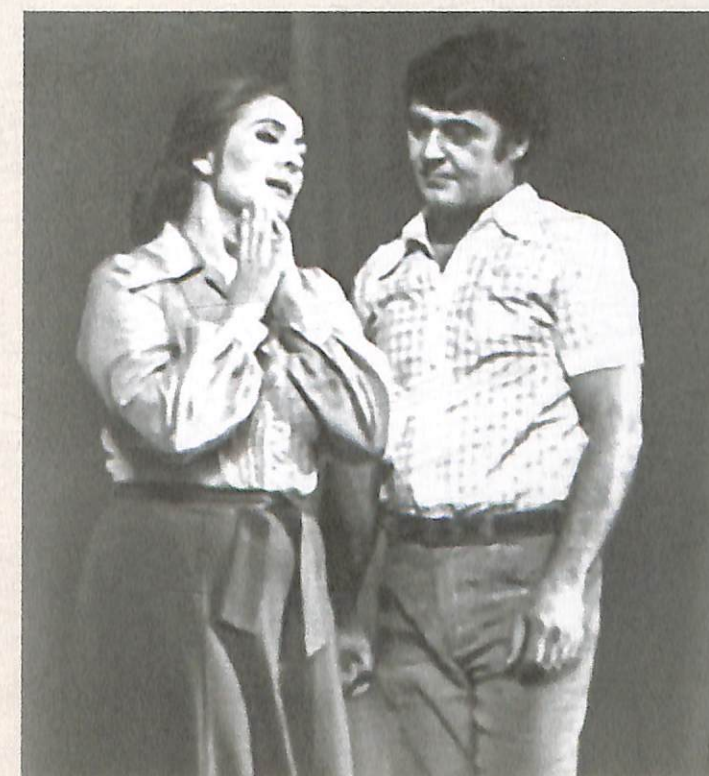
Pərviz – Yaşar Nuriyev
 Çiçək – Əminə Babayeva

Fərəh – Elmira Həşimzadə
 Kamandar – Kamal Xudaverdiyev

Qubad – İlham Əhmədov
 Fərəh – Elmira Həşimzadə

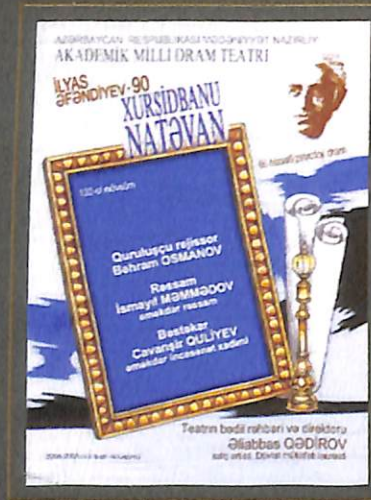
Gülcan – Şəfiqə Məmmədova
 Kamandar – Kamal Xudaverdiyev

Soldan: Pərviz – Yaşar Nuriyev
 Vahid – Səməndər Rzayev

XURŞİDBANU NATƏVAN

1981

1981-ci il sentyabr ayının 2-də “Xurşidbanu Natəvan” əsəri böyük müvəffəqiyyətlə tamaşaya qoyuldu.

Quruluşçu rejissor – Mərahim Fərzəlibəyov
Rejissor – Ramiz Məlikov
Rəssam – Elçin Aslanov
Bəstəkar – Arif Məlikov
Məsləhətçi – Bəylər Məmmədov

Rollarda: Xurşidbanu – Amaliya Pənahova (sonralar Bəsti Cəfərova – tər.), Seyid Hüseyn – Əliabbas Qədirov, Knyaz Xasay – Rafael Dadaşov, Hidayət xan – Nurəddin Quliyev, Mirzə Ruhulla – Mustafa Süleymanov, Bəyim – Firəngiz Mütəllibova və Səidə Quliyeva, Muradalı – Hacı İsmayilov, Daşdəmir – Təlman Adıgözəlov, Qoca Knyaz – Ağasadiq Gəraybəyli və Bürcəli Əsgərov, Canişin – Hamlet Qurbanov, Mixaylov – Ramiz Məlikov, Nəvvab – Ramiz Novruzov, Ter-Vahan – Firuz Xudaverdiyev, Zahir Fəda – Elxan Ağahüseynoğlu, Mamayı – Saleh Babayev, İran şahzadəsi – İlham Əhmədov, Məliküldövlə – Muxtar Avşarov, Kor Eyvaz – Məcnun Hacıbəyov, Möhnət – Məzahir Cəlilov, Şahmar – Əlvida Cəfərov, Təhminə – Zəmfira Nərimanova və Şükufə Yusupova, Fərəc bəy – Rüstəm Əliyev, Birinci şəxs – İftixar Piriye, İkinci şəxs – Nəcəf Həsənzadə

Natəvan – Amaliya Pənahova
 Hidayət xan – Nurəddin Quliyev

Natəvan – Amaliya Pənahova
 Knyaz Xasay – Rafael Dadaşov

Timuçin Əfəndiyev
 Professor

“İlyas Əfəndiyev dramaturgiyasının üslub xüsusiyyətləri, onun Azərbaycan teatr estetikasına gətirdiyi yeniliklər, bu yaradıcılığın bədii-estetik təsnifatı geniş təhlil obyektini təşkil edir və bu təhlil Azərbaycan dramaturgiyasında metodlar müxtəlifliyi kontekstində aparılır”.

Ədalət Vəliyev
 Professor

“Uzun illərdir ki, teatrımızın əsas repertuar yükünün ağırlığını öz öhdəsinə götürən görkəmli yazıçımız İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı dünyanın bir çox ölkələrində, eləcə də Türkiyə ictimaiyyətinə diqqət və marağa səbəb olmuşdur. Müasir türk mətbuatı onu Azərbaycan ədəbiyyatının canlı klassiki adlandırır”.

Xurşidbanu: "Daha mənə xidmətçi lazım deyil. Bəyim. Gedin ləyaqətlə yaşayın. Gedin kəndlilərə deyin ki, onlar daha mənə vergi verməyəcəklər. Daha xan qızı Xurşidbanunun kəndi, torpağı yoxdur! Deyin ki, mən – Xurşidbanu Natəvan bu əzablı yolları onlarla birlikdə gedəcəyəm! Onu da deyin ki, bu uçurumlu yolların sonunda bizi öz milli birliyini, azadlığını tapmış Azad Azərbaycan gözləyir!"

Mixaylov – Ramiz Məlikov
Natəvan – Amaliya Pənahova

Natəvan – Amaliya Pənahova
Knyaz Xasay – Rafael Dadaşov

Hidayət xan – Nürəddin Quliyev
Mixaylov – Ramiz Məlikov

Natəvan – Amaliya Pənahova

Zeynəb Xanlarova
SSRİ Xalq artisti

“

İlyas Əfəndiyev dünənin,
bu günün və sabahın drama-
turqudur”.

Fərhad Bədəlbəyli
SSRİ Xalq artisti

“

Böyük dramaturq o deməkdir
ki, cəmiyyətdə gedən prosesləri
izləyir, təhlil edir və cəmiyyətə
təsir edir. İlyas Əfəndiyev belə
dramaturq idi”.

Tamaşadan sonra

Amaliya Pənahova və Mərahim Fərzəlibəyov

Soldan: Mürzə İbrahimov, Amaliya Pənahova,
Ramiz Məlikov, Bəxtiyar Vahabzadə

Natəvan – Bəsti Cəfərova
Knyaz Xasay – Nürəddin Mehdiyev

Bəsti Cəfərova
Xalq artisti

“

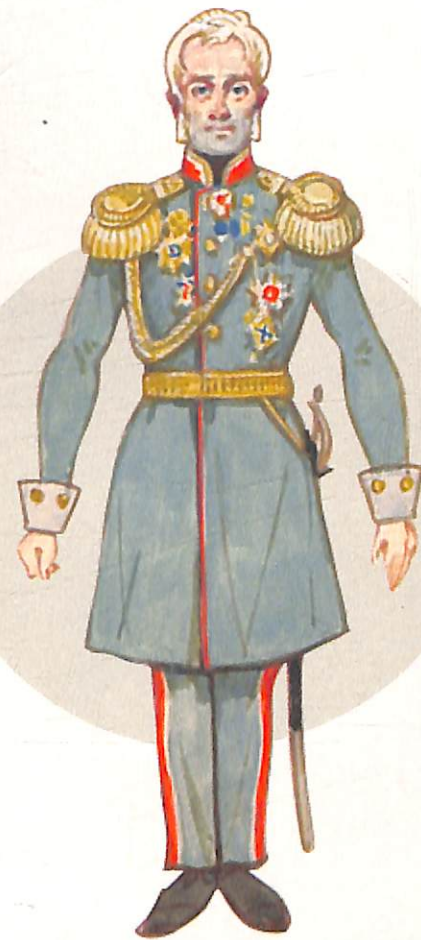
İlyas müəllim, mən sizinlə birgə işlədiyim birinci tamaşadan – “Büllur sarayda”n tutmuş sonuncu tamaşaya – “Hökmdar və qızı”na qədər böyük bir mənəvi dünya qazandım. Bu dünya çox ülvi, çox işıqlı, çox böyük, çox zəngin idi...
Nə yaxşı ki, mənim sənət dünyamda Siz varmışsınız, İlyas müəllim. Əlvida! Ürəyimdə qoyub getdiyiniz bu işıqlı xatirələr üçün sağ olun!”

XURŞİDBANU NATƏVAN

Rəssam Elçin Aslanov

1981-ci il

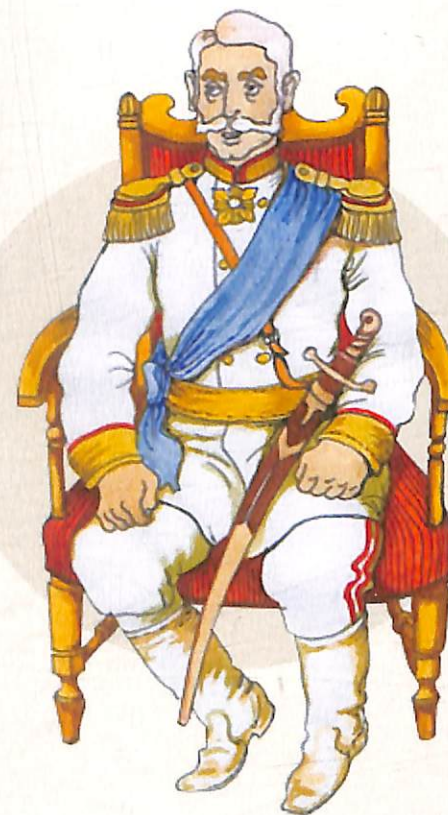
Natəvan surətinə
çəkilmiş geyim eskizi

Canişin surətinə
çəkilmiş geyim eskizi

Muradali surətinə
çəkilmiş geyim eskizi

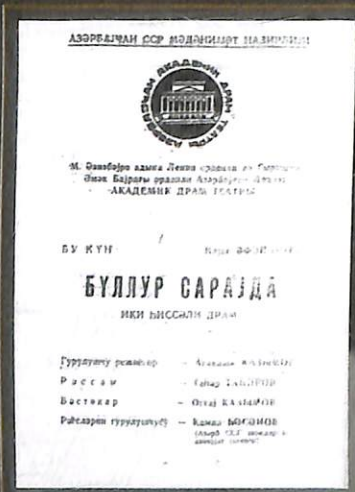
Seyid Hüseyin surətinə
çəkilmiş geyim eskizi

BÜLLÜR SARAYDA

1983

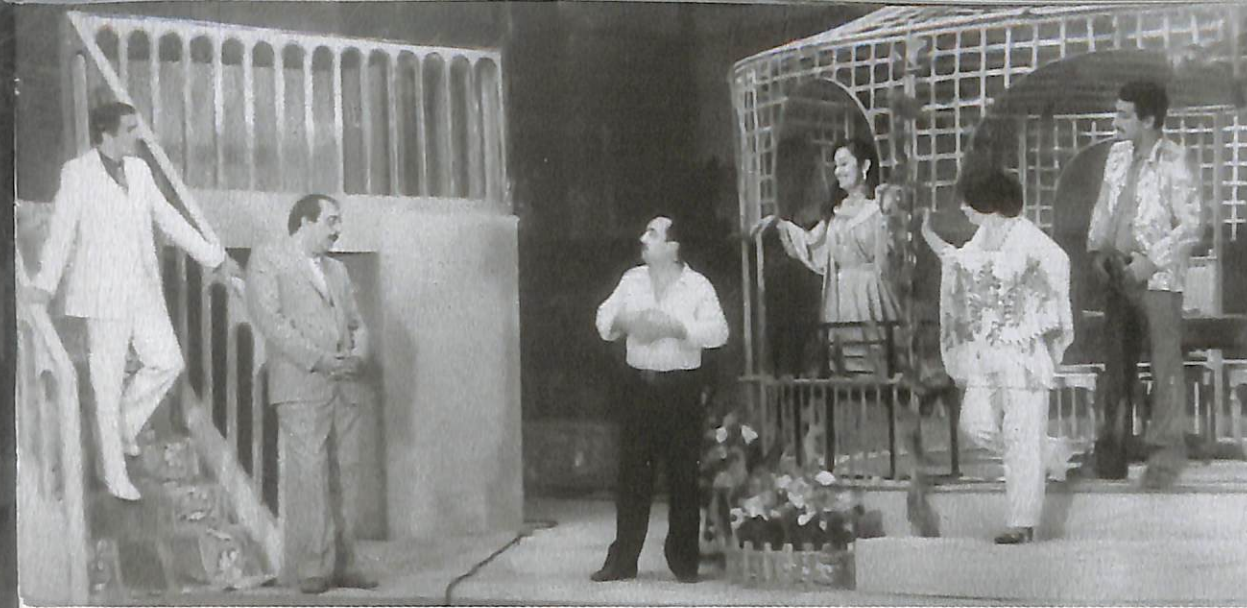
Həbib – Əliabbas Qədirov
Aynur – Amaliya Pənahova

1983-cü il sentyabr ayının 17-də
“Büllür sarayda” əsəri tamaşaya qoyuldu.

Quruluşçu rejissor – Ağakişi Kazimov
Rəssam – Tahir Təhirov
Bəstəkar – Oqtay Kazimov
Rəqslərin quruluşu – Kamal Həsənov

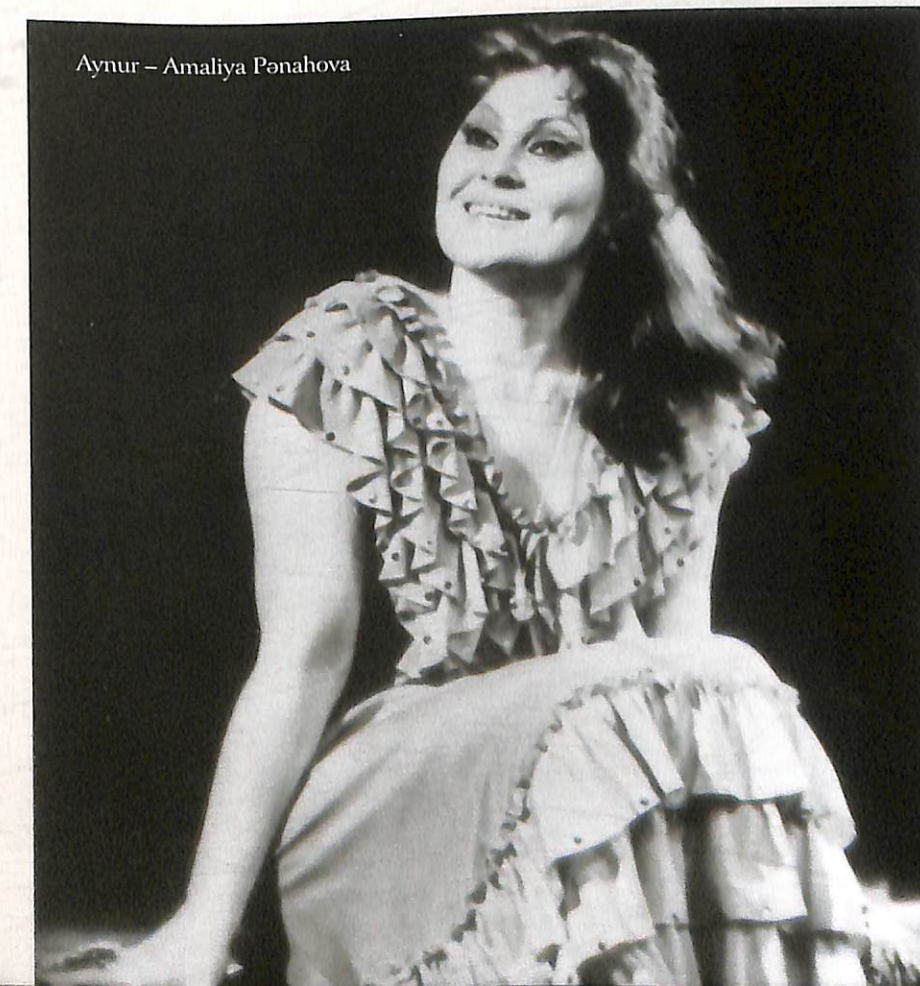
Rollarda:
Ağahüseyn – Hamlet Qurbanov, Cəvahir xanım – Sofiya Bəsirzadə, Aynur – Amaliya Pənahova və Firəngiz Mütəllibova, Qönçə – Nəcibə Məlikova, Lalə – Bəsti Cəfərova, Fariz – Hacı İsmayilov, Qədim – Fuad Poladov və Rafael Dadaşov, Həbib – Əliabbas Qədirov və İlham Əsgərov, Səadət – Şükufə Yusupova, Bayandur – Yaşar Nuriyev, Təbriz – Nürəddin Quliyev

Soldan: Qədim – Fuad Poladov, Ağahüseyn – Hamlet Qurbanov, Bayandur – Yaşar Nuriyev,
Lalə – Bəsti Cəfərova, Cəvahir xanım – Sofiya Bəsirzadə, Fariz – Hacı İsmayilov

Qədim – Fuad Poladov, Aynur – Firəngiz Mütəllibova, Lalə – Bəsti Cəfərova

Aynur – Amaliya Pənahova

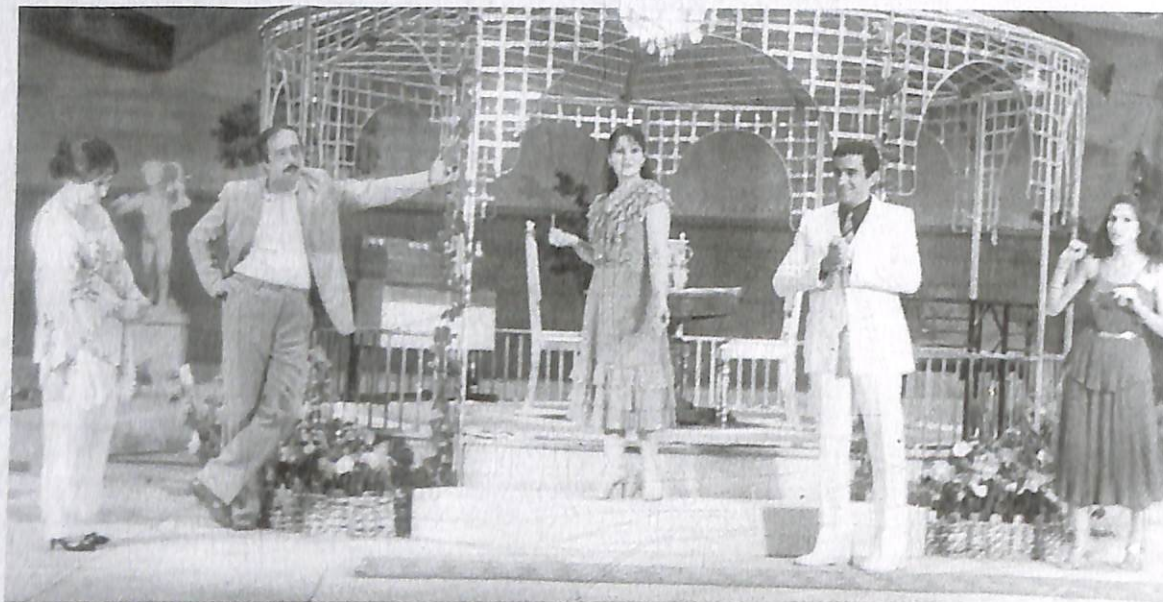
Məryəm Əlizadə
Professor

“İlyas Əfəndiyev teatrı” anlayışında 1960-cı illərdə Azərbaycan teatr poetikası, Azərbaycan teatrının bədii-estetik prinsiplər cədvəli öz əksini tapır. Azərbaycan milli teatrını proses kimi götürdükdə, hətta onun təsisatlı (institutional) mərhələsini belə donmuş, statik hadisə kimi deyil, zaman içində bir hərəkət kimi təhlil etməyi tərcih edirəm. Bu mənada, Azərbaycan teatrında konkret zaman kəsiyində İlyas Əfəndiyev amilini və fenomenini məhz prosesimizin ədəbi hərəkəti kontekstində araşdırmaq məqamı yetişibdir”.

Nizaməddin Şəmsizadə
Professor

“İlyas Əfəndiyev dramaturgiya-da elə bir səviyyə qoyub ki, hələlik heç kəs o səviyyəni ötüb keçə bilməyir. İlyas müəllim fitrətən dramaturq idi, necə ki fitrətən nasir idi. O öz üslubunu, öz teatr məktəbini yaratdı. Azərbaycan teatr sənəti tarixində üç böyük dramaturqun teatr məktəbi var: Hüseyn Cavidin, Cəfər Cəbbarlının və İlyas Əfəndiyevin”.

Soldan: Cəvahir xanım – Sofiya Bəsirzadə, Ağahüseyn – Hamlet Qurbanov,
Aynur – Amaliya Pənahova, Qədim – Fuad Poladov, Səadət – Sevil Xəlilova

Soldan: Qönçə – Nəcibə Məlikova
Həbib – Əliabbas Qədirov
Aynur – Amaliya Pənahova

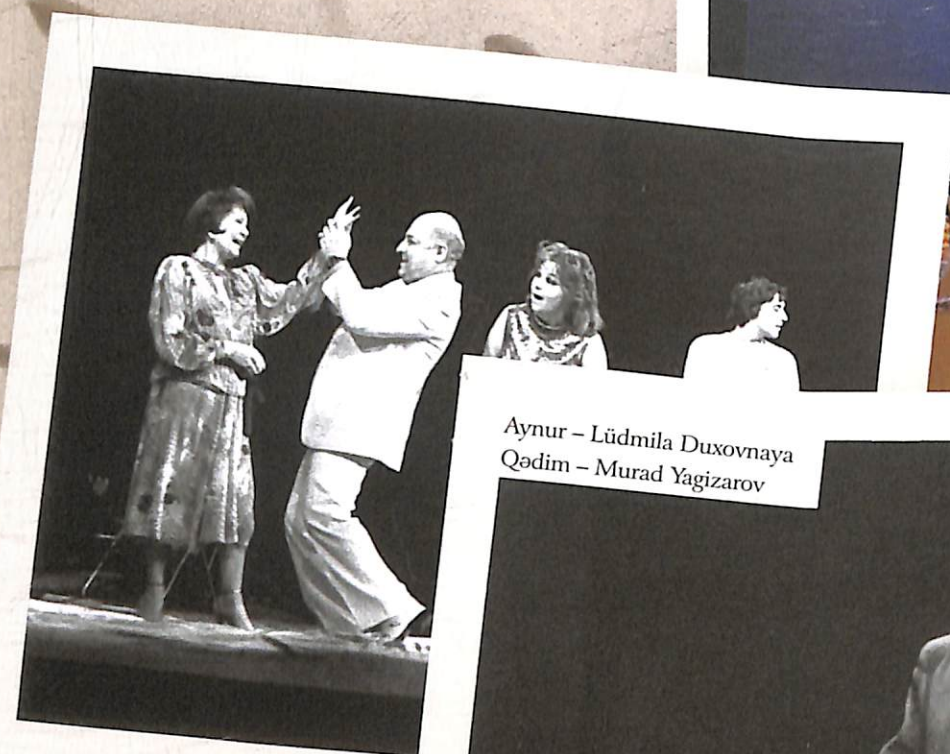
Soldan: Aynur – Amaliya Pənahova
Səadət – Sevil Xəlilova

Soldan: Qönçə – Nəcibə Məlikova, Aynur – Amaliya
Pənahova

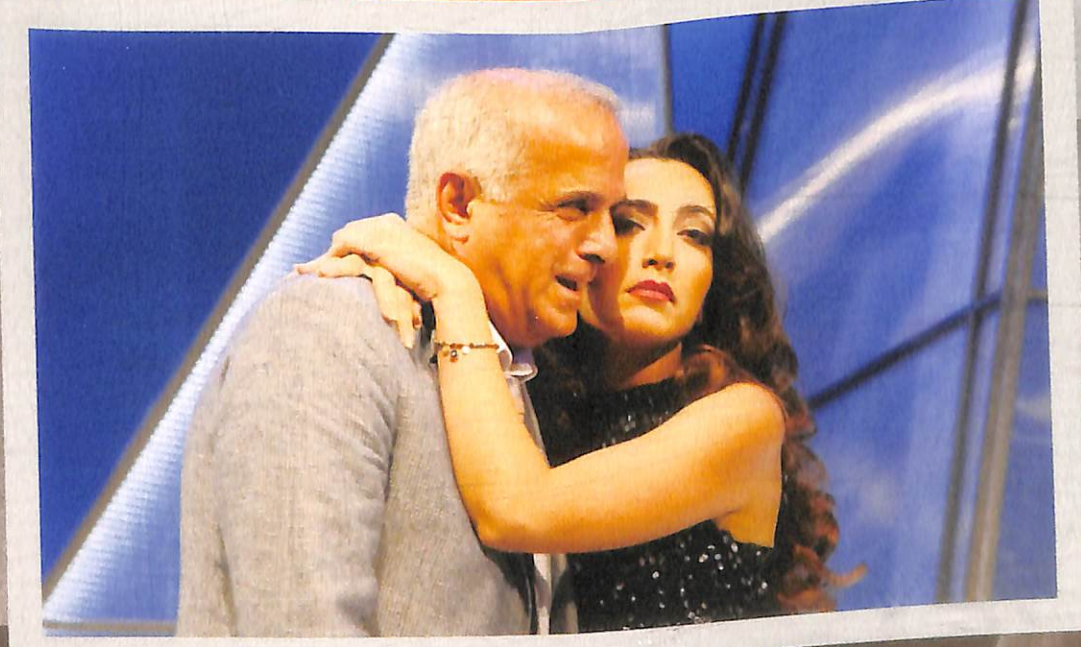
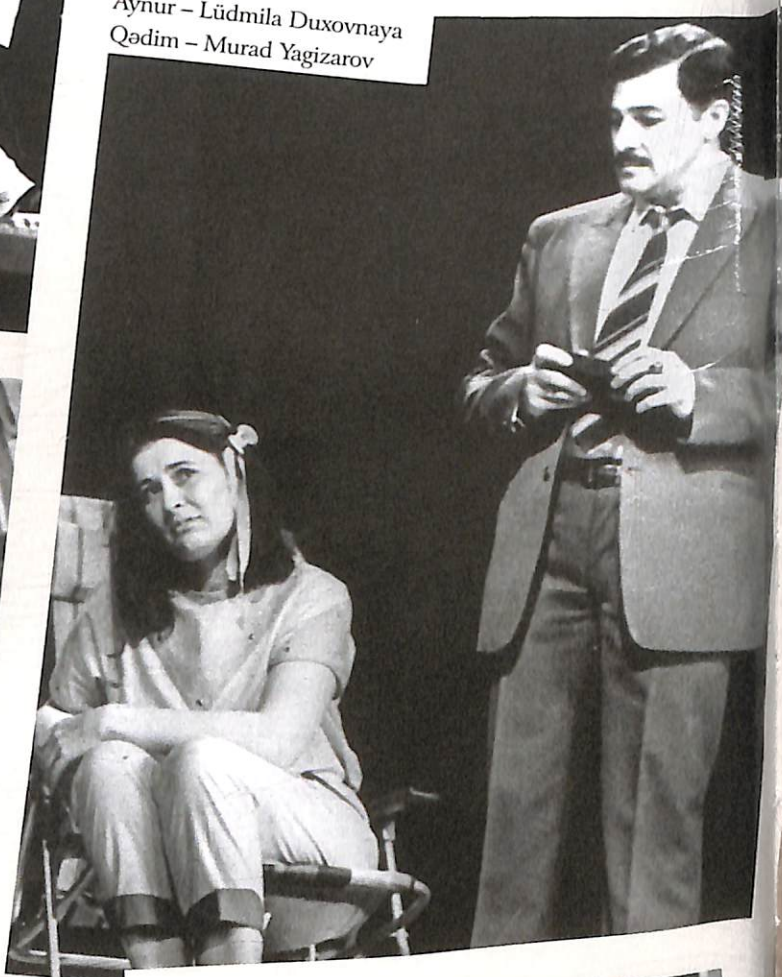
Soldan: Tahir Təhrov, Nəcibə Məlikova, İlyas Əfəndiyev, Amaliya Pənahova, Bəsti Cəfərova, Yaşar Nuriyev, Oqtay Kazimov, Hacı İsmayilov

Aynur – Lüdmila Duxovnaya
Qədim – Murad Yagizarov

Aynur – Lüdmila Duxovnaya, Ağahüseyn – Məlik Dadaşov

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА И ИСПОЛНИТЕЛИ:	
АГА ГҮСЕЙН	Нар. арт. Азерб. ССР — Ю. Ю. Далаева
ДЖАВАНИР ХАНУМ	Нар. арт. Азерб. ССР — Р. С. Гинзбург
АЙНУР	Засл. арт. Азерб. ССР — Л. С. Духовная
ЛАЛА	— Р. Д. Амирова — Н. В. Багирова
ФАРИЗ	— А. Г. Маркату
ХМЕД	Нар. арт. Азерб. ССР — Г. М. Ягизаров
НҶА	Нар. арт. Азерб. ССР — Д. И. Тунаркина
БИВ	— В. Г. Пасечный
АГЕТ	— А. К. Никушина
ИДУР	— А. А. Рагимов
ИЗ	— Г. Г. Мирзасадогова

Азербайджанский Государственный
ордена Трудового Красного Знамени
РУССКИЙ ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР
им. Самеда Вургуня

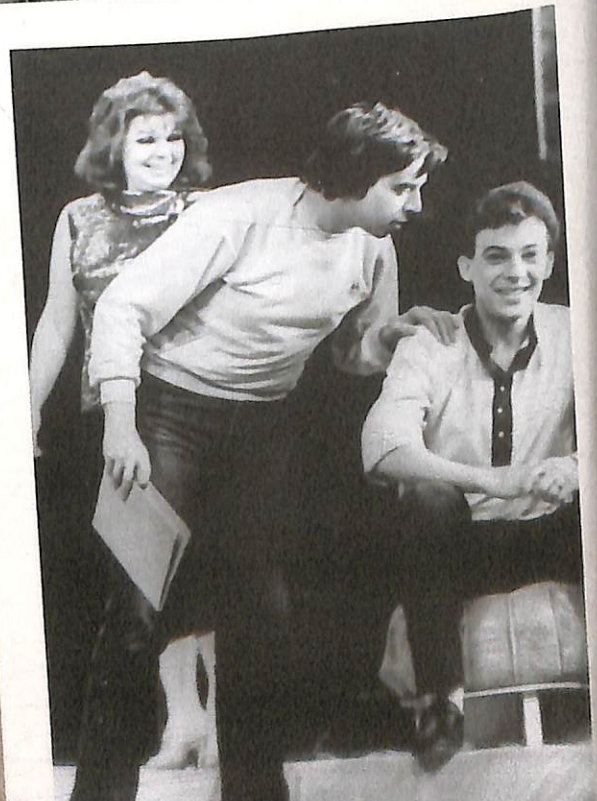
И. ЭФЕНДИЕВ

В ХРУСТАЛЬНОМ ДВОРЦЕ
история одной семьи в 2-х частях
перевод с азербайджанского В. С. Портнова

Засл. деятель искусств Азерб. ССР
Режиссер-постановщик — **Д. А. СЕЛИМОВА**
Художник — **И. Г. ЧЕРЕДНИКОВА**
Музыкальное оформление — **В. А. НЕВЕРОВ**

Помощник гл. режиссера по литературной части — **И. Г. Петрова**
Засл. работник культуры РСФСР
Зав. художественно-постановочной частью — **Э. П. Асланов**
Звукорежиссер — **В. А. Неверов**
Гл. машинист сцены — **Р. С. Глазун**
Ст. гример-художник — **О. Л. Кантер**
Ст. художник по свету — **Л. С. Кабаков**
Ст. закройщик-модельер — **Л. В. Ерофеева**
— **А. Б. Бадалов**
Ст. костюмер — **В. А. Сперанская**
Ст. наметчик — **В. Л. Отопов**
Ст. мебельщик-режиссер — **А. И. Пименова**

Главный режиссер театра — **Д. А. СЕЛИМОВА**
Засл. деятель искусств Азерб. ССР

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
РУССКИЙ ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР

ИЛЬЯС ЭФЕНДИЕВ
К 100-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ

В ХРУСТАЛЬНОМ ДВОРЦЕ
ДРАМА В 2-х ДЕЙСТВИЯХ
ПЕРЕВОД С АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО
ВЛАДИМИРА ПОРТНОВА

Режиссер-постановщик — **АЛЕКСАНДР ШАРОВСКИЙ**
Народный Артист
Художник по декорациям — **АЛЕКСАНДР ФЕДОРОВ**
Заслуженный Работник Культуры
Художник по костюмам — **САКИНА ЗЕЙНАЛОВА**
Художник по свету — **ОЛЬГА АББАСОВА**
Композитор — **НУРАНА МАМЕДОВА**
Стихи — **НИКОЛАЙ РУДЫЧЕВ**
Хореография — **ВАГИФ ГЕРАЙЗАДЕ**
Заслуженный Деятель Искусств
Ассистент режиссера — **ИРИНА ИВАНОВА**
— **РАУЛЯ ТУРККА**
— **НИГЯР РЗАЕВА**
Заслуженная Артистка
— **ГАЛИНА ГУСЕВА**
Заслуженный Работник Культуры

Премьера состоялась 30 мая 2014 года
ГЛАВНЫЙ РЕЖИССЕР ТЕАТРА — **АЛЕКСАНДР ШАРОВСКИЙ**
Народный Артист
г. Баку

Сезон 2013 - 2014 гг.

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА И ИСПОЛНИТЕЛИ:		Художественно-творческий состав:	
АГА ГҮСЕЙН	— ФАИД ПОЛДАСИ Народный Артист	Зав. литературной частью	Валентина Резникова, Заслуженный Работник Культуры
ДЖАВАНИР ХАНУМ	— НАТАЛИЯ ШАРОВСКАЯ Заслуженная Артистка	Зав. постановочной частью	Виктория Лерман
РАДМ	— ФАИД ОСМАНОВ Заслуженный Работник Культуры	Зав. труппой	Рауль Турман
ГОҢҶА ХАНУМ, мать ГАМЕА	— НАТАЛИЯ КАЗИМОВА Заслуженная Артистка	Главный администратор	Фарида Джаббарова
АЙНУР, дочь АГА ГҮСЕЙНА из первого брака	— КАДЖАР АГАЕВА		
ЛАЛА, дочь АГА ГҮСЕЙНА и ДЖАВАНИР ХАНУМ	— ОЛЬГА АРСЕНТЬЕВА		
ФАРИЗ, муж ЛАЛЫ	— РУБАТ НАЗАРОВ		
ГАМЕА	— ДИНОДАТ ШУКРОВ ЗЛАМАР АЛЕКСАНДРОВ		
САДАГЕТ, секретарь ГАДЫМА	— ИРИНА ИВАНОВА	Заведующие цехами:	
БАВАДЖ	— РАМИЛЬ АЛИЕВ	Художественно-декорационным	Александр Федоров Заслуженный Работник Культуры
ТЕВРИЗ	— РУСТАМ КЕРИМОВ	Костюмерным	Ариф Мамедов
РАБОТНИЦА, дочь АГА ГҮСЕЙНА	— ФАТИМА АЛИЕВА	Осветительным	Евгений Мамедов
	— ОЛЬГА АББАСОВА	Ремонтно-техническим	Николай Рудков
	— НАДИРА АБДУРАХИМОВА	Музыкальным	Нариз Мамедов
		Звук и радио	Гусейн Алиев
		Мужским, парикмахерским	Лейла Алиева
		Женским, парикмахерским	Ольга Фролова

ŞEYX XİYABANI

1986

1986-cı il dekabr ayının 20-də "Şeyx Xiyabani" əsərinin ilk tamaşası göstərildi.

Quruluşçu rejissor – Mərahim Fərzəlibəyov
Rəssam – Solmaz Haqverdiyeva

Rollarda:

Şeyx Xiyabani – Həsən Turabov (sonralar Nurəddin Quliyev – tərt.), Sarı Mərdan – İlham Əsgərov, Hacı Fərhad – Bürcəli Əsgərov, Məşədi Təhməz – Nurəddin Quliyev, Mübarək Səltənə – Fuad Poladov, Xanım Mahnur – Amaliya Pənahova, Həsən Soltan – Rafael Dadaşov, Gülrux – Firəngiz Mütəllibova (sonralar Bəsti Cəfərova – tərt.), Mayor Edmund – Ramiz Novruzov, Şirzad – Əliabbas Qədirov və Əlibala Nurəliyev, Səhər – Mətanət Atakişiyeva və Sevil Abbasova, Ağayi Möhtəşəm – Rafiq Əzimov, Mirzə Tağı – Məcnun Hacıbəyov, Mirzə Hüseyn xan – Elxan Ağahüseynoğlu, Ayaz – İftixar Piriye, Əbdürrəhman ağa – Muxtar Avşarov, Hacı Bağır – Əlvida Cəfərov, Hacı Sülü – Mirzə Ağayev, Qoca – Mustafa Süleymanov, Zabıt – Saleh Babayev, Jurnalistlər – Abbas Qəhrəmanov, Azad Şükürov və Elxan Quliyev, Cani – Firuz Xudaverdiyev, Xidmətçi – Nəcəf Həsənzadə, Qiyamçılar – Rövşən Abbasov, Sücəddin Sadiyev və Tələh İsmayılov

Soldan: Mayor Edmund – Ramiz Novruzov, Şeyx Xiyabani – Həsən Turabov

Xanım Mahnur – Amaliya Pənahova, Şeyx Xiyabani – Həsən Turabov

Premyeradan sonra tamaşaçı alqışları

Cavad Heyət
Ədəbiyyatşünas,
ictimai xadim

“

İlyas Əfəndiyev Azərbaycan ədəbiyyatında qüvvətli və qabaqcıl bir nasir və dramaturq kimi tanınmışdır... Onun əsərlərində incə lirika vardır. Hadisələrə olan həssas münasibəti nəticəsində ən sadə və adi mövzulara romantik vüsət vermək, hadisə və təzadlardakı, insanlar arasında olan münasibətlərdəki daxili duyum (əqidə) və qaynaqları açıb göstərmək, sürətləri içəridən, ruhi hallarını baş verdiyi daxili aləmdən şərh etmək İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı üçün səciyyəvidir”.

BİZİM QƏRİBƏ TALEYİMİZ

1988

1988-ci il aprel ayının 9-da “**Bizim qəribə taleyimiz**” pyesi Akademik Dram Teatrında böyük uğurla tamaşaya qoyuldu.

Quruluşçu rejissor – Mərahim Fərzəlibəyov

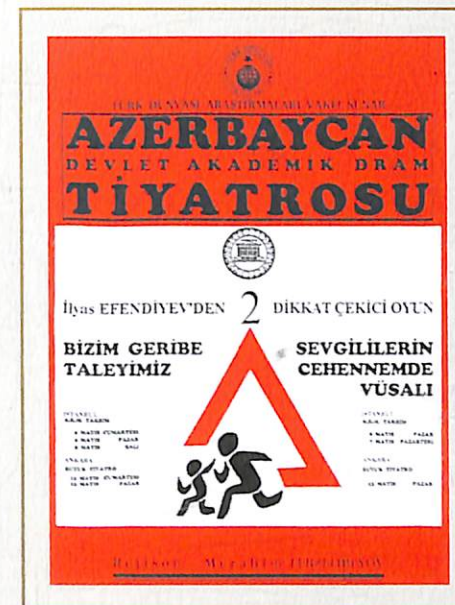
Rəssam – Elçin Aslanov

Bəstəkar – Emin Sabitoğlu

Rejissor assistenti – Mehriban Ələkbərova (Ələkbərzadə – tərt.)

Rollarda:

Kamran – Həsən Turabov və Əliabbas Qədirov, Nərmən – Amaliya Pənahova, Kərəm dayı – Muxtar Aşarov və Məzahir Cəlilov, Samir – Füzuli Hüseynov və İftixar Piriye, Nərgiz – Mələhət Abbasova, Cəmil – Rafael Dadaşov, Zərxanım – Səfurə İbrahimova və Şükufə Yusupova, Mələk – Firəngiz Mütəllibova və Səidə Quliyeva, Cavanşir – Nurəddin Quliyev, Davud – Yaşar Nuriyev və Abbas Qəhrəmanov, Musa – Mirzə Ağayev və Əsgər Məmmədov, Rəhmanzadə – Mikayıl Mirzəyev və Rafiq Əzimov, Muradov – Əlibala Nuriyev və Mahir Mirzəliyev, Ataxan – Bürcəli Əsgərov, Fəriş – Səyavuş Aslan və Aqşin Vəlixanov, Cümü – Elxan Ağahüseynoğlu və Əlvida Cəfərova, Müstəntiq – Rüstəm Əliyev, Barmen – Saleh Babayev, Sənubər – Sevil Xəlilova və Mehriban Abdullayeva, Cəmilin oğlu – Firuz Xudaverdiyev

Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrı. “Bizim qəribə taleyimiz” tamaşasının proqramı. 1988–1993-cü illər. F. 137, s. 3. S. v. 93

Cəmil – Rafael Dadaşov, Nərmən – Amaliya Pənahova

Mələk – Firəngiz Mütəllibova, Cəmil – Rafael Dadaşov

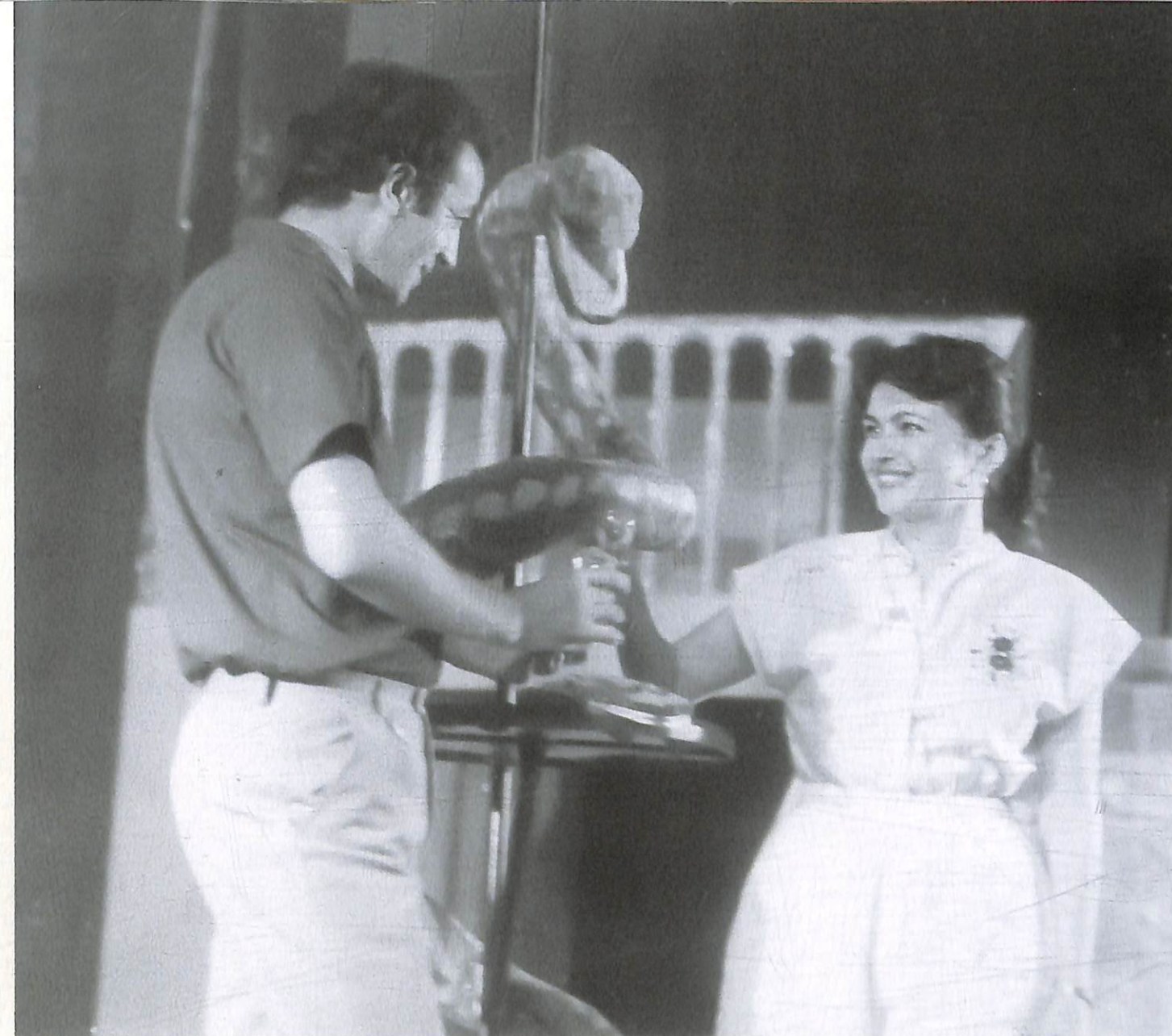
Vəfa Xanoğlu
Professor

“

Azərbaycan Akademik Milli Dram Teatrı hələ sağlığında ikən “canlı klassik” adlandırılan İlyas Əfəndiyevin “Sevgililərin cəhənnəmdə vüsalı” və “Bizim qəribə taleyimiz” pyeslərinin tamaşaları ilə 1990-cı illərin əvvəllərində Türkiyəyə qastrola getdi. Bu tamaşalar Ankara, Ərzurum, Sivas, Kayseri şəhərlərində nümayiş etdirildi və qardaş ölkədə böyük uğur qazandı. Türkiyənin məşhur rejissoru Kənan İşiq müsahibələrinin birində demişdir: “Siz bu iki əsərlə bütün Avropa ölkələrini gözə bilərsiniz. Çünki bu əsərlərdə qaldırılan problemlər millətindən asılı olmayaraq, bütün insanlara aiddir”.

Barmen – Saleh Babayev, Mələk – Firəngiz Mütəllibova, Cavanşir – Nurəddin Quliyev, Musa – Əsgər Məmmədov

Davud – Yaşar Nuriyev
Mələk – Firəngiz Mütəllibova

Nərgiz – Mələhət Abbasova
Cavanşir – Nurəddin Quliyev

Soldan: Ataxan – Bürclü Əsgərov
Kamran – Həsən Turabov

BİZİM QƏRİBƏ TALEYİMİZ

Rəssam Elçin Aslanov

1981-ci il

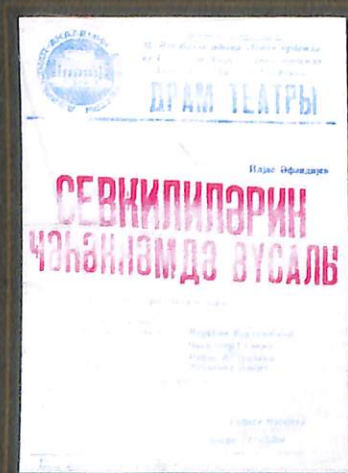
Tamaşaya çekilmiş geyim eskizləri

Tamaşaya çekilmiş geyim eskizləri

SEVGİLİLƏRİN CƏHƏNNƏMDƏ VÜSALI

1989

"Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali" ilk dəfə 1989-cu il aprel ayının 21-də tamaşaya qoyulub. Fəciəvi şəxsiyyətə pərəstiş dövrünün 1937–1938-ci il müsibətlərindən açıq şəkildə bəhs edən ilk milli səhnə əsəridir.

Quruluşçu rejissor – Mərahim Fərzəlibəyov

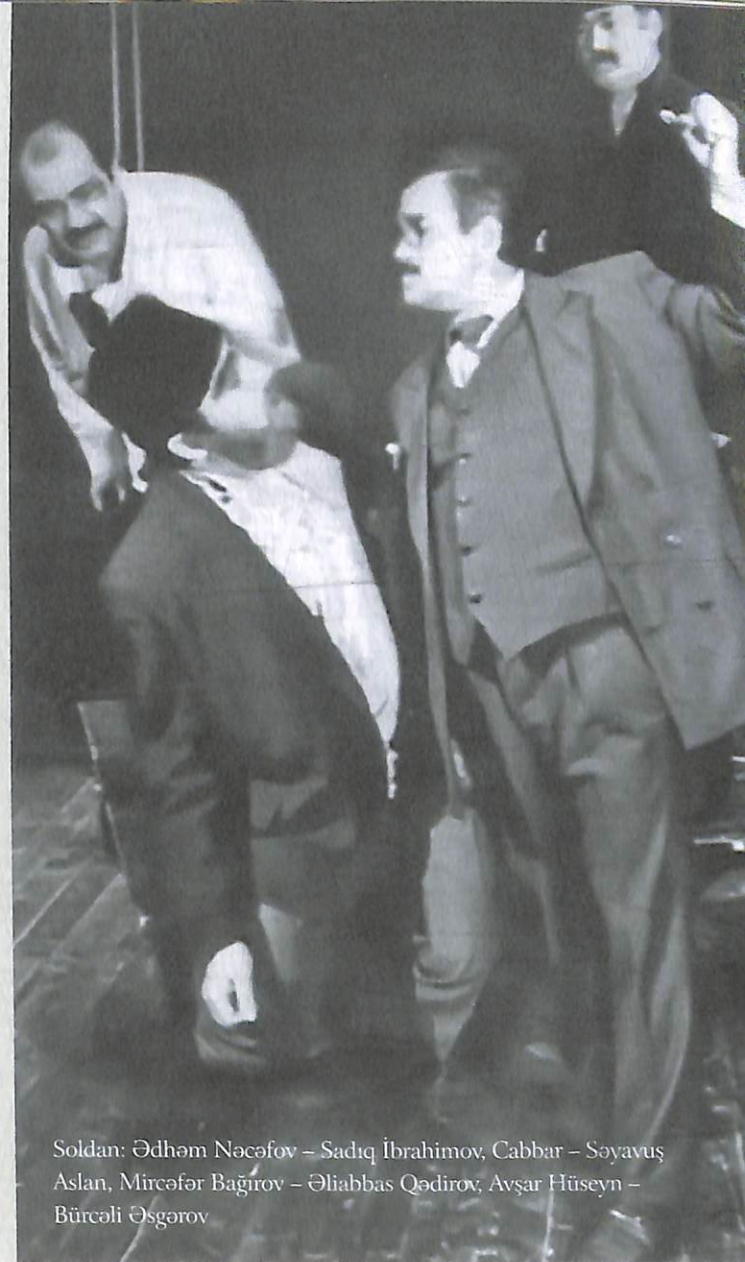
Rəssam – Rəsim Nəzirov (həm də quruluşçu rejissor və bədii tərtibatçı – tərt.)

Bəstəkar – Cavanşir Quliyev

Rollarda:

Ayaz Turan – Nurəddin Mehdiqanlı və Füzuli Hüseynov, Səlim Babayev – Kamal Xudaverdiyev, Mədinə xanım – Səfurə İbrahimova və Şükufə Yusupova, Zəhra (proqram çap olunandan bir neçə gün sonra İlyas Əfəndiyev Zəhra adını dəyişib Xumar qoydu) – Hicran Mehbalıyeva və Mələhət Abbasova, Mayis – Ramiz Məlikov və Rafael Dadaşov, Cabbar – Səyavuş Aslan və Nazir Əliyev, Mircəfər Bağirov – Əliabbas Qədirov, Avşar Hüseyn – Bürcəli Əsgərov və Məzahir Cəlilov, Tərəkmə Hacı Qulu – Fikrət Vəliyev, Məmməd Cavarlı – Ramiz Novruzov, Ədhəm Nəcəfov – Sadıq İbrahimov, Anaşkin – İlham Əsgərov

Soldan: Mayis – Rafael Dadaşov, Mircəfər Bağirov – Əliabbas Qədirov

Soldan: Ədhəm Nəcəfov – Sadıq İbrahimov, Cabbar – Səyavuş Aslan, Mircəfər Bağirov – Əliabbas Qədirov, Avşar Hüseyn – Bürcəli Əsgərov

"Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali". Tamaşadan səhnə

Ayaz Turan – Füzuli Hüseynov, Xumar – Mələhət Abbasova

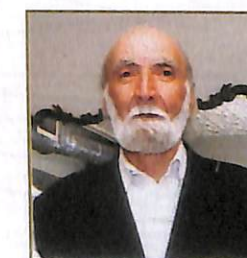
"Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali", 1988
Quruluşçu rejissor və rəssam – Mərahim Fərzəlibəyov

Mərahim Fərzəlibəyov
Xalq artisti

“

İlyas Əfəndiyevin nəfəsi teatrımızın hər daşına hopmuşdur. Mən onu hər gün tamaşa salonunda hiss edirəm. Mən onu qrim, məşq otaqlarında görürəm. Teatrın hər qarışı, hər bir işığı İlyas Əfəndiyevlə bağlıdır”.

Nəcəf Həsənzadə
Rejissor köməkçisi

“

Teatrda (Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında) rəhmətlik İlyas Əfəndiyev mənə atalıq edirdi. Təsəvvür edin ki, hər gün teatra tamaşaya gəlirdi. Hər gün də mənə pul verirdi. Biz teatra İlyas müəllimlə bir gəlmişik. Mən 1946-cı ildə gəlmişəm. O da məndən bir-iki ay qabaq gəlmişdi. Mehdi Hüseynlə "İntizar" adlı bir pyes yazmışdı. İlk dəfə bu teatra həmin əsərlə gəlmişdi. Sonra "İşıqlı yollar"ı yazdı. Deməli, mən "İşıqlı yollar"dan tutmuş, onun bütün tamaşalarının rejissor köməkçisi olmuşam. Bir dəfə yuxarıda məşq edirdik. Birdən onun səsinə eşitdim. İçəri girən kimi artistlər dedilər ki, Nəcəf, atan gəlib. Bilirdilər ki, mütləq pul verəcək, mən də, nə versə, bufetdə onlar üçün xərcləyəcəyəm. Evə aparmırdım o verən pulları. Elə həmin gün teatrın bufetində xərcləyirdim. Hərdən boğazımızı da isladırıdık. İlyas müəllim haqqında "Sən həmişə bizimləsən" adında kitab var, Elçin müəllimdir redaktoru. O kitabda yazılıb ki, İlyas müəllim həmişə Nəcəfə hörmət eləyirdi. Nə isə, o mənim xətrimi çox istəyirdi”.

TƏNHA İYDƏ AĞACI

1991

1991-ci il mart ayının 6-da "Tənha iydə ağacı" pyesinin ilk tamaşası oldu.

Quruluşçu rejissor – Mərahim Fərzəlibəyov
Rəssam – Rafiz İsmayılov
Bəstəkar – Cavanşir Quliyev

Rollarda:
Kərim bəy – Əliabbas Qədirov, Sürəyya – Amaliya Pənahova
və Bəsti Cəfərova, Gülnaz – Firəngiz Mütəllibova, Kəklik –
Mələhət Abbasova, Xanbikə – Nəcibə Məlikova və Ətayə
Əliyeva, Behbud bəy – Rafiq Əzimov, Eyvaz – Mikayıl Mirzəyev,
Doktor Altay – Əli Nurzadə və İlham Əsgərov, Ağayi Əşrəfi –
Səyavuş Aslan, Rövşən bəy – Fikrət Vəliyev, Yad adam – Tərlan
Təhirov, Birinci polis – Firuz Xudaverdiyev, İkinci polis – Namiq
Şirməmmədov, Kelner – Nəcəf Həsənzadə

Gülnaz – Firəngiz Mütəllibova
Eyvaz – Mikayıl Mirzəyev

Ağayi Əşrəfi – Səyavuş Aslan

Soldan: Kəklik – Zəmfira Nərimanova,
Gülnaz – Firəngiz Mütəllibova

Səyavuş Aslan
Xalq artisti

“

Bizim İlyas Əfəndiyev kimi nəhəng
bir dramaturqumuz olub. Demək
olar ki, teatr İlyas Əfəndiyevin
hörməti ilə yaşayıb,
teatrı onun əsərləri, onun zəkası,
onun hörməti saxlayıb”.

Firəngiz Mütəllibova
Xalq artisti

“

Həyatda kimə və nəyə görə
yaşamağımın səbəbini dərk
etdiyimə və bir də Vətənimə,
xalqıma olan sonsuz sevgimə
görə tək bir insana – unu-
dulmaz İlyas Əfəndiyevə
borcluyam”.

İlham Rəhimli
Professor

“

İlyas Əfəndiyevin öz pyesləri üçün qurduğu əlvan və aydın, dəqiq və mənalı kompozisiyalar, dramalarının zəngin dil-ifadə vasitələri, mövzu dairəsi, əsas qəhrəman anlayışı müəllifin uzun illər səmərəli dramaturji axtarışları əsasında formalaşaraq dərin bədii-estetik məziyyətlər, fəlsəfi-psixoloji səciyələr kəsb edib”.

İsrəfil İsrəfilov
Professor

“

İlyas Əfəndiyevin müdrikliyi onun uzaqgörənliyi ilə əkiz idi. Bəzən adama elə gəlir ki, o bizim dünyamıza bir neçə dəfə gəlib-gedib, yoxsa bu gerçəkləri, bir zamanlar burada baş verənləri, ötüb keçənləri təfərrüatı ilə haradan bilirdi?!”

DƏLİLƏR VƏ AĞILLILAR

1992

1992-ci il noyabr ayının 9-da "Dəlilər və ağillilər" pyesinin ilk tamaşası oldu.

Quruluşçu rejissor – Mərahim Fərzəlibəyov
Bəstəkar – Vəlif Adıgözəlov
Rəssam – Rafiq Abdullayev
Rejissor assistenti – Əlinazir Kərimoğlu
Geyim üzrə rəssam – İlham Məmmədov

Rollarda:

Ədhəm Tağıyev – Rafael Dadaşov, Azadə xanım – Bəsti Cəfərova
 və Firəngiz Mütəllibova, Ağamusa Fərəcov – Səyavuş Aslan
 və Hamlet Qurbanov, Nazilə – Kübrabəyim Əliyeva, Ağadadaş
 Nəcəfov – Hacı İsmayilov və Eldəniz Zeynalov, Cümü – Əlinazir
 Kərimoğlu, Şahmar – Sabir Məmmədov, Südabə – Zəmfira
 Nərimanova, Müxbir – Əjdər Həmidov, Kərəm – Namiq
 Şirməmmədov, Rövşən – İlqar Vəliyev və Məhəddin Əsgərov,
 Milis – Nəcəf Həsənzadə

Azadə xanım – Bəsti Cəfərova
 Ağamusa Fərəcov – Cəfər Namiq Kamal

Nazilə – Kübrabəyim Əliyeva
 Ağamusa Fərəcov – Elxan Ağahüseynoğlu

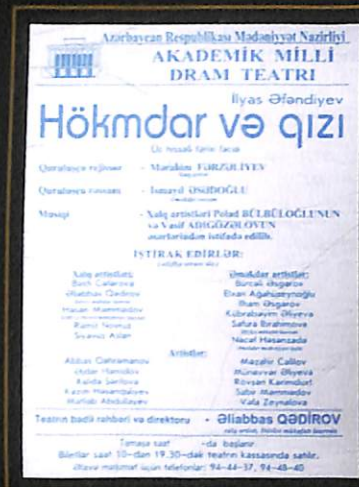
Nizami Cəfərov
 Akademik

“

İlyas Əfəndiyev Azərbaycan dramaturgiyasının tarixini müəyyənləşdirən yazıçıdır.
 O nə yazsa, dramaturgiyanın gedişatını istiqamətləndirəcəkdir”.

HÖKMDAR VƏ QIZI

1996

1996-cı il dekabrın 15-də, altıillik fasilədən sonra teatr "Hökmdar və qızı" tamaşası ilə pərdələrini açdı.

Quruluşçu rejissor – Mərahim Fərzəlibəyov
Rəssam – İsmayıl Əsədov (Məmmədov)
Musiqi – Polad Bülbüloğlu və Vəlif Adıgözəlov
Rejissor köməkçisi – Nəcəf Həsənzadə

Rollarda:

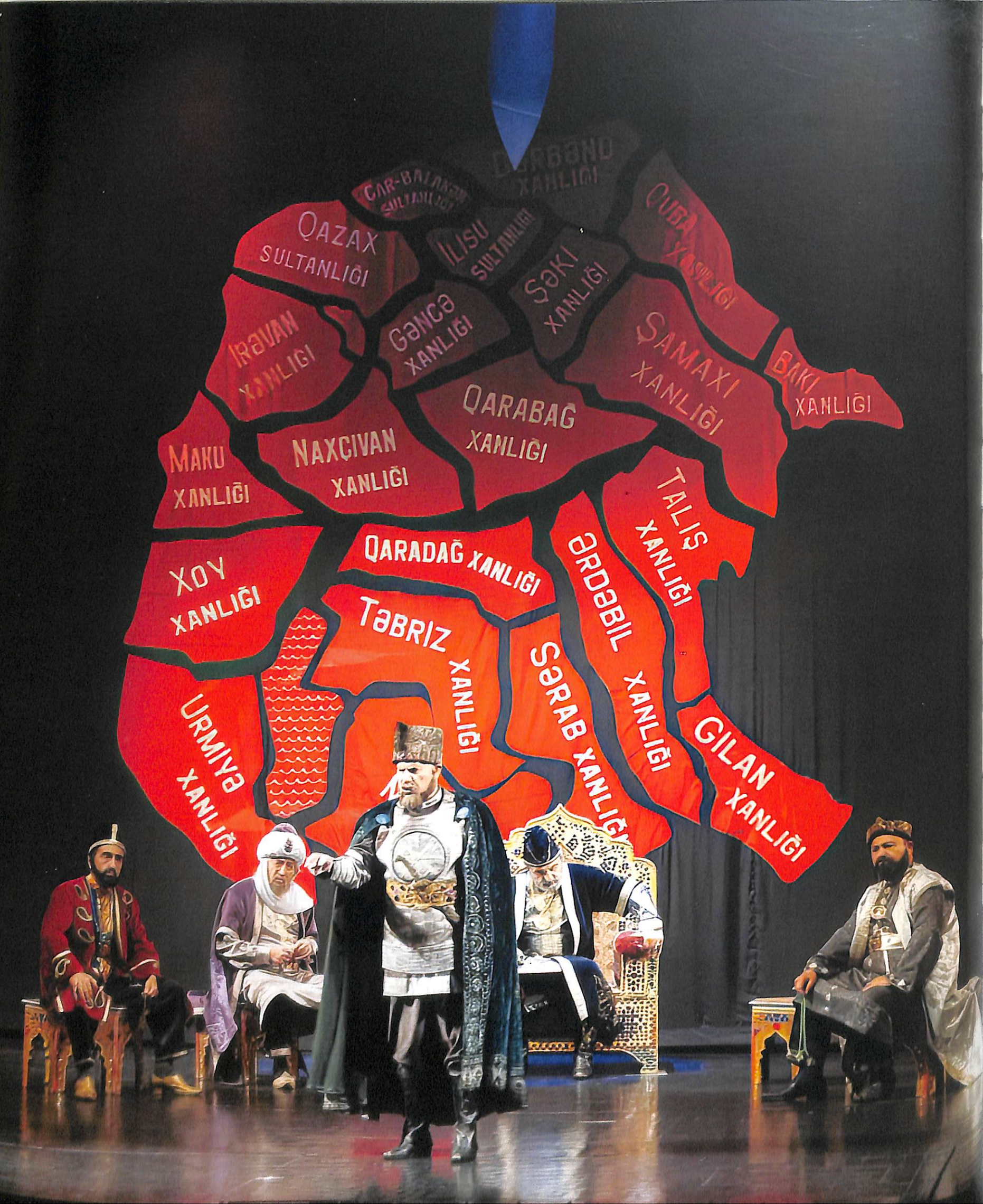
İbrahim xan – Əliabbas Qədirov, Ağabəyim ağa – Bəsti Cəfərova, Axund Mir Möhsün Ağa – Həsən Məmmədov, Tubu xanım – Səfurə İbrahimova, Səltənət bəyim – Münəvvər Əliyeva və Vəfa Zeynalova, Əbülfət xan – Kazım Həsənzadə, Saday bəy – Sabir Məmmədov, Cavad xan – Bürcəli Əsgərov, Kəlbəli xan – Məcnun Hacıbəyov və Ramiş Novruzov, Məhəmməd xan – Şahin Cəbraylov və İlham Əsgərov, Hüseynqulu xan – Rövşən Kərimov və Mətləb Abdullayev, Sisianov – Aqşin Vəlixanlı, Lisanoviç – Elxan Ağahüseynov, Vanya koxa – Səyavuş Aslan və Əjdər Həmidov, Haykanuş – Kübrabəyim Əliyeva və Xəlilə Şərifova, Petya – Nəcəf Həsənzadə

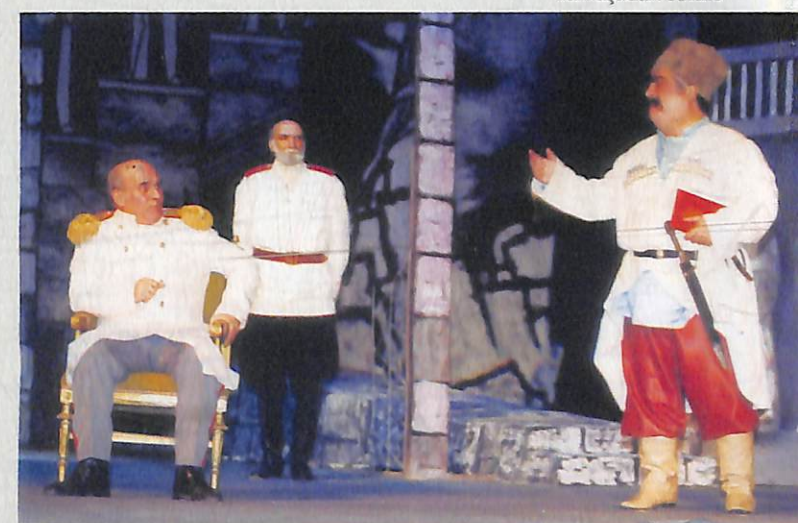
Elçin

“

Akademik Fərməz Maqşudovla çoxdanın dostu yox və o, dostluğu həmişə içində saxlayan adamdır. 1996-cı ilin payızında – noyabr ayının 17-də İlyas Əfəndiyevin vəfatından düz 45 gün sonra Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında onun "Hökmdar və qızı" faciəsinin premyerası oldu. Fərməz müəllim də o premyeranın tamaşaçıları arasında idi və mən yalnız bu yaxınlarda – az qala, üç ildən sonra bildim ki, həmin soyuq noyabr gecəsi Fərməz müəllim premyeradan sonra Fəxrə xiyabana gedərək İlyas Əfəndiyevin məzarını ziyarət edib, gecə vaxtı tanış bir molla evdən çıxartdıraraq, orada "Quran" oxutdurub. Aradan keçən bütün bu müddət ərzində Fərməz müəllim bu barədə mənə bir kəlmə də deməyib və mən bu təsirli epizodu təsadüfən başqa bir adamdan eşitdim..."

Soldan: Sisianov – Aqşin Vəlixanov,
İbrahim xan – Əliabbas Qədirov

Tamaşadan səhnə

Ağabəyim ağa – Məsmə Aslanqızı
İbrahim xan – Kazım Abdullayev

İhsan Doğramacı
Türkiyə, professor
və ictimai xadim

“

Hökmdar və qızı” əsəri böyük bir tarixi tabludur və mən inanıram ki, Allah-təala Azərbaycanı əbədi müstəqil və payidar edəcəkdir... Mən çox həyəcanlandım. Əlbəttə ki, bu gözəl əsəri tez-tez təkrarlamaq lazımdır. Təklifim budur ki, tamaşanı videolentə çəkib, heç olmasa, ayda bir dəfə televiziya vasitəsilə xalqa göstərmək lazımdır. Əsər çox mühüm mövzuya həsr olunub, Azərbaycanın müstəqilliyi baxımından çox ibrətamiz əsərdir”.

Vanya kova – Əjdər Həmidov
Sisianov – Elxan Quliyev

Tubu xanım – Fərəngiz Mütəllibova
İbrahim xan – Kazım Abdullayev

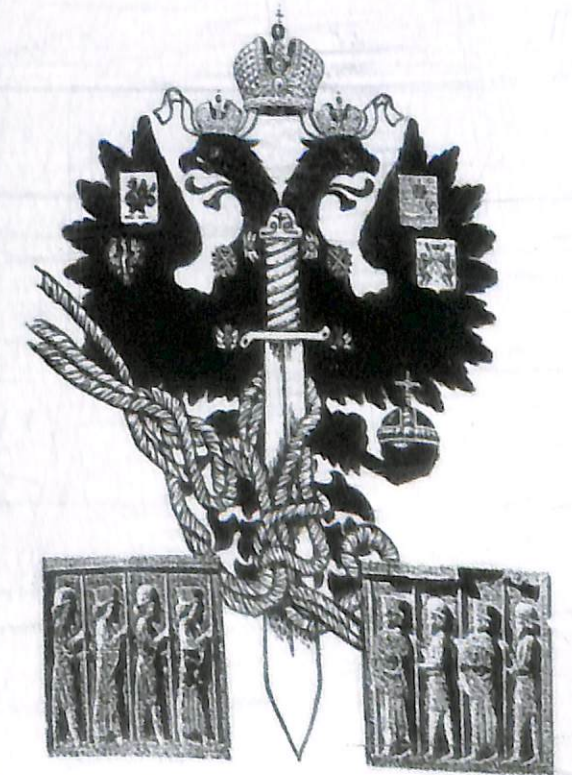
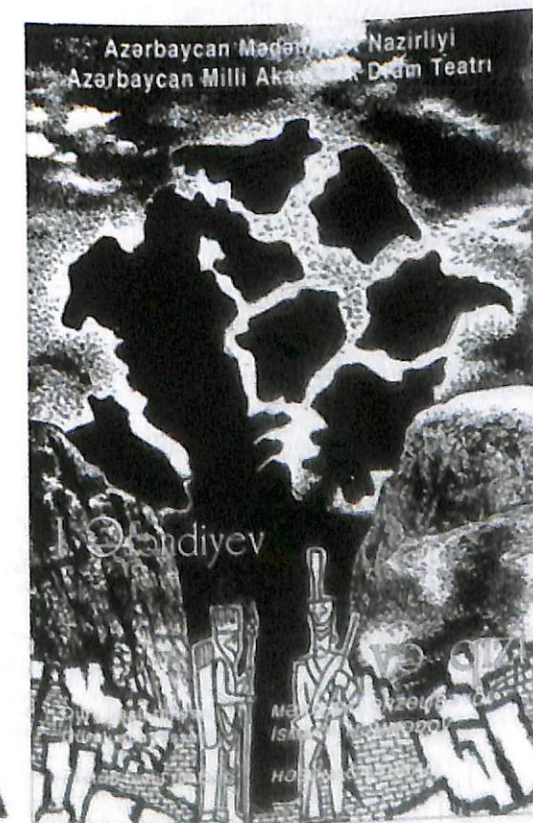

Tamaşadan səhnə

İlyas Əfəndiyev.
"Hökmdar və qızı",
ADDT, 1996.
Rəssam İsmayıl
Əsədovlu (Məmmədov)

İsmayıl 1996.

Adramteatr İlyas Əfəndiyev "Hökmdarın talehi"

Adramteatr İlyas Əfəndiyev "Hökmdar və qızı"

İsmayıl 1996

"Hökmdar və qızı". Rəssam İsmayıl Əsədovlu (Məmmədov).
1996-cı il

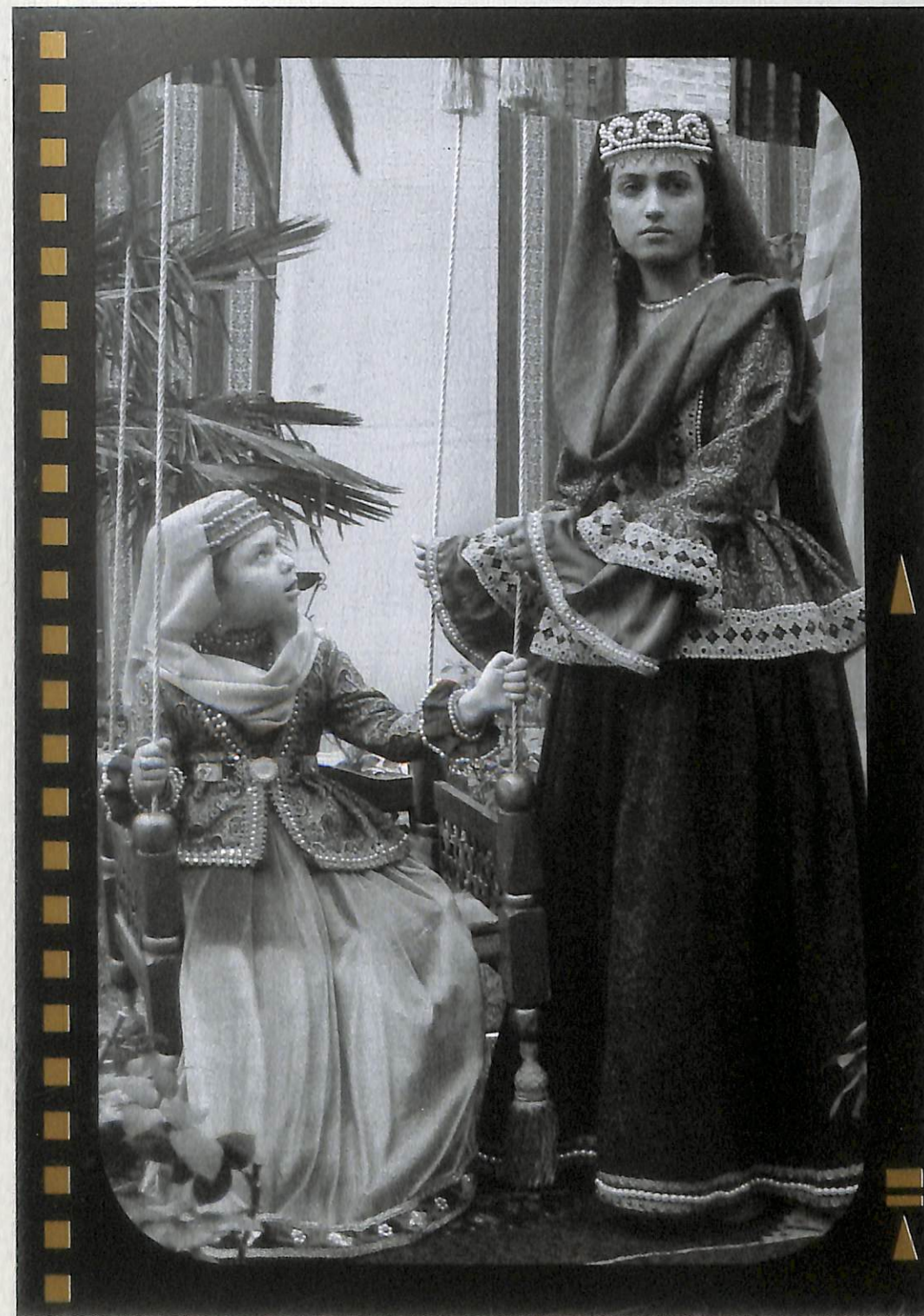
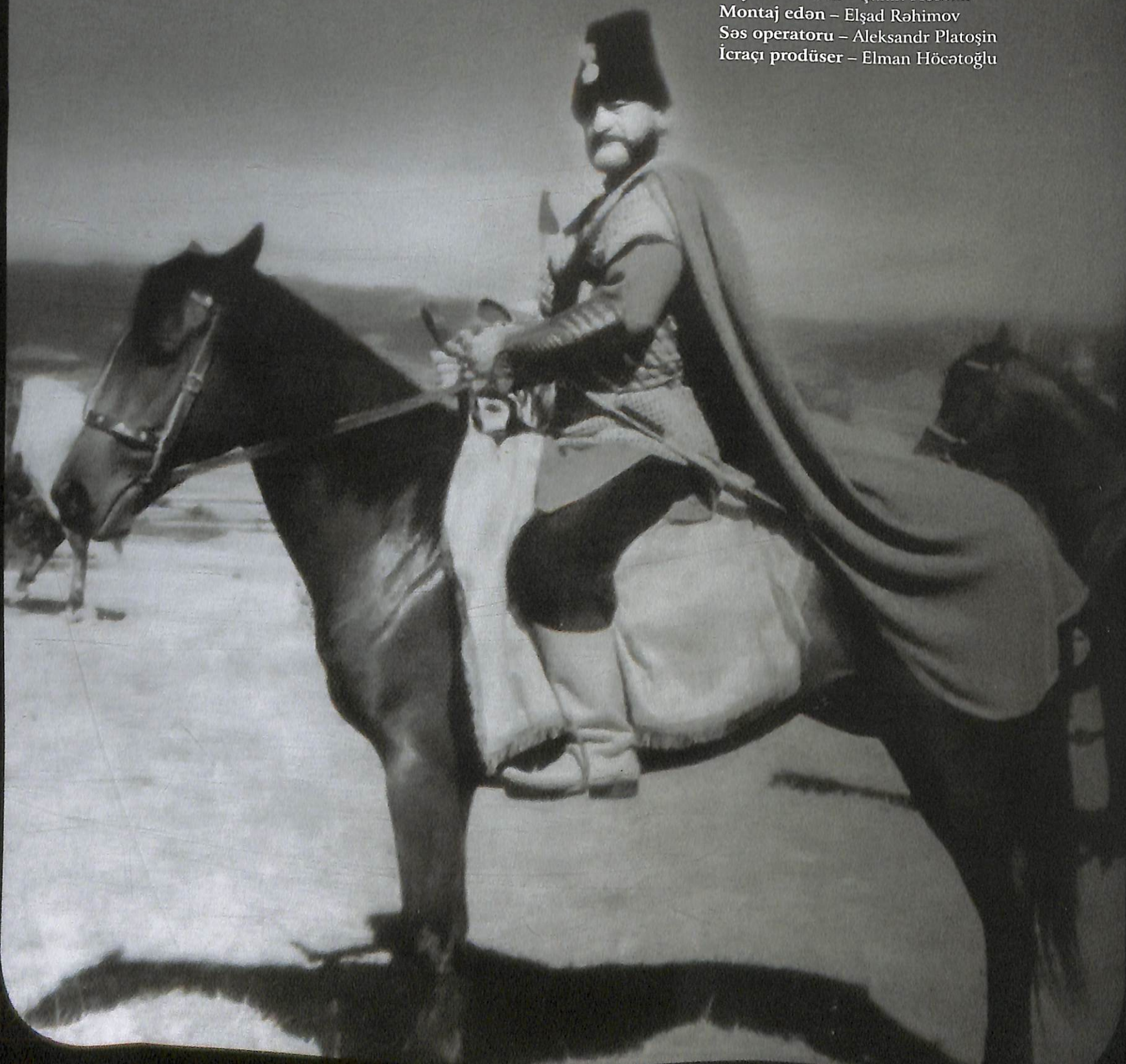
Tamaşaya çəkilmiş geyim eskizləri

HÖKMDARIN TALEYİ

2008

Hökmdarın taleyi (tammetrajlı bədii film, 2008)

Əsərin müəllifi – İlyas Əfəndiyev
Ssenari müəllifi – Elçin
Prodüser – Vəqif Əsədullayev
Quruluşçu rejissorlar – Ramiz Fətəliyev, Dilşad Fətxulin
Quruluşçu operator – Dilşad Fətxulin
Quruluşçu rəssam – Əziz Məmmədov
Bəstəkar – Polad Bülbüloğlu
Rejissor – Akif Rüstəmov
Geyim rəssamı – Şahin Həsənlı
Montaj edən – Elşad Rəhimov
Səs operatoru – Aleksandr Platoşin
İcraçı prodüser – Elman Həcətəoğlu

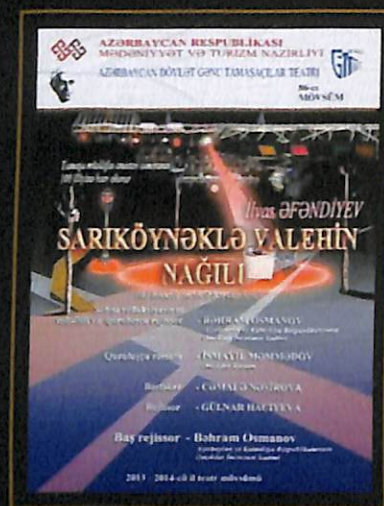
Polad Bülbüloğlu
Xalq artisti

“

İlyas Əfəndiyev dramaturgiyası, həqiqətən, Azərbaycan teatrının simasıdır”.

2014

SARIKÖYNƏKLƏ VALEHİN NAĞILI

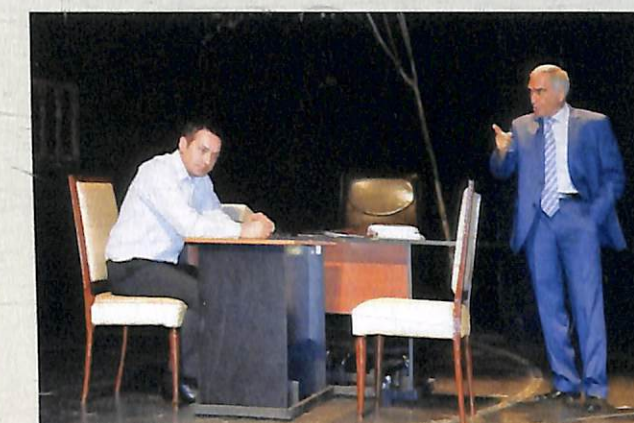
“Sarıköynəklə Valehin nağılı” (Gənc Tamaşaçılar Teatrı, 2014)

Quruluşçu rejissor – Bəhram Osmanov
Quruluşçu rəssam – İsmayıl Məmmədov
Bəstəkar – Cəmalə Nəsirova

Rollarda:
Sarıköynək – Günel Məmmədova;
Valeh – Elnur Kərimov;
Muradzadə – Təriyel Qasimov;
Baləmi – Yasin Qarayev;
Simuzər – Nəibə Allahverdiyeva;
Güllübəyim – Lətifə Əliyeva;
Ceyran – Qəmər Məmmədova

Sarıköynək – Günel Məmmədova
Valeh – Elnur Kərimov

“Sarıköynəklə Valehin nağılı” (1980)
teletamaşasından səhnələr

Quruluşçu rejissor: Lütfi Məmmədbəyov,
quruluşçu operator: Fərman Nəbiyev,
operatorlar: Fəxrəddin Məmmədov və
Hüseyn Aşurov,
rəssam: Rafael Əlizadə,
bəstəkar: Azər Dadaşov.

Rollarda: Zəmfira Nərimanova (Sarıköynək), İlham Əsgərov (Valeh), Kamal Xudaverdiyev (Muradzadə), Səməndər Rzayev (Baləmi), Mərziyə Məmmədbəyli (Simuzər), Zərnigar Ağakişiyeva (Ceyran), Mürvari Novruzova (Güllübəyim), Əlvida Cəfərov (Leytenant), Ağasadıq Gəraybəyli (Professor), Muxtar Avşarov (Qədirxan), Sofiya Bəsirzadə (Qönçə), Nazir Rüstəmov (Camal), Rafael Dadaşov (Yusifov), Sadıq İbrahimov (Müstəntiq), Elşad İsmayilov (Gülbala), Elxan Ağahüseynov (Xıdır), Nəcəf Həsənzadə (Sürücü), Əsgər Məmmədov (Musa), Aqşin Vəlixanov (Məcidov), Elxan Quliyev (Rövşən), Mustafa Süleymanov (Sədr)

İLYAS ƏFƏNDİYEV
TEATR XADİMLƏRİ
HAQQINDA

Rəhmətlik **Cəfər Cəfərov** yalnız ona görə görkəmli teatrşünas deyildi ki, yüksək intellektə və kəserli qələmə malik idi, ona görə ki bu cəhətləri ilə bərabər, o, səhnəni hiss edirdi. **Yaşar Qarayev** də belədir və təəssüf ki, o, son illərdə sırf ədəbiyyatşünaslıqla məşğuldur.

Ədil İsgəndərov öz işində, necə deyirlər, bütöv sənətkar idi. Onun quruluşlarında həll olunmamış mətləbə, tamamlanmamış epizoda rast gəlmək olmazdı. Heç bir detal onun nəzərindən yayınmazdı. O, realist bir sənətkar olmaqla bərabər, romantik idi. Onun səhnə realizmi qanadlı, şairənə bir realizm idi.

Tofiq Kazımov təbiətən şairənə və olduqca həssas bir şəxsiyyət idi. İstər əsərdə, istərsə də aktyor oyununda psixoloji momentləri dərinlən duyurdu və özü də həyatda belə idi. Yalançı pafosdan, zahiri təmtəraqdan, tamaşaçıları güldürmək üçün yalançı komizmdən bərk acığı gəlirdi və özü də həyatda belə idi. O, həqiqi sənət üçün yaranmış bir istedad idi...

Mən onu ilk dəfə Xuraman rolunda görmüşəm. Onun müxtəlif psixoloji anlarda, tez-tez baş verən ruhi dönüş məqamlarında göstərdiyi ustalıq, məharət və incəlik mənə o qədər təsir etmişdi ki, teatrdan çıxandan sonra da uzun müddət Xuraman gözümlün qabağından çəkilmirdi... O, azərbaycanlı Xuramanı necə təbii yaradırsa, rus qadını Katerinanı da elə koloritik və gözəl ifa edir. **Fatma Qədri** geniş yaradıcılıq vüsətinə malik sənətkardır.

Hökümə Qurbanova Antonionun zühuru ilə Misir çarıçasının qəlbində başlayan məhəbbət tufanını o qədər təbii, o qədər həssas, o qədər dərin ehtirasla yaradır ki, adam səhnəni unudur, qarşısında yalnız sevən və bu sevgini bütün varlığı, bütün vücudu ilə hiss edən bir qadın görür. Bir an adama elə gəlir ki, onun bütün taxt-tacı bu məhəbbətin, bu ehtirasın qarşısında bir heçdir.

Yeri gəldi-gəlmədi "səhnə fədaisi" ifadəsini çox işlədirlər. Bəzən də o "fədai" şişirdilmiş "fədai" olur. Səhnə fədaisi **Ağasadiq Gəraybəyli** idi, **İsmayıl Osmanlı** idi, rəhmətlik **Süleyman Tağızadə** idi.

Əgər **Tofiq Kazımovun** və **Mehdi Məmmədovun** yaradıcılığını poetik dillə səciyyələndirmək olsaydı, Tofiq rejissorluqda lirik şairdir, Mehdi isə epik sənətkardır.

Məziyə Davudova, **Fatma Qədri**, eləcə də **Sofiya Bəsirzadə** Azərbaycan dilini nəinki öyrəndiklərinə görə, bu dili hiss etdiklərinə, bu dilin rəngarəng koloritinə bələd olduqlarına görə Azərbaycan səhnəsinin doğma sənətkarlarıdır.

Amaliya Pənahova dramaturqun demədiklərini, yəni Heminqvey aysberqinin alt qatını görən, hiss edən və yaratmağı bacaran aktrisdır.

Həsənağa Turabov səhnədə sadə, təmtəraqsız dillə danışdı və təmtəraqın əldə edə bilməyəcəyi emosionallığı əldə etdi.

Şəfiqə Məmmədovanın istedadı ilə savadı üst-üstə düşdüyü üçün səhnədə yaratdığı surətlər illər keçdikdən sonra da unudulmur və teatrımızda onun yeri görünür.

Mərahim Fərzəlibəyov istedadlı rejissordur. Onunla işləmək mənim üçün asandır, çünki mənə başa düşür və həmişə çalışır ki, bunu səhnədə də təcəssüm etdirsinsin. Çox zaman da istəyinə nail olur.

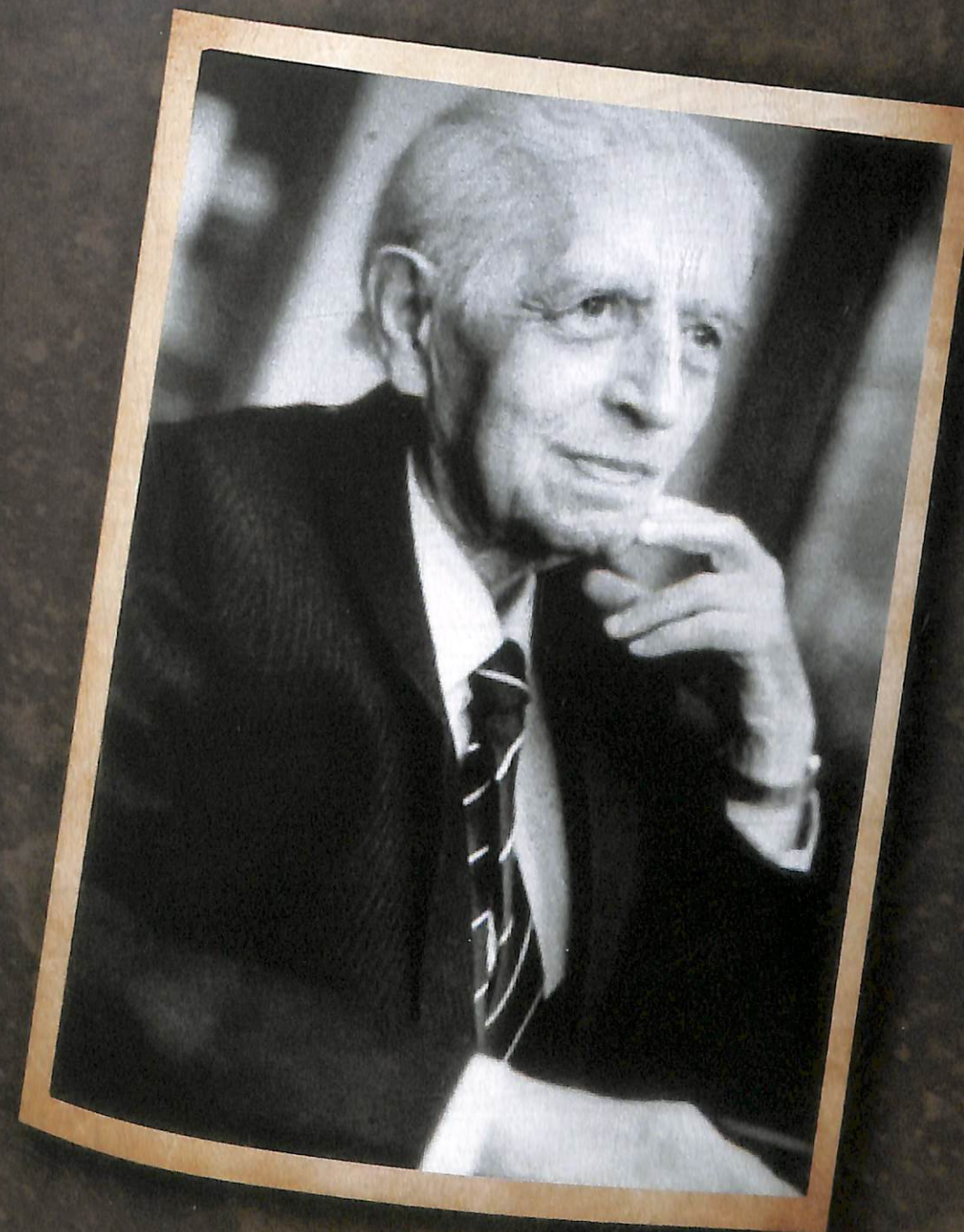
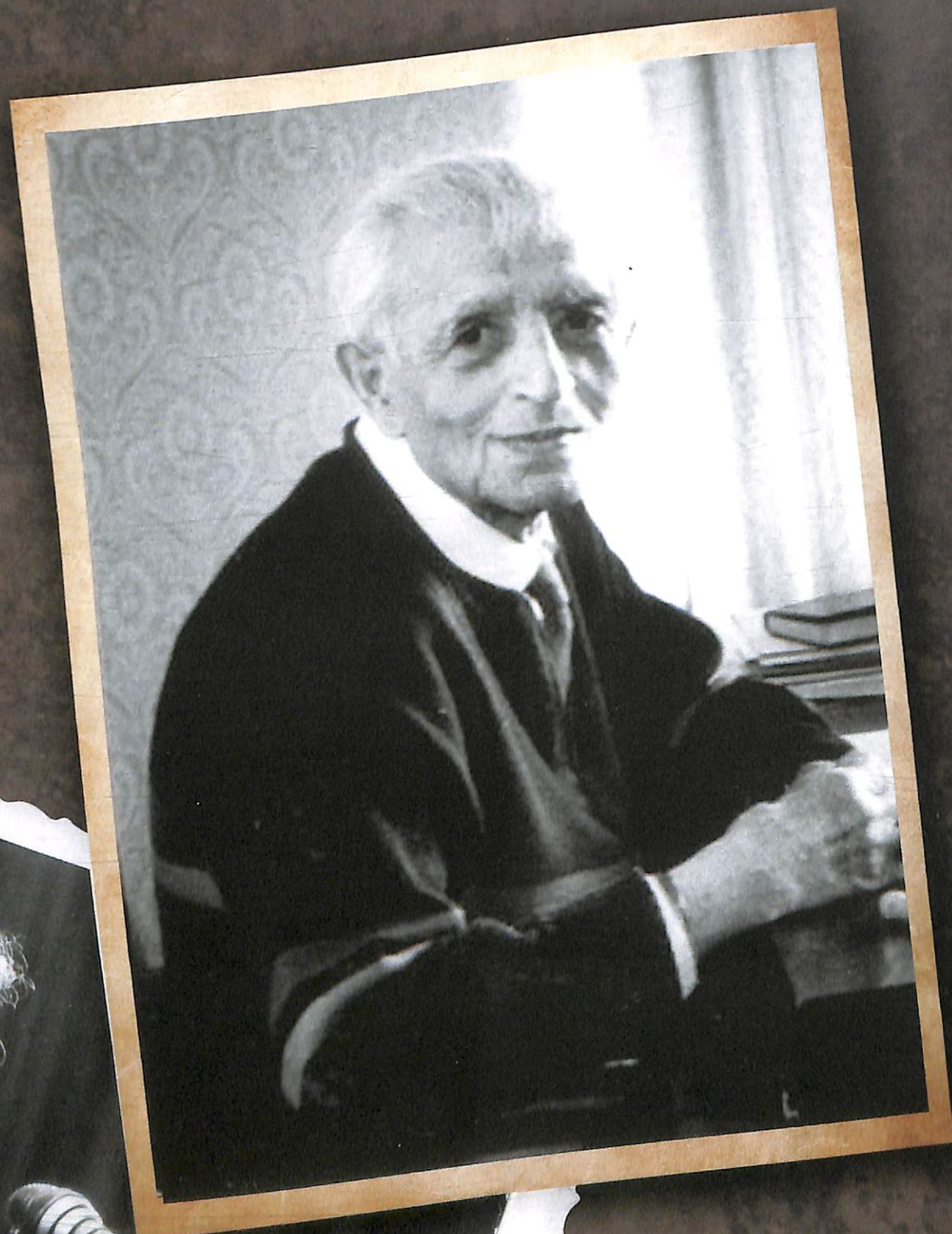

Mən təəssüf edirəm ki, rejissorlar **Səyavuş Aslanın** potensial imkanlarında yalnız komik qəhrəmanlar görürlər. Bu komikliyi bəzən hətta hırıltı əvəz edir. Ancaq onun böyük istedadını – açılmamış istedadını görüb və açıb klassik, tragik obrazlar yaratmaq olar. Bəlkə, heç Səyavuşun özünün də bundan xəbəri yoxdur.

Bəsti Cəfərovanın istedadı üçün rolun "müsbət"liyinin ya "mənfi"liyinin, yaxud komikliyinin, ya tragikliyinin əhəmiyyəti yoxdur. O, "mənfi"də də, "müsbət"də də, komikdə və tragikdə də eyni dərəcədə təbii və inandırıcıdır.

SƏN HƏMİŞƏ BİZİMLƏSƏN

Gəncliyindən ixtiyar
yaşına kimi sözün
və sənətkarın böyük
borc və məsuliyyətini
unutmayan,
zamanın ruzigarına
əyilmədən masa
arxasında bir
qəhrəman ömrü
yaşayan İlyas
Əfəndiyev
şəxsiyyətinin və
yaradıcılığının
dəyəri illər keçdikcə
daha da artacaq
və o, xalqımızın
yaddaşında öz
dövrünün əsilzadəsi
kimi qalacaqdır.

İlyas Əfəndiyevin portreti
Rəssam Elşən Hacıadə

Ramiz Rövşən
Xalq şairi

İlyas müəllimin xatirəsinə

*Daş atanlar az olmadı
Bu kişinin əkdiyinə.
Sevənlərdən yaza-yaza
Çəkildi öz təkliyinə.*

*Hərdən yaşla doldu gözü,
Bir cüt gölə döndü gözü,
Hərdən elə döndü üzü –
Daş mat qaldı bərkliyinə.*

*Dünyayla küsdü-barışdı,
Ağ varğa könül açdı,
Qarışdı, ruhu qarışdı
Ağ varğın paklığına...*

İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyev

Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinə ağır itki üz vermişdir. Görkəmli nəsir və dramaturq, Xalq yazıçısı, mədəniyyətimizin qocaman və nüfuzlu nümayəndələrindən biri İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyev 82 yaşında vəfat etmişdir.

İlyas Əfəndiyev 1914-cü il mayın 28-də Füzuli şəhərində anadan olmuşdur. O, əmək fəaliyyətinə kənd müəllimliyindən başlamış, müxtəlif vəzifələrdə, o cümlədən Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının katibi vəzifəsində çalışmışdır. İlyas Əfəndiyevin əsas fəaliyyət sahəsi isə onun parlaq bədii yaradıcılığı olmuşdur. Məhz yaradıcılığa olan tükənməz həvəsi onu respublikada formalaşan ədəbi prosesin fəal iştirakçılarından birinə çevirmişdir.

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının böyük bir mərhələsi İlyas Əfəndiyevin adı ilə bağlıdır. Hələ 30-cu illərdə ədəbiyyata kənd həyatı ilə bağlı hekayələrlə gələn İlyas Əfəndiyev yeni dövr bədii ədəbiyyatımızın təməl daşını qoyanlardan biri olmuşdur. Müxtəlif

illərdə yazdığı nəsr və dram əsərləri Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında mühüm rol oynamışdır. Onun Azərbaycan nəsrinə bəxş etdiyi "Söyüdlü arx", "Körpüsəlanlar", "Dağlar arxasında üç dost", "Sarıköynəklə Valehin nağılı", "Geriyə baxma, qoca", "Üçatılan" kimi ölməz əsərləri dərin məzmunu, parlaq və zəngin insani xarakterləri ilə geniş oxucu kütləsinin böyük rəğbətini qazanmışdır.

İlyas Əfəndiyevin ciddi ictimai-sosial problemlər qaldıran, gözəl mənəvi keyfiyyətlər aşılayan bu roman və povestləri müasir Azərbaycan nəsrinin yüksək bədii-estetik səviyyəli nümunələri kimi qiymətləndirilir. Onun əsərlərinin şöhrəti respublikamızın hüdudlarını aşmış, müxtəlif dillərə tərcümə edilmişdir.

İlyas Əfəndiyevin yüksək vətəndaşlıq pafosu, incə lirizm, dərin psixoloji tapıntılarla zəngin olan pyesləri teatr sənətimizdə yeni bir mərhələ açdı, özünəməxsus cəhətləri ilə seçilən "İlyas Əfəndiyev teatri" yaratdı. "Bahar suları", "Atayevlər ailəsində", "Sən həmişə mənimləsən", "Unuda bilmirəm", "Məhv olmuş gündəliklər", "Mahnı dağlarda qaldı", "Mənim günahım", "Qəribə oğlan", "Xurşidbanu Natəvan", "Büllur sarayda", "Şeyx Məhəmməd Xiyabani", "Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali" pyesləri milli teatrimizin əsas repertuarını təşkil edir.

Bu əsərlərin tamaşaları istedadlı aktyor və rejissor nəsillərinin yetişməsində mühüm rol oynamışdır.

İlyas Əfəndiyevin dramaturgiyası öz xəlqiliyi, müasir həyata nüfuzu, vətəndaşlıq qayəsi, aydın sənətkar mövqeyi və ideya-bədii dəyəri ilə seçilir, həyatı bədii cəhətdən çox inandırıcı və təsirli təsvir edir. Onun pyeslərində hər zaman Qarabağa bağlılıq, bu müqəddəs torpağı tərənnüm etmək arzusu duyulur. İlyas Əfəndiyev son günlərinə qədər yaradıcılıq şövqünü əvvəlki kimi hifz etmiş, qələmi əlindən yerə qoymamışdır. O, sənətimizə son hədiyyəsini – "Hökmdar və qızı", "Polkovnik Allahyarov" pyeslərini də bitirib teatra təhvil vermişdir.

İlyas Əfəndiyevin xalq qarşısında xidmətləri yüksək qiymətləndirilmişdir. O, Xalq yazıçısı adına layiq görülmüş, ədəbiyyat və incəsənət sahəsində Dövlət mükafatı laureatı olmuş, orden və medallarla təltif edilmişdir. Sənət adamları arasında müstəqil Azərbaycanın "Şöhrət" ordenini alan ilk sənətkar da İlyas Əfəndiyev olmuşdur.

AZƏRTAC,
"AZƏRBAYCAN" QƏZETİ,
4 oktyabr 1996-cı il

SON MƏNZİLƏ

Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinə ağır itki üz vermişdir. Görkəmli nasir və dramaturq, Xalq yazıçısı, mədəniyyətimizin qocaman və nüfuzlu nümayəndələrindən biri İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyev 82 yaşında vəfat etmişdir.

Görkəmli sənətkar, gözəl insan, böyük vətənpərvər İlyas Əfəndiyevin klassik yaradıcılıq irsi ədəbiyyatımızın, teatrımızın qiymətli inciləri kimi daim parlayacaq, onun əziz xatirəsi Azərbaycan xalqının qəlbində əbədi yaşayacaqdır.

Heydər Əliyev, Arif Rəhimzadə, Artur Rasizadə, Abbas Abbasov, Ramiz Mehdiyev, Rafael Allahverdiyev, Fatma Abdullazadə, Polad Bülbüloğlu, Nizami Xudiyev, Anar Rzayev, Tofiq Quliyev, Fərhad Xəlilov, Həsənağa Turabov, Yusif Səmədoğlu, Çingiz Abdullayev, Mirvarid Dilbazi, Qılman İlkin, Bəxtiyar Vahabzadə, Nəbi Xəzri, Məmməd Araz, Qabil İmamverdiyev, Hüseyn Abbaszadə, Bəkir Nəbiyev, Leyla Bədirbəyli, Şəfiqə Məmmədova, Amaliya Pənahova, Məlik Dadaşov, Əliabbas Qədirov, Fuad Poladov.

İlyas Əfəndiyevin dəfnini təşkil etmək üçün aşağıdakı tərkibdə Hökumət Komissiyası təşkil edilmişdir: Abbas Abbasov (sədr), Rafael Allahverdiyev, Ağabala Hacıyev, İsmayıl Sadıxov, Polad Bülbüloğlu, Anar Rzayev, Çingiz Abdullayev.

Vidalaşmaq üçün mərhumun cənazəsi oktyabrın 4-də saat 14-dən 16-ya kimi Şəhriyar adına Mədəniyyət Mərkəzində qoyulacaqdır. Dəfn mərasimi Fəxri xiyabanda olacaqdır.

AZƏRTAC,
"AZƏRBAYCAN" QƏZETİ
4 oktyabr 1996-cı il

Oktyabrın 4-də respublikamızın ictimaiyyəti görkəmli nasir və dramaturq, Xalq yazıçısı, mədəniyyətimizin qocaman və nüfuzlu nümayəndələrindən biri olan İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyevi son mənzilə yola saldı.

Mərhumun cənazəsi Şəhriyar adına Mədəniyyət Mərkəzinin salonunda postamentin üzərinə qoyulmuşdu. Postamentin ətrafına Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin adından, Milli Məclisin, Nazirlər Kabinetinin və digər dövlət və hökumət təşkilatlarının, Yazıçılar Birliyinin, Teatr Xadimləri İttifaqının, elm, mədəniyyət, təhsil müəssisələrinin, ictimai təşkilatların adından əklillər düzülmüşdü.

İlyas Əfəndiyevin nurlu sənətinin pərəstişkarları xalqımızın sevimli yazıçısı ilə vidalaşmaq üçün axın-axın Mədəniyyət Mərkəzinə gəlir, görkəmli söz ustasına son borclarını verirdilər.

İlyas Əfəndiyevin sənət və qələm dostları, elm, mədəniyyət xadimləri, Milli Məclisin üzvləri mərhumun cənazəsi yanında fəxri qarovulda dayandılar.

Dəfni təşkil edən Hökumət Komissiyasının sədri, Baş nazirin birinci müavini matəm mitinqini açaraq görkəmli ədibin həyat və yaradıcılığından danışdı: Qüdrətli sənətkarımız ömrünün son anına kimi məhsuldar işləmiş, sənətə yeni ab-hava gətirmiş, psixoloji dramaturgiyamızın əsasını qoymuş, respublikada ədəbi prosesin fəal iştirakçılarından biri olmuş, ədəbiyyat tariximizə öz adını əbədi həkk etmişdir. Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının böyük bir mərhələsi İlyas Əfəndiyevin adı ilə bağlıdır. O, "Söyüdlü arx", "Sarıköynəklə Valehin nağılı", "Geriye baxma, qoca", "Atayevlər ailəsi", "Sən həmişə mənimləsən", "Xurşidbanu Natəvan", "Şeyx Məhəmməd Xiyabani" kimi ölməz sənət əsərləri ilə ədəbiyyat və mədəniyyət xəzinəmizi zənginləşdirmişdir. Ədibin bir çox əsərləri dünyanın müxtəlif xalqlarının dillərinə tərcümə olunmuşdur və indi də tərcümə edilməkdədir. Yeni dövr bədii ədəbiyyatımızın təməl daşını qoyanlardan biri olan İlyas Əfəndiyevin xidmətləri həmişə yüksək qiymətləndirilmişdir. O, Xalq yazıçısı, Dövlət mükafatı laureatı adlarına layiq görülmüş, müstəqil Azərbaycanın "Şöhrət" ordeni ilə təltif edilən ilk sənətkar olmuşdur.

Natiq qeyd etdi ki, itkimiz ağır, kədərimiz sonsuz olsa da, bununla təsəlli tapırıq ki, İlyas Əfəndiyev özündən sonra onu əbədi yaşadacaq böyük ədəbi irs qoymuşdur. Görkəmli sənətkar, gözəl insan İlyas Əfəndiyevin əziz və parlaq xatirəsi qədirlən xalqımızın qəlbində əbədi yaşayacaqdır.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri Anar, mədəniyyət naziri Polad Bülbüloğlu, akademik Bəkir Nəbiyev, Xalq artisti Amaliya Pənahova, Xalq yazıçısı Hüseyn Abbaszadə, Xalq şairi Qabil, Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti Tofiq Quliyev, Xalq artisti, Milli Məclisin üzvü Mikayıl Mirzə görkəmli ədibin gözəl insani keyfiyyətlərindən və işıqlı yaradıcılığının xüsusiyyətlərindən söz açdılar. Natiqlər vurğuladılar ki, İlyas Əfəndiyev ilk əsərlərindən başlayaraq xalqın istəkli yazıçısı olmuş, sonralar isə ədəbiyya-

tımızın canlı klassikinə çevrilmişdir. Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında onun iyirmi pyesi tamaşaya qoyulmuş, həmişə də böyük müvəffəqiyyət qazanmışdır. Onun səhnə əsərləri sayəsində hər birinin özünəməxsus yaradıcılıq dəst-xəti olan istedadlı aktyorların, rejissorların bütöv bir nəslə yetişmişdir. Azərbaycan ədəbiyyatının XX əsrdə yetirdiyi ən qüdrətli sənətkarlardan biri olan ədibin pyeslərinin hər biri dramaturgiyamızın tarixində əlamətdar hadisəyə çevrilib və bu əsərlərin hamısı birlikdə İlyas Əfəndiyevin teatrını yaratmışdır. Azərbaycan söz xəzinəsinə yüksək sənətin ölməz incilərini bəxş edən İlyas Əfəndiyev eyni zamanda ana torpağa, doğulub boya-başa çatdığı Qarabağa qəlbən bağlı idi və bu mövzular onun yaradıcılığında xüsusi yer tuturdu. Görkəmli ədibin vəfatı xalqımız, ədəbiyyatımız, mədəniyyətimiz üçün ağır itkidir.

Matəm mitinqinin sonunda mərhumun oğlu, yazıçı Elçin Əfəndiyev çıxış edərək dedi ki, İlyas Əfəndiyev bütün ömrünü milli ədəbiyyata, teatra, mədəniyyətə həsr etmişdir. Eyni zamanda o, Azərbaycanı bütün varlığı ilə sevir və ölkəmizin müstəqillik qazanmasına qəlbən sevinirdi. Qarabağ faciəsi onu sarsıtmışdı, lakin inanırdı ki, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin möhkəm iradəsi, zəngin təcrübəsi, yorulmaz fəaliyyəti sayəsində xalqımız işğal olunmuş torpaqları mütləq geri qaytaracaq, ölkəmizin ərəzi bütövlüyünü bərpa edəcəkdir. Əminəm ki, belə bir gün gələcək və o gün İlyas Əfəndiyevin ruhunun ən şad məqamı olacaqdır.

Elçin Əfəndiyev atasının xatirəsini əziz tutduqları üçün respublika Prezidentinə, dövlət və hökumət təşkilatlarına, yaradıcılıq qurumlarına, matəm mərasiminin bütün iştirakçılarna öz adından və mərhumun bütün ailə üzvləri adından minnətdarlığını bildirdi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyev ilə vida mərasimində iştirak etmək üçün Mədəniyyət Mərkəzinə gəldi.

Respublika Prezidenti Heydər Əliyev, Milli Məclis sədrinin birinci müavini Arif Rəhimzadə, Baş nazirin birinci müavinləri Artur Rəsizadə və Abbas Abbasov mərhumun cənazəsinin yanında fəxri qarovulda dayandılar.

Sonra dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev mərhumun övladlarına, qohum-əqrəbasına dərin hüznə başsağlığı verdi.

Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevin cənazəsi ictimaiyyətin minlərlə nümayəndəsinin müşayiəti ilə Birinci Fəxri xiyabana gətirildi. Qələm dostları onun haqqında ürək sözlərini söylədilər, din xadimləri mərhumun ruhuna dua oxudular. Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinin görkəmli xadimi İlyas Məhəmməd oğlu Əfəndiyevin cənazəsi doğma torpağa tapşırıldı. Məzarın üzərinə əklillər, gül dəstələri düzüldü.

Allah rəhmət eləsin, qəbri nurla dolsun!

AZƏRTAC,
“AZƏRBAYCAN” QƏZETİ
5 oktyabr 1996-cı il

Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətini unudulmaz əsərləri ilə zənginləşdirən böyük sənətkarımız İlyas Əfəndiyevin vəfatı ölkəmizdə və xaricdə ədibin milyonlarla oxucusunu dərinlən kədərləndirmişdir.

Azərbaycandilli xarici redaksiyalar (“Azadlıq” və s.) dinləyicilərə ədibin həyatı və yaradıcılığına dair verilişlər təqdim etmişlər.

Vətənimizdən uzaqlarda yaşayan soydaşlarımız səfirliklərimizə gəlib ədəbiyyatımıza, mədəniyyətimizə üz vermiş böyük kədərə səmimi-qəlbdən şərik olduqlarını bildirirlər.

Azərbaycanın xarici ölkələrdəki səfirliklərindən, eləcə də xarici dövlətlərin respublikamızdakı səfirliklərindən başsağlıqları alınmışdır. İran İslam Respublikasının Bakıdakı səfiri Əli Rza Bəqdelinin göndərdiyi teleqramda deyilir: “Bu gün Azərbaycan elə bir insanla vidalaşır ki, o, vüqarlı ədəbiyyat və incəsənət ağacının köklərinə ünsiyyət, ülfət və mehribanlıq duyğuları hopdurmuşdur və indi həmin ağacın yarpaqları bu böyük insana vida nəğməsi oxumaqdadır.

İlyas Əfəndiyev cənablarının vəfatı ilə əlaqədar öz adımdan və İİR səfirliyinin əməkdaşları adından sizə dərin hüznə başsağlığı verir, qadir Allahdan mərhuma rəhmət və onun əzizlərinə səbir diləyirəm.

Şübhə yoxdur ki, mərhumun zəkası və qələminin məhsulu olan sənət inciləri sizlər və mədəniyyət, incəsənət, ədəbiyyat yolunun digər mübarizləri tərəfindən unudulmayacaqdır”.

“ƏDƏBİYYAT” QƏZETİ
11 oktyabr 1996-cı il

ACI XƏBƏR: İLYAS ƏFƏNDİYEV TANRININ RƏHMƏTİNƏ QOVUŞDU

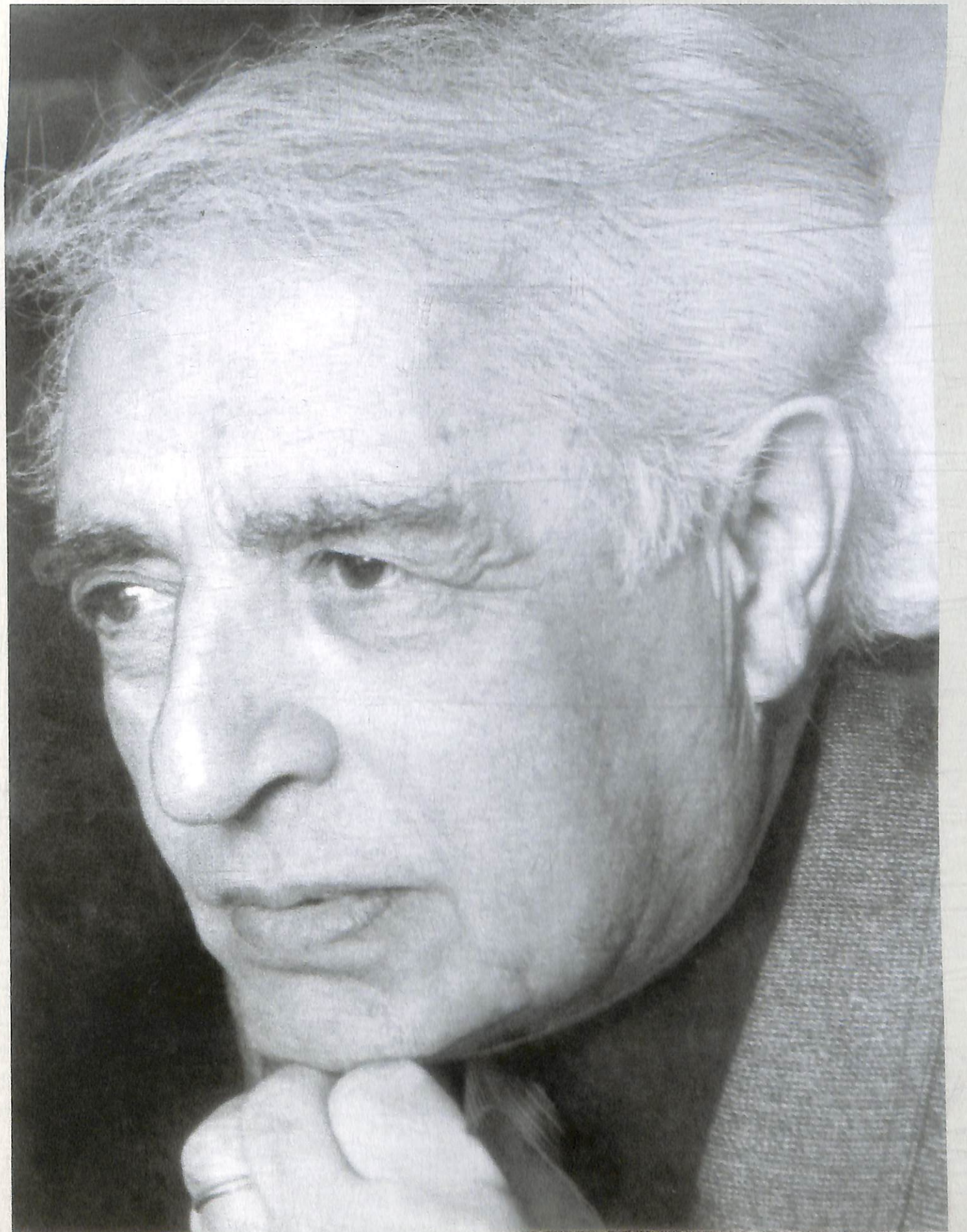
ANKARA. Bakıdan aldığımız acı xəbər Azərbaycan Kültür Dərnəyi Yönetimi və mənsublarını acılara boğdu. Azərbaycan Cümhuriyyətinin olduğu qədər, Türk dünyasının da ən böyük dram yazarlarından biri olan İlyas Əfəndiyev Bakıda Tanrının rəhmətinə qovuşdu.

İlyas Əfəndiyev 72 illik kommunist-rus işğalı dönməində Kommunist Partiyasına üzv olmağı rədd edən görkəmli şəxsiyyətlərdən biri idi. O, sovet ordusunun Azərbaycanı işğal etdiyini, Azərbaycan xalqının bir müstəmləkə həyatı yaşadığını gördükdən sonra mühacirətdə Müsavat Partiyasının rəhbəri olmuş Məmməd Azər Aranla birlikdə Türkiyəyə qaçmağa qərar vermişdir. Lakin son anda atası onun qaçmasına mane olmuşdur.

Məmməd Azər Aran isə İrandan keçməklə Türkiyəyə gəlmiş, Hərbi tibb fakültəsinə daxil olmuş və buranı bitirdikdən sonra türk ordusunda hərbi həkim kimi xidmət etmişdir. Əsəb xəstəlikləri üzrə mütəxəssis olan Məmməd Azər Aran polkovnik rütbəsinə kimi yüksəlmişdir. O, Türkiyəyə gəldikdən sonra Müsavat Partiyası sıralarına üzv yazılmış və Məmməd Əmin Rəsulzadənin ən mötəbər silahdaşlarından biri olmuşdur. Kərim Odər rəhmətə getdikdən sonra Məmməd Azər Aran Müsavat Partiyasına rəhbərlik etmişdir. Onun sağlığında Divanın qəbul etdiyi bir qərarla Müsavat Partiyasının Azərbaycanda gizli fəaliyyəti qətiləşmişdir.

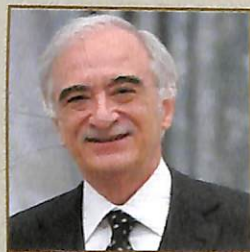
Azərbaycan Cümhuriyyəti Baş nazirinin müavini olan Elçin Əfəndiyev bir yazısında Türkiyənin və azad dünyanın radiolarını müntəzəm olaraq gizli şəkildə dinləyən atası İlyas Əfəndiyevin gözləri yaşarmış halda bir səhər nənəsinə "Türkiyə radiosu Kişinin (Məmməd Əmin Rəsulzadənin) rəhmətə getdiyini" söylədiyinin şahidi olduğunu qeyd edir. Elçin Əfəndiyev başda olmaqla, Əfəndiyevlər ailəsinə Azərbaycan Kültür Dərnəyinin üzvləri adından başsağlığı verir və İlyas Əfəndiyevə Allahdan rəhmət diləyirik (İlyas Əfəndiyev və əsərləri ilə bağlı geniş yazılar növbəti nömrələrimizdə dərc olunacaqdır).

"AZƏRBAYCAN" DƏRGİSİ,
TÜRK KÜLTÜR DƏRNƏYİ
Türkiyə, oktyabr, 1996-cı il

Anar: “İlyas Əfəndiyev canlı klassik idi və böyük sələfləri, çağdaşları, çi-yindəşləri uyuduğu torpaqda, onların yanında, onların əhatəsində əbədiyyətə qovuşdu. İlyas Əfəndiyevin ölümü ədəbiyyatımız üçün, teatrımız üçün böyük itkidir. Və şəxsən mənim üçün də ağır itkidir. O, valideyn, indiki zamanda gündüz cıraqla axtarılan ziyalılardan idi. Atamın dostu və dostumun atası idi.”

Polad Bülbüloğlu: “Azərbaycan mədəniyyətinə ağır, əvəzsiz itki üz verdi. Biz ədəbiyyatımızın qüdrətli ustadı – İlyas Əfəndiyevi itirdik. M.F.Axundovla başlayan, N.B.Vəzirova, H.Cavidlə, C.Cabbarlı ilə davam etdirilən dramaturgiyamızda xüsusi məktəb yaradan, 40 ildən çox teatrlarımızın repertuar ağırlığını çiyində daşıyan misilsiz korifeylə bu gün vidalaşıırıq. İlyas Əfəndiyev dühası ölməzdir...”

Amaliya Pənahova: “İlyas müəllim, Siz öz böyüklüyünüzü gələcək nəsillərə sözünüzlə sübut edəcəksiniz. Şahnazın, Aynurun, Nərmnin məhəbbəti illəri, əsrləri adlayacaq, gələcək nəsilləri də beləcə rıqqətə gətirəcək. Təkcə məhəbbətmimi? Bəlkə, mən vətən, torpaq həsrətini unuttum? İlyas müəllim, Siz Natəvan sevgisi və qeyrəti ilə gələcək nəsillərə Qarabağ yangısından söhbət açdınız. Heç kəsin cəsarəti çatmayanda Sizin qələminiz qılnc kimi parladi və bizə o illərin həqiqətini söylədi... Bəs Cənub həsrəti?..

Dünyanızı dəyişsəniz də, mən Nargilənin diliylə belə deyirəm: “Siz həmişə mənəmləşirsiniz... Axı mən Sizin necə yaşaya bilərəm?”

Siz həmişə bizimləsiniz, İlyas müəllim!..”

Hüseyn Abbaszadə: “İtkimiz, dərdimiz ölçüsüzdür. Böyük sənətkarımız, xalqımızın sevimli oğlu İlyas Əfəndiyevlə vidalaşdıq. “Vida” çox ağır sözdür. Onu dilə gətirmək çətindir. Ancaq nə qədər ağır olsa da, biz indi bu sözü deməyə məcburuq. Bu əvəzsiz itki, bu qəfil ayrılıq kədəri hələ bizi çox yandıracaq, qəlblərimizi çox göynədəcək.

Biz İlyas Əfəndiyevə çağdaş ədəbiyyatımızın canlı klassiki deyir və onun aramızda olması ilə fəxr edirdik”.

Əzizə Cəfərzadə: “İlyasın yoxluğuna inana bilmirəm. İlyasın indi də haradasa, sakit bir guşədə əyləşib bizi heyratə gətirən yeni əsər yazdığına ümid bəsləyirəm. Allah sənə rəhmət eləsin, qardaşım, sən onun – o böyük Allahın sənə bağışladığı qənirsiz istedadı xalqından, millətindən əsirgəmədin. Geriyə baxmaya bilərsən. Nigaran qalmaya, nəyisə demədim deyə düşünməyə bilərsən. Qardaşım, sən o Allahın neməti olan yaradıcılığını bol-bol verdin insanlara.

Ruhun şad olsun!”

Söhrab Tahir: “Vətən böyük oğlu İlyas Əfəndiyevi əbədiyyətə yola salırdı... İzdihamı dənizə bənzətmək olsaydı, hamıdan hündürdə dayanan tabut bu dənizin üzərində yırgalanaraq irəli gedən dorsuz bir gəmi kimi görünürdü...”

Cabir Novruz: “Ölümündən o qədər vaxt keçməsə də, biz artıq bütün varlığımız ilə dərk edirik ki, İlyas Əfəndiyevin simasında qüdrətli bir sənətkar, işıqlı bir ziyalı, özünü bütün ədəbiyyata fanatik bir məhəbbətlə həsr edən şəxsiyyət itirmişik.

İlyas müəllimin sənəti illər keçdikcə daha əzəmətli görünəcəkdir.”

Firəngiz Mütəllimova: “Bizim qərribə taleyimiz” tamaşasının məşqlərindən sonra ifamı bəyənən İlyas Əfəndiyev mənə qızıl bir medalyon hədiyyə verdi. Mən İlyas müəllimin üzündən öpdüm və ağladım. Çünki bu mənim səhnədə bu günə qədər oynadığım rollara, çəkdiyim əziyyətlərə görə verilən ilk hədiyyəm, ilk mükafat idi. İndi mən həmin medalyonu dünyada xatirəsini əziz tutduğum bir insandan, böyük sənətkardan heç nə ilə əvəz olunmayan bir yadigar kimi qoruyub saxlayıram.”

Xatirə abidəsi.
Heykəltaraş Natiq Əliyev

İlyas Əfəndiyevin üzüyü

İlyas Əfəndiyevin qələmi

İlyas Əfəndiyevin portreti
Daş üzərində oyma

İlyas Əfəndiyevin portreti
Daş üzərində oyma

İlyas Əfəndiyev
adına xatirə medalı

İlyas Əfəndiyevin 100 illiyinə həsr
olunmuş xatirə medalı

İlyas Əfəndiyev adına
Elitar Gimnaziya

İlyas Əfəndiyevin xatirəsinə
həsr olunmuş marka və zərflər

İlyas Əfəndiyev adına gəmi

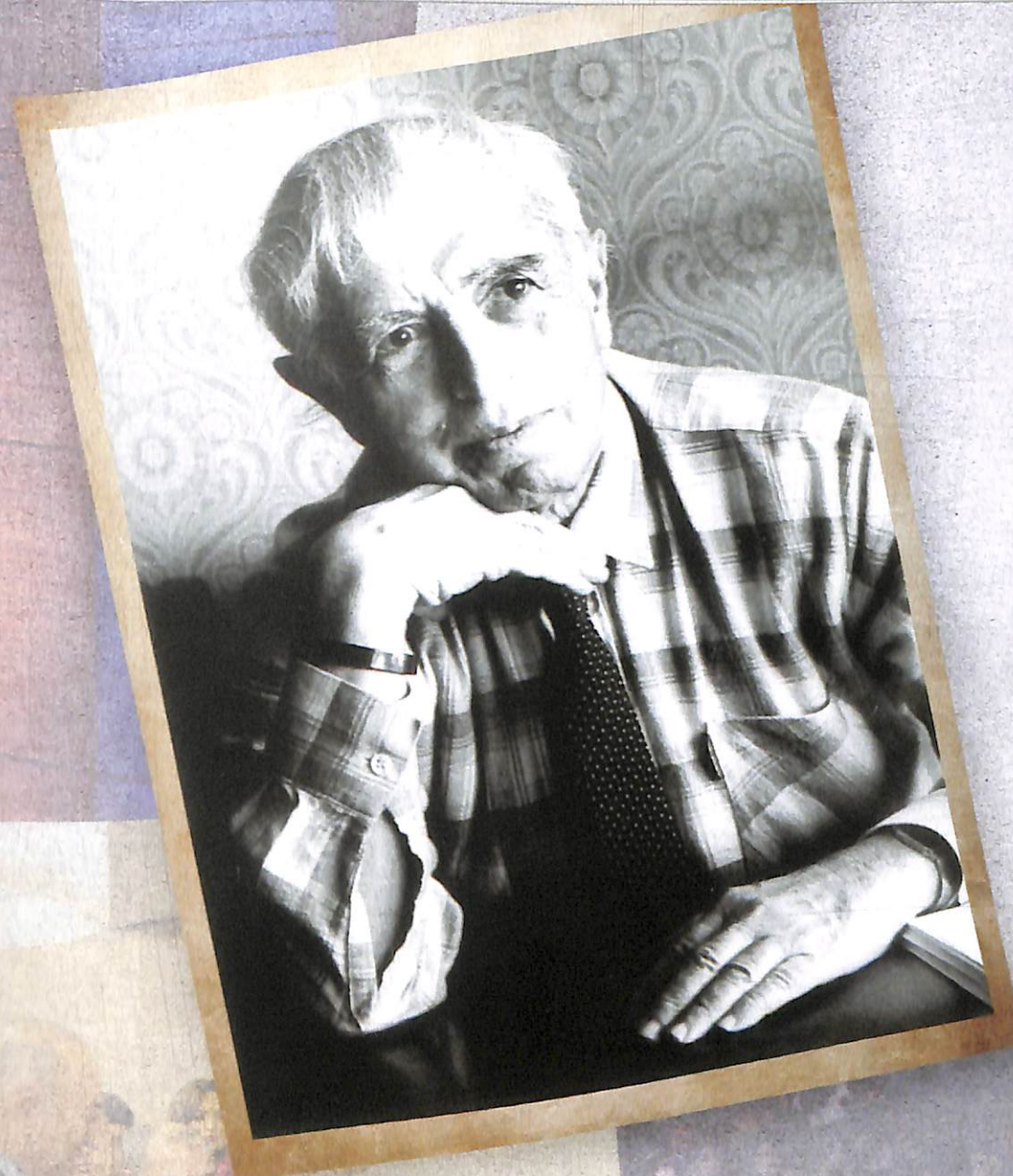
İlyas İsmailoğlu
95

İlyas Əfəndiyev 100

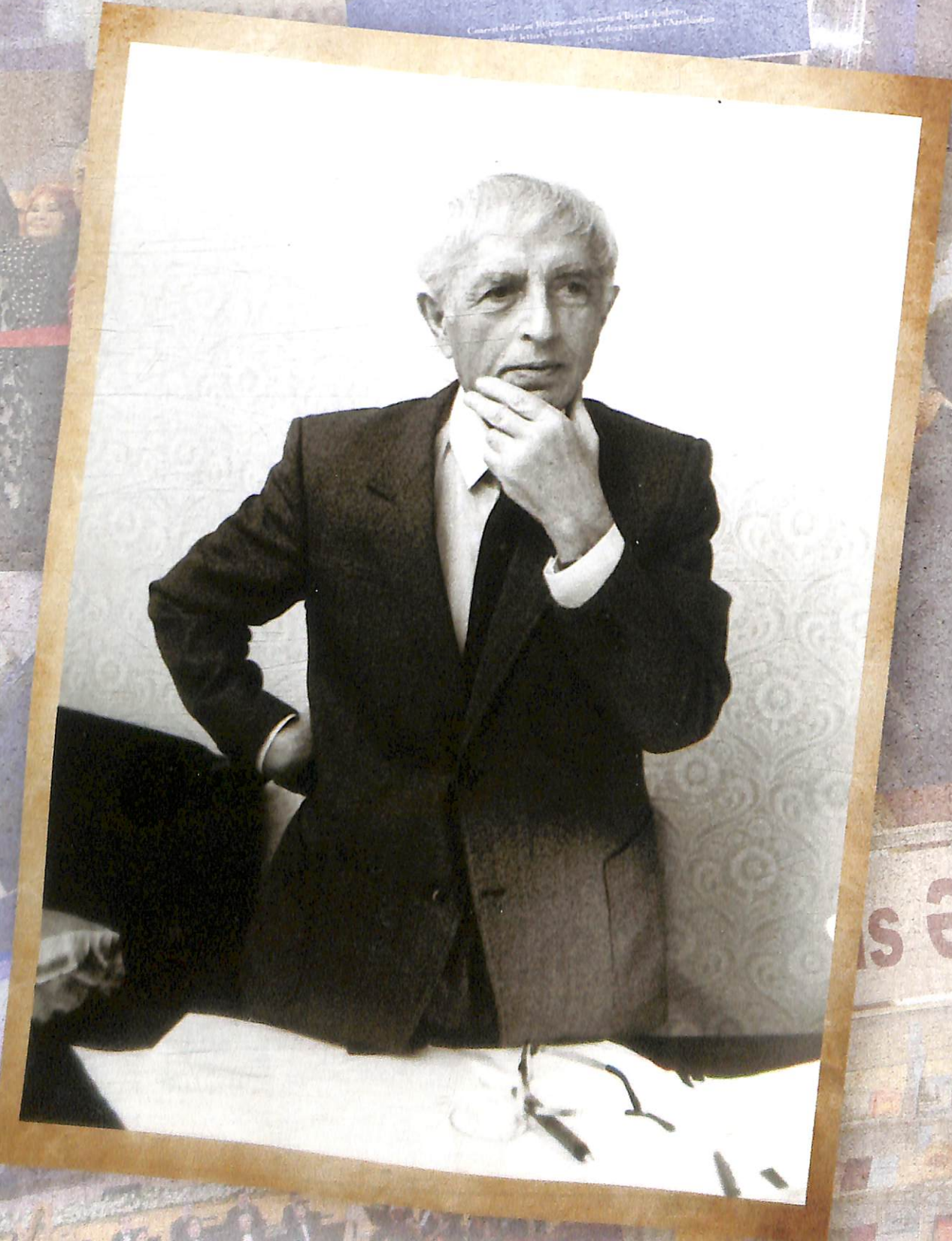
İlyas Əfəndiyev
100

UNESCO
www.unesco.org

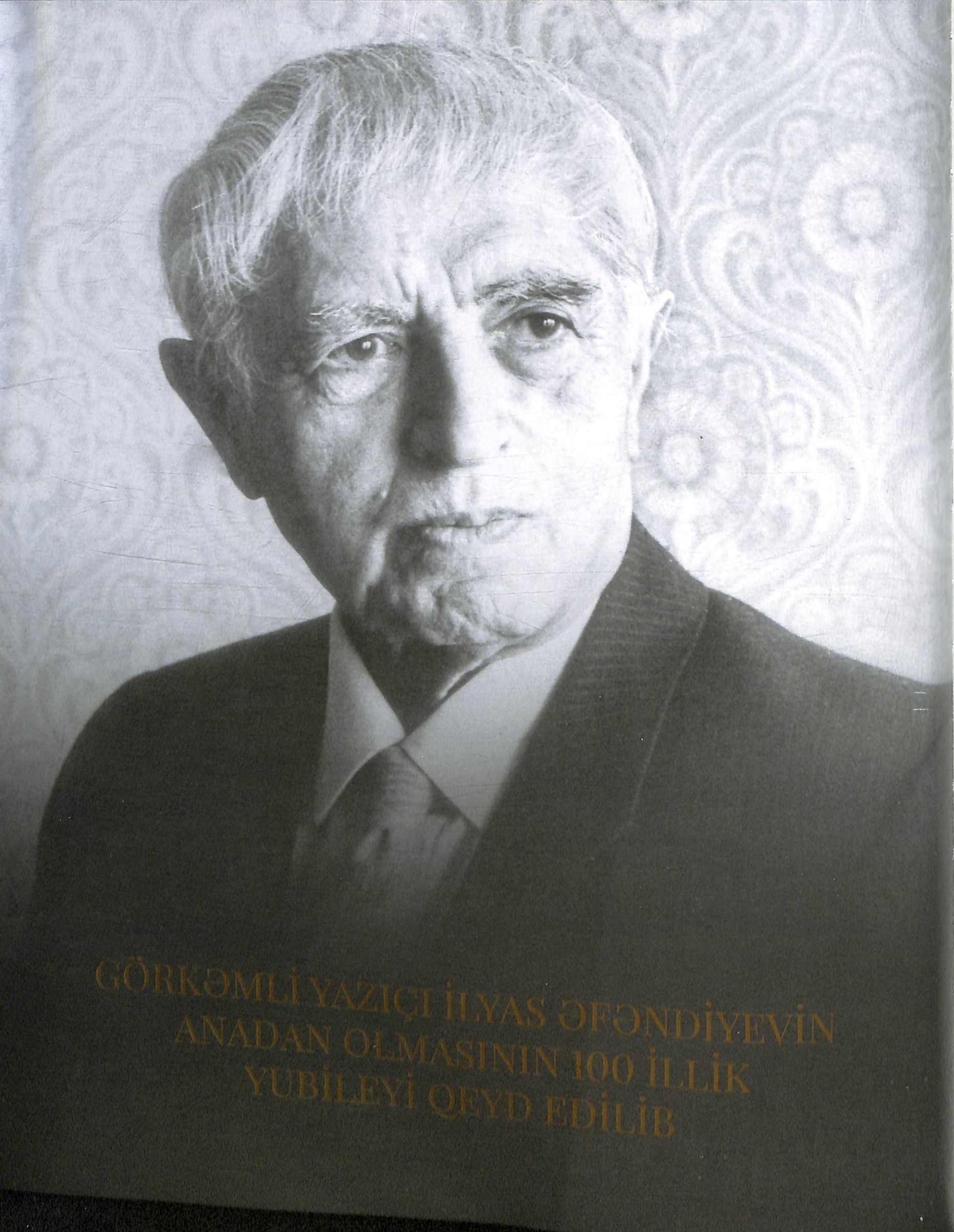
1914
—
2014

*Xalq yazıçısı,
ədəbiyyat və
incəsənət sahəsində
Dövlət mükafatı
laureatı olan, sənət
adamları arasında
ilk dəfə müstəqil
Azərbaycanın
“Şöhrət” ordenini
alan görkəmli
sənətkar, gözəl insan
İlyas Əfəndiyevin
öziz xatirəsi
xalqımızın qəlbində
daim yaşayacaqdır.*

İlyas Əfəndiyev - 100

GÖRKƏMLİ YAZIÇI İLYAS ƏFƏNDİYEVİN
ANADAN OLMASININ 100 İLLİK
YUBİLEYİ QEYD EDİLİB

Azərbaycan ədəbiyyatı və teatrı tarixində silinməz iz qoymuş İlyas Əfəndiyevin yaratdığı ölməz əsərlər dünən olduğu kimi, bu gün də aktualdır. “Söyüdlü arx”dan su içən Azərbaycan oxucularının qəlbinə məhəbbət və səmimiyyət səpildi, onlar “Körpüsəlanlar”ın xeyirxah əməllərindən güc alaraq işıqlı sabahlara üz tutdular. Bu gün də belədir. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının klassiki İlyas Əfəndiyevin şəxsiyyətinə və sənətinə münasibət dəyişməyib. Yənə də milyonlarla oxucu və tamaşaçı böyük söz ustası İlyas Əfəndiyevin adını minnətdarlıqla xatırlayır, onun yaratdığı obrazlar aləminin sehrinə düşür...

Noyabrın 21-də Heydər Əliyev Sarayında Xalq yazıçısı, Dövlət mükafatı laureatı, görkəmli dramaturq İlyas Əfəndiyevin anadan olmasının 100 illik yubiley gecəsi keçirilib.

Tədbir iştirakçıları əvvəlcə sarayın foyesində ədibin həyat və yaradıcılığını əhatə edən foto və kitab sərgisi ilə tanış olublar.

Hökumət və dövlət rəsmilərinin, Milli Məclisin deputatlarının, tanınmış elm və mədəniyyət xadimlərinin iştirak etdikləri yubiley gecəsində “İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 2014-cü il 16 yanvar tarixli Sərəncamı oxunub.

Mərasimdə çıxış edən mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev Azərbaycan ədəbiyyatının və dramaturgiyasının inkişafında böyük xidmətləri olmuş yazıçının mənalı ömür yolundan və zəngin yaradıcılığından söz açıb.

Nazir deyib ki, İlyas Əfəndiyevin bu yubiley mərasimi xüsusi məna daşıyır. Çünki o, XX əsrdə klassik Azərbaycan ədəbiyyatını müasir ədəbi düşüncəyə qovuşduran ən etibarlı körpülərdəndir. Bütün şüurlu həyatını davamlı olaraq yaradıcılığa həsr edən İlyas Əfəndiyevin adı çəkilərkən, ilk növbədə, gözlərimizin önündə böyük nəsr ustasının parlaq siması canlanır. Çəkinmədən demək lazımdır ki, İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı nəinki Azərbaycan, eyni zamanda dünya ədəbiyyatında mühüm hadisədir. Hələ Ulu öndər Heydər Əliyev ötən əsrdə ona Dövlət mükafatını təqdim edərkən sənətkarın yaradıcılığını yüksək qiymətləndirib.

İlyas Əfəndiyevin “Söyüdlü arx”, “Körpüsəlanlar”, “Sarıköynəklə Valehin nağılı”, “Geriyə baxma, qoca”, “Üçatılan” və digər romanları, povestləri ədəbi incilər səviyyəsində bu gün də bədii üslub və məzmun baxımından aktualdır və yeni nəsil oxucu kütlələrinin dərin marağına səbəb olur.

Ədibin ilk pyesinin səhnəyə qoyulduğu 1944-cü ildən bizi 70 il ayırır. Onun qələmindən çıxan 22 pyes isə hər zaman insanları mənəvi kamilliyə, müasirliyə, sevgiyə, mərdliyə, nikbinliyə səsləyir. Azərbaycanda elə bir teatr səhnəsi yoxdur ki, orada görkəmli dramaturqun “Bahar suları”, “Atayevlər ailəsi”, “Sən həmişə mənimləsən”, “Unuda bilmirəm”, “Məhv olmuş gündəliklər”, “Bizim qərribə taleyimiz”, “Büllur sarayda”, “Bağlardan gələn səs”, “Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali”, “Tənha iydə ağacı”, “Qərribə oğlan” və digər pyesləri səhnəyə qoyulmasın. Bu gün də Azərbaycan teatrı İlyas Əfəndiyevin pyesləri ilə nəfəs alır. O, milli dramaturgiyamızda yeganə ədibdir

ki, təsirli qələminin məhsulu olan tək bircə əsəri – ilk tamaşası olan və 1968-ci ildə göstərilən “Unuda bilmirəm” pyesi Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında təqribən 500 dəfə səhnəyə qoyulub.

Azərbaycanın teatr poetikası bədii-estetik dəyərini geniş mənada “İlyas Əfəndiyev teatrı”nda tapıb. Ədib özünün “Mahnı dağlarda qaldı”, “Xurşidbanu Natəvan”, “Şeyx Məhəmməd Xiyabani”, “Hökmdar və qızı” və digər tarixi dramları ilə xalqımızın milli azadlığı və müstəqilliyi uğrunda apardığı mübarizənin, istiqlal məfkurəsinin, azadlıq hərəkatının, milli birliyin və müstəqilliyin bədii tərənnümçüsünə çevrilib.

İlyas Əfəndiyev bədii yaradıcılığının ədəbi-estetik əhəmiyyəti, əsərlərinin uzun-ömürlülüüyü, populyarlığı baxımından ədəbiyyatımızın ən görkəmli nümayəndələrindən biridir. Xalq, Vətən, cəmiyyət, insanlıq qarşısında mənəvi borca fəal münasibət onun qəhrəmanlarının daxili aləmini müəyyən edir. Ədəbi-ictimai fikir tariximizdə lirik-psixoloji üslubun inkişafı və böyük uğurları bilavasitə İlyas Əfəndiyevin adı və əsərləri ilə bağlıdır.

Vurğulanıb ki, ədəbiyyatımızın və teatrımızın inkişafında özünəməxsus yeri olan İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı dövlətimiz tərəfindən daim yüksək qiymətləndirilib.

Qeyd edilib ki, hazırda rus, ingilis, alman, fransız, türk, qazax, türkmən, tacik, eston, Litva, Ukrayna, Belarus, ispan, qırğız, gürcü və digər xalqların oxucuları ədibin əsərlərini öz dillərində mütaliə edirlər.

Qeyd edilib ki, İlyas Əfəndiyev yüksək istedadı və yaradıcı zəhməti ilə yazıçı anlayışı hədudlarını keçərək, sözün əsl mənasında, milli mədəniyyət xadimi səviyyəsinə yüksəlmiş şəxsiyyətlərdəndir.

Ədibin yaradıcılığı hər zaman ədəbiyyatşünasların diqqət mərkəzində olub, hətta görkəmli tənqidçi, ədəbiyyatşünas alim Yaşar Qarayev İlyas Əfəndiyevin əsərlərini “Qarabağın bədii ensiklopediyası” adlandırıb.

Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı XX əsrin 90-cı illərində də məhsuldar olub, görkəmli dramaturq yeni pyeslərini tamaşaya qoyub. Sənətkarın yaradıcılığında Qarabağ mövzusu xüsusi yer tutub. O, namərd qonşularımızın ötən əsrin 90-cı illərindən başlayan xəyanətkarlıqlarını, işğalçılıq hərəkatlarını dərin narahatlıq, vətəndaş yangısı ilə izləyib, əsərlərində Qarabağın qədim tarixini əks etdirib.

Vurğulanıb ki, İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyinin bu il böyük təntənə ilə UNESCO-da qeyd olunması ədibin yaradıcılığına dünya miqyasında göstərilən marağın bariz nümunəsidir. Həmçinin bir neçə gündən sonra Ankarada TÜRKSÖY tərəfindən İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığına həsr olunan beynəlxalq simpozium işinə başlayacaq.

Mərasim İlyas Əfəndiyevin əsərləri əsasında hazırlanmış ədəbi-bədii, musiqili proqramla davam etdirilib.

Qədim və müasir Azərbaycanın, eləcə də unudulmaz Qarabağımızın bənzərsiz koloirlərinin əks olunduğu səhnədə tanınmış sənət ustaları tərəfindən Xurşidbanu Natə-

van, Şeyx Xiyabani və Ağabəyim xanımın milləti birliyə, ucalığa, saflığa səsləyən ölməz fikirləri səsləndirilib.

Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestrinin və Dövlət Xor Kape llasının ifasında səslənən musiqi nömrələri gecəyə xüsusi rəng qatıb.

Yubiley gecəsində İlyas Əfəndiyevin “Sarıköynəklə Valehin nağılı”, “Mənim günahım”, “Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali” və digər tamaşalarından parçalar təqdim olunub. Həmçinin Azərbaycanın tanınmış yazıçı, şair və rejissorlarının vaxtilə böyük ədib haqqında söylədikləri ölməz fikirlər bir daha diqqətə çatdırılıb.

Gecədə gənc və tanınmış musiqiçilərin ifasında səslənən xalq və bəstəkar mahnıları da dinləyənlərin zövqünü oxşayıb.

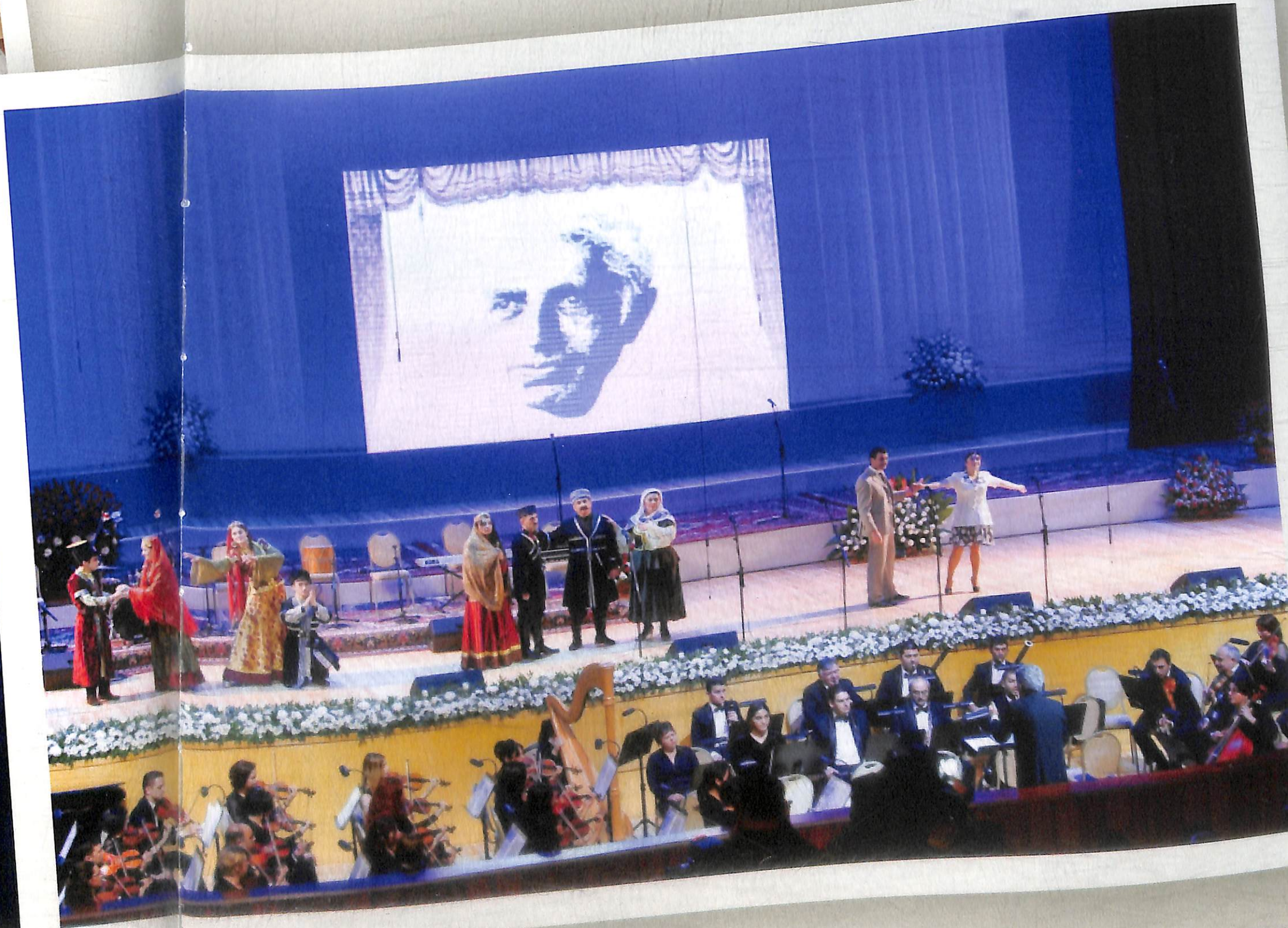
“Qarabağ” şikəstəsinin sədaları altında yekunlaşan gecədə hər kəsi düşündürən bir məqamı qeyd etməyə bilmərik. Belə ki hər bir tamaşaçı düşünürdü ki, İlyas Əfəndiyev bugünkü narahat dünyamızda yaşasaydı, daha neçə-neçə əsərlər yazardı.

Əsərlərinin bədii-fəlsəfi fikir dərinliyi, yüksək mənəvi-əxlaqi dəyərlərə malik qəhrəmanları ilə İlyas Əfəndiyev Azərbaycanın ədəbi və mədəni düşüncəsində əbədi olaraq qalacaqdır.

İlyas Əfəndiyev - 100

*Heydər Əliyev Sarayında
İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubiley
gecəsinin açılışı*

190 nömrəli orta məktəbdə
dramaturğun 100 illik yubileyi
münasibətilə keçirilən tədbir

TÜRKİYƏDƏ İLYAS ƏFƏNDİYEVİN 100 İLLİK YUBİLEYİ MÜNASİBƏTİLƏ BEYNƏLXALQ KONFRANS KEÇİRİLMİŞDİR

Noyabrın 25-də Ankarada, Türkiyə Milli Kitabxanasının konfrans salonunda İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyi münasibətilə beynəlxalq konfrans keçirilib. TÜRKSOY-un, iki ölkənin mədəniyyət və turizm nazirliklərinin və milli kitabxanalarının birgə təşkilatçılığı ilə ərəsəyə gələn tədbirdə iştirakçılar əvvəlcə ədibin həyat və yaradıcılığını əks etdirən foto və kitab sərgisinin açılışına qatılıblar.

Mərasimi TÜRKSOY-un Baş katibi Düsen Kaseinov açıb. Baş katib qeyd edib ki, təşkilatın məqsədlərindən biri İlyas Əfəndiyev kimi türk dünyasında xüsusi xidmətləri olmuş görkəmli şəxsiyyətləri yeni nəsllə tanımaq və xatırlatmaqdır.

Tədbirə qatılan Türkiyənin xarici işlər naziri Mövlud Çavuşoğlu Azərbaycanın görkəmli ədibinin yubileyinin Ankarada qeyd olunmasının əhəmiyyətini vurğulayıb. TÜRKSOY-un medalı ilə təltif olunan Mövlud Çavuşoğlu bu medalı İlyas Əfəndiyevə həsr olunmuş tədbirdə almasından böyük şərəf duyduğunu bildirib.

Azərbaycan mədəniyyət və turizm nazirinin birinci müavini Vaqif Əliyev və Türkiyə xarici işlər naziri Mövlud Çavuşoğlunun iştirakı ilə rəmzi lent kəsilib. İştirakçılar İlyas Əfəndiyevin həyat və yaradıcılığını əks etdirən foto və kitablarla tanış olublar. Sonra ədibin yubileyinə həsr olunmuş konfrans işə başlayıb. Türkiyə Milli Kitabxanasının direktoru Zülfü Topan açılış nitqi ilə çıxış edib.

Vaqif Əliyev, millət vəkili, AMEA-nın müxbir üzvü Nizami Cəfərov, professor Nizaməddin Şəmsizadə və Ərzurum Atatürk Universitetinin Ədəbiyyat fakültəsinin dekanı, professor Sədat Adıgözəl İlyas Əfəndiyevin yaradıcılıq məziyyətlərindən ətraflı danışılıblar. Azərbaycanın Türkiyədəki səfiri Faiq Bağirov, Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru Kərim Tahirov, Avrasiya Yazarlar Birliyinin rəhbəri Yaqub Öməröğlu, Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının sədri Azər Paşa Nemətov, Xalq artisti Amaliya Pənahova ədibin həyat və yaradıcılığından bəhs ediblər. Xalq artisti Məleykə Əsədova və Əməkdar artist Elşən Rüstəmovun ifasında İlyas Əfəndiyevin "Mənim günahım" əsərinin tamaşasından parça nümayiş olunub.

Sonda ədibin nəvəsi, UNESCO üzvü Azərbaycan Milli Komissiyasının Birinci katibi Günay Əfəndiyeva çıxış edərək tədbirin təşkilinə görə mədəniyyət və turizm nazirliklərinə, TÜRKSOY təşkilatına təşəkkürünü bildirib.

Doğumunun 100.Yılında
XX. Yüzyıl Azerbaycan Klasik Yazarı
İLYAS EFENDİYEV'i
Anma Toplantısı

100.Yılında
n Klasik Yazarı
NDİYEV'i
lantısı

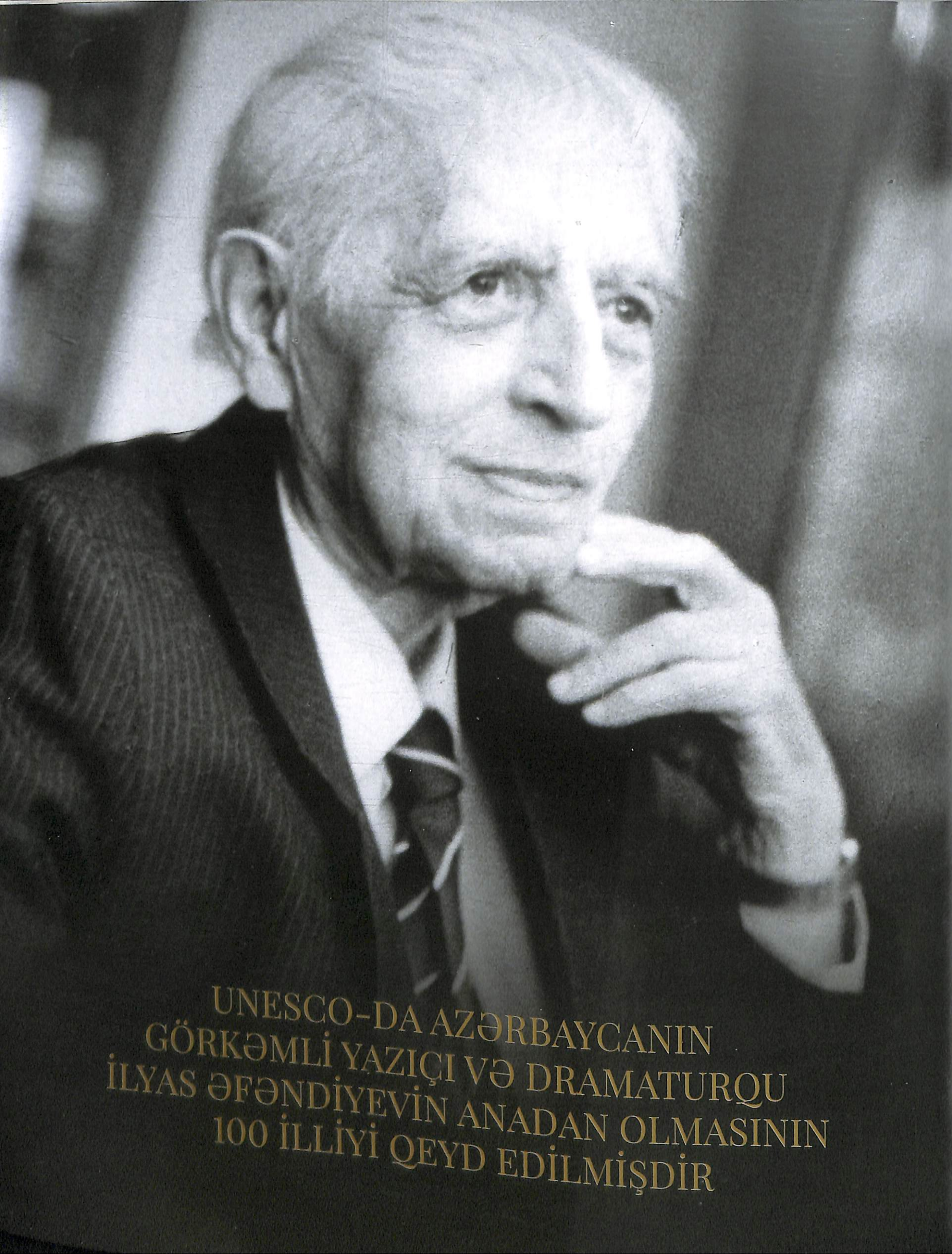
Doğumunun 100.Yılında
XX. Yüzyıl Azerbaycan Klasik Yazarı
İLYAS EFENDİYEV'i
Anma Toplantısı

Yer: Türkiye

UNESCO-DA AZƏRBAYCANIN
GÖRKƏMLİ YAZIÇI VƏ DRAMATURQU
İLYAS ƏFƏNDİYEVİN ANADAN OLMASININ
100 İLLİYİ QEYD EDİLMİŞDİR

Mayın 19-da Azərbaycan Respublikasının UNESCO yanındakı daimi nümayəndəliyinin təşkilatçılığı və Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə Parisdə, qurumun mənzil iqamətgahında XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli simalarından biri – yazıçı-dramaturq İlyas Əfəndiyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunan təntənəli tədbir keçirilmişdir.

Tədbirdən əvvəl Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini Elçin Əfəndiyev UNESCO-nun Baş direktoru xanım İrina Bokova ilə görüşmüşdür.

Söhbət zamanı Elçin Əfəndiyev Prezident İlham Əliyevin və Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun və ISESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın salamlarını Baş direktora çatdırmış, ölkəmiz ilə bu nüfuzlu qurum arasındakı sıx əməkdaşlığı qeyd etmiş, bu əlaqələr sayəsində Azərbaycan ilə bağlı yaddaqalan yubileylərin UNESCO-da yüksək səviyyədə keçirildiyini xatırlatmış, İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyinin keçirilməsi ilə əlaqədar xanım İ.Bokovaya təşəkkür etmişdir.

Baş direktor səmimi salamlara görə Prezident İlham Əliyevə və Mehriban xanım Əliyevaya minnətdarlığını bildirmiş, UNESCO ilə Azərbaycan arasında müxtəlif sahələrdə, o cümlədən mədəniyyət, təhsil, səhiyyə və elm sahəsində sıx əlaqələrin inkişafından razı qaldığını diqqətə çatdırmışdır. İrina Bokova onun da salamlarını Azərbaycan Prezidentinə və Mehriban Əliyevaya çatdırmağı Baş nazirin müavindən xahiş etmişdir.

Yubiley tədbirini açan Azərbaycanın UNESCO yanında daimi nümayəndəliyinin müvəqqəti işlər vəkili Anar Kərimov XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, qiymətli romanların və dram əsərlərinin müəllifi İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyi tədbirində iştirakına görə İrina Bokovaya təşəkkürünü bildirmiş və tədbirin proqramı barədə qonaqlara məlumat vermişdir. İlyas Əfəndiyevin həyat və yaradıcılığı ilə bağlı sənədli film nümayiş etdirilmişdir. Filmdə yazıçı-dramaturqun Qarabağın məşhur bir nəslindən olmasından, valideynlərindən, uşaqlıq illərindən, gənclik dövrünün çətinliklərindən bəhs edilmiş, rus şair və yazıçılarından A.Puşkinin, A.Çexovun, M.Lermontovun, İ.Turgenevin, M.Qorkinin əsərlərinin mütaliəsinin onun ədəbiyyata gəlişində böyük rol oynadığından, Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrı ilə 50 ilə yaxın əməkdaşlıq etdiyindən, çoxsaylı pyeslərinin teatrın səhnəsində oynanıldığından söhbət açılmışdır. Tədbirdə çıxış edən UNESCO-nun Baş direktoru İrina Bokova nasir və dramaturq İlyas Əfəndiyevin zəngin yaradıcılığına görə Azərbaycan ədəbiyyatında xüsusi yeri olduğunu vurğulamış, Azərbaycanın Şərq ilə Qərb arasında yerləşməsinin müxtəlif mədəniyyətlərin yaxınlaşmasına xidmət etdiyini, yazıcının yaradıcılığının öz xalqının zəngin mədəniyyəti ilə sıx bağlı olduğunu bildirmişdir. O, Azərbaycanın birinci xanımı, UNESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın öz ölkəsinin mədəniyyətini tanıtmaq istiqamətində mühüm layihələr həyata keçirdiyini diqqətə çatdırmış, Azərbaycanın mədəni müxtəlifliyinin dünyanın mədəni dəyərlərini zənginləşdirdiyini qeyd etmişdir.

Azərbaycanın maddi və qeyri-maddi mədəni irs nümunələrinin Ümumdünya Mədəni İrs siyahısına daxil edildiyini xatırladan İ.Bokova keçən ilin dekabrında Bakıda keçirilən Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitənin 8-ci iclasının yüksək

səviyyədə təşkil edildiyini vurğulamış və buna görə ölkəmizin daimi nümayəndəliyinə təşəkkür etmişdir.

Yazıcının ailəsi adından çıxış edən Elçin Əfəndiyev qonaqları salamlayaraq demişdir: “Mən, ilk növbədə, Azərbaycan hökuməti adından xanım İrina Bokova başda olmaqla, UNESCO-nun bütün əməkdaşlarına öz təşəkkürümü və minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm ki, XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının klassiki İlyas Əfəndiyevin 100 illiyini bu cür yüksək səviyyədə qurumun böyük salonunda qeyd edirlər. Deməliyəm ki, hörmətli xanım İrina Bokova İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı haqqında burada əsl ədəbiyyatşünas kimi çox ətraflı danışdı. Ona görə də mən bu tədbirdə İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığından xüsusi danışmağa ehtiyac duymuram. Yalnız onu bildirmək istəyirəm ki, İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığının 95 faizi və ondan da artığı sovet dövrünə təsadüf edir. Ancaq onun yaradıcılığı, yazdığı pyeslər, romanlar və hekayələr, qələmindən çıxan əsərlər qəti surətdə sovet ideologiyasına yox, əsl ədəbiyyata xidmət etmişdir.

Bir məsələni qeyd etmək istəyirəm ki, İlyas Əfəndiyev, sadəcə olaraq, Sovet İttifaqında səviyyəli yazıçılar arasında çox nadir bir hadisə kimi Kommunist Partiyasının üzvü də deyildi. Onun əsərləri Sovet İttifaqının süqutundan sonra sovet ədəbiyyatının bir çox “generalları” kimi unudulmadı, Sovet İttifaqı ilə bir yerdə tarixin səhifəsinə çevrilmədi. Bu gün müstəqil Azərbaycanda əsərləri teatrlarda ən çox tamaşaya qoyulan böyük yazıçılardan birincisi İlyas Əfəndiyevdir. Bu günlər müstəqil Azərbaycanın nəşriyyatlarında çap olunan romanların, hekayələrin, povestlərin, ümumiyyətlə, bədii əsərlərin müəllifi İlyas Əfəndiyev çox az yazıçılardan biridir ki, onun əsərləri böyük tirajla nəşr olunur. İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Prezident xüsusi sərəncam imzalamışdır. Qeyd etmək istəyirəm ki, on il bundan əvvəl İlyas Əfəndiyevin 90 illiyi ilə əlaqədar da Prezident İlham Əliyev sərəncam imzalamışdır. Yazıcının 80 illiyi də çox yüksək səviyyədə qeyd olunmuşdu. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin ən çətin vaxtlarının birində – 1994-cü ildə Ümummilli lider, o dövrdəki Prezident, unudulmaz Heydər Əliyev İlyas Əfəndiyevin 80 illiyi ilə bağlı xüsusi bir sərəncam imzalamışdır. Ovaxtkı çətin dövrə baxmayaraq, Azərbaycanda yazıcının özünün iştirakı ilə yubileyi təntənəli şəkildə qeyd olunmuşdu. Bu gün UNESCO kimi mütəbər təşkilatda İlyas Əfəndiyevin 100 illiyi qeyd edilir. Mən bu fürsətdən istifadə edərək bildirmək istəyirəm ki, müstəqil Azərbaycan ilə UNESCO arasında çox yüksək səviyyəli işgüzar bir münasibət mövcuddur. Zəngin fəaliyyət UNESCO ilə Azərbaycanı birləşdirməkdədir. Əlbəttə, bu münasibətlərin yaranmasında, ilk növbədə, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun və ISESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın xüsusi xidmətlərini qeyd etmək istəyirəm. Mehriban xanımın fəaliyyəti, UNESCO-ya bağlılığı, hörməti, İrina Bokova ilə şəxsi əlaqələri Azərbaycan ilə UNESCO arasındakı münasibətlərin inkişafında mühüm rol oynamışdır.

Son olaraq İlyas Əfəndiyevin ailəsinin bir üzvü kimi, xanım İrina Bokova başda olmaqla, UNESCO-nun bütün əməkdaşlarına dərin təşəkkürümü və minnətdarlığımı bildirirəm. Əminəm ki, belə nüfuzlu təşkilatda İlyas Əfəndiyevin 100 illiyinin bu cür təntənə ilə qeyd edilməsi zalda əyləşən nəvələrinin və nəticələrinin xatirələrindən heç vaxt silinməyəcək və yaddaşlarında əbədi iz saxlayacaqdır.

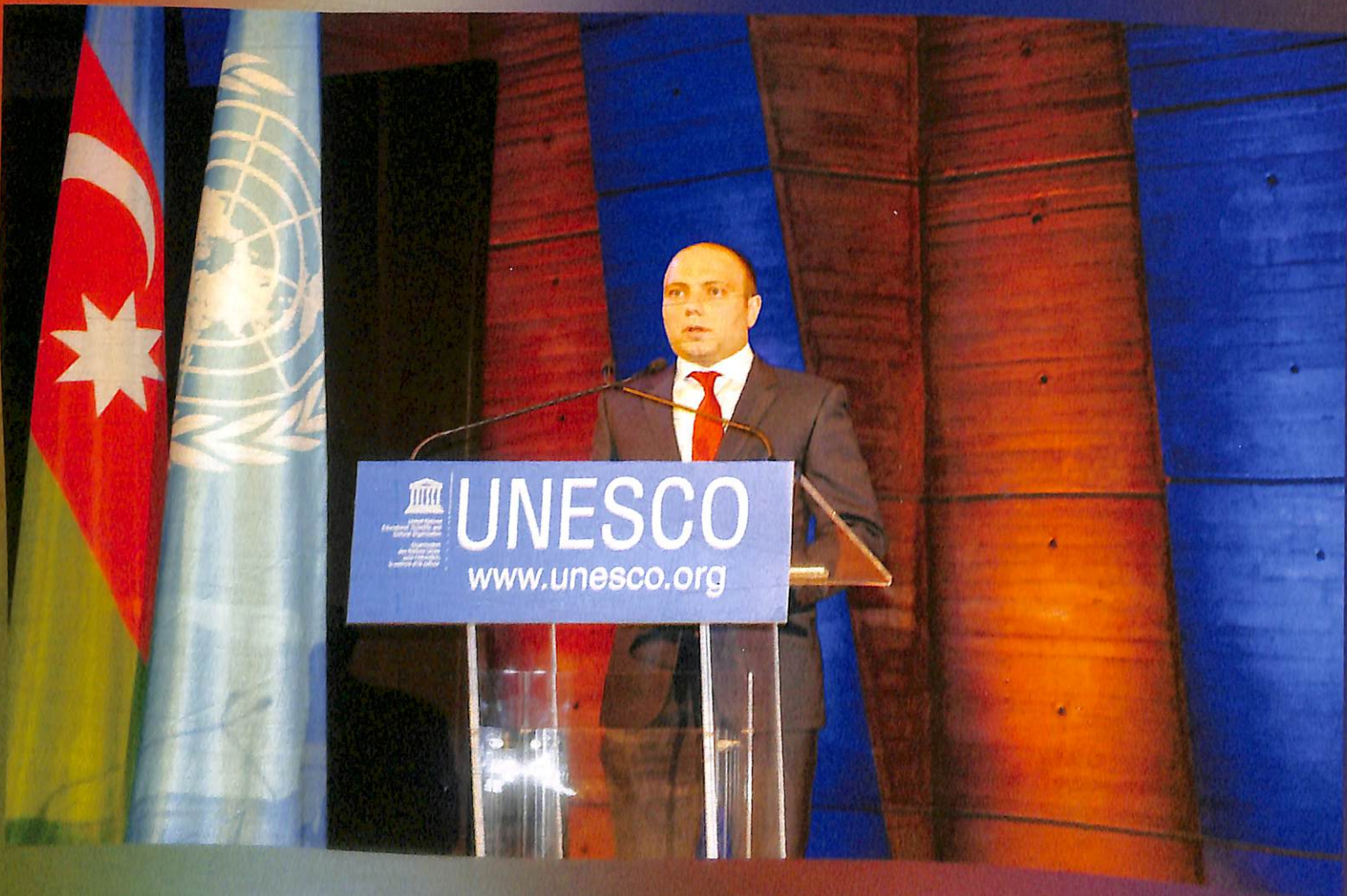
Sonda Azərbaycan incəsənət ustaları maraqlı konsert proqramı ilə çıxış etmişlər. Mərasim iştirakçıları İlyas Əfəndiyevin nəvəsi Günay Əfəndiyevanın və nəticəsi Eldar Salayevin pianoda ifalarını böyük maraqla qarşılamışlar. Yubiley mərasimində UNESCO-nun rəsmiləri, fransız ictimaiyyətinin nümayəndələri, Azərbaycanın Fransada və Belçika Krallığında səfirləri, təşkilatda akkreditə olunan diplomatik korpusun əməkdaşları, diasporumuzun təmsilçiləri iştirak etmişlər.

Tədbirin gedişi zamanı İlyas Əfəndiyevin həyat və yaradıcılığı, əsərlərindən fraqmentlərlə yanaşı, ölkəmizin tarixini, mədəniyyətini, təbiətini, turizm imkanlarını, xalq sənəti nümunələrini əks etdirən videoçarx nümayiş etdirilmiş, yazıçı haqqında ingilis dilində kitablar və broşürlər qonaqlara paylanmışdır.

Milli Məclisin deputatı, AMEA-nın müxbir üzvü Nizami Cəfərov yubiley tədbiri ilə bağlı təəssüratlarını AZƏRTAC-la bölüşərək demişdir: “Parisdə, UNESCO-da Azərbaycanın böyük yazıçısı və dramaturqu İlyas Əfəndiyevin 100 illiyinin qeyd olunması, əlbəttə, çox böyük hadisədir. Bu o deməkdir ki, Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra öz mədəniyyətini, yazıçılarının yaradıcılığını dünyada təbliğ edə bilər.

Eyni zamanda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə İlyas Əfəndiyevin 100 illik yubileyinin yalnız ölkəmizdə deyil, belə geniş miqyasda, dünyanın mədəniyyət paytaxtı olan Parisdə keçirilməsi, əlbəttə, bizim üçün fəxrdir, həm də ədəbiyyatımızın dəyərini göstərən bir hadisədir”.

Yaddaqalan çox gözəl bir tədbir keçdi. Azərbaycan incəsənət ustalarının çıxışı, xüsusilə İlyas Əfəndiyevin ata-baba yurdu Qarabağ haqqında mahnıların ifası hamıda xoş təəssürat yaratdı. Əminəm ki, bu tədbir təsirsiz ötürməyəcək, İlyas Əfəndiyevin, Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin dünyada tanınmasında çox mühüm hadisə kimi yadda qalacaqdır.

UNESCO-NUN BAŞ DİREKTÖRÜ
İRİNA BOKOVANIN İLYAS ƏFƏNDİYEVİN
ANADAN OLMASININ 100 İLLİK YUBİLEYİNİN
QEYD EDİLMƏSİ MÜNASİBƏTİLƏ
SÖYLƏDİYİ NİTQ

Zati-aliləri, cənab Elçin Əfəndiyev, Azərbaycanın Baş nazirinin müavini!
Cənab Anar Kərimov, Azərbaycanın Daimi Nümayəndəliyinin müavini!
Hörmətli qonaqlar!
Xanımlar və cənablar!

UNESCO-da İlyas Əfəndiyevin anadan olmasının 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi münasibətilə sizləri salamlamaqdan şərəf duyuram.

Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini, Zati-aliləri, cənab Elçin Əfəndiyevə bizi öz iştirakı ilə məmnun etdiyinə görə minnətdarlığımı bildirirəm.

İlyas Əfəndiyev görkəmli dramaturq və yazıçı olmuşdur, bundan ən vacibi isə odur ki, o, böyük ziyalı və humanist bir insan olmuşdur.

Onun yaradıcılığı Azərbaycan cəmiyyəti üçün ilham mənbəyidir və bu gün hamımızı ruhlandıran sənət nümunəsidir.

İlyas Əfəndiyevin həyatı və mirası müasir cəmiyyətdə sənət xadiminin ideyalar və yaradıcılıq baxımından paylaşdığımız dəyərlərin inkişafında oynadığı vacib rolu göstərir.

Bütün cəmiyyətlərin dəyişildiyi müasir zamanımız bu rolun vacibliyini daha da vurğulayır və bu rol UNESCO-nun təşviq etdiyi, dəstəklədiyi və inkişaf etdirdiyi roldur.

İlyas Əfəndiyev həyatını yaradıcılıq fəaliyyətinə həsr etmiş, pyeslər, romanlar, hekayələr yazmışdır.

O, vəziyyətin çətinliyinə baxmayaraq, heç bir mövzudan çəkinməmiş və onun yenilikçi sənəti forması, bədii-psixoloji xüsusiyyətləri ilə Azərbaycan ədəbiyyatında dərin iz qoymuşdur.

Onun əsərlərinin gücü qadirliyə, onu ruhlandıran mənəvi dəyərlərə, azadlıq, tolerantlıq və insan hüquqlarının bərqərar olmasına əsaslanır.

Özünün bir dəfə dediyi kimi: Yazıcının böyük ürəyi, yüksək insani keyfiyyətləri olmalıdır. Ancaq bu halda yazıçı insanları duyğulandıra, onlarda məhəbbət və mərhəmət hisslərini oyada bilər. Şübhəsiz ki, İlyas Əfəndiyev “böyük ürək” sahibi olmuşdur.

Bu sözlər bugünkü gündə də öz qüvvəsini saxlamaqdadır. Onlar inkişaf, dialoq, sosial birlik mənasına ədalətli, azad cəmiyyətlərin qurulmasında iştirak edən insanların gücünü möhkəmləndirir.

Bu ideyalar UNESCO-nun işinin əsasını ifadə edir.

Cənab Elçin Əfəndiyev, bilirəm ki, sizin də bir yazıçı kimi yaradıcılığınızda atanızın irsi çox vacib olmuşdur.

Siz özünüz də Azərbaycan ədəbiyyatının yaşayan klassikisiniz, dünyaca tanınmısınız. Siz 16 yaşından yaradıcılıqla məşğulsunuz və 100-dən çox kitab yazmışınız, bunlar

20-dən çox dilə tərcümə edilmişdir və bildiyimə görə, bu yaxınlarda Londonda “Mənim sevimli dəlim” tamaşanızı təqdim etmişiniz.

Sizin bu gün bizimlə birlikdə olmanız Azərbaycanda sənətə verilən əhəmiyyətin sübutudur.

Azərbaycanda sənət – vətəndaşlığı, insan alicənablığını, həmrəyliyi möhkəmləndirən, insanları, cəmiyyətləri yeniləndirən vasitələrdən biridir. Bu axşam qeyd etdiyimiz yubiley də elə bunun ifadəsidir.

Xanımlar və cənablar!

İlyas Əfəndiyevin sənəti bütün Mərkəzi Asiyada ədəbiyyat, mədəniyyət və elm mərkəzi kimi tanınmış, Azərbaycanın bu sahədəki zəngin tarixi ənənələrini davam etdirərək, Azərbaycan ədəbiyyatına və teatrına yeni bir bədii nəfəs gətirmişdir.

Azərbaycanın tarixi qədim İpək Yolunun tarixidir. Bu tarix – yaradıcılıq, innovasiya, mədəniyyətlərin dialoqu kimi əzəmətli mədəni müxtəlifliyin tarixidir.

Buna mən özüm ötən il Bakıda mədəniyyətlərarası dialoq mövzusunda keçirilmiş beynəlxalq forumda iştirak etdiyim zaman şahid olmuşam.

Xüsusi qeyd etmək istədim ki, bu işdə Azərbaycanın birinci xanımı, bizim xoşməramlı səfirimiz Mehriban xanım Əliyevanın xidmətləri böyükdür.

Bakıda ötən ilin dekabr ayında qeyri-maddi sərvətin mühafizəsi üzrə Hökumətlərarası Komitənin təşkil olunması Azərbaycanın bizim ümumbəşəri sərvətlərimizin mühafizəsi mənasına gətirdiyü öhdəliklərin dərinliyini əks etdirir.

Mən daimi nümayəndəliyə mədəni tədbirlərin təşkilində oynadığı fəal rol üçün, o cümlədən buaxşamkı gözəl mədəni hadisə üçün öz təşəkkürümü bildirirəm: instrumental musiqi, xalq mahnıları, rəqs və fotosəkillər – bunlar hamısı İlyas Əfəndiyevin şərəfinə nümayiş etdirilən, bizim birlikdə sevinclə seyr etdiyimiz mədəni müxtəlifliyin bariz nümunəsidir.

Təşəkkür edirəm!

Ilyas Efendiyev
100

Concert dédié au 100ème anniversaire d'Ilyas Afandiyev.
Fête de la langue de lettres, l'écrivain et le dramaturge de l'Azerbaïdjan
19-21 mai 2014

Ilyas Afandiyev
100
The Concert dedicated to 100th anniversary of Ilyas Afandiyev, great writer and
playwright, classic of Azerbaijani literature of 20th century
Paris, UNESCO Headquarters, 19 May 2014

Hörmətli _____

Sizi
Azərbaycan Respublikasının
Xalq yazıçısı

Ilyas Əfəndiyevin

anadan olmasının

105

illiyinə həsr olunmuş

XATIRƏ GECƏSİNƏ

dəvət edirik.
Gecədə

**BOY ÇİÇƏYİ
YAXUD**

“Sən həmişə mənimləsən”

tamaşası Akademik Milli Dram Teatrında
(Füzuli meydanı, 1)
mayın 26-da saat 19:00-da
keçəcək.

*Ilyas
Əfəndiyev
105
Dəvətnamə*

Ilyas Əfəndiyev
105

Dəvətnamə

Hörmətli _____

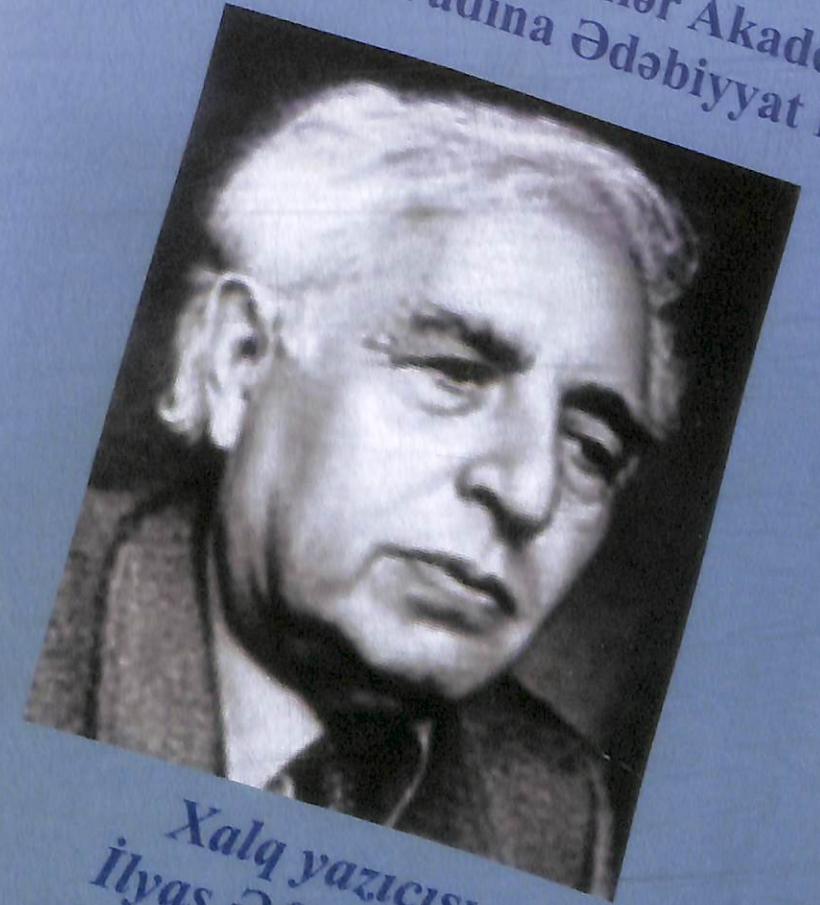
Sizi

Azərbaycanın Xalq yazıçısı, respub
lik Dövlət mükafatı laureatı, görkəmli dra

Ilyas Əfəndiyevin

anadan olmasının 105 illiyinə həsr edilmiş
“Ilyas Əfəndiyev - 105”
tron məlumat bazasının təqdimat mərasimi

Tədbir 23 may 2019-cu il tarixində saat
Azərbaycan Milli Kitabxanasında keçiriləcək.

Xalq yazıçısı
Ilyas Əfəndiyevin
ədəbi irsi və müasirlik
elmi sessiya

Dəvətnamə

İLYAS ƏFƏNDİYEVƏ HƏSR OLUNMUŞ
SƏNƏDLİ FİLM

Yaradıcı heyət

İdeya müəllifi: Günay Əfəndiyeva

Ssenari müəllifi: Vidadi Hüseynov

Quruluşçu rejissor: İlkin Şirinli

Quruluşçu operator: Bədəl Bədəlov

Operator: Ülvi İsmayilov

Montaj rejissoru: Elnur Ehtiram oğlu

Prodüser: Əziz Əliyev

Filmdə hadisələri

SSRİ Xalq artisti Zeynəb Xanlarova,

SSRİ Xalq artisti Fərhad Bədəlbəyli,

Xalq artisti Amaliya Pənahova,

Xalq yazıçısı Elçin,

Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun

prezidenti Günay Əfəndiyeva şərh edir.

İlyas Əfəndiyev və üç Qarabağnamə

FOTOŞƏKİLLƏRDƏ ƏBƏDİLƏŞƏN YAZIÇI ÖMRÜNÜN SƏHİFƏLƏRİ (Tərtibçidən bir neçə söz)

Azərbaycan ədəbiyyatının klassiki, böyük sənətkarımız İlyas Əfəndiyev istər “Söyüdlü arx”, “Körpüsəlanlar”, “Sarıköynəklə Valehin nağılı”, “Üçatılan”, “Geriyə baxma, qoca” və digər roman və povestləri, istərsə də Azərbaycan teatrında İlyas Əfəndiyev teatr məktəbinin parlaq nümunələrini təşkil edən “Məhv olmuş gündəliklər”, “Mahnı dağlarda qaldı”, “Sən həmişə mənimləsən”, “Büllur sarayda”, “Xurşidbanu Natəvan” və digər pyesləri Azərbaycan mədəniyyətində, Azərbaycan ədəbiyyatında və Azərbaycan teatrında bir hadisə kimi meydana gəlmişdir. Onlar mənim tələbəlik və gənclik illərimdə həvəslə oxuduğum əsərlər və böyük sevgi ilə baxdığım tamaşalar olmuşdur. Məhz buna görə də görkəmli mədəniyyət və teatr xadiminin dünyasını dəyişməsinin 25 illiyinə həsr olunmuş bu fotoalbomu böyük həvəslə tərtib etməyə qərar verdim.

Böyük sənətkarın zəngin yaradıcılığına həsr edilmiş çoxsaylı kitablardan və fotoalbolardan fərqli olaraq, İlyas Əfəndiyevin həyat və yaradıcılığının ayrı-ayrı mərhələlərini fotoşəkillərin dili ilə canlandırmağa üstünlük verməyə çalışmışıq.

Əsər boyu bu böyük şəxsiyyətin həyatının maraqlı anlarını əbədiləşdirən fotoşəkilləri görkəmli elm, mədəniyyət, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin onun haqqında qiymətli deyimləri ilə sintezdə təqdim etməklə, sanki biz də bir canlı səhnə əsəri yaratmağa çalışmışıq.

Buna nə dərəcədə nail ola bildiyimizi isə dəyərli oxucular qiymətləndirəcəklər.

Fürsətdən istifadə edərək, kitabın araya-ərsəyə gəlməsində bizə yaxından göstərdikləri köməyə görə böyük sənətkarın oğlu Xalq yazıçısı Elçinə və nəvəsi Günay Əfəndiyevaya, eləcə də professor İlham Rəhimliyə, M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının, C.Cabbarlı adına Teatr Muzeyinin, Akademik Milli Dram Teatrının rəhbərliyinə və əməkdaşlarına təşəkkürümüzü bildiririk.

KƏRİM TAHİROV

professor

25 dekabr 2021-ci il

www.eastwest.az
www.fb.com/eastwest.az
info@eastwest.az

Buraxılışa məsul: Rafiq Kazimov
Dizaynerlər: Nurlan Nəhmətov
Bəxtiyar Ələkbərov
Korrektor və texniki redaktor: Sevinc Yusifova
Redaktor: Gültəkin Cəfərova
Baş redaktor: Nərgiz Cəbbarlı
Texniki direktor: Allahverdi Kərimov
Nəşriyyat direktoru: Sevil İsmayılova

Çapa imzalanmışdır: 24.12.2021. Format: 64x100 ¹/₈.
Ofset çapı. Fiziki çap vərəqi 37. Sifariş 21265. Tiraj 500

ŞƏRQ-QƏRB

"Şərq-Qərb" ASC-nin mətbəəsində çap olunmuşdur.
AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17
Tel.: (+99412) 374 83 43
(+99412) 374 73 84

125712

2021/2134

Ar 2021
2137

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is written on aged, yellowed paper with visible creases and some damage. The script is dense and fills most of the page.